Філіп Пуллман

МАГІЧНИЙ НІЖ

Переклад з англійської Сергія Савченка

1

Кішка та граби

Віл потягнув матір за руку та вимовив: "Нумо!"

Але та вагалася, все ще неспроможна подолати страх. Віл оглянув вузьку вулицю, освітлену призахідним сонцем, і низку будинків, кожен із яких ховався за парканом і крихітним палісадником. Сонце горіло у вікнах домівок на одному боці вулиці, другий бік уже поринув у тінь. Часу в них було обмаль: незабаром люди повечеряють, на вулицю повиходять діти, і вони, напевно, не обминуть їх увагою — хіба можна щось приховати від цих допитливих очей? Гаяти час було небезпечно, але Віл, як завжди, міг лише намагатися переконати її.

— Мамо, увійдімо та зустріньмося з пані Купер, — сказав він. — Дивись, ми вже майже на місці.

— Пані Купер? — вимовила його мати з сумнівом у голосі.

Та Віл уже подзвонив у двері. Для цього йому довелося покласти на землю торбу — другою рукою він усе ще тримався за материні пальці. Либонь, його друзі посміялися б з нього, якби побачили, що він у дванадцятирічному віці не відпускає

руку матері, але він добре знав, що б сталося, якби він цього не робив.

Двері відчинилися, й у проході з'явилася сутула літня жінка — викладач гри на піаніно. Від неї, як і раніше, духмяніло лавандою.

— Хто там? О, чи це Вільям? — спитала жінка. — Я не бачила тебе вже з рік. Слухаю, любий.

— Якщо можна, я хотів би увійти. Я прийшов зі своєю матінкою, — твердо промовив Віл.

Пані Купер кинула погляд на жінку з неохайною зачіскою та натужною напівусмішкою на обличчі, потім знову глянула на хлопця, очі якого палали суворим вогнем, губи були міцно стиснуті, а щелепа — напружена. Повз увагу не пройшло, що пані Пері, мати Віла, нафарбувала одне око, проте забула про друге — і не помітила цього, як, утім, ііїї син. Щось було негаразд.

— Ну що ж… — сказала вона та відійшла вбік, аби впустити відвідувачів у вузьку вітальню.

Перш ніж зачинити двері, Віл ще раз оглянув вулицю. Пані Купер побачила, як міцно пані Пері тримається за синову руку та як обережно він веде її у вітальню, де стоялопіаніно — це була єдина кімната, яку він знав. Учителька також помітила, що від одягу пані Пері трохи тхне несвіжістю (немов до того, як речі повісили сушитися, вони надто довго лежали у пральній машинці) і що її гості, котрі тим часом сіли на диван, у променях призахідного сонця були дуже схожі одне на одного: широкі вилиці, великі очі, прямі чорні брови.

— Що сталося, Вільяме? — спитала вона. — В чому річ?

— Моїй матері треба десь пожити кілька днів, — відповів той. — Наразі мені дуже важко доглядати її вдома. Я не кажу, що вона захворіла — просто вона заплуталася та трохи хвилюється. Доглядати її не буде складно — вона лише потребує, щоб хтось ставився до неї по-доброму. Я гадаю, вам це буде неважко.

Жінка й досі трималася за синову руку, й у пані Купер склалося враження, нібито мати не розуміє того, що каже її син. Учителька розгледіла в неї під оком синець. Тим часом Віл не зводив очей з пані Купер, і на його обличчі читався відчай.

— Вона небагато вам коштуватиме, — продовжив мін. — Я приніс дещо з їжі, її має вистачити на цей термін. Ви також могли б харчуватися разом — мати не буде проти.

— Але… я не знаю, чи слід мені… Може, їй потрібен лікар?

— Ні! Вона зовсім не хвора.

— Але, мабуть, хтось може… Я маю на увазі, хіба немає якогось сусіда чи родича…

— У нас немає рідних — ми самі. А наші сусіди надто зайняті.

— А як щодо соціальних працівників? Я не відмовляю вам, але…

— Ні! їй лише потрібна невеличка допомога. Деякий час я не зможу доглядати за нею, але це ненадовго. Я збираюся до…

Ну, в мене є справи. Проте незабаром я повернуся та заберу її додому, обіцяю вам. Вам не доведеться займатися цим довго.

Мати дивилася на сина з такою довірою, а він посміхнувся їй з такою любов'ю та підтримкою, що пані Купер просто не могла їм відмовити.

— Гаразд, — сказала вона, повернувшись до пані Пері. — Я впевнена, що день-два — то дрібниці. Люба, ви можете зайняти кімнату моєї дочки — вона в Австралії, і кімната ще нескоро їй знадобиться.

— Дякую, — відповів Віл і підвівся, наче кудись поспішав.

— Та куди ти? — запитала вчителька.

— Я збираюся пожити в одного свого друга, — сказав хлопець. — Щойно випаде нагода, я вам зателефоную. У мене є ваш номер. Усе буде добре..

Мати в розпачі дивилася на сина. Він нахилився та якось незграбно поцілував її:

— Не хвилюйся. Пані Купер подбає про тебе краще від мене, чесно! А завтра я зателефоную тобі й ми поговоримо.

Вони стиснули одне одного в обіймах, потім Віл ще раз ніжно поцілував матір, обережно розчепив її руки, стиснуті в нього на шиї, та пішов до дверей. Пані Купер бачила, що він чимось дуже збентежений — його очі аж виблискували, — але, мабуть, згадавши про гарні манери, він обернувся та простяг вчительці руку.

— До побачення, — сказав він. — Я дуже вам вдячний.

— Вільяме, — почала та, — я хотіла б почути, в чому…

— Мені важко це пояснити, — перервав її хлопець, — але я присягаюся, мати не завдасть вам жодних клопотів.

Обоє вони знали, що пані Купер мала на увазі дещо інше. Проте, хай там як, Віл сам вирішував, що йому робити. У старої жінки промайнула думка, що їй ще ніколи не доводилося бачити таку непохитну дитину.

Хлопець обернувся та пішов геть, і одразу в його голові постала картина порожнього будинку.

Місце, у якому жили Віл з матір'ю, являло собою квартал із десятком модерних будинків, навколо яких пролягала дорожня петля. Їхній будинок відрізнявся від усіх сусідських своїм жалюгідним виглядом. Палісадник перед будівлею був лише клаптиком з бур'янами: кілька місяців тому мати Віла посадила якісь кущі, але їх ніхто не поливав і вони зів'яли та засохли. Коли Віл наблизився, його кішка Моксі підвелася зі свого улюбленого місця під усе ще живою гортензією, потягнулася та привітала хазяїнатихим нявканням, штовхаючи головою ногу хлопця.

Той узяв її на руки та прошепотів:

— Вони повернулися, Моксі? Ти їх бачила?

У будинку панувала тиша. Якийсь чоловік на іншому боці вулиці у залишках денного світла мив своє авто, але він не звернув на Віла уваги, і хлопець не став його розглядати: що менше привертати увагу людей, то краще.

Притиснувши Моксі до грудей, Віл відімкнув двері та швидко увійшов. До того як випустити кішку, він прислухався, але нічого не почув. Будинок був порожній.

У кухні хлопець відкрив банку консервів для тварин і залишив Моксі наодинці з кормом. Коли той чоловік повернеться? З'ясувати це неможливо, отже, слід поквапитися. Віл піднявся на другий поверх і почав обшукувати кімнати.

Він шукав пошарпаний бювар із зеленої шкіри. Сховати річ такого розміру дуже легко — навіть у звичайному сучасному будинку, — і коли ви прагнете зробити так, аби шукачеві було важко її знайти, вам немає потреби користатися схованками у стіні чи підвалі. Спочатку Віл обшукав спальню матері. Коли він рився в шухлядах комода, де вона зберігала спіднє, то відчував докори сумління — але нічого не вдієш. Потім він послідовно оглянув усі інші кімнати нагорі — навіть власну. Моксі прийшла подивитися, що він робить, і тепер задля компанії сиділа поруч із ним та вмивалася.

Бювара він так і не знайшов.

Було вже темно, до того ж хотілося їсти. Віл зробив собі бутерброд із печеними бобами й деякий час просидів за кухонним столом, розмірковуючи, як йому краще обшукати кімнати на першому поверсі.

Коли він закінчував свою невеличку вечерю, задзвонив телефон.

Віл застиг на місці, його серце несамовито калатало. Він підрахував: до того як телефон замовк, пролунало двадцять шість дзвінків. Після декількох хвилин тиші хлопець підвівся і знов удався до пошуків.

Чотири години по тому шкіряну папку все ще не було знайдено. Було вже пів на другу, і Віл відчував себе цілком виснаженим. Не роздягаючись, він опустився на ліжко й відразу заснув. Йому снилося щось моторошне та бурхливе, але він запам'ятав лише сумне, налякане обличчя матері, до якої він усе ніяк не міг наблизитися.

Йому здалося, що він прокинувся майже за хвилину (хоча проспав близько трьох годин). Уві сні йому звідкись прийшло знання відразу двох речей.

По-перше, він знав, де знаходиться бювар. По-друге, він знав, що ті люди вже внизу та відчиняють двері кухні.

Хлопець узяв Моксі на руки та м'яко заглушив її сонні протести. Потім він опустив ноги на підлогу та взув кросівки, напружуючи кожен нерв, аби почути звуки з першогоповерху. Ці звуки були дуже тихими: хтось підняв і переставив стілець, хтось щось прошепотів, рипнула дошка підлоги...

Пересуваючись ще тихіше, ніж люди внизу, Віл вийшов зі спальні та навшпиньках перейшов у вільну кімнату, розташовану навпроти сходів. Було вже не зовсім темно — у примарному досвітньому світлі він розгледів дідівську ножну швацьку машинку. Він обшукував цю кімнату лише кілька годин тому, але забув про невеличку скриньку на корпусі машинки, де зберігали викрійки та нитки.

Прислухаючись до того, що відбувалося в будинку, Віл навпомацки знайшов скриньку. Ті люди пересувалися біля підніжжя сходів, і він бачив на дверях відблиски світла— мабуть, то був ліхтар.

Віл знайшов засувку скриньки і розкрив її — і там, як він уже знав, лежав шкіряний бювар.

Що ж йому тепер робити?

Зараз — нічого. Він зіщулився в півтемряві, відчуваючи калатання серця і прислухаючись до шарудіння унизу.

У вітальні було двоє чоловіків. Віл почув, як один із них тихо сказав другому: "Ходімо. Я чую, що вулицею йде молочар".

"Він не сюди, — відповів той. — Маємо подивитися нагорі".

"Ну то дивись. Не затримуйся там".

Віл почув, як скрипнула верхня сходинка, і напружив волю, щоб не кинутися геть. Чоловік рухався без жодного звуку, але, коли мостини несподівано для нього скрипіли, він нічого не міг удіяти. Запанувала абсолютна тиша. Крізь щілину під дверима кімнати Віл побачив тоненький промінець світла від ліхтарика.

А потім двері почали відчинятися. Віл почекав, доки силует чоловіка не з'явився у проході, і кинувся вперед, аби вдарити чужинця в живіт.

Але ніхто з них не побачив кішку. Коли чоловік піднявся на верхню сходинку, Моксі тихо вийшла з ванної кімнати і з піднятим хвостом зупинилася просто за ним — мабуть, вона збиралася потертися об його ноги. Без сумніву, чоловік упорався б із Вілом — він явно був дужим і натренованим, — але за ним стояла кішка, і коли він зробив крок назад, то перечепився через неї. Різко видихнувши, він перекинувся на

спину та покотився зі сходів, приземлившись головою на стіл, що стояв посередині вітальні.

Віл почув жахливий хруск, але не зупинився з'ясовувати його причину: він кинувся вздовж поручнів, перескочив через тіло чоловіка, яке лежало біля підніжжя сходів, — встигши помітити, що воно смикалося й було неприродно викривлене, — схопив зі стола пожмакану торбу та вибіг із будинку ще до того, як другий чоловік вийшов з кімнати та, ошелешений, почав розглядати, що це сталося з його напарником.

Хоча й охоплений жахом, Віл подумав, чому другий чужинець, вискочивши нарешті з будинку, не став кричати або переслідувати його. Утім, він знав, що незабаром з'явиться підмога — на машинах і з мобільними телефонами.

Хлопець краєм ока побачив, як на їхній провулок повертає молочар — фари його електрокара тьмяно світилися в зоряному світлі, що вже наповнило небо. Віл перескочив паркан, який відгороджував їхню ділянку від сусідської, й опинився в палісаднику. Він пробіг повз будинок, скочив на сусідський мур, перетнув трав'яний лужок, ще раз перестрибнув паркан, увірвався у сплетіння кущів і дерев навколо автотраси і там зупинився — заповз у великий кущ та зачаївся, тремтячи й намагаючись втамувати подих. Виходити на дорогу було надто рано — слід почекати, доки година пік не заповнить автошляхи потоками автомобілів.

Віл ніяк не міг забути хруск, із яким голова чоловіка вдарилася об стіл, той жахливий кут, під котрим була зігнута його шия, і відразливе тремтіння його тіла. Той чоловік був мертвий, і вбив його він, Віл!

Проте слід було викинути все це з голови — у нього й так є над чим замислитися. Його мати: чи безпечне те місце, де він її залишив? Пані Купер мовчатиме, схоже, навіть якщо хлопець не з'явиться, коли обіцяв. А Віл не може прийти туди, бо відтепер він — убивця.

А ще залишалася Моксі — хто її годуватиме? Чи хвилюватиметься вона без обох своїх хазяїв? Чи не спробує відшукати їх?

Щохвилини ставало дедалі світліше. Принаймні, світла було досить, аби подивитися на речі в торбі: материн гаманець, останній лист від адвоката, автомобільна карта Південної Англії, декілька плиток шоколаду, зубна на-ста, запасні шкарпетки та білизна. А також зелений шкіряний бювар.

Усе було на місці. Усе йшло за планом — за винятком того, що він убив людину.

Ніл уперше усвідомив, що його мати відрізняється від піших людей і що він мусить доглядати її, коли йому було сім років. Вони прийшли до супермаркету і грали її цікаву гру: класти товари на візок можна було лише тоді, коли на них ніхто не дивився. Віл мав озирнутися та прошепотіти: "Давай!", і тоді мати хапала з полиці банку чи пакет і мовчки клала їх на візок. Щойно речі потрапляли туди, вони були в безпеці — їх ніхто вже не міг побачити.

Це була гарна гра, і тривала вона довго, адже був ранок суботи й у магазині було повно людей, але вдвох вони впоралися непогано. Вони Довіряли одне одному. Віл дуже любив свою маму й часто казав це їй — і те саме робила вона.

Отже, коли вони підійшли до каси, Віла охопили збудження й радість — вони майже виграли. І коли його мати не змогла знайти гаманець, це також було частиною гри, хай вона і сказала, що його, мабуть, украли пороги — але Віл вже відчував голод і втому, а його матуся вже не здавалася щасливою. Навпаки, в неї був дуже переляканий вигляд,і їм довелося витратити ще чимало часу, аби розкласти товари назад на полички — але цього разу вони мусили бути ще обачнішими, адже пороги відстежували їхні дії за допомогою номерів її кредитних карток, про котрі вони дізналися, вкравши гаманець…

Тим часом Віл сам відчував дедалі більший страх. Він зрозумів, як хитро вчинила його мати, зробивши, аби не налякати його, реальну небезпеку грою, і тепер, коли він знав правду, він мав удавати, що анітрохи не наляканий, і в такий спосіб заспокоювати її.

Отже, хлопчик вдав, що гра все ще триває, і матері не доводилося хвилюватися через його переляк. Вони пішли додому, нічого не купивши, але ж їм пощастило відірватися від ворогів. До речі, материн гаманець лежав на столі у вітальні. У понеділок вони пішли до банку й закрили її рахунок, після чого відкрили інший в іншому банку — задля надійності. Відтак небезпека минулася.

Проте впродовж наступних місяців Віл поступово почав усвідомлювати, що ті материні вороги існували не навколо них, а в неї в голові. Від цього вони не стали менш реальними, менш жахливими й небезпечними: це лише означало, що він мусить захищати її ще ретельніше. І з тієї миті в супермаркеті, коли хлопець зрозумів, що він, аби не хвилювати матір, мусить прикидатися, частина його свідомості завжди залишалася насторожі. Він так її любив, що без зайвих роздумів умер би, захищаючи її.

Що ж до батька Віла, він зник задовго до того, як хлопчик зміг його запам'ятати. Син дуже цікавився своїм батьком, і в ранньому дитинстві дошкуляв матері запитаннями, на більшість із яких вона не могла відповісти:

— Чи був він багатим?

— Куди він поїхав?

— Чому він поїхав?

— Чи він живий?

— А він повернеться?

— Яким він був?

Мати спромоглася відповісти лише на останнє питання. Джон Пері був вродливим чоловіком, хоробрим і розумним офіцером королівських військово-морських сил Великої Британії, який вийшов у відставку, щоб стати дослідником та очолювати експедиції у віддалені куточки світу. Віл дуже схвилювався, коли почув це. Хіба може бути батько, кращий від дослідника! Відтоді він мав у своїх іграх невидимого товариша: вони разом із батьком пробиралися джунглями, прикривали. очі долонями, стоячи на палубі своєї шхуни та вдивляючись у бурхливе море, тримали смолоскип, намагаючись прочитати зашифровані послання, вирізані на стіні печери, що кишіла кажанами. Вони були ближчі, ніж просто друзі — безліч разів рятували один одному життя, тисячі ночей до світанку розмовляли та сміялися, сидячи біля багаття...

Але, дорослішаючи, Віл дедалі більше замислювався. Чому в них не було жодної фотографії батька — скажімо, на ній він сидів би на арктичних санях серед людей З бородами, припорошеними інеєм, або в далеких джунглях розглядав би переплетені ліанами руїни? Хіба не збереглося нічого з усіх тих скарбів і дивин, що їх він напевно привозив додому? І про нього не написано ані рядка в жодній книжці?

Його мати цього не знала. Але одного разу вона сказала те, що Віл добре запам'ятав.

Вона промовила:

— Колись ти станеш на шлях, яким пройшов твій батько. Ти також будеш великою людиною, ти успадкуєш його мантію...

І хай Віл не знав, що це означає, він збагнув сенс сказаного і відчув, що його сповнюють гордість та рішучість. Усі його ігри мають стати дійсністю. Його батько живий, хоча й загубився десь у нетрях, і він, Віл, врятує його та візьме в нього мантію... І заради такої великої мети варто прожити хоч яке складне життя.

Отже, він нікому не розповідав про труднощі, які постійно спіткали його матір. Іноді вона була дуже спокійною, а її думки — прозорими, і в такі години Віл учився в неї ходити по крамницях, куховарити та прибирати в домі, так що коли її розум охоплювали страх і сум'яття, він міг усе це робити. Він також навчився не привертати зайвоїуваги вчителів, однокласників і сусідів, і це виходило в нього навіть тоді, коли мати перебувала у стані такого страху й божевілля, що не могла й розмовляти. Понад усе Віл боявся, що влада дізнається про її стан та забере її кудись, а його віддасть якимсь чужинцям. Будь-які труднощі були в порівнянні з таким

розвитком подій дрібницею, адже наставали часи, коли темрява йшла геть із розуму його матері й вона знов була щасливою, сміялася зі своїх страхів та дякувала йому за те, що він так вправнопро неї дбає. У такий час вона була сповнена любові та радості, і він і думати не хотів про іншого товариша, бажаючи лише, щоб вони так і жили разом довіку. Але потім з'явилися ті люди.

Вони не були ні поліцейськими, ні соціальними працівниками, ні злочинцями — принаймні, так здавалося Вілові. Вони не сказали йому, що їм треба, і не звернули уваги на його спробу не підпустити їх до матері — розмовляли вони лише з нею. А світ у її розумі тоді був вельми нестійким.

Але він підслуховував за дверима — і, почувши, що вони розпитують її про батька, відчув, як його серце шалено застукотіло.

Ті люди бажали дізнатися, куди подівся Джон Пері, чи надходили від нього коли-небудь звістки, коли мати востаннє про нього чула і чи звертався він до якихось іноземних посольств. Він почув, що мати дедалі більше хвилюється, і нарешті увірвався до кімнати та сказав, щоб вони забиралися геть.

Він був таким розлюченим, що ніхто з тих чоловіків не сміявся, — і це попри те, що перед ними був лише маленький хлопчик. Будь-хто з них впорався б з ним одним пальцем, але він не відчував страху, а його лють, здається, здатна була спопелити будь-що.

Отже, вони пішли. Звісно, цей епізод зміцнив переконаність Віла в тому, що його батько вскочив десь у халепу і допомогти може лише він. Відтоді його ігри вже не були дитячими і він не

грав у них відверто. Вони перетворювалися на реальність — і він мав бути до цього готовий.

Деякий час потому ті люди повернулися, стверджуючи, що мати Віла щось від них приховує. Вони прийшли тоді, коли хлопець був у школі, й один з них розмовляв із нею в кімнаті на першому поверсі, а другий тим часом обшукував спальні. Вона навіть не розуміла, що вони роблять. Але того дня Віл повернувся додому раніше, ніж завжди, і знову під тиском його несамовитого погляду вони пішли геть.

Вони, здається, знали, що він не звертатиметься до поліції, бо в такому разі влада може забрати у нього матір, і ставали дедалі наполегливішими. Врешті-решт вони вдерлися до будинку, коли Віл пішов забирати матір, котра гуляла в парку: її стан погіршувався, і їй здавалося, що вона має торкнутися кожної дощечки на кожній із лавок, які стояли навколо ставка. Віл, щоб вона швидше впоралася із цим, допомагав їй. Повертаючись додому, вони побачили, як авто тих людей повертає з їхнього провулка, а коли відчинили двері, то виявилося, що більшість шухляд та шаф перериті.

Віл знав, що вони шукали. Найціннішою річчю для його матері був зелений шкіряний бювар, але йому ніколи не спадало на думку зазирнути туди — він навіть не знав, де вона його тримає. Але він знав, що там зберігаються листи, і знав, що мати іноді читає їх, плачучи при тому, — саме після цього вона колись розповіла йому про його батька. Отже, Віл припустив, що саме цю річ шукали ті люди, і зрозумів, що має якось цьому зарадити.

Спочатку він вирішив, що повинен знайти місце, де можна було б спокійно залишити матір на деякий час. Він довго розмірковував, але друзів у нього не було, а сусіди й так щось запідозрили, отже, залишалася єдина людина, якій він міг

довіряти, — пані Купер. Щойно його матір буде в безпеці, він відшукає зелений бювар, дізнається, що там лежить, а потім поїде до Оксфорда, де знайде відповіді на деякі свої запитання. Але ті люди прийшли надто швидко.

І він убив одного з них.

Тепер поліція також шукатиме його.

То й добре, що його не помітили. Він має уникати хоч чиєї уваги ретельніше, ніж колись до того, і шукати батька доти, доки не знайде його або не знайдуть його самого. Іколи вони знайдуть його першими, йому буде байдуже, скільки їх він ще уб'є.

Того ж дня, уже досить пізно ввечері, Віл виходив із міста Оксфорд, розташованого за сорок миль від його дому. Він відчував страшенну втому: він проїхав цю відстань автостопом, на автобусах і пішки й досяг Оксфорда о шостій годині — надто пізно для того, що він збирався зробити. Він перекусив у "Бургер Кінг" та, щоби сховатися тавбити час, відвідав кінотеатр — хоча якби його спитали, не зміг би відповісти, який фільм він дивився, — і тепер він ішов на північ нескінченним шляхом, що вів повз передмістя Оксфорда.

Досі його ніхто не помітив, але він розумів, що має якомога швидше знайти, де заночувати, адже чим ближче ніч, тим більше уваги він привертатиме. Проблема полягала в тому, що в садках, які оточували затишні будиночки поруч із дорогою, ніде було сховатися, а безлюдної місцевості досі не було видно.

Віл вийшов на велике перехрестя, де шлях на північ перетинав оксфордську кільцеву дорогу, яка пролягала зі сходу на захід. О такій пізній порі машин було обмаль, і вмісці,

де він стояв, панувала тиша — обабіч за широкою смугою трави виднілися охайні будинки. Уздовж дороги вишикувалися дві шереги грабів — дивних дерев із досконало симетричною кроною; вони були схожі радше на деревця з дитячих малюнків, ніж на справжні рослини. Світло ліхтарів надавало пейзажу дещо штучного вигляду — ніби це була якась сцена. Віл майже падав від утоми, але ішов далі на північ, хоча залюбки ліг би на траву під одним із цих дерев. Та коли він стояв, намагаючись вигнати туман із голови, то побачив кішку.

Як і Моксі, вона була смугастою. Вона вислизнула з саду однієї з осель, біля яких стояв Віл. Хлопець поставив торбу та простяг руку, і кішка підійшла, щоб потертися об його пальці — так само, як це робила Моксі. Звичайно, так поводилася кожна кішка, але Віл усе одно відчув таке гостре бажання повернути назад, додому, що на його очах з'явилися сльози.

Нарешті кішка відвернулася. Стояла ніч, і їй слід було оглянути свою територію, перевірити, чи не з'явилися миші. Вона м'якою ходою перетнула дорогу, прямуючи до кущів, що росли відразу за грабами, і там зупинилася.

Віл, який усе ще спостерігав за кішкою, побачив, що вона робить щось вельми цікаве.

Вона простягла лапу, щоб, здавалося, написати у повітрі щось невидиме Вілові. Потім вона стрибнула назад, вигнула спину та підняла хвіст, шерсть її стала сторчма. Віл добре знав кішок, а тому почав уважно дивитися, як тварина знову наближається до того самого місця — клаптика трави між грабами та кущами, що слугували живою огорожею для саду, — і ще раз ніби пошкрябала лапою повітря.

Вона знову відстрибнула, але цього разу не так далеко, і було видно, що її тривога минає. Минуло ще декілька секунд фиркання, ворушіння вусами та дотиків лапою, і цікавість подолала обережність.

Кішка ступнула вперед і зникла.

Віл протер очі. Він усе ще нерухомо стояв біля стовбура найближчого до нього дерева, коли з-за повороту виїхала вантажівка та ковзнула по ньому світлом фар. Коли вона зникла, хлопець перейшов дорогу, не відриваючи очей від місця, яке досліджувала кішка. Це було нелегко — там не було нічого, на чому можна було б зупинити око, але коли він підійшов ближче та оглянув це місце, то щось побачив.

Принаймні він бачив щось під деякими кутами. Це виглядало так, ніби хтось вирізав шматок повітря над травою, що росла приблизно за два метри від узбіччя дороги. Шматок був майже квадратним за формою, сторона квадрата становила приблизно метр. Якщо стояти збоку від цього місця, майже нічого не можна було розгледіти, ззаду ж не було видно й зовсім нічого. Місце здавалося незвичайним, лише якщо стояти прямо перед ним, тобто з боку дороги — та й тоді звернути на нього увагу було не дуже-то й легко, бо крізь нього Віл побачив абсолютно те саме, що було довкола: ділянку трави, освітлену ліхтарем.

Але Віл не мав щонайменших сумнівів у тому, що клаптик трави по той бік належав до іншого світу.

Він не зміг би сказати, чому він так уважає. Знання цього прийшло до нього відразу, і він знав це так само певно, як знав, що вогонь горить, а доброта — це гарно. Він дивився на щось зовсім чуже для нашого світу.

І вже це заохотило його нахилитися та роздивитися цю річ уважніше. Від того, що він побачив, у нього в голові запаморочилося, а серце закалатало ще дужче, але він анітрохи не вагався: просунув свою торбу крізь цю діру в матерії нашого світу, а потім і сам проліз туди.

Він стояв під шерегою дерев, але це були не граби, а високі пальми, й росли вони, як і дерева в Оксфорді, — низкою на траві. Але вона пролягала серединою широкого бульвару, на узбіччі котрого одне за одним стояли кафе й невеличкі крамнички. Усі вони були яскраво освітлені, всі відчинені, але порожні та мовчазні — ніби вони розглядали небо, густо засіяне зірками. Гаряча ніч пахла митами та сіллю моря.

Віл уважно оглянув усе довкола. У нього за спиною повний місяць заливав білим сяйвом нескінченну низку великих зелених пагорбів, біля підніжжя яких стояли численні будинки з пишними садами довкола. Маєтки, як здалося Вілові, були оточені парком — невеличкими окремими гаями, серед котрих він розгледів білі стіни якогось храму.

Поруч із ним у повітрі висіло те віконце, крізь яке він тільки-но пройшов — побачити його з цього боку було так само складно, як і з того, але воно, без сумніву, існувало. Він нахилився, аби подивитися крізь нього, і побачив оксфордську дорогу — його власний світ. Відчувши, як по спині побігли мурашки, хлопець відвернувся: хоч яким є цей світ, він все одно буде кращим від того. Відчуваючи легке запаморочення в голові, ніби він водночас спить і не спить, він випростався та пошукав очима кішку — свою проводирку.

Її не було. Без сумніву, вона вже досліджувала вузькі вулиці та садочки за цими кафе, світло яких так приваблювало. Віл підняв свою пошарпану торбу та, рухаючись дуже

обережно на той випадок, якщо все це кудись зникне, повільно пішов дорогою до кафе.

У повітрі цього місця відчувався присмак Середземного чи, може, Карибського моря. Віл ніколи не виїжджав за межі Англії, отже, й не міг порівняти тутешню атмосферу з чимось таким, що він знав, але, судячи з усього, люди тут пізно ввечері виходили зі своїх домівок, аби поїсти та випити чогось, потанцювати та послухати гарну музику. Але ж Віл нікого не бачив, і тиша була абсолютною.

Вийшовши на перехрестя, він побачив кафе з невеличкими зеленими столиками на тротуарі, оцинкованою стійкою та апаратом для готування кави. На деяких столах стоялинапівпорожні склянки, на одному з них сигарета в попільничці згоріла до фільтра, на іншому стояли тарілка рисотто[1]та кошик булочок, твердих як каміння.

Віл узяв з холодильника за стійкою пляшку лимонаду і, трохи повагавшись, кинув у скриньку каси монету в фунт. Зачинивши касу, він раптом зрозумів, що тутешні гроші можуть повідомити йому назву цього місця, і знову відкрив її. Валюта називалася "корона", але це нічого йому не сказало.

Він поклав гроші назад і відкрив пляшку за допомогою відкривачки, вбудованої у стійку, а потім залишив кафе й попрямував вулицею від бульвару. Він ішов повз маленькі овочеві крамниці та булочні, ювелірні та квіткові магазинчики, прикриті завісками двері, що вели у приватні будинки, чиї вигадливі залізні балкони нависали над вузеньким проходом. Тиша тут, на вузькому просторі, була ще глибшою, ніж на бульварі.

Вулиця йшла униз, і невдовзі Віл вийшов на інший широкий бульвар, також засаджений високими пальмами. Нижній бік їхнього листя горів у світлі ліхтарів.

Протилежний бік бульвару виходив на море.

Віл зупинився й почав розглядати гавань, ліворуч обмежену кам'яним молом, а праворуч — мисом, на якому, залита світлом, височіла велика будівля з кам'яними колонами, широкими сходами та багато оздобленими балконами, її оточували квітучі дерева та кущі. У гавані тихо стояли на якорі декілька невеличких суден, а за молом від гладенької, ніби скло, поверхні моря віддзеркалювалися зорі.

Вілове виснаження кудись поділося, він чітко усвідомлював, що відбувається, але перебував у великому подиві. Прямуючи вузькими вулицями, він час від часу торкався рукою мурів, дверей чи квітів у ящиках, нібито намагаючись переконатися, що вони справжні. Тепер же йому хотілося торкнутися всього краєвиду, що лежав перед ним, бо той був надто широким, аби можна було охопити його лише очима. Він, глибоко дихаючи, застиг на місці.

Хлопець звернув увагу, що й досі тримає пляшку, яку взяв у кафе. Він зробив ковток, і смак був саме таким, на який він очікував: крижаний лимонад, вельми доречний у таку спекотну ніч.

Віл рушив праворуч, повз готелі з навісами над залитими світлом входами та неодмінними бутенвіліями, що цвіли поруч, і врешті-решт зайшов у сад, розташований на невеличкому миску. Будівля з освітленим прожекторами вигадливим фасадом, що стояла серед дерев, мабуть, являла собою казино або навіть оперу. Під обвішаними лампами олеандрами

пролягали в усіх напрямках доріжки, але жоден живий звук так і не досяг вух Віла: птахи не співали, не дзижчали комахи, лунали лише його власні кроки.

Він чув тільки постійний тихий шум невеличких хвиль з пляжу за пальмами, котрі огороджували сад. Хлопець пішов туди і побачив, що на білому піску стоять декілька катамаранів, винесених туди припливом. Кожні декілька секунд у морі народжувалася маленька хвилька, щоб набігти на берег і відкотитися, поступившись місцем іншій. Приблизно за п'ятдесят метрів від берега у спокійній воді височіла платформа для нирців.

Віл присів на один із катамаранів і скинув взуття — дешеві кросівки, котрі вже майже розвалилися та безжально стискали його натруджені ноги. За кросівками полетіли і шкарпетки. Хлопець занурив пальці ніг у пісок. Минуло ще кілька секунд, і він скинув решту одягу та пішов у море.

Вода була якраз на межі між прохолодною та теплою, і це було чудово. Віл, здіймаючи бризки, поплив до платформи для нирців, виліз на неї, сів на м'яку дерев'яну обшивку та подивився на місто.

Праворуч від нього, огороджена молом, лежала гавань. За нею, приблизно на відстані милі, височів смугастий біло-червоний маяк, за яким із темряви виднілися стрімчаки, а за ними, вже ледь помітні — ті великі пагорби, котрі він бачив з того місця, звідки потрапив у цей світ.

За смугою пляжу стояли осяяні лампочками дерева саду, що оточував казино, а за ними — вулиці міста та набережна зі своїми готелями, кафе та м'яко освітленими магазинами. І все це було порожнім і мовчазним.

І безпечним. Ніхто не знайде його тут: чоловік, що обшукував його будинок, ніяк не дізнається, куди він подівся, так само як і поліція. У нього був цілий світ, аби сховатися в ньому.

Уперше з тієї миті, коли він уранці вибіг із дому, Віл почувався безпечно.

До нього повернулася спрага, а з нею й голод — врешті-решт, востаннє він їв у іншому світі. Він зісковзнув у воду та повільно поплив до берега. Вийшовши на пісок, він натяг труси та, несучи в руці решту одягу й торбу, пішов садом у напрямку набережної. Там він кинув порожню пляшку в кошик для сміття і, босий, поплентався до гавані.

Коли його шкіра трохи підсохла, він натягнув джинси та почав розглядати місто, шукаючи, де можна дістати їжу. Готелі були надто величними; він зазирнув у перший з них, але той був зсередини таким великим, що хлопець відчув себе незатишно. Отже, він пішов далі й невдовзі знайшов невеличке кафе, що припало йому до вподоби. Він не міг би пояснити, звідки в нього виникло це відчуття: адже воно було таким самим, як десяток інших, з верандою, заставленою горщиками з квітами, та столами і стільцями, що стояли просто на тротуарі, але йому припало до душі саме це.

Там була стійка з фотографіями боксерів на стіні та постер усміхненого акордеоніста з його автографом. Віл пройшов на кухню та вийшов у двері, що вели в коридор ІЗ вузькими сходами, застеленими яскравим квітчастим килимом.

Потім тихо піднявся на другий поверх і відчинив перші двері, на які впав його погляд. Вікна кімнати виходили на набережну. У приміщенні було спекотно й задушливо, і Віл

відчинив двері балкона, щоби впустити прохолодне нічне повітря. Сама кімната була невеликою, і меблі в ній явно призначалися для більшого приміщення. Вони були вельми пошарпаними, але загалом у кімнаті було чисто й затишно: схоже, тут мешкали гостинні люди. На стіні висіла маленька полиця із книжками, на столі лежав журнал істояли декілька фотографій у рамках.

Віл вийшов й оглянув інші кімнати — невелику ванну та спальню з двоспальним ліжком.

Коли він уже збирався відчинити останні двері, по його шкірі чомусь побігли мурашки, а серце шалено закалатало. І річ була не в тому, що він почув зсередини якийсь звук — просто щось підказало йому, що кімната не порожня. У нього промайнула думка: яке все-таки дивне життя — його день розпочався з того, що хтось ходив човні темноїкімнати, а сам він чекав усередині, наразі ж усе відбувається навпаки…

І поки він стояв у роздумах, двері несподівано відчинилися й щось кинулося на нього, мов дикий звір.

Але власна пам'ять попередила його: він стояв не біля самих дверей і його не збили з ніг. Він не збирався здаватися без бою — пустив у хід коліно, голову, кулак, лікті, намагаючись поцілити супротивника, хай там ким він був…

Це була дівчинка одного з ним віку, розлючена до нестями й одягнена в подерту брудну сукню, з якої виглядали тонкі голі руки й ноги.

Вона усвідомила, хто він такий, тієї миті, коли він розгледів її, відштовхнулася від його оголених грудей і, як загнана в кут кішка, зіщулилася в темному закутку коридору. І, на його

великий подив, поруч із нею дійсно з'явилася кішка: величезний дикий звір, що наїжився, вищирив зуби та підняв хвіст.

Дівчинка поклала долоню кішці на спину та облизнула губи, уважно стежачи за кожним його рухом.

Віл повільно випростувався.

— Хто ти така?

— Ліра Красномовна, — відповіла дівчинка.

— Ти тут живеш?

— Ні! — рішуче відказала вона.

— А скажи мені, що це за місце? Я маю на увазі місто.

— Не знаю.

— Звідки ж ти?

— Зі свого світу, він поєднаний з цим. А де твій деймон?

Віл витріщив очі. Потім він побачив, як із кішкою відбувається щось незвичайне: вона стрибнула на руки дівчинці й змінилася на очах. Наразі це був червоно-коричневий горностай із шиєю та черевом кремового кольору, і він подивився на хлопця так само люто, як дівчинка до того. Але раптом Віл зрозумів, що й дівча, й горностай дуже його бояться — немовби він привид.

— У мене немає демона, — відповів він. — Я навіть не знаю, про що ти. А! Чи це твій демон?

Дівчинка неквапливо підвелася. Горностай, немов комірець, огорнув її шию, його чорні очі не відривалися від обличчя хлопця.

— Але ж ти живий, — недовірливо сказала Ліра Красномовна. — Ти не… Ти не був…

— Мене звуть Віл, Вільям Пері, — назвався Віл. — Я не розумію, що ти мені кажеш про демонів. У моєму світі демон — це… Це диявол, щось зле.

— Не демон, а деймон… У твоєму світі? Ти хочеш сказати що це не твій світ?

— Ні. Я просто… просто знайшов вхід. Я гадаю, він, як і твій світ, поєднаний із цим.

Дівчинка дещо розслабилася, але все одно пильно стежила за ним, а він залишався спокійним і нерухомим, ніби вона була незнайомою кішкою, з якою він хотів потоваришувати.

— Окрім мене, ти когось бачила в цьому місті? — продовжив розпитувати її Віл.

— Ні.

— А давно ти тут?

— Не знаю. Декілька днів. Я не пам'ятаю.

— То навіщо ти сюди прийшла?

— Я шукаю Пил.

— Шукаєш пил? Золотий, чи що? Який пил?

Ліра звузила очі й промовчала. Віл обернувся, аби спуститися зі сходів.

— Я хочу їсти, — сказав він. — На кухні є щось?

— Не знаю, — відповіла дівчинка і пішла за ним, тримаючись на безпечній відстані.

На кухні Віл знайшов усе потрібне для курячої запіканки з цибулею та перцем, але продукти, судячи з усього, давно лежали на спеці — від них уже тхнуло. Він скинув усе у відро для сміття.

— Невже ти нічого не їла? — спитав він Ліру. Вона підійшла, щоб подивитися.

— Я не знала, що все це тут є, — відповіла вона. — Ой, воно холодне…

Її деймон знову змінився, цього разу ставши великим яскравим метеликом, котрий швидко підлетів до холодильника й відразу повернувся їй на плече. Летячи, метелик рухав крилами доволі повільно. Віл подумав, що не повинен так витріщати очі, хоча від дивовижності того, що відбувалося, його голова йшла обертом.

— Ти що, раніше не бачила холодильник? — сказав він, дістав звідти банку коли й передав її дівчинці, після чого взяв лоток яєць. Ліра стиснула банку двома долонями,її обличчя засяяло від задоволення.

— То пий її, — промовив Віл.

Дівчинка зиркнула на банку й насупилася. Вона не знала, як її відкрити! Віл смикнув за вушко, з'явилася піна. Ліра підозріло лизнула колу, і її очі розширилися.

— Це гарна річ? — спитала вона голосом, у якому відчувалися надія й страх.

— Так. Мабуть, у цьому світі також є кола. Дивись, я зроблю ковток, аби довести тобі, що це не отрута.

Віл відкрив ще одну банку. Побачивши, як він п'є, дівчинка зробила те саме. Без сумніву, вона страждала від спраги. Вона випила напій так швидко, що в ніс їй ударив газ, вона фиркнула та гучно відригнула, насупившись, коли Віл здивовано подивився на неї.

— Я хочу зробити омлет, — сказав він. — Ти будеш?

— Я не знаю, що таке омлет.

— Добре, тоді дивись, як я робитиму його. Чи, якщо бажаєш, тут є банка печених бобів.

— Я не знаю ніяких печених бобів.

Віл показав їй банку, і вона почала шукати на ній вушко, подібне до того, що було на банці коли.

— Ні, для цього потрібна відкривачка, — повідомив Віл. — Що, у вашому світі немає відкривачок?

— У моєму світі їжу готують слуги, — презирливо відповіла Ліра.

— Подивися он у тій шухляді.

Вона почала ритися в кухонному начинні, а Віл тим часом розбив у чашку шість яєць і збив їх виделкою.

— Ось ця, — сказав він, — з червоною ручкою. Дай її сюди.

Він проткнув жерстяну банку та показав, як слід її відкривати.

— А тепер зніми ту маленьку каструлю з гачка та насип боби туди, — звелів він дівчинці.

Вона понюхала боби, при цьому на її обличчі знову з'явився вираз задоволення й підозри. Висипавши вміст банки в каструлю, вона облизнула палець і почала спостерігати, як Віл солить і посипає перцем яйця та відрізає під пачки скибу масла, щоб кинути її в чавунну сковороду. Він пішов у бар по сірники, а повернувшись, побачив, що вона занурює свій брудний палець у чашку зі збитими яйцями та жадібно його облизує. Її деймон, знову прийнявши вигляд кішки, також опустив лапу в яйця, але коли Віл наблизився, він швидко відійшов.

— Воно ще не готове, — сказав Віл і забрав чашку. — Коли ти востаннє щось їла?

— У свого батька, на Свольбарді, — відповіла Ліра. — Це було багато днів тому, я навіть не знаю скільки. Я знайшла там хліб і щось ще та з'їла все це.

Віл запалив газ, розтопив масло, вилив яйця та, хитаючи сковороду, розподілив суміш по ній. Ліра жадібно спостерігала, як він підгортає омлет, що смажився, на середину сковорідки, щоб дати сирим яйцям можливість торкнутися гарячого металу. Вона також розглядала всього його — його обличчя, працюючі руки, голі плечі та ноги.

Коли омлет був готовий, Віл склав його навпіл і розрізав лопаткою.

— Знайди дві тарілки, — сказав він, і Ліра слухняно це зробила.

Здається, коли вона вбачала в наказах сенс, то, не опираючись, виконувала їх, тож Віл наказав їй піти очистити якийсь стіл перед кафе. Він приніс їжу та виделки й ножі, котрі взяв у ящику, і вони разом сіли за стіл, відчуваючи певну ніяковість.

Дівчинка з'їла свою порцію менш ніж за хвилину і, нетерпляче розгойдуючись назад і вперед на стільці та смикаючи за пластмасові стрічки на сидінні, чекала, доки віндоїсть свій омлет. Її деймон знову змінив вигляд, ставши цього разу щиглем, і тепер здзьобував невидимі крихти на столі.

Віл їв повільно. Він віддав Лірі більшу частину бобів, але все одно впорався зі своєю порцією набагато пізніше від неї. Гавань перед ними, вогні вздовж порожнього бульвару, зірки в темному небі над їхніми головами — все це було занурено в мовчання, нібито крім них у цьому світі не було жодної живої істоти.

І весь цей час він невпинно розглядав дівчинку. Вона була маленькою та худорлявою, але жилавою, і билася вона, як тигр; його кулаки посадили синець на її щоку, але вона не звертала на це ніякої уваги. Вираз її обличчя являв собою суміш життєрадісності маленької дитини — особливо коли вона вперше скуштувала колу — та глибокої сумної обачності. Її очі були блідо-блакитними, а волосся, якби його помити, було б світло-русявим: вона була дуже брудною, і тхнуло від неї так, немов вона багато днів не милася.

— Гей, Ліро — так тебе звати? — звернувся до неї Віл.

— Так.

— Ліра… Красномовна?

— Так.

— Де знаходиться твій світ? Як ти сюди потрапила?
Дівчинка знизала плечима.

— Я йшла, — розпочала вона. — Був густий туман, і я не знала, куди йду. Але я знала, що вийшла зі свого світу — хоч і не змогла роздивитися цей, доки туман не розвіявся. Так я й опинилася тут.

— А що ти казала про пил?

— А, Пил! Я мушу дізнатися про нього, але цей світ, здається, порожній. Тут нема в кого спитати. Я тут вже… не знаю, три чи, може, чотири дні, і досі нікого не бачила.

— Але навіщо ти бажаєш дізнатися про пил?

— Це особливий пил, — коротко кинула вона. — Авжеж, я маю на увазі не звичайний пил.

Деймон ще раз змінився. Він робив це за мить, як оком мигнути, і цього разу з щигля перетворився на пацюка — великого, чорного, як смола, пацюка з червоними очима. Вілнасторожено глянув на нього, і дівчинка помітила це.

— У тебе таки є деймон, — сказала вона. — Усередині. Віл не знав, що й відповісти на це.

— Є, — казала вона далі. — Інакше ти не був би людиною. Ти був би… напівмертвим. Колись ми бачили хлопця, у якого зник деймон — дуже неприємна картина. Навіть якщо ти цього не знаєш, у тебе все одно є деймон. Коли ми тебе побачили, то перелякалися — начебто ти якийсь привид. Але потім ми зрозуміли, що ти зовсім не такий.

— Ми?

— Я та Пантелеймон. Ми — бо деймона не можна відокремити від людини. Він — це ти, це частина тебе самого, ви є частинками одне одного. Хіба у твоєму світі немає нікого, схожого на нас? І всі люди там схожі на тебе, тобто їхні деймони десь сховані?

Віл глянув на парочку, що сиділа навпроти нього — худорляву дівчинку із блідими очима та чорного пацюка-

деймона, котрий тепер умостився в неї на руках, — і несподівано гостро відчув свою самотність.

— Я втомився. Піду спати, — сказав він. — Ти збираєшся залишатися в цьому місті?

— Не знаю. Треба більше дізнатися про те, що я шукаю. У цьому світі мають бути якісь учені, мусить бути хтось, хто про нього знає.

— Можливо, вони є в іншому світі? Я потрапив сюди з місця під назвою Оксфорд, і там дуже багато вчених — може, саме вони тобі потрібні.

— Оксфорд? — вигукнула Ліра. — Так я ж звідти й прийшла!

— Отже, у твоєму світі є Оксфорд? Ти ніколи не була в моєму світі.

— Не була, — впевнено відповіла вона. — Це неоднакові світи, але в моєму також є Оксфорд. Ми обоє розмовляємо англійською, чи не так? Очевидно, що деякі інші речі також мають існувати й там, і там. Як ти потрапив сюди? Чи це був якийсь місток, чи щось інше?

— Просто якесь вікно в повітрі.

— Покажи мені, —попросила чи, радше, наказала Ліра. Віл похитав головою.

— Потім, — сказав він. — Я хочу спати. Хай там як, уже давно ніч.

— Тоді покажеш мені цей прохід уранці!

— Гаразд, покажу. Але в мене є свої справи. Доведеться тобі шукати твоїх учених самотужки.

— Це буде легко, — запевнила Ліра. — Я знаю про вчених усе.

Віл склав тарілки та підвівся.

— Я готував їжу, — сказав він, — тому ти миєш посуд. Дівчинка здивовано глянула на нього.

— Мию посуд? — вигукнула вона. — Тут мільйони чистих тарілок! Байдуже, я не служниця й мити їх не збираюся.

— Тоді я не покажу тобі прохід.

— Я сама його знайду.

— Не знайдеш, він невидимий. Сама ти ніколи не відшукаєш його. Послухай мене. Я не знаю, скільки ми залишатимемося тут, і ми маємо щось їсти. Ми їстимемо те, що тут є, але після цього прибиратимемо за собою, бо це слід робити. Йди помий посуд — ми повинні поводитися в цьому місці як слід. Зараз я йду спати, я ляжу в іншій кімнаті. Побачимося вранці.

Він увійшов у будинок, дістав із своєї поношеної торби зубну пасту й пальцем почистив зуби, після чого впав-на ліжко й за мить уже спав.

Ліра впевнилася, що Віл заснув, віднесла тарілки на кухню, поставила під кран і терла ганчіркою доти, доки вони не стали чистими. Потім вона зробила те саме з ножами й виделками, але зі сковорідкою з-під омлету це в неї не вийшло, і дівчинка скористалася для цього ще й куском жовтого мила. Вона терла сковороду доти, доки та не почала блищати, і тоді витерла всі речі іншою ганчіркою та охайно розклала на сушці для посуду.

Вона й досі відчувала спрагу, і їй хотілося спробувати самотужки відкрити банку, тому вона взяла з холодильника колу, відкрила її та взяла з собою нагору. Вона постояла, прислуховуючись, під дверима Вілової кімнати і, нічого не почувши, тихенько пройшла у свою та дістала з-під подушки алетіометр[2].

Не було потреби наближатися до Віла, аби здобути інформацію про нього, але вона все одно воліла подивитися на нього, а тому якомога тихіше повернула ручку дверей і увійшла.

У морі щось світилося, й вона уважно подивилася на сплячого хлопця у м'якому світлі, що відбивалося від стелі. Його обличчя було насупленим і блищало від поту. Він був дужим і кремезним — звичайно, не як дорослий чоловік, бо був не набагато старшим від неї, але одного дня з нього мала вирости сильна людина. Якби тільки його деймона було видно! Ліра гадала, якою була б його форма і чи він уже зафіксував її. Хай там як, він виражав би собою натуру, що є водночас дикунською і ввічливою, і нещасну душу.

Дівчинка навшпиньках підійшла до вікна. У світлі вуличних ліхтарів вона ретельно виставила ручки алетіометра та подумки сформулювала запитання. Стрілка почала смикатися по шкалі — настільки швидко, що встежити за нею було майже неможливо.

Запитання було таким: "Хто він? Друг чи ворог?"

Алетіометр відповів: "Він — убивця".

Побачивши цю відповідь, дівчинка відразу розслабилася. Він міг добувати їжу, міг показати їй шлях до Оксфорда, і такі його якості були вельми корисними, але він усе одно міг бути не вартим довіри боягузом. Але вбивця — це товариш, якому можна довіряти. Ліра відразу відчула таку саму безпеку, яку відчувала із закованим в обладунки ведмедем Йориком Бернісоном.

Вона причинила віконниці, щоб ранкове сонце не било хлопцю в обличчя, і тихенько вийшла з кімнати.

2

Серед відьом

Відьма Серафіна Пеккала, котра врятувала Ліру та інших дітей з дослідницької станції в Больвангарі та прилетіла з нею на острів Свольбард, ускочила у велику халепу.

Через атмосферні заворушення, спричинені утечею лорда Ізраеля з вигнання на Свольбарді, її разом із товаришками віднесло далеко від острова та нині тягло над льодом замерзлого моря. Деяким із них пощастило утриматися біля пошкодженої повітряної кулі Лі Скоресбі, аеронавта з Техаса, але саму Серафіну підкинуло високо у хмари туману, що прийшов із діри, створеної у небі експериментом лорда Ізраеля.

Коли вона таки спромоглася поновити контроль над польотом, перше, що спало їй на думку, був спогад про Ліру;

вона нічого не знала ні про бійку між самозваним королемведмедів і королем справжнім, Йориком Бернісоном, ні про те, що сталося з Лірою потім.

Отже, вона почала пошуки дівчинки разом із білосніжним гусаком — своїм деймоном Каїсою — літаючи на сосновій гілці у золотавому повітрі серед хмар. Декілька годин ширяючи в бурхливому небі, серед дивовижних відблисків, вони спочатку наблизилися до Свольбарда, потім перемістилися дещо на південь. Від цього незвичайного світла шкіру Серафіни Пеккала поколювало, тому вона знала, що має справу з породженням іншого світу.

Минуло кілька годин. Раптом Каїса вигукнула:

— Дивись, он деймон якоїсь відьми, напевно, він загубився!

Серафіна Пеккала кинула погляд крізь хмари туману та побачила пташку, яка, галасуючи, кружляла в туманному світлі. Вони повернули й наблизилися до неї. Побачивши це, пташка стривожилася, але Серафіна Пеккала просигналила, що її наміри є добрими, і пташка всілася на гілку поруч із ними.

Серафіна Пеккала спитала:

— З якого ти клану?

— Таймир, — відповів деймон. — Мою відьму захопили… Наших товаришок віднесло геть! Я загубився…

— Хто ж захопив твою відьму?

— Жінка з мавпою-деймоном, із Больвангара… Допоможіть мені! Допоможіть нам! Я так боюся!

— Чи був твій клан спільником тих, хто розрізав дітей?

— Так, доки ми не зрозуміли, що вони роблять… після битви в Больвангарі вони змусили нас відступити, але мою відьму захопили в полон… Вони утримують її на якомусь кораблі… Що я можу зробити? Вона кличе мене, а я не можу відшукати її! То допоможіть же мені!

— Тихіше, — сказала деймон Каїса. — Прислухаймося-но до того, що відбувається під нами.

Вони спланерували нижче й нашорошили вуха, і невдовзі Серафіна Пеккала розрізнила приглушений туманом шум двигуна.

— Не можна плавати в такому тумані, — зауважила Каїса. — Що вони роблять?

— Тут є й більший корабель, — сказала Серафіна Пеккала, й останнє її слово заглушив інший звук, що пролунав з іншого напрямку і змусив їх здригнутися: низьке, густе ревіння, ніби голос якоїсь морської істоти, що долетів із глибин. Ревіння тривало декілька секунд і раптом припинилося.

— Сирена великого судна, — промовила Серафіна Пеккала.

Вони розвернулися понад самою водою й полетіли на шум мотора. Раптом густий туман враз розійшовся, і відьма якраз вчасно відлетіла вбік, аби не зіштовхнутися з катером, що з пихтінням неквапливо продирався крізь клуби туману. Хвилі, породжені ним, були попільними і якимись маслянистими — ніби вода не хотіла підійматися.

Вони облетіли судно та піднялися над ним, притому деймон, якого вони підібрали, тримався за ними, як дитина за матінкою. Згори вони побачили, як стерновий, знову почувши сирену, трохи виправив курс. На носі судна горів прожектор, але він висвітлював лише кілька ярдів туману перед собою.

Серафіна Пеккала звернулася до загубленого деймона:

— Ти казав, що деякі відьми й досі допомагають цим людям?

— Гадаю, що так — декілька відьом-перебіжчиць із Вольгорська, — якщо вони також не втекли, — відповів він. — Що ти збираєшся вчинити? Ти шукатимеш мою відьму?

— Так. Але наразі залишайся з Каїсою.

Серафіна Пеккала, залишивши деймонів нагорі, підлетіла до катера та опустилася за спиною стернового. Його деймон-чайка пискнув, і чоловік повернувся до відьми.

— Запізнилася, так? — спитав він. — Злітай у повітря та веди нас до корабля.

Серафіна відразу злетіла. Усе вийшло, як вона й очікувала: деякі відьми й досі допомагали людям, і матрос вирішив, що вона одна з них. Вона згадала, що трап зазвичай розташований на лівому борту, а вогні лівого борту мають бути червоними. Вирушивши крізь туман, вона вже за сто ярдів роздивилася відблиск червоного світла, швидко повернулася та зависла над катером, даючи стерновому вказівки. Він максимально уповільнив судно та підвів його до сходні, що звисала над самою водою. Стерновий гукнув, і з корабля скинули лин, а сходнею спустився матрос та закріпив його на катері.

Серафіна Пеккала підлетіла до леєра, що огороджував палубу корабля, і сховалася за рятівними шлюпками. Вона не бачила інших відьом, але вони напевно патрулювали в небі. У разі чого, Каїса знає, що робити.

Вона побачила, як з катера сходить пасажир. Спочатку видно було лише хутро й каптур, але коли невідомий підійшов ближче, на леєр легко скочила золотава мавпа-деймонта оглянула все довкола недоброзичливими чорними очима. Серафіна затамувала подих — пасажиркою була пані Кольтер.

Якийсь чоловік у чорному скочив на палубу, щоб зустріти її, й озирнувся, наче сподівався побачити когось ще.

— Лорд Боріель… — розпочав він. Але пані Кольтер перервала його:

— Він приїде слідом. Тортури розпочали?

— Так, пані Кольтер, — була відповідь, — але…

— Я ж наказала їм почекати! — роздратовано вигукнула жінка. — Чи вони вирішили не слухатися мене? Здається, на кораблі негаразди із дисципліною?

Вона відкинула каптур, і в жовтому світлі прожекторів Серафіні Пеккала стало добре видно її обличчя: гордовите, сердите і, як на відьму, надто молоде.

— Де інші відьми? — вимогливо спитала пані Кольтер.

Чоловік відповів:

— Немає жодної, пані. Втекли додому.

— Але якась відьма вказала катеру дорогу, — сказала жінка. — Де вона?

Серафіна пригнула голову. Без сумніву, матрос на катері не чув останніх новин. Людина у чорному здивовано озирнулася, але пані Кольтер надто квапилася, тому, швидкооглянувши палубу, вона разом зі своїм деймоном пішла геть. Чоловік зник слідом за нею.

Серафіна Пеккала подивилася, чи немає кого поруч. Вона сховалася за вентиляційною трубою між леєром та надпалубною спорудою корабля, де вздовж стіни розташовувалися великі вікна — не ілюмінатори. Саме гуди увійшла пані Кольтер із супутником. Світло з корабельних приміщень падало на повиті туманом поручні, що огороджували палубу, та нечітко освітлювало фок-щоглу і прикритий парусиною люк. Усе довкола було вогким і починало застигати від морозу. Там, де сиділа Серафіна, її ніхто не міг помітити, але якщо нона хотіла ще щось побачити, їй слід було залишити своє укриття.

Це нікуди не годилося. Вона завжди могла втекти на своїй сосновій гілці, до того ж у неї були ніж і лук, і вона могла битися. Відьма сховала гілку за трубою і прокралася вздовж палуби до першого вікна. Воно запітніло, і щось роздивитися крізь нього було неможливо, до того ж Серафіна не чула ніяких голосів. Вона знову відступила в тінь.

Залишалася одна річ, до якої можна було вдатися і на яку вона ніяк не могла насмілитися — це було надто ризиковано, до того ж дуже виснажило б її, — але в неї, здається, не було іншого вибору. Цим мало стати певне чаклування, яке зробило

б її невидимою. Звичайно, справжня невидимість є неможливою: це радше була магія психічна, щось на кшталт абсолютної стриманості, яка робила того, хто накладав заклинання, не невидимим, а просто непомітним. Докладаючи максимальних психічних зусиль, аби залишатися в цьому стані, вона могла пройти крізь людну кімнату або розійтися з поодиноким подорожнім, і її ніхто не побачив би.

Тож відьма заспокоїлася й максимально зосередилася, приготувавшись триматися так, аби увага інших людей зовсім оминала її. Їй знадобилося кілька хвилин, доки вонане впевнилася, що все вийде як слід. Вона перевірила це, вийшовши зі свого укриття і ставши на шляху матроса, котрий ішов палубою з торбою якогось знаряддя. Він обминув її, жодного разу на неї не глянувши.

Отже, все було зроблено. Вона підійшла до дверей яскраво освітленого приміщення та відчинила їх — каюта була порожньою. Двері вона залишила відчиненими на той випадок, якщо їй доведеться втікати. Після цього вона попрямувала до дверей, розташованих у дальньому кінці приміщення, та відчинила їх, побачивши сходи, що вели вниз, усередину корабля. Спустившись ними, вона опинилася у вузькому, подекуди освітленому коридорі, вздовж якого під стелею пролягали якісь білі труби. Коридор був дуже прямий і, напевно, проходив крізь корпус корабля, по обидва його боки виднілися двері.

Серафіна тихо пішла цим коридором, прислуховуючись до того, що відбувається, і нарешті почула голоси. Усе мало такий вигляд, нібито тривала якась нарада.

Вона відчинила двері й увійшла.

Навколо великого стола сиділо з десяток людей. Один чи два з них звели очі, ковзнули по відьмі відсутнім поглядом і відразу про неї забули. Вона зупинилася біля дверей і почала спостерігати за тим, що відбувалося. Головував на нараді літній чоловік у кардинальському вбранні, усі інші також, здається, були церковниками того чи іншого рангу — за винятком пані Кольтер — єдиної присутньої жінки. Пані Кольтер перекинула своє хутро через спинку стільця, її щоки у теплі корабельних приміщень пашіли.

Серафіна Пеккала уважно оглянула каюту й побачила, що тут присутня ще одна людина: чоловік із худорлявим обличчям і деймоном у вигляді жаби, який сидів біля столу, заваленого книжками у шкіряних палітурках і неохайними купами пожовклого паперу. Спочатку їй здалося, ніби це секретар чи писар, але потім вона побачила, що він робить: він пильно дивився на золотий інструмент, схожий на великий годинник чи компас, кожну хвилину відриваючись, аби записати те, що побачив. Тоді він відкривав одну зі своїх книжок, переглядав покажчик і шукав відповідну сторінку, після чого також занотовував щось і повертався до інструмента.

Серафіна зосередила увагу на дискусії, що точилася за столом, — вона почула слово "відьма".

— Вона щось знає про дитину, — сказав один із церковників. — Вона зізналася, що їй щось відомо. Про ту дитину дещо знають усі відьми.

— Цікаво, а що відомо пані Кольтер? — мовив кардинал. — Чи існує щось, що їй слід було повідомити нам раніше, хотів би я знати?

— Вам доведеться трохи змінити тон, — холодно відповіла пані Кольтер. — Ваше преосвященство, ви забули, що я жінка, отже, істота не така витончена, як князі Церкви. То яку істину я мала знати про дитину?

Вираз обличчя кардинала був вельми красномовним, але він нічого не сказав. Після деякої паузи інший церковник майже прохально вимовив:

— Пані Кольтер, річ у тому, що, здається, існує пророцтво, і воно стосується дитини. Усі ознаки збігаються: по-перше, обставини її народження. Цигани також знають про неї — вони необачно вживають слова "відьмацьке зілля" та "блукаючий вогник", — і звідти її успішне головування циганами в Больвангарі. А ще вона чудово спромоглася скинути ведмежого короля Йофура Рекні-сона — словом, це незвичайна дитина. Либонь, Фра Навел здатен повідомити нам більше.

Він поглянув на чоловіка з худорлявим обличчям, котрий розглядав свій алетіометр. Той моргнув, протер очі та подивився на пані Кольтер.

— Можливо, ви знаєте, що залишився тільки один алетіометр, за винятком того, яким володіє дитина, — сказав він. — Усі інші відшукали та знищили згідно з наказом Магістрату. Від цього приладу я дізнався, що дитина отримала свій від Ректора Коледжу Джордана, що вона самотужки навчилася користуватися ним і тепер робить це без допомоги книжок із таблицями. Якби можна було не повірити алетіометру, я б це зробив, адже те, що ним можна користатися без таблиць, видається мені неможливим. Аби навчитися хоч якось розуміти, що показує цей прилад, потрібні десятиліття старанного навчання. Але вона почала читати його за декілька тижнів після того, як отримала, і наразі опанувала

його майже досконало. Вона дуже відрізняється від звичайних людей.

— Фра Павеле, а де вона зараз? — спитав кардинал.

— В іншому світі, — відповів Фра Павел. — Вже пізно.

— Відьма знає! — вигукнув інший чоловік, деймон-хохуля котрого безперервно гриз олівець. — Якби не її свідчення, усе збігалося б! Я гадаю, що нам слід знову взяти її на тортури.

— А про що йдеться в тому пророцтві? — запитала пані Кольтер, котра, як неважко було побачити, щодалі більше розлючувалася. — Як ви насмілилися приховати його відмене?

Безсумнівно, в неї була влада над ними. Золотава мавпа сердито оглянула стіл, і жоден із чоловіків не наважився зустріти її погляд — за винятком кардинала. Його деймон, папуга ара, задер ногу та пошкрябав нею голову.

— Відьма натякнула на дещо надзвичайне, — сказав кардинал. — Я не насмілююся повірити в те, що, як мені здасться, означають її слова. Коли це правда, ми наражаємося на найжахливішу відповідальність із тих, що' будь-коли лягала на чоловіка чи жінку. Але я ще раз запитаю вас, пані Кольтер, що ви знаєте про дитину та її батька?

Обличчя жінки від люті було білим як крейда.

— Як ви смієте допитувати мене? — фиркнула Юна. — І як ви смієте приховувати від мене те, що дізналися від відьми? Нарешті, як ви насмілилися припустити, що я щось приховую від вас? Чи не вважаєте ви, що я на її боці? Або, може, ви гадаєте, що я на боці її батька? Либонь, ви думаєте, що мене

слід катувати, як ту відьму? Гаразд, ми у вашій владі, ваше преосвященство. Вам досить клацнути пальцями, й мене розірвуть на шматки. Але навіть якби ви обшукали кожну часточку моєї плоті, вам не знайти відповіді, бо я нічого не знаю про пророцтво, зовсім нічого. Я лише вимагаю, щоб ви повідомили мені, що знаєте самі. Моя дитина, моя власна дитина зачата у гріху та народжена всоромі, але вона залишається моєю дитиною, а ви приховуєте від мене те, що я маю повне право знати!

— Будь ласка, заспокойтеся, — нервово сказав інший чоловік. — Будь ласка, пані Кольтер! Відьма досі не заговорила, і ми дізнаємося від неї більше, ніж знаємо. Кардинал Старок сам каже, що вона лише натякнула на це.

— А що, як відьма не розкриє таємниці? — запитала пані Кольтер. — Що тоді? Ми здогадуємося, чи не так? Ми тремтимо, трусимося, але здогадуємося!

Фра Павел втрутився в розмову:

— Ні, бо я лише готуюся поставити це питання алетіометру. Ми матимемо відповідь — чи від відьми, чи з таблиць.

— І скільки часу це потребує?

Фра Павел стомлено звів брови та відповів:

— Чимало. Це надзвичайно складне запитання.

— Але відьма відповіла б на нього відразу, — зауважила пані Кольтер.

Вона звелася на ноги, й більшість чоловіків, нібито з поваги до неї, зробили так само. Сидіти залишилися лише кардинал і Фра Павел. Серафіна Пеккала відступила на крок, щосили намагаючись залишитися невидимою. Золотава мавпа вищирила ікла, усе її сяюче хутро стало сторчма.

Пані Кольтер посадила деймона собі на плече.

— То ходімо запитаємо її, — сказала вона.

Вона повернулася та швидко вийшла в коридор. Чоловіки, штовхаючи один одного, висипали за нею, і Серафіна Пеккала ледь устигла відійти. В голові у неї був хаос. Останнім вийшов кардинал.

Серафіна декілька секунд постояла, заспокоюючись, — її збудження могло зробити її видимою. Після цього вона слідом за церковниками пройшла коридором, зайшла в невеличку білу каюту, голу і спекотну, й побачила, як вони заюрбилися навколо жахливої постаті в центрі: відьми, міцно прив'язаної до сталевого стільця, її обличчя булосірим і спотвореним мукою, а ноги — геть переламаними.

Пані Кольтер стала поруч із нею. Серафіна зупинилася біля дверей — вона знала, що не зможе довго залишатися невидимою, бо її сили вичерпувалися.

— Відьмо, розповідай нам про дитину, — наказала пані Кольтер.

— Ні.

— Ти страждатимеш.

— Я вже досить страждала.

— О, це ще далеко не все! Наша Церква має тисячолітній досвід у цих справах, і ми можемо нескінченно подовжити твої страждання. Тож розкажи нам про дигину! — сказала пані Кольтер і нахилилася, щоб зламати відьмі палець. Той миттєво хруснув.

Відьма закричала, і на секунду Серафіна Пеккала стала видимою всім. Один чи два церковники здивовано та налякано подивилися на неї, але потім вона опанувала себе, івони знову зосередилися на катуванні.

— Якщо ти не відповіси, — попередила пані Кольтер, — я зламаю ще один палець, потім ще один. Що ти знаєш про дитину? Кажи мені!

— Гаразд! Будь ласка, не треба!

— Тоді розповідай.

Знову пролунав нудотний тріск, і відьма вголос заридала. Серафіна Пеккала ледь втрималася, щоб не кинутися до неї. Нещасна заверещала й поспішно заговорила:

— Ні! Я все скажу! Благаю, досить! Дитина, що мала з'явитися… Відьми дізналися, ким вона є, до того, як ви… Ми з'ясували її ім'я…

— Ми знаємо її ім'я. Яке ім'я ти маєш на увазі?

— Її справжнє ім'я! Ім'я її призначення, її долі!

— Що це за ім'я? Кажи мені! — вимагала пані Кольтер.

— Ні… Ні…

— А як? Як ви дізналися?

— То було випробування. Якби вона спромоглася обрати один паросток сосни серед багатьох інших, стало б зрозуміло, що вона і є тією дитиною, яка мала з'явитися, і саме це відбулося в будинку нашого консула у Трольсанді, коли дитина прийшла туди з циганами… Дитя з ведмедем…

Голос зрадив її.

Пані Кольтер вигуком висловила нетерпіння, знов пролунав тріск і почувся стогін.

— Але що це було за пророцтво стосовно дитини? — запитувала далі пані Кольтер, її голос дзвенів під хвилювання. — І що це за ім'я, яке кине світло на її призначення?

Серафіна Пеккала підійшла ближче й навіть увійшла у юрбу чоловіків, але жоден із них не відчув її присутності. Вона мусить якомога швидше припинити страждання відьми, хай навіть їй доводиться докладати неймовірних зусиль, аби залишитися невидимою. Дістаючи ніж із-за корсажа, вона аж тремтіла.

Відьма схлипувала:

— Вона — та, що вже приходила, й ви відтоді ненавиділи та боялися її! Що ж, вона прийшла знов, і ви не спромоглися її знайти… Вона була на Свольбарді — з лордом Ізраелем, і ви її загубили. Вона втекла, й вона буде…

Але її слова перервалися.

Крізь відчинені двері в каюту увірвався птах, нестямний від люті, і, судорожно б'ючи крилами по підлозі, прорвався до грудей катованої відьми, притиснувся до них та почав тикатися дзьобом і жалісно пищати. Змучена відьма крикнула:

— Ямбе-Акка! Прийди до мене, прийди до мене! Ніхто, крім Серафіни Пеккала, не зрозумів її. Ямбе-Акка була богинею, котра приходила до вмираючої відьми.

Серафіна була напоготові. Вона раптом стала видимою і вийшла вперед, радісно посміхаючись, бо Ямбе-Акка була веселою та життєрадісною, а її прибуття було втіхою. Відьма побачила її та підвела заплакане обличчя, й Серафіна нахилилася, щоб поцілувати її, та спокійно увігнала ножа їй у серце. Птиця-деймон померклими очима подивилася вгору і зникла.

Тепер Серафіна Пеккала мала з боєм пробитися назовні.

Чоловіки й досі стояли, буцімто громом прибиті, але пані Кольтер швидко прийшла до тями.

— Схопіть її! Не дайте їй утекти! — гукнула вона, але Серафіна була вже у дверях й натягувала тятиву. За мить вона випустила стрілу, і кардинал упав на підлогу, хапаючи ротом повітря та здригаючись.

Вийти, промчати коридором, вискочити на сходи, повернутися, натягнути тятиву, пустити стрілу; впав ще один чоловік, але весь корабель уже дзвенів від гучних і різких ударів ринди.

Зійти сходами, вийти на палубу. Шлях їй заступили двоє матросів, і вона крикнула їм:

— Униз! Полонена звільнилася! Потрібна допомога!

Цього вистачило, щоб спантеличити їх, і поки вони вагалися, вона встигла відскочити від них та схопити соснову гілку, сховану за трубою вентилятора.

— Стріляйте в неї! — заверещала за спиною пані Кольтер, і вмить пролунали три постріли. Кулі вдарили по металу та зрикошетили кудись у туман, але Серафіна вже скочила на гілку та, як стріла з її лука, злетіла в повітря, під захист густого туману. Поруч із нею відразу з'явився великий гусак.

— Куди? — спитав він.

— Звідси, Каїсо, звідси, — відповіла Серафіна. — Я хочу, щоб мій ніс не відчував смороду, яким тхне від цих людей.

Насправді вона не знала, куди летіти та що робити далі. Але одне вона знала напевно: у її сагайдаку лежить стріла, яка колись поцілить у горло пані Кольтер.

Вони повернули на південь, подалі від потойбічного світіння туману, і доки вони летіли, в голові Серафіни почало набувати чіткої форми одне запитання. Що таке робить лорд Ізраель?

Усі ті події, що перевернули світ шкереберть, були спричинені його загадковими діями.

Проблема полягала в тому, що джерела її знань були суто природними. Вона могла вистежити тварину, спіймати будь-

яку рибину, знайти найрідкісніші ягоди; могла вона йчитати знаки у нутрощах куниці, розшифрувати мудрість, викладену на лусці окуня, чи витлумачити попередження, надане пилком крокусу. Але все це були створіння природи, і повідомляли вони їй суто природні істини.

Аби здобути знання про лорда Ізраеля, вона мала вийти на інший рівень. У порту Тольсанд жив їхній консул — доктор Ланселіус, котрий підтримував контакти зі світом звичайних чоловіків і жінок, і Серафіна Пеккала крізь хмари туману полетіла туди — послухати, що він їй скаже. До того як увійти в його будинок, вона зробила коло надгаванню, де, мов привиди, над крижаною водою клубочилися клаптики туману, і подивилася, як лоцман веде великий корабель під прапором однієї з африканських країн. Перед гаванню стояли на якорі ще декілька суден, і в Серафіни промайнула думка, що їй ніколи не доводилося бачити їх тут так багато.

Коли короткий день почав гаснути, вона знизилася та приземлилася в садку біля оселі консула. Вона постукала у вікно, і доктор Ланселіус сам відчинив їй двері. Не давши їй вимовити й слова, він притиснув до губ указівний палець.

— Вітаю вас, Серафіно Пеккала, — звернувся він до неї. — Заходьте, будь ласка, але покваптеся: вам краще не залишатися тут надовго. — Він запропонував їй крісло біля вогню, перед тим виглянувши з-за фіранок на вулицю, і спитав: — Не бажаєте випити трохи вина?

Серафіна зробила ковток золотавого токайського та розповіла консулові про те, що бачила й чула на кораблі.

— Як ви гадаєте, вони зрозуміли те, що вона повідомила про дитину? — запитав він.

— Не зовсім, як на мене. Але вони знають, що вона відіграє дуже важливу роль. Що ж до цієї жінки, я боюся її, докторе Ланселіус. Думаю, я вб'ю її, але все одно я її боюся.

— Розумію, — відповів консул. — Я теж.

Потім він розповів Серафіні про чутки, що заполонили місто. Здається, крізь туман, напущений цими чутками, почали проглядати деякі чіткі факти.

— Кажуть, що Магістрат збирає найбільшу в історії армію, та й це лише передовий загін. Крім того, Серафіно, до мене доходять неприємні чутки про деяких із солдатів. Я чув про Больвангар і про те, що вони там чинили — відокремлювали дітей від їхніх деймонів, жах, так? Крім того, здається, з'явився полк воїнів, з якими зробили те саме. Ви знаєте слово "зомбі"? Вони нічого не бояться, бо нічого не розуміють, окрім наказів. Наразі в місті перебувають декілька таких вояків. Влада приховує їх, але як утримати слово? Мешканці міста нажахані.

— А що чути про інші відьмацькі клани? — спитала Серафіна Пеккала. — Є щось?

— Більшість повернулися на батьківщину. Серафіно, всі відьми чекають, у їхніх серцях оселився страх перед тим, що може трапитися далі.

— А що ви чули про Церкву?

— Вони збентежені. Річ у тому, що вони не знають, що збирається робити лорд Ізраель.

— Я також цього не знаю, — сказала Серафіна Пеккала, — як не можу й уявити собі, що це може бути. Докторе Ланселіус, а чи є у вас якісь міркування щодо цього?

Доктор великим пальцем ніжно потер голову свого деймона-змію.

— Лорд Ізраель — учений, — відповів він через деякий час, — але теоретичні дослідження для нього не головне — так само як державна діяльність. Я колись із ним зустрічався, і, на мою думку, він палка й дужа натура, але не деспот. Не думаю, що він хоче стати правителем… Не знаю, Серафіно. Можливо, вам більше скаже його слуга. Його звуть Торольд, лорд Ізраель утримував його на Свольбарді. Не виключено, що вам варто вирушити туди та з'ясувати, чи може Торольд щось повідомити. Але, певна річ, він міг піти до іншого світу разом зі своїм хазяїном.

— Дякую, це непогана ідея… Так і зроблю просто зараз.

Серафіна попрощалася з консулом та крізь темряву, що чорніла на очах, злетіла вгору, до Каїси, яка чекала у хмарах.

Подорож Серафіни на північ ускладнило те сум'яття, яке панувало у світі. Усі мешканці Арктики перебували в паніці, так само як тварини — і налякали їх не лише туман і коливання магнітних ліній, а й не характерне для цієї пори року тріскання льоду та поштовхи у ґрунті. Усе виглядало так, ніби сама земля, скута довічною мерзлотою, повільно прокидається від свого крижаного сну.

В усьому цьому заворушенні — серед раптових проблисків моторошного світла, що простромлювали башти туману, а потім зникали так само швидко, спостерігаючи, як череди

вівцебиків охоплює непереборне бажання бігти на південь (але потім вони знову повертають на захід чи північ), як розсипаються на клубки білих тіл зграї гусаків, збиті з пантелику хаосом у магнітному полі, котрим ці птахи користуються задля орієнтації у просторі, — Серафіна Пеккала спрямувала свою соснову гілку на північ, у напрямку будинку, що стояв на мисі серед пустель Свольбарда.

Прилетівши, вона побачила, як слуга лорда Ізраеля Торольд відганяє зграю скельної погані.

Вона помітила якийсь рух ще до того, як наблизилася достатньо, щоб роздивитися, що відбувається. Вир мигітливих шкірястих крил, злісне "йоук-йоук-йоук", що відлунювало від засніженого подвір'я, поодинока постать, закутана в хутро, що стріляла з рушниці в середину клубка прибульців, великий собака-деймон, що гарчав і клацав іклами поруч із чоловіком та стрибав щоразу, коли одне з відразливих створінь трохи знижувалося…

Вона не знала того чоловіка, але скельна погань у кожному разі була ворогом, отже, вона підлетіла ближче й одна за одною випустила у потвор із десяток стріл. Почулися різкі крики та бурмотіння, і зграя — створіння були недостатньо організованими, щоб можна було назвати їх загоном, — побачила нового супротивника та, знітившись,втекла. За хвилину небо знову стало чистим, а налякане "йоук-йоук-йоук" луною відбилося від гір у віддаленні, аби поступитися місцем тиші.

Серафіна зависла над подвір'ям й опустилася на утоптаний, залитий кров'ю сніг. Чоловік відкинув каптур, усе ще тримаючи рушницю напоготові — відьма не завжди була союзником звичайній людині, — і Серафіна Пеккала побачила

обличчя літньої людини, довге підборіддя та сиве волосся й зустріла впевнений погляд.

— Я друг Ліри, — сказала вона. — Сподіваюся, ми можемо поговорити. Дивіться — я кладу лук на землю.

— Де дитина? — спитав чоловік.

— В іншому світі. Мене турбує її безпека, і мені треба знати, чим займається лорд Ізраель.

Її співрозмовник опустив зброю і промовив:

— Тоді заходьте. Дивіться — я кладу рушницю на землю.

Формальності закінчилися, і вони увійшли до приміщення. Каїса залишилася в небі, озираючись довкола, В Торольд тим часом поставив на вогонь каву та вислухав, яке відношення Серафіна має до Ліри.

— Вона завжди була норовливою дитиною, — сказав він, коли вони вже сиділи біля дубового стола у світлі гасової лампи. — Я бачив її приблизно раз на рік, коли його світлість відвідував Коледж. Мені вона дуже подобалася — нею не можна не захоплюватися. Але я не знаю, яке місце вона посідає в цьому світі.

— А що збирався зробити лорд Ізраель?

— Пані, ви що, вважаєте, що він розповідав мені про це? Я його служка, й це все. Я чищу його одяг, готую йому їжу, прибираюся в будинку. Упродовж усіх цих років я про щось дізнавався, але лише завдяки збігу обставин. Він довірявся мені не більше, ніж своїй бритві.

— То скажіть мені, про що ви дізналися завдяки збігу обставин.

Торольду було вже чимало років, але він мав гарне здоров'я та зберіг свою силу, і йому, як і кожному чоловікові, лестила увага молодої вродливої відьми. Утім, він був розсудливою людиною й розумів, що увага насправді була спрямована не на нього, а на те, що він знав; до того ж він був чесним і не став розтягувати свою розповідь на довше, ніж це було доречно.

— Я не можу із впевненістю сказати вам, що він робить, — почав він, — бо всі філософські подробиці — це не для мене. Але можу сказати, що рухає його світлістю, хоча сам він і не здогадується, що я це знаю. Мені підказали це сотні маленьких знаків. Виправте мене, коли я помиляюсь, але ваші боги відрізняються від наших, чи не так?

— Так.

— Але ж ви знаєте про нашого Бога? Бога Церкви, єдиного, кого ми називаємо Господом?

— Так, знаю.

— Отож лорду Ізраелю, скажімо так, ніколи на подобалися церковні догми. Я кілька разів бачив, що коли він чує про таїнства, спокуту, спасіння тощо, його обличчя спотворює гримаса відрази. Пані, для нас кинути виклик Церкві — це смерть, але лорд Ізраель плекає у своєму серці бунт стільки, скільки я йому служу. Я знаю лише це.

— Бунт проти Церкви?

— Почасти. Колись він волів вирішити це питання за допомогою сили, але потім змінив думку.

— А чому? Бо Церква надто міцна?

— Ні, — відповів старий слуга, — це не зупинило б мого хазяїна. Можливо, це здасться вам дивним, але я знаю цього чоловіка краще, ніж його могла б знати жінка чи мати. Він був моїм хазяїном і предметом моєї цікавості майже сорок років. Я не можу полинути за ним у височінь його думок, як не можу літати, але бачу, куди він прагне, навіть тоді, коли сам я не здатен піти за ним. Так, я впевнений: він відмовився від повстання проти Церкви не тому, що Церква надто міцна, а тому, що вона надто слабка, щоб бути вартою боротьби з нею.

— Тоді… чим же він займається?

— Я вважаю, він веде більшу війну. Гадаю, він замислив повстання проти найвищої влади. Він шукає місце, де мешкає сам Господь, і збирається знищити його. Така моя думка. Коли я кажу це, пані, моє серце здригається; я не насмілююся навіть подумати про це. Але знайти інше схоже на правду пояснення тому, що він робить, я не можу.

Серафіна декілька секунд сиділа мовчки, обмірковуючи те, що сказав Торольд.

До того, як вона спромоглася щось відповісти, він продовжив:

— Звичайно, будь-хто, збираючись учинити таку величезну справу, має бути готовий до того, що він стане мішенню гніву Церкви. Це зрозуміла річ. То було би найбільше богохульство, ось що я вам скажу. Вони зібрали б Консисторський суд і

присудили б йому смерть швидше, ніж ви встигли б змигнути оком. Я ніколи не казав цього раніше й ніколи не казатиму в майбутньому; я б побоявся сказати це й вам, якби ви не були відьмою і влада Церкви поширювалася б на вас. Але я вбачаю сенс у такому своєму припущенні — й лише в ньому: він збирається відшукати Господа та вбити його.

— Чи це можливо? — спитала Серафіна.

— Життя лорда Ізраеля рясніє речами, котрі всі вважають неможливими. Я гадаю, що немає нічого такого, чого він не міг би зробити. Але якщо подивитися на все це неупереджено — так, Серафіно Пеккала, він геть божевільний. Якщо цього не можуть зробити ангели, як насмілюється людина навіть думати про таке?

— Ангели? А що таке ангели?

— Щиро духовні істоти, як це стверджує Церква. Вона вчить, що ще до створення світу деякі з них повстали, і їх скинули з неба до пекла. Вони зазнали невдачі, ось що я хочу сказати. Вони не змогли здійснити свій задум — хай навіть у них були ангельські можливості. Лорд Ізраель — це лише людина з людськими можливостями, не більше, але його честолюбство є безмежним. Він насмілюється робити те, про що інші люди не наважуються навіть подумати. І подивіться, що він уже зробив: він розірвав небо, відкрив шлях до іншого світу. Хто ще міг це зробити? Хто ще здатен навіть подумати про це? Отже, Серафіно Пеккала, одна частина мене вважає його божевільним, хворим на голову, але інша частина каже мені, що він лорд Ізраель, а не просто людина. Можливо… Якщо така річ узагалі можлива, її вчинить лише він і ніхто інший.

— А що робитимете ви, Торольде?

— Я залишуся тут і чекатиму. Я охоронятиму його будинок доти, доки він не повернеться та не накаже мені щось інше, або доки я не вмру. А тепер я хотів би поставити те саме питання вам, пані.

— Я збираюся зробити все можливе, щоб захистити дитину, — відповіла Серафіна. — Можливо, колись мені доведеться ще раз пройти цим шляхом, Торольде. Я рада, що ви все ще будете тут.

— Я не зрушу з місця, — сказав старий слуга. Відьма відмовилася від його пропозиції поїсти чогось і попрощалася.

За хвилину вона наблизилася до свого гусака-деймона. Вони набрали висоти та розвернулися над туманними горами, весь цей час гусак мовчав. Серафіна надто була збентежена, і не було потреби пояснювати чому — кожне пасмо моху, кожна вкрита льодом калюжка, кожна комаха її рідної землі глибоко хвилювала її та кликала назад. Вона відчувала страх за все це, але також страх за себе — либонь, їй також доведеться змінитися. Вона переймається людськими справами, людськими проблемами: бог лорда Ізраеля — це не її бог. Чи вона перетворюється на людину? Чи втрачає свій відьмацький хист?

Якщо так, то те саме відбувається і з іншими.

— Додому, Каїсо, — сказала вона. — Маємо поговорити зі своїми сестрами. — Події надто великі, аби ми змогли осягти їх поодинці.

І вони крізь нестійкі клуби туману швидко полетіли до озера Енара — додому.

Вони знайшли решту свого клану в укритих лісом печерах на березі озера, там також був Лі Скоресбі. Ціною неймовірних зусиль аеронавтові пощастило утримати кулю в повітрі після подій у небі над Свольбардом, і відьми скерували його на свої рідні землі, де він розпочав лагодити гондолу та балон.

— Пані, я радий вас бачити, — привітав він Серафіну Пеккала. — Є якісь новини про дівчинку?

— Немає, пане Скоресбі. Чи візьмете ви участь у нашій сьогоднішній нараді, щоб допомогти нам вирішити, що робити далі?

Техасець здивовано заблимав очима — досі у відьмацькій нараді не брала участі жодна людина.

— Це буде велика честь для мене, — відповів він. — Можливо, я зможу висловити двійко власних припущень.

Протягом усього того дня відьми все прибували, здалеку схожі на пластівці чорного снігу, принесеного бурею. Вони наповнювали небо тріпотінням свого шовкового одягу та свистом повітря у голках соснових гілок. Люди, що полювали у вологих лісах чи рибалили, сидячи на великих крижинах, чули крізь туман шепіт неба, і якби небо булочистим, вони побачили б масовий переліт відьом, котрих ніби ніс кудись загадковий приплив.

Коли настав вечір, сосни навколо озера освітилися сотнями багать, найбільше багаття палало біля входу до головної печери. Поївши, відьми зібралися довкола нього. Серафіна

Пеккала сиділа в центрі, її волосся вінчала корона — вінок із маленьких червоних квітів. Ліворуч від неї сидів Лі Скоресбі, а праворуч — гостя, королева латвійських відьом на ім'я Рута Скаді.

На подив Серафіни, гостя прибула лише годину тому. Доти Серафіна вважала найвроддивішою з бачених нею жінок пані Кольтер, але Рута Скаді перевершила її — її красі додавала особливого шарму атмосфера загадки, якоїсь потойбічності, що її всі відчували у присутності латвійки. Вона була жвавою й енергійною, її великі чорні очі так і сяяли. Казали, що її коханцем був сам лорд Ізраель. Вона носила важкі золоті серги, на її чорному хвилястому волоссі сиділа корона, оздоблена іклами сніжних тигрів. Деймон Серафіни Каїса дізналася від деймона Рути Скаді, що та вбила цих тигрів, аби покарати татарське плем'я, що поклонялося їй, — татари не віддали їй належної шани, коли вона відвідувала території племені. Без своїх богів-тигрів плем'я відчуло страх та смуток і почало благати її, щоб вона дозволила їм натомість поклонятися їй, але це прохання було з презирством відкинуте: "Що мені дасть ваше поклоніння? — спитала Рута Скаді. — Он тиграм воно нічого не дало". Ось такою була вона: прекрасною, гордою та безжальною.

Серафіна не знала напевно, чому вона прибула, але привітно зустріла її і згідно з етикетом посадила поруч із собою. Коли усі зібралися, Серафіна почала говорити:

— Сестри! Ви знаєте, чому ми зібралися: маємо вирішити, як реагувати на нові події. Всесвіт розколото — лорд Ізраель відкрив прохід з цього світу до іншого. Чи маємо ми перейматися цим або нам слід жити, як раніше, займаючись лише своїми власними справами? А ще гостро стоїть питання Ліри Белакви, котру король Йори к Бернісон назвав Лірою Красномовною. Перебуваючи в оселі доктора Ланселіуса, вона

слушно обрала паросток сосни, отже, вона — саме та дитина, на яку ми чавжди очікували. Але наразі вона зникла. В нас сьогодні два гостя, котрі повідомлять нам свої міркування з цього приводу. Спершу ми послухаємо королеву Руту Скаді.

Рута Скаді підвелася. Її білі руки світилися у заграві багаття, а очі блискали так яскраво, що навіть ті відьми, котрі сиділи найдалі, добре бачили гру емоцій на її жвавому обличчі.

— Сестри, — почала вона, — дозвольте мені розповісти вам, що відбувається і хто та особа, з якою ми мусимо битися. Наближається війна. Я не знаю, хто стане на нашому боці, але знаю, хто битиметься проти нас: це Магістрат, Церква. Упродовж усієї своєї історії — а в порівнянні з життям відьми це не такий уже тривалий термін, хоч він у багато разів перевищує тривалість життя звичайних людей — Церква намагалася придушувати й контролювати усі природні пориви, а те, що вона контролювати не здатна, вона знищує. Деякі з вас уже бачили, що церковники вчинили в Больвангарі. Це було жахливо, але такі — а також інші, не менш моторошні — речі коїлися не лише там. Сестри, ви знаєте лише північ, а я подорожувала й на південь. Повірте мені, там також є Церкви, котрі ріжуть своїх дітей так само, як це роблять в Больвангарі — може, не зовсім так само, але те, що там відбувається, є не менш жахливим. Вони ножами вирізають статеві органи — і хлопцям, і дівчатам, — і діти втрачають здатність відчувати щось. Ось що робить Церква, будь-яка Церква: контролює, знищує, усуває всі природні почуття. Отже, якщо наближається війна й Церква братиме в ній участь, ми мусимо битися в іншому таборі — незалежно від того, наскільки дивні союзи нам доведеться для цього укладати. Я пропоную об'єднати наші клани та вирушити на північ, аби дослідити новий світ і з'ясувати, що там є. Якщо ми не зможемо відшукати дитину в цьому світі, це означатиме, що вона вже слідом за лордом Ізраелем перейшла до іншого. І все тут упирається в лорда

Ізраеля, повірте мені. Він колись був моїм коханцем, і я охоче об'єднаю з ним сили, бо він ненавидить Церкву та все, що та робить. Це все, що я мала сказати вам.

Промова Рути Скаді була дуже пристрасною, і навіть Серафіна була заворожена її силою та красою. Коли латвійська королева сіла, Серафіна повернулася до Лі Скоресбі.

— Пан Скоресбі є другом дівчинки, отже, і нашим другом, — сповістила вона. — Ви не хотіли б поділитися своїми думками, пане?

Техасець підвівся на ноги, прямий і сповнений гідності. У нього був такий вигляд, ніби він не усвідомлював незвичайності обставин — хоча він напевно добре все розумів. Його деймон — заєць Гестер — притиснувся до землі за його спиною, вуха тварини були притулені до спини, а золотаві очі — напівприкриті.

— Пані, — промовив Лі Скоресбі, — перш за все я маю подякувати всім вам за доброту, яку ви виявили до мене, та за допомогу, надану аеронавту, котрий потрапив у полон бурхливих вітрів з іншого світу. Я не зловживатиму довго вашим терпінням. Коли я разом із циганами подорожував на північ, до Больвангара, дівчинка Ліра дещо розповіла мені про те, що сталося в Оксфорді, в Коледжі, у якому вона жила. Лорд Ізраель показав іншим ученим відрізану голову людини на ім'я Станіслав Груман, а потім переконав їх виділити йому певні гроші на те, щоб вирушити на північ і дізнатися, що насправді сталося. Тоді дівчинка була такою впевненою в тому, що вона все бачила як слід, що я не схотів багато її розпитувати. Але те, що вона сказала, розворушило в моїй голові якийсь спогад, щоправда, я ніяк не міг згадати все достеменно. Я дещо знав про цього доктора Грумана, але згадав усе, лише коли летів сюди зі Свольбарда. Мене повідомив про це старий мисливець-

тунгус. Здається, Груман знав місце знаходження певної речі, яка захищає того, хто її має. Я не хочу вірити в магію, що нею ви, відьми, нібито володієте, але та річ, хоч якою вона є, має властивості, які перевершують усе, про що я будь-коли чув. І я подумав, що міг би відкласти повернення до Техаса — мені була небайдужа доля дитини, крім того, я хотів узяти участь у пошуках доктора Грумана. Річ у тому, що в мене є сумніви щодо того, ніби він мертвий. Я вважаю, що лорд Ізраель обдурив тих учених. Отже, я їду на Нову Земблю — саме там його востаннє бачили живим — та шукатиму його там. Я не здатен зазирати в майбутнє, але сьогодення бачу досить чітко. У цій війні я битимуся на вашому боці, хай там допоможуть вам мої кулі, але я також хотів би взяти участь у пошуках доктора.

Лі трохи помовчав, повернувся до Серафіни Пеккала та додав:

— Я знайду його, дізнаюся, що йому відомо, і, коли зможу, відшукаю ту річ і віддам її Лірі.

— А ви були одружені, пане Скоресбі? У вас є діти? — спитала його Серафіна.

— Ні, пані, у мене немає дітей, хоча мені хотілося б стати батьком. Проте я розумію, що означає ваше запитання, і ви маєте рацію: дівчинці не поталанило зі справжнімибатьками, і я, либонь, зможу відшкодувати це їй. Хтось має це зробити, а я до того ж цього дуже хочу.

— Дякую, пане Скоресбі.

Серафіна зняла корону, витягла з неї одну з червоних квіток, котрі, поки вона їх носила, не в'янули — ніби їх тільки-но зірвали.

— Візьміть це із собою, — сказала вона, — і коли вам знадобиться моя допомога, стисніть квітку в руці та покличте мене. Я почую вас, де б ви не були.

— О, дякую, пані, — відповів здивований аеронавт, узяв квіточку та обережно сховав її в нагрудну кишеню.

— А ми викличемо вітер, що допоможе вам досягти Нової Земблі, — додала Серафіна Пеккала. — А тепер, сестри, хто хотів би щось сказати?

Почалася нарада по суті. Відьми дотримувалися деяких принципів демократії: кожна з них, навіть наймолодша, мала право висловити свою думку — так би мовити, дорадчий голос, — але лише в їхньої королеви було право ухвалювати рішення. Нарада тривала всю ніч: більшість відьом енергійно висловлювалися за негайний початок війни, деякі радили виявити обережність, а декілька — наймудріші — запропонували звернутися до всіх інших відьмацьких кланів та переконати їх уперше в історії об'єднати зусилля.

Рута Скаді з цим погодилася, і Серафіна відразу розіслала посланців. Було й дещо таке, що вони могли зробити відразу: Серафіна відібрала двадцять найкращих бійців і наказала їм готуватися до польоту на північ під її головуванням — до нового світу, що його відкрив лорд Ізраель. Вони мали пошукати там Ліру.

— А що ви, королево Руто Скаді? — нарешті запитала Серафіна. — Які у вас плани?

— Я знайду лорда Ізраеля та спитаю в нього самого, чим він займається. Здається, він також вирушив на північ. Чи можу я приєднатися до вас на першу частину подорожі,сестро?

— Звичайно, — відповіла Серафіна, задоволена, що в неї буде така супутниця.

Це було останнє з обговорених питань. Але невдовзі після закінчення наради до Серафіни Пеккала звернулася літня відьма:

— Вам краще послухати те, що має сказати Джута Камайнен, королево. Вона дуже вперта, але це може бути важливим.

Молода відьма Джута Камайнен — молода за відьмацькими стандартами, певна річ, тобто їй було лише сто років — помітно хвилювалася й не бажала нічого казати, а її деймон-малинівка збуджено пурхав з руки на плече та час від часу починав кружляти в неї над головою. Щоки відьми були повними й червоними, й у неї був жвавий та пристрасний характер. Серафіна знала її не дуже добре.

— Королево, — нарешті вимовила молода відьма, не в змозі зберігати мовчання під пильним поглядом Серафіни, — я знаю чоловіка на ім'я Станіслав Груман. Колись я кохала його, але нині ненавиджу так палко, що коли побачу його, то неодмінно вб'ю. Я б нічого не сказала, але моя сестра змусила мене повідомити це вам.

Вона з ненавистю позирнула на літню відьму, відповідний погляд якої був сповнений співчуття: їй явно було відомо, що таке кохання.

— Гаразд, — промовила Серафіна, — коли він досі живий, він має залишатися живим, доки його не відшукає пан Скоресбі. Краще вирушай із нами до нового світу, тоді ми уникнемо небезпеки, що ти вб'єш його, перш ніж відшукає Лі.

Пробач йому, Джуто Камайнен. Любов змушує нас страждати, але наше завдання є більшим від помсти. Пам'ятай це.

— Так, королево, — смиренно погодилася молода відьма.

Отже, Серафіна Пеккала, її двадцять одна товаришка та королева Рута Скаді з Латвії почали готуватися до польоту до нового світу, у якому досі не бувала жодна відьма.

3

Дитячий світ

Ліра прокинулася рано. Їй наснилося дещо жахливе: термос, котрий, як вона бачила, її батько лорд Ізраель показав Ректоровіта вченим Коледжу Джордана.

Коли це сталося насправді, Ліра ховалася в гардеробі — звідти вона побачила, як лорд Ізраель відкрив великий термос, аби продемонструвати вченим відрізану голову зниклого мандрівника Станіслава Грумана. У своєму ж сні Ліра повинна була сама відкрити його, але не бажала цього робити. Вона була налякана, однак змушена була відкрити термос, хотіла вона того чи ні, і коли вона повернула кришку, то відчула, як її руки ослабли від страху, і почула, як у мерзлу колбу увірвалося повітря. Тоді вона зняла кришку, майже задихаючись від жаху, але знаючи, що мусить це зробити, і побачила, що всередині нічого немає. Голова зникла, і боятися нема чого.

Проте вона все одно із зойком прокинулася, вся мокра від поту, і побачила жарку маленьку спальню, що виходила на гавань, та прямокутник місячного світла на підлозі. Вона лежала в чужому ліжку, стиснувши чужу подушку, а горностай-Пантелеймон притиснувся до неї, подаючи якісь

заспокійливі звуки. О, як вона налякалася! Як дивно — у дійсності вона дуже бажала побачити голову Станіслава Грумана й навіть благала лорда Ізраеля ще раз відкрити термос і дати їй подивитися, а уві сні так злякалася.

Коли настав ранок, вона спитала в алетіометра, що означав сон, але він лише показав: "Це був сон про голову".

Ліра подумала, чи не розбудити дивного хлопця, проте він спав так міцно, що вона вирішила цього не робити. Натомість вона спустилася в кухню та спробувала приготувати омлет. Двадцять хвилин потому вона вже сиділа біля столу на тротуарі та гордовито їла підгорілу масу, а горобець-Пантелеймон клював шкаралупки.

Вона почула за спиною якийсь звук, озирнулася та побачила Віла з припухлими після сну очима.

— Я вмію готувати омлет, — повідомила дівчинка, — тож, коли бажаєш, я можу зробити й тобі.

Віл подивився їй у тарілку й відказав:

— Ні, я поїм пластівців. У холодильнику є молоко, так що все гаразд. Вони зникли не дуже давно, ці люди, що жили тут.

Ліра подивилася, як він насипає у глибоку тарілку кукурудзяні пластівці та заливає їх молоком. Такого вона ще не бачила.

Віл поставив тарілку на стіл, сів і запитав:

— Якщо ти не з цього світу, то де твій світ? Як ти сюди потрапила?

— Через міст. Його зробив мій батько, і я… пішла слідом за ним. Але він кудись подівся, я не знаю, куди саме. Та мені й байдуже. Проте, коли я йшла мостом, там був такийгустий туман, що я, здається, заблукала. Я блукала в тумані декілька днів, їла ягоди та все, що знаходила. А потім туман розвіявся, і я опинилася ось на тій скелі…

Вона простягла руку вбік. Віл повернув голову й побачив маяк, за яким починалися стрімчаки. Чим далі від міста, тим вищими вони були; їх гряда зникала в туманній далечині.

— Ми побачили це містечко, і я спустилася, але тут нікого не було. Принаймні тут було що поїсти й де поспати. Ми не знали, що робити далі.

— А ти впевнена, що це не просто інша частина твого світу?

— Звичайно! Поза всяким сумнівом, це не мій світ.

Віл згадав, як сам він, побачивши клаптик трави крізь вікно в повітрі, одразу вирішив, що то був якийсь інший світ, і кивнув.

— Отже, існує принаймні три поєднані світи, — зауважив він.

— Їх мільйони й мільйони, — відповіла Ліра. — Це сказав мені деймон — деймон однієї відьми. Ніхто не зможе підрахувати, скільки існує світів, й усі вони розташовані на одному місці, але жодна істота не могла переходити з одного до іншого до того, як мій батько створив той міст.

— А як щодо того вікна, котре я знайшов?

— Про нього я нічого не знаю. Може, всі світи почали наїжджати один на один?

— А чому ти шукаєш пил?

Ліра холодно подивилася на нього:

— Може, колись я тобі це скажу.

— Добре. Але як ти збираєшся його шукати?

— Я хочу знайти вченого, котрий про нього щось знає.

— Що, будь-якого вченого?

— Ні. Богослова-практика, — відповіла дівчинка. — У моєму Оксфорді були такі, що знали про Пил. Певна річ, у твоєму Оксфорді вони також будуть. Спершу я піду до Коледжу Джордана, бо там працюють найкращі вчені.

— Ніколи не чув про практичне богослов'я, — сказав Віл.

— Ця наука знає все про елементарні частинки та фундаментальні сили, — пояснила Ліра, — а також антаромагнетизм і все таке. Атоми, якщо стисло.

— Який-який магнетизм?

— Антаромагнетизм. Як антарика. Оті вогні, — сказала вона, вказуючи на декоративні лампочки, що прикрашали вулицю, — вони антаричні.

— Ми називаємо їх електричними.

— Електричні… Це як електрум — коштовний камінь, що утворюється зі смоли дерев. Іноді в нього потрапляють комахи.

— Ти маєш на увазі янтар, — зауважив Віл, а потім вони разом вимовили: — Антар…

І кожен з них побачив на обличчі другого здивований вираз. Віл часто згадував потім цю мить.

— Отже, електромагнетизм, — продовжив Віл, відвівши очі. — Схоже, ми називаємо це твоє практичне богослов'я фізикою. Тобі потрібні науковці, а не богослови.

— Он як, — обережно відповіла дівчинка. — Я їх знайду.

Вони деякий час спостерігали за ясним прозорим ранком, сонцем, що віддзеркалювалося від води гавані, і готувалися вилити на співрозмовника всі ті численні запитання, що виникали в їхніх головах. Але раптом вони почули чийсь голос, що пролунав десь далі по набережній — в районі казино на мисі.

Обидва, здригнувшись, подивилися в тому напрямку. Голос був дитячим, але вони нікого не побачили. Віл тихенько сказав Лірі:

— Скільки днів, кажеш, ти тут перебуваєш?

— Три чи чотири, я збилася з рахунку. Я нікого не бачила, та тут нікого й нема. Я дивилася майже всюди.

Але дехто тут був. Однією із вулиць, що вели до гавані, на набережну вийшли двоє дітей: дівчинка приблизно одного з Лірою віку та дещо молодший хлопчик. Вони несли ізсобою

кошики, і в обох було руде волосся. Вони були приблизно за сто метрів від Ліри з Вілом, коли побачили їх.

Пантелеймон перетворився з щигля на мишу та по Ліриній руці заліз їй у нагрудну кишеню. Віл подумав, що, напевно, він злякався, побачивши, що ці нові діти схожі на нього — навколо них не було видно деймонів.

Діти підійшли та сіли біля сусіднього столика.

— Ви із Сигаза? — спитала дівчинка. Віл заперечно похитав головою.

— Може, із Сант-Елії?

— Ні, — відповіла Ліра. — Ми з іншого місця. Нова дівчинка кивнула — відповідь була розумною.

— Що тут сталося? — поцікавився Віл. — Де дорослі?

Очі дівчинки звузилися.

— Хіба примари не приходили до вашого міста? — спитала вона.

— Ні, — сказав Віл. — Ми просто опинилися тут. Ми нічого не знаємо про примар. Як називається це місто?

— Сигаз, — недовірливо промовила дівчинка. — Ситагаз, якщо правильно.

— Ситагаз, — повторила Ліра. — Сигаз. Чому ж дорослим довелося піти геть?

— Через примар, — з ледь відчутною зневагою відповіла руда дівчинка. — Як вас звати?

— Мене — Ліра, його — Віл. А вас?

— Я Анжеліка, а мій брат — Паоло.

— Звідки ви?

— З он тих нагорбів. Був великий туман і шторм, всі налякалися, й ми кинулися подалі від берега. А коли туман розвіявся, дорослі крізь телескопи побачили, що місто рясніє примарами, і тому вирішили не повертатися. Але ми, діти, не боїмося примар. Незабаром спустяться інші — ми прийшли першими.

— Ми та Туліо, — з гордістю додав Паоло.

— А хто такий Туліо?

Анжеліка сердито зиркнула на брата: Паоло не повинен був згадувати це ім'я, але таємницю вже було розкрито.

— Наш старший брат, — повідомила вона. — Він не прийшов із нами. Він ховається, доки не зможе... Просто ховається.

— Він хотів узяти... — почав Паоло, але Анжеліка різко смикнула його, і він відразу закрив рота, стиснувши напружені губи.

— А що ви казали про місто? — спитав Віл. — Воно повне примар?

— Так, і Сигаз, і Сант-Елія — усі міста. Примари з'являються всюди, де мешкають люди. А ви звідки?

— Яз Вінчестера, — сказав Віл.

— Ніколи не чула про нього. Там немає примар?

— Ні. Я й тут жодної не бачу.

— Звичайно, не бачиш! — вигукнула дівчинка. — Ти ж ще не виріс. Ми бачимо примар, лише коли виростаємо.

— А я не боюся примар, — проголосив Паоло, випнувши брудне підборіддя. — Вони вбивають лиходіїв.

— А що, дорослі взагалі не збираються повертатися? — запитала Ліра.

— Декілька днів — ні, — відповіла Анжеліка. — Вони повернуться, коли примари підуть геть. Нам подобається, коли вони приходять, бо тоді можна гуляти містом і робити, що заманеться.

— А що, на думку дорослих, їм зроблять примари? — поцікавився Віл.

— Коли примара хапає дорослого, це страшно бачити. Вони виїдають з нього частину життя. Я не бажаю виростати, це точно. Коли дорослі бачать, що це сталося, вони лякаються, плачуть, потім прикидаються, що нічого не відбувається — але це не так. І ніхто до них не наближається, вони залишаються наодинці з примарою.

Потім вони бліднуть і стають нерухомими. Вони ще живі, але їх ніби хто виїв зсередини. Коли дивишся їм в очі, бачиш задню частину черепа — і більш нічого.

Дівчинка повернулася до брата та рукавом сорочки витерла йому носа.

— Ми з Паоло збираємося знайти морозиво, — повідомила вона. — Не бажаєте піти з нами?

— Ні, — відповів Віл, — у нас є інші справи.

— Тоді до побачення, — попрощалася Анжеліка, а Паоло додав:

— Убивайте примар!

— Бувайте, — сказала Ліра.

Щойно Анжеліка та її маленький брат зникли з їхніх очей, з кишені Ліри виліз Пантелеймон, його мишача мордочка була стурбованою, а маленькі очі блищали.

Він сказав Вілові:

— Вони не знають про вікно, котре ти знайшов.

Це було вперше, коли Віл почув, як деймон розмовляє, і це здивувало його ледь чи не більше, ніж усе те, що він бачив до того. Ліру розсмішив приголомшений вигляд хлопця.

— Він… але він розмовляє… Чи всі деймони вміють розмовляти? — спитав Віл.

— Звичайно! — ствердила Ліра. — Невже ти думав, що він просто моя тваринка?

Хлопець протер очі, потім заплющив і розплющив їх та похитав головою.

— Я думаю, ти маєш рацію, — сказав він, звертаючись до Пантелеймона. — Ні, вони не знають про нього.

— Отже, нам слід бути обережними, проходячи крізь нього, — зауважив деймон.

Розмова з мишею недовго здавалася Вілові чимось дивовижним. Врешті-решт, це було не набагато дивовижнішим, ніж розмовляти по телефону: насправді він гово— рив із Лірою. Але миша була окремою істотою — в її зовнішності було щось від Ліри, однак і дещо своє. Все це було надто складно збагнути, особливо зважаючи на те, як багато дивних речей відбувалося разом. Віл спробував зосередитися.

— До того, як піти до мого Оксфорда, — сказав він Лірі, — ти маєш знайти якийсь одяг.

— Чому це? — уперто спитала вона.

— Тому що не можна піти в мій світ і розмовляти з людьми в такому вигляді: вони просто не підпустять тебе близько. Мусиш мати вигляд, як усі. Якщо бажаєш, слід замаскуватися. Я знаю це напевно — я роблю так уже дванадцять років. Краще слухай мене, інакше тебе піймають, і коли вони дізнаються про вікно, про те, звідки ти прийшла, й усе таке... Справа в тому, що цей світ — непогане місце для того, хто хоче сховатися... Річ у тому, що я... я мушу ховатися від деяких людей. Цей світ для мене — найкраще можливе укриття, і я не хочу, щоб про

нього дізналися. Тому я не хочу, щоб ти видала цю таємницю своїм чужинським виглядом чи поведінкою. В Оксфорді в мене є справи, і якщо ти мене видаси, я тебе вб'ю.

Ліра судорожно ковтнула. Алетіометр ніколи не брехав: цей хлопець був убивцею, і якщо він когось убивав раніше, він може зробити те саме і з нею. Вона із серйозним виглядом кивнула — і не прикидалася.

— Добре, — погодилася вона.

Пантелеймон тепер був лемуром, під тиском його немигаючого погляду хлопець відчув себе дещо ніяково. Він опанував себе, зустрівся з деймоном очима, і той відразу знов перетворився на мишу та слизнув до Ліриної кишені.

— Гаразд, — промовив Віл. — Доки ми тут, треба прикидатися перед іншими дітьми, ніби ми прийшли з якогось місця в їхньому світі. Добре, що тут немає дорослих — ми можемо ходити туди-сюди, й ніхто цього не помітить. Але в моєму світі ти мусиш робити те, що я тобі скажу. І перш за все тобі слід помитися. Якщо ти не матимеш охайного вигляду, всі звертатимуть на тебе увагу. Ми повинні маскуватися всюди, де з'являємося, мусимо виглядати так, ніби ми свої та цілком природно, що на нас ніхто не звертаєособливої уваги. Отже, спочатку піди помий волосся, у ванній кімнаті є шампунь. Потім ми знайдемо тобі інший одяг.

— Я не вмію, — жалібно сказала Ліра. — Я ніколи не мила волосся сама. У Джордані це робила прислуга, а потім мені не було потреби це робити.

— Що ж, доведеться тобі навчитися, — відповів Віл. — Помий усе тіло — у моєму світі люди ходять чистими.

Ліра видала невиразний звук і пішла на другий поверх. З її кишені на хлопця сердито дивився великий пацюк, але Віл лише мимохідь глянув на деймона.

Частина його натури хотіла поблукати цим тихим сонячним ранком вулицями міста, інша частина тремтіла від тривоги за матір, а ще інша й досі не оговталася я від шоку, спричиненого заподіяною ним раптовою смертю. І над усім цим височіла місія, котру він мав виконати. Він вирішив, що краще постійно щось робити, отже, чекаючи на Ліру, він помив столи й підлогу на кухні та висипав сміття в урну, котру знайшов в алеї біля будинку.

Потім він узяв зі своєї торби зелений бювар та нетерпляче на нього подивився. Щойно він покаже Лірі, як пройти крізь вікно в Оксфорд, то одразу ж повернеться та подивиться, що знаходиться всередині бювара, але поки що він вирішив засунути його під матрац ліжка, на якому спав. У цьому світі ніщо йому по загрожувало.

Коли Ліра, чиста, з мокрим волоссям, спустилася вниз, вони пішли шукати їй одяг. Знайшовши універсальний магазин, вельми непривабливий, як і все інше, на вигляд, вонипочали ритися у відділі одягу. Той, як на Віла, був трохи старомодним, утім, їм удалося підібрати речі, які сподобалися і йому, й Лірі: картату спідницю та зелену безрукавку з кишенею для Пантелеймона. Дівчинка категорично відмовилася одягати джинси й навіть не повірила, коли Віл запевнив її, що в його світі їх вдягає більшість дівчат.

— Це штани, — сказала вона, — а я дівчинка. Ти кажеш дурниці.

Віл знизав плечима: картата спідниця була непримітною, й це було головне. Перед тим як вони вийшли, Віл кинув у касу за прилавком декілька монет.

— Що ти робиш? — спитала Ліра.

— Розплачуюся. За все треба платити. Хіба у вашому світі не платять за те, що беруть?

— У цьому світі — ні! Я впевнена, ці діти ні за що не платять.

— Може, вони й не платять, але я — плачу.

— Якщо ти поводитимешся як дорослий, тебе схоплять примари, — зауважила дівчинка, не знаючи, чи варто й далі дражнити Віла, чи, може, дратувати його небезпечно.

При денному світлі Віл роздивився, якими старовинними були будинки в центрі міста — деякі з них мали вигляд руїн. Діри в асфальті ніхто не залатував, шибки у вікнахчасто-густо були розбиті, штукатурка осипалася. Утім, було очевидно, що колись це місце було красивим і величним: крізь різьблені арки можна було побачити величезні зелені поля й ліси, а деякі великі будівлі нагадували палаци — і це попри те, що кам'яні сходинки були вкриті тріщинами, а дверні рами відійшли від стін. Усе було таким, ніби замість того, щоб знести будинок і побудувати новий, мешканці міста лише нескінченно накладали латки.

Вони підійшли до башти, що височіла край невеличкого майданчика. Це була найдавніша з бачених ними будівель: проста чотириповерхова вежа із зубчастою верхівкою. Освітлена яскравим сонцем,вона видавалася такою

загадковою, що Віл і Ліра, не змовляючись, підійшли до напіввідчинених дверей, до яких вели грубо витесані з каміння сходинки. Подивившись на двері й так нічого й не сказавши, вони спустилися на бруківку.

Коли вони вийшли на широкий бульвар із пальмами, Ніл запропонував дівчинці шукати невеличке кафе на розі — із зеленими металевими столиками зовні. Ліра знайшла його досить швидко; вдень воно було ніби меншим і менш занедбаним, але це було саме те місце — з оцинкованою стійкою, апаратом для готування кави та недоїденою тарілкою рисотто, котре через спеку вже почало тхнути.

— Це тут? — спитала дівчинка.

— Ні, те місце знаходиться посеред алеї. Подивися, чи немає поблизу інших дітей.

Але вони були самі-самісінькі. Віл провів дівчинку на широку алею з пальм та озирнувся, шукаючи потрібні йому прикмети.

— Думаю, воно було приблизно тут, — сказав він. — Коли я пройшов крізь нього, то мені було якраз видно верхівку того великого пагорба за білим будинком, з цього боку було кафе, а…

— Який воно мало вигляд? Я нічого не бачу.

Віл пошукав навколо. Може, вікно зникло чи зачинилося? Нічого не було видно.

І тоді він раптом побачив його. Хлопець зробив пару кроків назад і вперед, не відриваючи очей від його краю. Як і

минулого вечора в Оксфорді, вікно можна було побачити лише з одного боку: якщо зайти за нього, воно ставало невидимим. Сонячні промені на траві за ним були такими самими, як на цьому боці — але водночас якимись невимовно іншими.

— Ось воно, — промовив Віл, переконавшись, що не помиляється.

— Ага, я його бачу!

Ліра була дуже збуджена і так само приголомшена, як він, коли почув, що Пантелеймон розмовляє. Деймон, не в змозі залишатися в кишені, перетворився на осу й декілька разів пролетів туди й назад крізь вікно, а Ліра тим часом розгублено намотувала своє й досі вогкувате волосся на палець.

— Відійди вбік, — порадив їй Віл. — Якщо ти стоятимеш перед вікном, люди побачать твої ноги й зацікавляться. Я не хочу, щоб хто-небудь помітив вікно.

— А що це за гомін?

— Машини. Це місце знаходиться поруч з оксфордською дорогою, і там завжди жвавий рух. Нахилися та подивись на дорогу збоку. Насправді зараз не варто проходити крізь вікно, бо навколо забагато людей. Але якби ми пролізли туди вночі, було б важко знайти те, що нам потрібно. Принаймні, пройшовши крізь вікно, ми можемо прикинутися, що просто гуляємо. Підеш першою. Просто пірни в нього та швидко відійди на декілька кроків.

За спиною в Ліри був невеличкий синій рюкзак — вона наділа його після того, як помилася, — і тепер вона зняла його та взяла в руку, після чого нахилилася й зазирнула у вікно.

— Ой, — різко видихнула вона. — Так це твій світ? Це не схоже на той Оксфорд, у якому я була. Ти впевнений, що це саме Оксфорд?

— Звичайно, я впевнений. Пройшовши крізь вікно, ти побачиш відразу перед собою дорогу. Іди ліворуч, і трохи далі ти побачиш іншу дорогу. Там поверни праворуч — дорога приведе тебе до центру міста. Добре запам'ятай, де знаходиться вікно, гаразд? Це твій єдиний шлях назад.

— Гаразд, — відповіла Ліра. — Запам'ятаю.

Стиснувши рюкзак двома руками, вона пірнула крізь вікно в повітрі та зникла. Віл нахилився, щоб подивитися, де вона.

Ліра стояла на оксфордській траві з осою-Пантелеймоном на плечі. Судячи з усього, її появи ніхто не помітив. За декілька метрів від неї пролітали легковики й вантажівки, але ж на такому великому перехресті жоден водій не мав часу на те, щоб дивитися вбік, на незвичайний клаптик повітря — навіть якби його було видно. Крім того, потік транспорту закривав вікно від того, хто міг дивитися на це місце з іншого боку дороги.

Пролунав скрегіт гальм, потім крик і глухий удар. Віл кинувся на землю, аби побачити, що сталося.

Ліра нерухомо лежала на траві. Якийсь легковик загальмував так різко, що мікроавтобус, який їхав слідом, ударив його ззаду та проштовхнув уперед.

Віл миттю кинувся крізь вікно — до Ліри. Ніхто його не побачив: усі очі були прикуті до легковика, його м'ятого

бампера, водія мікроавтобуса, що вилазив із кабіни, тадівчинки.

— Я нічого не могла вдіяти — вона кинулася через дорогу, — розгублено казала водій легковика, жінка середнього віку. — Ви їхали надто близько, — звернулася вонадо водія мікроавтобуса.

— Не в тому річ, — відповів той. — Як там дівчинка? Він спитав це у Віла, котрий стояв на колінах біля Ліри.

Хлопець підвів голову й озирнувся, відчувши гострий докір сумління — це він винен у тому, що сталося. На Траві лежала Ліра, трусячи головою та швидко-швидко блимаючи очима. Він побачив, як заціпенілий Пантелеймон у вигляді оси повзає по стеблинці трави поруч із нею.

— Як ти? — спитав він у дівчинки. — Поворуши руками й ногами.

— Дурепа! — крикнула жінка з легковика. — Вона кинулася перед машиною, навіть не озирнувшись по сторонах. Що мені було робити?

— Ти жива, люба? — поцікавився водій фургона.

— Так, — пробурмотіла Ліра.

— Руки-ноги цілі?

— Поворуши ними, — повторив Віл.

Ліра послухалася. Судячи з усього, вона нічого не зламала.

— Усе гаразд, — проголосив Віл. — Я подбаю про неї. Вона в порядку.

— Ти її знаєш? — спитав водій вантажівки.

— Вона моя сестра, — відповів хлопець. — Усе гаразд. Ми живемо он там, я відведу її додому.

Наразі Ліра сиділа на траві, а позаяк було очевидно, що вона не дуже постраждала, увага жінки повернулася до її машини. Потік транспорту струменів повз два нерухоміавтомобілі, і водії, проїжджаючи мимо, зацікавлено дивилися на маленьку сцену — як це завжди буває. Віл допоміг Лірі підвестися — що швидше вони зникнуть з цього місця, то краще. Жінка та водій мікроавтобуса усвідомили, що цю суперечку мають розв'язати їхні страхові компанії, і тепер обмінювалися адресами. Жінка побачила, що кульгаюча Ліра та Віл, який її підтримував, ідуть геть.

— Почекайте! — гукнула вона. — Будете свідками. Мені потрібні ваші імена та адреса.

— Мене звуть Марк Ремсон, — відповів Віл, повертаючись до жінки, — а сестру — Ліза. Ми живемо в завулку Буен, в будинку 26.

— А який поштовий індекс?

— Я не пам'ятаю, — сказав хлопець. — Вибачте, пані, ми підемо додому.

— Стрибайте в кабіну, — запропонував водій фургона, — я підкину вас.

— Ні, не треба, все гаразд, чесно.

Ліра кульгала дедалі менше. Вони з Вілом швидко пройшли вздовж шереги грабів і повернули на першому ж розі.

Пройшовши ще кілька десятків метрів, вони присіли на низенький паркан, що огороджував садочок.

— Болить щось? — запитав Віл.

— Та штука вдарила мене по нозі, а коли я впала, то вдарилася головою.

Але, судячи з усього, її більше цікавило те, що знаходилося в рюкзачку. Вона сунула туди руку, витягла невеличкий, але важкий оксамитовий пакунок і розгорнула його. Вілові очі розширилися: він побачив алетіометр. Численні маленькі символи, намальовані на циферблаті на зразок цифр на годиннику, позолочені ручки, чудернацька стрілка, багато прикрашений корпус… Побачивши все це, він аж затамував подих.

— Що це? — спитав він.

— Це мій правдомір — алетіометр. Він каже мені правду. Читає знаки. Сподіваюся, він не розбився.

Але з приладом було все гаразд: стрілка рівномірно хиталася навіть у тремтячих руках дівчинки. Ліра поклала його на землю:

— Я ніколи не бачила стільки машин. Я й не знала, що попи можуть пересуватися так швидко.

— То у вашому Оксфорді немає автомобілів?

— Їх набагато менше, і вони не схожі на ці. Я не звикла до такого, але тепер усе нормально.

— Відтепер ми будемо обережнішими. Якщо ти потрапиш під автобус чи загубишся, вони зрозуміють, що ти з іншого світу, і почнуть шукати прохід…

Віл відчував дуже сильне роздратування. Він спробував опанувати себе та сказав:

— Гаразд, слухай сюди. Якщо ти прикинешся моєю сестрою, це буде для мене непогане маскування — вони шукають хлопця, у якого немає сестри. До того ж якщо я піду з тобою, то покажу, як перетинати дороги й не потрапляти при тому під колеса.

— Добре, — покірно погодилася Ліра.

— Окрім того, в тебе, безперечно, немає грошей — звідки б вони були в тебе? Як ти збираєшся пересуватися, купувати їжу й таке інше?

— В мене є гроші, — відповіла дівчинка й дістала з гаманця декілька золотих монет.

Віл недовірливо на них подивився.

— Це що, золото?! Овва… Але ж люди, побачивши його, напевно почнуть усе розпитувати, і тебе викриють. Я дам тобі трохи грошей, а ці монети сховай подалі. І пам'ятай: тимоя сестра, тебе звуть Ліза Ремсон.

— Лізі… Я сама іноді казала, що мене так звуть. Це я запам'ятаю.

— То й добре, Лізі. А мене звуть Марком, не забувай.

— Гаразд, — мирно сказала Ліра.

Її нога почала боліти: в тому місці, де по ній ударив бампер, усе набрякло й почервоніло. Крім того, було видно, що там проявляється великий темний синець. З тим синцем, що з'явився в неї на щоці після їхньої сутички минулої ночі, вона мала такий вигляд, наче її хтось добряче відлупцював, і це хвилювало Віла: що, як якийсь полісмен почне розпитувати її, чи не стала вона жертвою поганого поводження?

Він спробував викинути це з голови. Хлопець вирішив, що відтепер перетинатимуть вулиці лише на зелене світло, і вони вирушили в дорогу. Коли вони глянули на те місце, в якому нещодавно з'явилися в цьому світі, то нічого не побачили. Вікно було зовсім невидимим, і потік автомобілів, як і раніше, без затримки рушив повз нього.

Рухаючись уздовж шосе Банбері-ровд, вони за десять хвилин опинилися в Самертауні. Віл зупинився навпроти будинку банку.

— Що ти збираєшся зробити? — спитала Ліра.

— Хочу взяти гроші. Краще робити це якомога рідше, але вони, ймовірно, не відстежать нас до кінця робочого дня.

Віл засунув у банкомат материну картку та набрав її особистий номер. Здається, все було гаразд, і він без перешкод

зняв з рахунку сто фунтів. Ліра спостерігала за ним, розкривши рота. Він дав їй двадцятифунтову купюру:

— Це тобі. Купи щось, її треба розміняти. Ходімо ловити автобус, нам далеченько.

Ліра мовчки сіла слідом за ним в автобус і деякий час спостерігала, як мимо пропливають будинки та сади міста, котре водночас було її власним і чужим. Для неї це було схоже на перебування в чиємусь сні. Вони вийшли в центрі міста, біля старовинної кам'яної церкви, котру вона знала, і напроти великого універсального магазину, якого вона ніколи не бачила.

— Усе змінилося, — промовила вона. — Ніби… Це часом не ринок Корн? А це, мабуть, Бровд, а он там Баліол. Он бібліотека Бодлі! Але де Джордан?

Вона вся тремтіла. Можливо, це була спізніла реакція її організму на нещасний випадок, а може, й шок, спричинений тим, що на місці Коледжу Джордана, який вона мала за свій дім, височіла інша будівля.

— Це неправильно, — тихо промовила вона. (Віл попередив її, щоб вона не показувала ні на що пальцем та не висловлювала свої думки надто голосно.) — Це інший Оксфорд.

— То ми й так це знали, — відповів хлопець. Ліра безпорадно блимала очима. Та Віл і не міг знати, скільки років її дитинства минуло на вулицях, майже таких самих, якими вони пересувалися, і як вона пишалася тим, що вчиться в Коледжі Джордана. Ще б пак: його учені були найрозумнішими, багатство — найбільшим, а обстановка — найвеличнішою. Тепер, коли коледжу просто не було на своєму місці, вона

також уже не була Лірою з Джордана — вона перетворилася на маленьку дівчинку невідомо звідки, що загубилася у дивовижному великому світі.

— Але ж, — тремтячим голосом проговорила вона, — якщо його тут немає…

Їй знадобиться на пошуки більше часу, ніж вона сподівалася — і тільки.

4

Трепанація

Щойно Ліра пішла геть, Віл відшукав телефон-автомат і набрав номер адвокатської контори, звідки надійшов лист, який він тримав у руці.

— Алло, можу я поговорити з паном Перкінсом?

— А з ким я розмовляю?

— Це з приводу містера Джона Пері. Я його син.

— Зачекайте, будь ласка.

Минула хвилина. Нарешті чоловічий голос вимовив:

— Добрий день, це Алан Перкінс. З ким я говорю?

— Я Вільям Пері. Пробачте за дзвінок, але я хотів би дізнатися про свого батька, Джона Пері. Ви кожні три місяці переказуєте гроші від мого батька на рахунок моєї матері.

— Так…

— То я хотів би дізнатися, де мій батько. Він живий чи мертвий?

— Скільки вам років, Вільяме?

— Дванадцять. Я хочу знати, де він.

— Розумію. А ваша мати, чи вона знає, що ви телефонуєте мені?

Віл старанно обміркував відповідь.

— Ні, — сказав він. — Але вона серйозно захворіла. Наразі вона неспроможна повідомити хоч що, а я хочу знати…

— Так, я бачу. А де ви зараз? Вдома?

— Ні. Я… Я в Оксфорді.

— Сам?

— Так.

— А ваша мати погано себе почуває, ви сказали?

— Так.

— Вона в лікарні чи як?

— Можна сказати, що так. Послухайте, ви скажете мені чи ні?

— Ну що ж, я у змозі дещо вам повідомити, але не зараз, і це краще зробити не по телефону. За декілька хвилин у мене зустріч із клієнтом. Ви не могли би прийти до мого офісу приблизно о пів на третю?

— Ні, — відповів Віл. Це було надто ризиковано: адвокат міг звідкись дізнатися, що його шукає поліція. Він швидко обміркував становище і продовжив: — Я маю сісти наавтобус до Нотінгема і не хочу пропустити його. Але те, що я хочу знати, ви можете сказати мені й по телефону, чи не так? Я хотів би лише дізнатися, чи живий мій батько,і якщо так, де я можу його знайти. Ви ж можете мені це повідомити?

— Усе не так просто, як вам видається. Насправді я не можу повідомляти приватну інформацію стосовно клієнта, якщо не маю впевненості, що той не заперечував би проти цього. До того ж мені потрібні певні докази того, що ви той, чиїм ім'ям називаєтесь.

— Так, я розумію, але хіба ви не можете просто сказати мені, живий він чи ні?

— Гм… Ця інформація не є конфіденційною, але, на жаль, я все одно нічого не можу повідомити, бо не знаю цього сам.

— Я не зрозумів.

— Гроші надходять від довірчої власності, що належить сім'ї. Ваш батько залишив мені інструкції переказувати їх доти, доки він сам не скаже припинити це робити. З того дня й досі я нічого про нього не чув. Усе вказує на те, що він… Що він зник. Ось чому я не можу відповісти на ваше питання.

— Зник? Безвісти?

— Насправді з цього приводу можна знайти офіційну інформацію. Послухайте, чому б вам не завітати до мене в офіс та…

— Ні, не можу. Я їду до Нотінгема.

— Гаразд, то напишіть мені чи передайте своїй матері, щоб вона це зробила, і я повідомлю те, що зможу. Але ви повинні розуміти, я небагато можу сказати по телефону.

— Так, я розумію. Але ви можете сказати мені, у якій частині світу він зник?

— Як я вже сказав, з цього приводу існує офіційна інформація. Свого часу в газетах з'явилося декілька статей щодо цього. Ви знаєте, що він був мандрівником-дослідником?

— Так, мати щось казала мені про це…

— Так ось, він очолював експедицію, вона зникла. Це сталося приблизно десять років тому.

— А де це було?

— На Далекій Півночі, здається, на Алясці. Ви можете підшукати цю інформацію в бібліотеці. Чому б вам…

Але цієї миті Вілові гроші скінчилися, а більше в нього дрібних монет не було. Залунали короткі гудки, і він повісив трубку та озирнувся.

Понад усе йому хотілося поговорити з матір'ю. Але слід було втриматися від того, щоб зателефонувати пані Купер:

якби він почув материн голос, йому було б дуже важко не кинутися відразу до неї, а це наразило б їх обох на небезпеку. Але можна було надіслати їй листівку.

Він обрав листівку з видом Оксфорда і написав на ній:

"Люба матусю, в мене все гаразд, і невдовзі я повернуся. Сподіваюся, в тебе також усе гаразд. Я люблю тебе. Віл".

Потім він підписав адресу, купив марку, наклеїв її та, перед тим як кинути у скриньку для листів, хвилинку постояв із листівкою в руках.

Було вже досить пізно, і він знаходився на головній торговельній вулиці міста. Повсюди крізь юрбу пішоходів пробивалися автобуси, і Вілу спало на думку, наскільки небезпечним є його становище: будній день, дитина його віку має бути у школі. Куди б йому піти?

Він сховався досить швидко — упродовж своїх дитячих років він добре відпрацював це вміння й навіть пишався ним. Те, що він зробив, нагадувало спосіб, за допомогою якого Серафіна Пеккала невидимою пересувалася кораблем: він став цілком непомітним, зробився частиною довкілля.

Добре знаючи, у якому світі він живе, він пішов до крамниці канцелярського приладдя і придбав кулькову ручку, пачку паперу та планшет. Школи часто відсилають групи дітей до магазинів, і він зробив так, аби набути вигляду школяра, котрий відстав від своїх.

Так він і блукав, прикидаючись, ніби щось занотовує, і шукав громадську бібліотеку.

Тим часом Ліра шукала якесь затишне місце, де вона могла б порадитися з алетіометром. У її власному Оксфорді таких містечок можна було б за п'ять хвилин відшукати штук десять, але цей Оксфорд дуже відрізнявся, і це, а також шматки чогось добре знайомого вперемішу із речами цілком чужими, збивало її з пантелику. Навіщо вони намалювали на дорозі ці жовті лінії? Що означають ті маленькі білі цяточки, що їх повно на кожному тротуарі? (У її світі ніхто не чув про жувальну гумку.) Що могли б означати ці червоні та зелені вогні на перехрестях? Усе це було набагато складнішим, ніж читання алетіометра.

Але були тут і ворота коледжу Святого Іоанна, через котрі вони з Роджером якось перелізли з настанням темряви — тоді вони встановили на клумбах феєрверки, — а ось на цьому стертому камені на розі Кеті-стрит виднілися ініціали "С. П.", які там видряпав Саймон Парслов, ті самі! Вона сама бачила, як він це зробив! Якийсь мешканець цього світу з такими самими ініціалами також колись безцільно стояв на цьому місці та видряпував ці літери.

Можливо, в цьому світі є й Саймон Парслов. А може, є й Ліра.

По її спині пробігли мурашки, і Пантелеймон-миша затремтів у неї в кишені. Вона потрусила головою: тут і так досить загадок, аби вигадувати ще більше.

Цей Оксфорд відрізнявся від її ще й тим, що тут кожне перехрестя, кожен вхід і вихід рясніли людьми всіх ґатунків: жінками, одягнутими як чоловіки, африканцями, навіть татарами, котрі слухняно йшли за своїм ватажком, усі як один охайно одягнені та з чорною валізкою в руці. Вона спочатку дивилася на перехожих боязко — в них не було деймонів, і в її світі щонайменше мали б за погань.

Але (й це було найдивовижніше) всі вони мали вигляд звичайних, цілком живих людей. Вони рухалися досить жваво, наче дійсно були справжніми людьми, і Лірі довелося переконати себе в тому, що так воно і є, а їхні деймони просто ховаються в них усередині — як у Віла.

Десь із годину провештавшись вулицями цього псевдо-Оксфорда й вирішивши, що вона дістала деяке уявлення про нього, дівчинка вирішила попоїсти та за свою двадцяти фунтову купюру придбала плитку шоколаду. Продавець здивовано на неї подивився, але, мабуть, річ була в тому, що він був індійцем і погано розумів її акцент, хоч говорила вона дуже чітко. Потім вона купила яблуко на Критому ринку (той був дуже схожий на свій відповідник у справжньому Оксфорді) і пішла до парку. Там вона знайшла якусь величну будівлю, котра, хай і не була для цього кумедного Оксфорда неприродною, виглядала як оксфордська, хоча в її світі тієї будівлі не існувало. Дівчинка присіла на траві поруч зі спорудою і, схвально на неї поглядаючи, почала їсти.

Будівля виявилася музеєм. Ліра побачила відчинені двері, увійшла та знайшла всередині чучела тварин, викопні скелети та засклені стенди з мінералами — це було дуже схоже на Королівський Геологічний Музей, що його вони з пані Кольтер відвідували, перебуваючи у своєму Лондоні. У задній стіні великої зали зі скла й металу знаходився вхід до іншої частини музею, а позаяк там майже нікого не було, дівчинка пішла туди та почала оглядати те, що там знаходилося. Думка про алетіометр все ще не йшлав неї з голови, але на вітринах у другій кімнаті вона побачила чимало речей, котрі добре знала: арктичний одяг (дуже схожий на її власне хутро), сани, різьблені вироби з бивнів моржа, гарпуни для полювання на тюленів, а також безліч інших магічних та звичайних речей, інструментів та зброї — до того ж не лише з Арктики, а й з інших частин світу.

"Як дивно", — подумала вона. Це хутро з північного оленя карибу було достеменно схоже на її речі, але посторонки он тих саней вони зв'язали невдало. Поруч стояла фотограма саме тих мисливців-самоїдів, котрі піймали Ліру та продали до Больвангара! Без сумніву, це були саме ті люди — навіть мотузка подерлася та була зав'язана вузлом в тому самому місці. Вона добре це знала, бо провела декілька жахливих годин, прив'язана до тих саней. Що означали всі ці загадки? Чи були два світи всього-на-всього єдиним світом, що весь час лише марить невідомо про що?

Цієї миті вона пройшла місцем, котре знову нагадало їй про алетіометр. У старій скляній вітрині з покритою чорною фарбою рамою лежали кілька людських черепів, і на деяких з них були отвори — в одних на лобовій частині, в інших — у ділянці скроні чи маківки. Череп, що стояв у центрі, мав дві дірки. "Цей процес, — було вигадливими літерами написано на табличці, — зветься трепанацією". Ліра також дізналася, що всі отвори було зроблено впродовж життя власників черепів, бо кістка зажила та мала природно гладкі краї. Утім, не всі — в одному з черепів дірку зробила стріла з бронзовим наконечником, котра й досі стирчала із нього. Краї кістки були гострими та нерівними, тому було добре видно, що ця дірка з'явилася на черепі в інший спосіб.

Саме так часто чинили північні татари. І саме це зробив сам собі Станіслав Груман — якщо вірити вченим з Коледжу Джордана, котрі його знали. Ліра швидко озирнулася та, нікого не побачивши, дістала алетіометр.

Вона подумки зосередилася на центральному черепі та запитала: "Якій людині належав цей череп і чому її ньому немає гладких отворів?"

Вона, концентруючись, стояла в сонячних променях, що проникали у приміщення крізь скляний дах та скісно надали на підлогу, і не помітила, що за нею почали спостерігати.

Кремезний чоловік за шістдесят, одягнений у парусиновий костюм чудового покрою із панамою в руці, стояв на верхній галереї та дивився на неї крізь сталеві поручні.

Його сиве волосся було охайно зачесане назад, відкриваючи гладке, засмагле чоло. Очі його були великими й темними, вони пильно дивилися на дівчинку з-під довгих вій. Раз на одну-дві хвилини у куті його рота з'являвся гострий, темного кольору язик і пробігав про губах, зволожуючи їх. Від сніжно-білої носової хустки у нього в кишені йшов сильний запах якогось одеколону, що відразу наводив на думку про кімнатні рослини, від яких пахне так, що можна навіть почути, ніби коріння рослини загниває.

Чоловік уже кілька хвилин спостерігав за Лірою. Він ішов за нею верхньою галереєю, а коли вона нерухомо стояла біля вітрини з черепами, він наблизився до неї, щоб бачити кожен її рух, і почав розглядати неохайне волосся, синець у неї під оком, голу шию, що зігнулася над алетіометром, і голі ноги.

Він витягнув із кишені хустку, протер чоло і пішов до сходів.

Ліра тим часом не помічала нічого навколо — вона дізналася про дивні речі. Черепи були неймовірно давніми, і хоча таблички на вітрині стверджували, що вони належали до бронзового віку, алетіометр, котрий ніколи не брехав, повідомив, що центральний череп належав людині, яка жила тридцять п'ять тисяч двісті тридцять чотири роки тому й була чаклуном, а дірку в нього в голові зробили для того, щоб

впустити туди богів. Після цього алетіометр наче від себе додав (як це він іноді робив і раніше, відповідаючи на Лірині запитання), що навколо трепанованих черепів набагато більше Пилу, ніж навколо того, з котрого стриміла стріла.

Що це могло означати? Ліра вийшла з трансу, в якому вона перебувала разом з алетіометром, і побачила, що вона вже не одна. На сусідню вітрину невідривно дивився літній чоловік у світлому костюмі, від якого пахло чимось солодким. Чоловік когось їй нагадував, але вона ніяк не могла згадати, кого саме.

Він помітив, що дівчинка його розглядає, і посміхнувся їй.

— Дивишся на трепановані черепи? — спитав він. — Які дивовижні речі люди чинять із собою!

Ліра ледь кивнула головою на знак згоди.

— Ти знаєш, що дехто й тепер це робить?

— Так, — відповіла вона.

— Скажімо, хіпі. Здається, ти надто молода, щоб пам'ятати хіпі. Кажуть, що це ефективніше, ніж приймати наркотики.

Ліра поклала алетіометр у рюкзак і тепер гадала, як їй утекти: вона й досі не запитала у приладу головне, а цей старий бажав поговорити з нею. Він здавався досить люб'язним — принаймні від нього непогано пахло. Чоловік наблизився та, схилившись над вітриною, провів долонями по її руках.

— Тебе все це цікавить, чи не так? Не було ні знеболювання, ні дезінфекції, і робили цю операцію, либонь,

кам'яними інструментами. Мабуть, їм було несолодко, правда? Здається, я тебе ніколи тут не бачив, хоча часто приходжу сюди. Як тебе звати?

— Лізі, — впевнено відповіла дівчинка.

— Лізі? А я Чарльз. Ти відвідуєш школу в Оксфорді? Ліра подумала, що їй краще відповісти.

— Ні, — сказала вона.

— Просто відвідуєш музей? Що ж, ти обрала чудове місце. А що конкретно тебе цікавить?

Цей чоловік спантеличував її більше, ніж будь-хто за останні дні. З одного боку, він був приязним, дуже чистим й охайно одягненим, з іншого — Пантелеймон із кишені благав її бути обережною, адже він також щось нечітко згадав. До того ж вона відчувала — ні, не відчувала, а радше чула нутром — запах якогось гнилля, розкладання. Це нагадало їй про палац Йофура Рекнісона, де повітря пахло парфумами, а підлога була вкрита брудом.

— Що мене цікавить? — перепитала дівчинка. — О, насправді багато що. Ці черепи зацікавили мене, тільки-но я їх побачила тут. Я не думаю, що хтось бажав би, щоб йому це зробили. Це жахливо.

— Та мені також не подобаються такі речі, але присягаюся, це іноді трапляється. Я міг би познайомити тебе з людьми, котрі це зробили, — сказав чоловік із таким приязним і люб'язним виглядом, що Ліра ледь не погодилася. Але потім знов показався темний кінчик язика, і в неї виникло відчуття, що вона бачить змію. Вона похитала головою:

— Дякую за пропозицію, але ні. До того ж мені ніколи — я маю зустрітися зі своєю знайомою. — Вона помовчала та додала: — Я живу в неї.

— Так, розумію, — приязно відповів чоловік. — Що ж, було приємно познайомитися з тобою. До побачення, Лізі.

— До побачення, — відповіла дівчинка.

— На всяк випадок — ось мої ім'я та адреса, — сказав чоловік і дав їй якусь картку. — Це якщо ти схочеш більше дізнатися про такі речі.

Ліра ввічливо подякувала йому та поклала картку в кишеню рюкзака, після чого пішла до виходу. В неї було відчуття, ніби старий спостерігав за нею, поки вона не зникла за дверима.

Вийшовши з музею, вона попрямувала до парку, котрий у її світі був полем для крикету та інших спортивних ігор, відшукала під деревами затишний куточок і знов звернулася до алетіометра.

Цього разу вона спитала, де може знайти вченого, котрий щось знає про Пил. Відповідь була вельми простою: прилад вказав їй на середину високої будівлі за її спиною. Насправді відповідь була такою чіткою й надійшла так швидко, що Ліра відчула впевненість: в алетіометра ще було що повідомити їй. Вона починала відчувати його настрій — ніби він був людиною, — зокрема, знала, коли він хоче щось додати до сказаного.

Так і сталося. Алетіометр показав: "Ти мусиш подбати про хлопця. Твоє завдання — допомогти йому відшукати батька. Займись цим".

Украй здивована, Ліра заблимала очима. Віл з'явився нізвідки, щоб допомогти їй — це було очевидно. Проте думка, що вона також могла пройти весь цей шлях, аби допомогти йому, змусила її затамувати подих.

Але прилад на цьому не зупинився. Стрілка знов почала смикатися, і Ліра прочитала: "Кажи вченому правду".

Вона загорнула прилад в оксамит і засунула його на дно рюкзака, потім підвелася та подивилася на будинок, де мав бути вчений. Відчуваючи якесь сум'яття в голові, вона вирушила до нього.

Віл відшукав бібліотеку досить швидко. Жінка-консультант відразу повірила, що він виконує дослідження, задане з географії, та допомогла йому знайти фотокопію підшивки газети "Таймс" за рік, у який він народився — саме тоді зник його батько. Віл сів за стіл і почав прокручувати плівку у діапроекторі. Без сумніву, мали бути якісь згадки про Джона Пері та його археологічну експедицію — так воно й сталося.

Він з'ясував, що всі примірники газети за місяць були пінті на окрему плівку. Він устромляв плівку у проектор, швидко проглядав заголовки та ретельно прочитував ті статті, що його зацікавлювали. У першій статті йшлося про від'їзд експедиції на північ Аляски. Гроші на експедицію надала кафедра археології Оксфордського університету, і дослідники мали оглянути територію, де вони сподівалися відшукати сліди давніх людських поселень. Разом з експедицією вирушив Джон Пері — професійний мандрівник, котрий нещодавно пішов у відставку з Королівських військово-морських сил.

Друга стаття вийшла за шість тижнів після першої. Вона стисло повідомляла, що експедиція досягла

північноамериканської дослідницької станції на річці Ноатак на Алясці.

Утретє інформація про експедицію з'явилася в газеті ще за два місяці. У ній ішлося про те, що експедиція не відповідає на звернення дослідницької станції й вважають, що Джон Пері з товаришами зникли.

У низці статей, які з'явилися після цього, було описано марні спроби відшукати зниклих, пошукові повітряні роботи над Беринговим морем та реакцію кафедри археології, а також містилися інтерв'ю з родичами членів експедиції.

Раптом серце Віла гучно закалатало — він побачив фотографію своєї матері з дитиною на руках. Звичайно, дитиною був він сам.

Журналіст написав стандартну статтю про заплакану жінку, яка, кидаючись із розпачу в надію, чекає нових звісток, але Віл відзначив, що ця стаття містить надзвичайно мало фактичної інформації. Його зацікавив лише коротенький абзац, у якому йшлося лише, що Джон Пері швидко просувався по службі у військово-морських силах, але відмовився від кар'єри, щоб займатися організацією географічних і наукових експедицій.

Більше Віл нічого не знайшов, тому підвівся з-за діапроектора засмученим. Мабуть, десь можна відшукати й більше інформації — але де саме? До того ж коли він шукатиме її надто довго, його вистежать.

Він повернув плівки та спитав бібліотекарку:

— Ви не могли б повідомити мені адресу кафедри археології?

— Зараз подивлюся… А з якої ти школи?

— Школи святого Петра, — відповів Віл.

— Це ж не в Оксфорді, так?

— Ні, у Гемпширі. У нашого класу зараз навчальна практика — нас навчають виконувати різноманітні дослідження…

— Зрозуміло. Так що тобі було потрібно? Археологія? Зачекай… Ось, знайшла.

Віл переписав адресу та номер телефону і спитав її, як дістатися до того місця. Це було недалеко, і він подякував жінці та вирушив туди.

Зайшовши в будинок, Ліра побачила білий стіл біля підніжжя сходів, за столом сидів консьєрж.

— Ти до кого? — поцікавився він.

Це знову було схоже на її рідний світ. Дівчинка відчула, як Пантелеймон в її кишені насолоджується ситуацією.

— У мене повідомлення для однієї людини з другого поверху, — сказала вона.

— Кого саме?

— Доктора Лістера, — відповіла вона.

— Доктор Лістер знаходиться на третьому поверсі. Якщо ти бажаєш щось передати йому, залиш цю річ тут, і я повідомлю його.

— Але йому це потрібне просто зараз, він замовив цю річ. Насправді це не річ, я маю йому дещо переказати.

Чоловік уважно на неї подивився, але Лірині вкрадлива ввічливість і наполегливість позбавили його жодного сумніву, і нарешті він кивнув та повернувся до газети, яку читав.

Звичайно, алетіометр не називав Лірі імен. Вона прочитала прізвище Лістер на табличці за спиною консьєржа — якщо ти прикидаєшся, що когось знаєш, більше ймовірності, що тебе пропустять. У чомусь Ліра знала Вілів світ краще, ніж він сам.

На другому поверсі вона побачила довгий коридор, одна з відчинених дверей у якому вела до порожньої аудиторії у вигляді амфітеатру, а інша — до маленької кімнатки,де двоє вчених обговорювали щось, стоячи біля дошки. Ці кімнати та стіни коридору були нічим не оздоблені, і Ліра було співвіднесла їх із бідністю, а не з ученістю та пишнотою Оксфорда; утім, фарба на стінах була гладенькою, дерев'яні двері вельми масивними, а поручні — із полірованої сталі, тобто гроші тут таки були. Усе це являло собою ще одну дивину цього світу.

Невдовзі вона знайшла двері, про які їй казав алетіометр. На них висіла табличка зі словами "Відділ досліджень темної матерії", під ними чиєюсь рукою було надряпано "Спочивай з миром", а ще нижче, іншим почерком — "Голова: Лазарус".

Усе це ні про що Лірі не сказало. Вона постукала, і жіночий голос запросив її увійти.

Це була невеличка кімнатка, заставлена небезпечно нахиленими високими купками паперу та книг, а дошки на стіні були пописані якимись цифрами й рівняннями. На задній поверхні дверей висів малюнок у китайському стилі. Ліра побачила крізь відчинені двері іншу кімнату, в якій завмерла якась хитромудра антарична машина.

Дівчинку дещо здивувало те, що вченим, якого вона шукала, була жінка, та алетіометр не стверджував, що це чоловік, до того ж цей світ узагалі був дуже дивним. Жінка сиділа біля механізму, який показував на невеличкому скляному екрані цифри та геометричні фігури, перед приладом на лотку зі слонової кістки були рядками вишикувані всі літери алфавіту. Жінка натиснула на якусь кнопку, й екран погас.

— Хто ти? — спитала вона.

Ліра зачинила за собою двері. Пам'ятаючи, що їй наказав алетіометр, вона вирішила не робити того, що звичайно зробила б за такої ситуації, — тобто сказала правду.

— Ліра Красномовна, — відповіла вона. — А вас як звати?

Жінка здивовано заблимала очима. Ліра вирішила, що їй близько сорока — мабуть, вона була трохи старшою від пані Кольтер. Щоки її були червоними, а коротко стрижене волосся — чорним. На ній було біле, розстебнуте на грудях пальто, під яким виднілися зелена блузка та ті сині полотняні штани, що їх вдягало в цьому світі так багато людей.

Жінка провела рукою по волоссю та промовила:

— Що ж, твоя поява — це друга за сьогодні несподіванка. Я доктор Мері Мелоун. Чого ти хотіла?

— Я хотіла б, щоб ви розповіли мені про Пил, — сказала Ліра, озирнувшись і переконавшись, що вони самі. Я знаю, вам дещо про нього відомо, й можу це довести, Ви повинні мені все розповісти.

— Пил? Ти про що?

— Можливо, ви називаєте його інакше. Йдеться про елементарні частинки, у моєму світі вчені називають їх частинками Русакова, але частіше — Пилом. Їх нелегко викликати, але потім вони приходять із космосу та накопичуються навколо людей — здебільшого навколо дорослих. Я дещо дізналася сьогодні — я була в музеї неподалік від цього місця та бачила там якісь давні черепи з дірками в них, схожими на ті, що їх роблять татари. Навколо них було більше Пилу, ніж навколо іншого черепа, в якому не було такої дірки. Коли був бронзовий вік? Жінка дивилася на неї широко розкритими очима.

— Бронзовий вік? Та я не знаю, здається, десь п'ять тисяч років тому, — промовила вона.

— Але ж той, хто написав це на табличці, помилився. Череп з двома дірками належав людині, яка жила тридцять три століття тому.

Тут Ліра зупинилася — доктор Мелоун мала такий вигляд, ніби вона ось-ось знепритомніє. Щоки її стали дуже блідими, одну руку вона притиснула до серця, а другою схопилася за підлокітник свого стільця. Щелепа її відвисла.

Здивована Ліра стояла й чекала, поки жінка прийде до тями.

— Хто ти? — нарешті спитала жінка.

— Ліра Красно…

— Та ні, я маю на увазі, звідки ти взялася? Звідки ти знаєш подібні речі?

Дівчинка стомлено зітхнула — вона забула, якими дивними людьми є вчені. Їм буває важко сказати правду — іноді їм набагато легше зрозуміти брехню.

— Я прийшла з іншого світу, — почала вона. — І в тому світі також є Оксфорд, хоча й зовсім не такий, саме звідти я прийшла. І…

— Почекай. Ти прийшла звідки?

— З іншого місця, — відповіла Ліра, вирішивши бути обережнішою. — Я не тутешня.

— А, з іншого? — сказала жінка. — Зрозуміло. Це й видно.

— І я маю дізнатися про Пил, — пояснила Ліра. — Люди Церкви в моєму світі бояться його, бо вважають первородним гріхом. Отже, він має неабияке значення. А мій батько… Та ні! — вигукнула вона й навіть тупнула ногою. — Це не те, що я хотіла сказати. Я все роблю не так.

Доктор Мелоун подивилася на насуплене Лірине обличчя, стиснуті кулаки, синці у неї на нозі та щоці та стурбовано промовила:

— Боже мій, люба, заспокойся!

Потім вона відкинулася на спинку стільця та протерла свої червоні від стомлення очі.

— Чому я тебе слухаю? Я, мабуть, збожеволіла. Річ у тому, що це єдине місце у світі, де ти можеш знайти потрібну тобі відповідь, але нас збираються закрити… Те, про щоти кажеш, цей Пил, схоже на річ, яку ми вже деякий час досліджуємо, і коли ти сказала про черепи в музеї, в мене сяйнула думка, адже… О ні, це вже забагато! Я надто втомилася. Я хотіла б тебе послухати, повір мені, люба, але не зараз, якщо можна. Я вже казала, що нас збираються закрити? У мене є тиждень на те, щоб скласти план робіт та подати його на розгляд керівництву, але досі в нас нічого не виходило…

Вона позіхнула на весь рот.

— А якою була перша із сьогоднішніх несподіванок? — запитала Ліра.

— А, одна людина, на підтримку якої у справі подальшого фінансування нашої роботи я сподівалася, змінила думку. Утім, я не думаю, що ця подія була такою ж несподіваною, як твоя поява.

Жінка знову позіхнула.

— Треба заварити каву, — сказала вона. — Якщо я не зроблю цього, то засну. А ти не хочеш?

Вона налила води в електрочайник і насипала кави у дві чашки, Ліра тим часом уважно дивилася на малюнок у китайському стилі на дверях.

— Що це таке? — спитала вона.

— А, це Китай. Символи з Книги Змін. Ти знаєш, що це таке? У вашому світі вона є?

Ліра недовірливо подивилася на доктора Мелоун — схоже було на те, що та промовила це з іронією, — і відповіла:

— Деякі речі в нас схожі на ваші, а деякі суттєво відрізняються, та й усе. Я не все знаю про свій світ — можливо, там також є ця ваша Книга Змін.

— Вибач мені, — сказала жінка. — Так, може, вона у вас і є.

— А що таке темна матерія? — поцікавилася Ліра. — Ці слова написані у вас на дверях.

Доктор Мелоун знову сіла й ногою дістала з-під столу ще один стілець — для Ліри. Коли дівчинка всілася, жінка відповіла:

— Темна матерія — це те, що шукає наша науково-дослідницька група. Ніхто не знає, що це. У всесвіті більше матерії, ніж ми можемо побачити, ось у чому річ. Ми бачимо зірки, галактики та речі, що випромінюють світло, але для того, щоб все це трималося разом і не розліталося, речовини має бути набагато більше — інакше сили гравітації не працюватимуть. Але віднайти її ніхто не може. Було чимало дослідницьких проектів, що мали на меті з'ясувати, що таке темна матерія, й наш — лише один із них.

Ліра уважно слухала доктора Мелоун: нарешті вона розмовляє серйозно!

— А ви як гадаєте, що вона собою являє? — спитала вона.

— Ну, ми думаємо, що вона… — почала жінка. Цієї миті закипів чайник, вона підвелася і, роблячи каву, продовжила:

— Ми вважаємо, що це елементарна частинка якогось ґатунку, частинка, що дуже відрізняється від усього, відкритого донині. Але виявити її дуже складно… У яку школу ти ходиш? У вас є фізика?

Ліра відчула, що Пантелеймон ледь-ледь ущипнув її за ногу, попереджаючи, щоб вона не нервувалася. Так, алетіометр наказав їй говорити правду, але вона знала, що буде,якщо вона скаже всю правду. Вона мусить бути обережною, але уникати відвертої брехні.

— Так, є, — відповіла вона. — Я дещо знаю, але про темну матерію мені нічого не відомо.

— Так от, ми намагаємося виявити цю майже невиявну річ серед шуму, що його створюють усі інші частинки. Звичайно детектори розміщують за сотні метрів під поверхнею Землі, а ми натомість створили навколо детектора електромагнітне поле, яке не пропускає все те, що нам не потрібне, і пропускає те, що нам треба. Після цього ми підсилюємо сигнал та обробляємо його на комп'ютері.

Доктор Мелоун передала Лірі чашку з кавою. Ані молока, ані цукру в неї не було, але в шухляді вона знайшла кілька імбирних тістечок, і Ліра жадібно накинулася на одне з них.

— І ми таки відшукали частинку, що відповідає нашим критеріям, — продовжила доктор Мелоун. — Здається, що відповідає. Але вона така дивна… Чому я все це тобі розповідаю? Мені не слід цього робити. Результати наших зусиль ще не оприлюднені, не оцінені, навіть не записані. Щось

сьогодні у мене з головою негаразд. Так от, — сказала вона та знову позіхнула — цього разу позіх тривав так довго, що Ліра вирішила, що він ніколи не скінчиться, — наші частинки поводяться дуже дивно, це безсумнівно.Ми звемо їх тіньовими частинками, або просто Тінями. Ти знаєш, що спало мені на думку, коли ти згадала ті черепи в музеї? Один із членів нашої групи є археологом-любителем, й одного дня він відкрив щось таке, у що ми не могли повірити — але й нехтувати його відкриттям також не можемо, бо воно достеменно узгоджується з найбожевільнішою річчю з того, що ми знаємо про ці Тіні. Знаєш, у чому річ? Вони мають свідомість, ось так. Тіні — це частинки свідомості. Ти колись чула якусь подібну нісенітницю? Тож не дивно, що фінансування нашого проекту збираються припинити.

Жінка зробила ковток кави. Ліра ж пила її, як квітка, котру декілька днів ніхто не поливав.

— Так от, — продовжувала доктор Мелоун, — вони знають про наше існування. Вони відповідають нам. І ось що найбожевільніше: їх не можна побачити, якщо ти на Це не очікуєш, якщо ти не привів розум у певний стан, Слід водночас бути впевненим і розслабленим, слід бути здатним… десь у мене записано…

Вона простягла руку до хаосу паперів на своєму столі, знайшла папірець, на якому було щось написано зеленою ручкою, та прочитала:

— … "здатним приймати невизначеність, загадки, сумніви та не йти за фактами й розсудливістю". Ось у такий стан розуму слід увійти. Це сказав колись поет Джон Кітс, мені подобаються ці слова. Отже, ти настроюєшся на цю хвилю, а потім дивишся на Печеру…

— Печеру? — перепитала Ліра.

— О, вибач. На екран комп'ютера — так ми його називаємо. Тіні на стінах Печери — це із творів Платона. Це сказав наш археолог — він має енциклопедичні знання. Але він поїхав до Женеви, на співбесіду щодо прийом у на якусь роботу, і не думаю, що він швидко повернеться… так про що це я? А, про Печеру. Коли ти прилучився до неї, Тіні починають відповідати на твої думки. У цьому не може бути сумнівів — вони прилітають у твої думки, як зграї птахів…

— А як щодо черепів?

— Я вже наближуюсь до цього моменту. Олівер Пейн, один із моїх колег, якось цілий день займався дурницями — перевіряв усе підряд на комп'ютері. Він здобув дивні результати — вони не мали сенсу, якщо дивитися на них із позицій фізики. Він узяв слонову кістку — просто необроблений її шматок, — і навколо неї не було Тіней. Вона не реагувала, але різьблена шахова дошка реагувала; велика дерев'яна тріска не реагувала, а дерев'яна лінійка реагувала. Ти розумієш, що йдеться про елементарні частинки?! Про найдрібніші клаптики невідомо чого. Вони знали, якими були ті речі! Усе те, що пов'язане з людською працею та думкою, оточене Тінями…

Пані Мелоун трохи помовчала та продовжила:

— А потім Олівер, доктор Пейн, попросив одного свого друга з музею тимчасово дати йому викопні черепи — він хотів подивитися, як далеко простирається цей ефект у часі. Так от, десь за тридцять-сорок тисяч років від нас на часовій осі розташована точка розриву. До того Тіней не було; після того їх з'явилася сила-силенна. А саме в ті часи, судячи з усього,

людина стала такою, якою вона є зараз. Це були наші віддалені предки, але від нас вони майже не відрізнялися...

— Це Пил, — з переконаним виглядом сказала Ліра. — Саме таким він є.

— Але річ у тому, що все це не можна написати в заявці на продовження фінансування наукового проекту — тебе просто не сприймуть серйозно. Це схоже на маячню, усе цепросто не може існувати! А якщо й може, про це краще забути — а також про все те, що з цим пов'язано.

— Я хочу подивитися в Печеру, — сказала Ліра й підвелася.

Доктор Мелоун чухала собі потилицю та часто кліпала — мабуть, хотіла відігнати туман від утомлених очей.

— Що ж, чому б і ні, — відповіла вона. — Може, завтра комп'ютера в нас уже не буде. Іди сюди.

Вона провела Ліру в другу кімнату. Приміщення було більшим від першого та заставленим електронним обладнанням.

— Ось вона, — сказала доктор, вказавши на сірий екран. — За всіма цими дротами стоїть детектор. Щоб побачити Тіні, ти маєш підключитися до деяких електродів. Це якзняти електроенцефалограму.

— Я хочу спробувати, — заявила Ліра.

— Ти нічого не побачиш. Все одно я надто втомилася, а налаштувати це дуже нелегко.

— Будь ласка! Я знаю, що роблю!

— Добре тобі, мені б так! Ні, борони Боже. Це дороге, складне наукове обладнання, його не можна вмикати заради втіхи, як гральні автомати… До речі, звідки ти? І чому ти не в школі? Як ти сюди потрапила?

Вона знову протерла очі, ніби прокидаючись. Ліра тремтіла. "Кажи правду", — згадала вона.

— Мені вказав на це місце він, — сказала вона, дістаючи з рюкзака алетіометр.

— Матір Божа, що це таке? Компас?

Ліра подала прилад жінці. Відчувши його вагу, доктор Мелоун витріщила очі.

— Боже мій, він золотий! Звідки ж…

— Я думаю, він робить те саме, що ваша Печера, але хочу в цьому переконатися. Якщо я відповім на будь-яке питання, — у відчаї проговорила Ліра, — відповідь на яке визнаєте, а я — ні, то чи дозволите ви мені скористатися Печерою?

— Так ми тут гадаємо на майбутнє, чи що? Що це за річ?

— Запитайте в мене хоч що, будь ласка! Доктор Мелоун знизала плечима:

— Ну що ж, добре. Скажи мені… Скажи мені, чим я займалася до того, як прийшла сюди?

Ліра взяла в неї алетіометр та почала швидко налаштовувати його. Вона відчувала, що потрібні картинки виникають у неї в голові ще до того, як стрілки вказують на них, і почувала, як довша стрілка смикається, даючи відповідь. Коли стрілка почала бігати по циферблату, очі дівчинки пересувалися за нею — вона спостерігала, підраховувала, відстежувала довгі ланцюги значень до рівня, на якому знаходилася істина.

Нарешті вона кліпнула очима, зітхнула та вийшла зі свого тимчасового трансу.

— Раніше ви були черницею, — сказала вона. — Я б ніколи цього не вгадала — черниці мають залишатися у своїх монастирях довічно. Але ви втратили віру в те, що каже Церква, і вони випустили вас. Це зовсім не схоже на мій світ.

Доктор Мелоун опустилася на стілець й украй здивовано подивилася на Ліру. Та спитала:

— Це правда, так?

— Так. І тобі сказала це твоя…

— Це алетіометр. Він працює, я гадаю, за допомогою Пилу. Я прийшла до вашого світу, щоб більше дізнатися про Пил, і він сказав мені звернутися до вас. Отже, мені здається, що ваша темна матерія має бути тією самою річчю. А тепер мені можна скористатися вашою Печерою?

Доктор Мелоун похитала головою, але це означало не відмову, а безпомічність. Вона розвела руками.

— Чудово, — промовила вона. — Думаю, я сплю. То що мені перешкоджає побачити, що буде далі в моєму сні?

Вона повернулася на стільці та натиснула якісь кнопки, й приміщення заповнили електричне дзижчання та звук вентилятора комп'ютера. Почувши все це, Ліра приглушенозітхнула — цей шум був дуже схожий на те, що вона чула в жахливій яскравій від блиску кімнаті в Больвангарі, коли срібна гільйотина ледь не відрізала від неї Пантелеймона. Дівчинка відчула, як він здригнувся в неї в кишені, і спробувала заспокоїти його м'яким дотиком.

Але доктор Мелоун цього не помітила: вона налаштовувала перемикачі та натискувала на літери на одному з лотків зі слонової кістки. Невдовзі колір екрана змінився, і на ньому з'явилися якісь літери та фігурки.

— Сідай сюди, — наказала вона та звільнила стілець для Ліри. Потім відкрила якусь невеличку посудину й сказала: — Я маю нанести тобі на шкіру гель, це потрібно дляелектричного контакту. Його буде легко змити. Не рухайся.

Доктор Мелоун узяла шість дротів, на кінці кожного з яких була маленька пластинка, і прикріпила їх до різних місць на голові Ліри. Ліра не ворушилася, але дихала так, ніби кудись бігла, а її серце шалено стукало.

— Гаразд, я тебе підключила, — сказала пані Мелоун. — У кімнаті повно Тіней — насправді їх повно у всьому всесвіті. Але побачити їх ми можемо лише так, тож звільнисвій розум і дивися на екран. Поїхали.

Ліра зробила все, що їй сказали. Скло було темним і пустим — вона невиразно бачила власне відображення, але більше

нічого. Вона наважилася на невеличкий експеримент — уявила, що читає алетіометр, поставивши йому запитання: що ця жінка знає про Пил? Які запитання ставить вона?

Вона подумки за допомогою ручок пересунула стрілки алетіометра по циферблату, і після цього екран раптом почав мерехтіти. Здивована, вона вийшла із зосередженого стану, і мерехтіння зникло. Хвилю захвату, яка охопила доктора Мелоун настільки, що та аж підскочила, вона не помітила: вона присунулася ближче до екрана і знову почала зосереджуватися.

Цього разу реакція була миттєвою. Екраном пробіг потік танцюючих вогників, дуже схожий на блискучу завісу північного сяйва. Вогники лише на мить вишикувалися у якісь структури, розсипалися та знову вишикувалися, кожного разу набуваючи іншої форми й інших кольорів; вони робили петлі й розгойдувалися, потім розпорошувалися, вибухали водоспадами світла та бігали по екрану. Вони були чимось схожі на зграї птахів, що зняли метушню та кидаються в усі боки.

Спостерігаючи за всім цим, Ліра відчула те саме, що відчувала, коли вчилася читати алетіометр — якесь тремтіння на межі розуміння.

Вона поставила інше питання: чи це Пил? Чи одна річ створює ці образи та рухає стрілки алетіометра?

Відповідь надійшла у вигляді ще більшої кількості вирів світла, і Ліра здогадалася, що ця відповідь була позитивною. Тоді їй спало на думку інше, і вона повернуласядо доктора Мелоун і побачила, що та дивиться на неї, розкривши рота та тримаючись руками за голову.

— Що таке? — спитала вона. Екран згас. Пані Мелоун моргнула.

— Та що сталося? — знову запитала дівчинка.

— О, ти тільки-но створила на дисплеї найліпшу картину з тих, що я бачила досі, от і все, — відповіла жінка. — Що ти робила? Про що ти думала?

— Я думала про те, що ви можете отримувати ще чіткішу картинку, — промовила Ліра.

— Ще чіткішу? Та ця й так була найчистішою з усіх!

— Але що все це означає? Чи вмієте ви читати її?

— Читати? — перепитала доктор Мелоун. — Її не можна читати так, як ми читаємо книжку, тут інший принцип дії. Тіні лише реагують на увагу, що її звертають на них люди. Це й так уже переворот у науці: вони реагують на нашу свідомість!

— Та ні, я мала на увазі дещо інше, — пояснила Ліра. — Ці Тіні, вони здатні не лише створювати довільні кольори та фігури — вони можуть створити будь-яку потрібну фігуру. Якщо бажаєте, вони можуть створювати для вас усілякі картини. Дивіться.

З цими словами Ліра знов повернулася до екрана та сфокусувала на ньому свої думки, але цього разу уявляла собі, що це алетіометр з його тридцятьма шістьма символами, розташованими по колу. Наразі вона знала їх так добре, що коли крутила удавані ручки, послідовно встановлюючи стрілку на свічу (символ розуміння), альфу та омегу (мова) та мураху (старанність) і формулюючи запитання, її пальці на колінах

машинально смикалися. Добре знала вона, але що ж робити цим людям для того, щоб зрозуміти мову Тіней?

Екран відреагував зі швидкістю думки, і з хаосу ліній та спалахів з'явилася низка напрочуд чітких зображень: компаси, знов альфа й омега, блискавка, ангел. Кожна картинка висвітилася певне число разів, потім з'явилися ще три: верблюд, сад, місяць.

Їхнє значення було для Ліри цілком зрозумілим, і вона розосередилася, щоб пояснити все пані Мелоун. Повернувшись, дівчинка побачила, що доктор сидить, відкинувшисьна спинку стільця, обличчя її було білим як крейда, а пальці уп'ялися у край стола.

— Печера відповідає, — пояснила Ліра, — моєю мовою, мовою картинок — так само, як мій алетіометр. Але вона каже, що може також користуватися звичайною мовою, словами — якщо бажаєте. Ви можете зробити так, аби на екрані з'являлися слова. Але для цього вам доведеться виконувати чимало ретельних підрахунків (це були компаси), а блискавка означає антаричну, тобто електричну енергію. Ангел — це послання, тобто вона щось бажає сказати. Але потім з'явилася та інша картинка… це означає Азію, майже крайній її схід. Я не знаю, що за країна це може бути — можливо, Китай… Мешканці цієї країни в певний спосіб спілкувалися з Пилом, тобто Тінями, — приблизно так само, як ви та я, — але вони замість картинок застосовують палички. Я думаю, це означає той малюнок на дверях, але я не повністю це зрозуміла. Щойно побачивши цей знак, я подумала, що це вельми важливо, але що це означає, я не зрозуміла. Отже, способів спілкування з Тінями має існувати чимало.

Доктор Мелоун ледь дихала.

— Книга Змін! — вигукнула вона. — Так, це Китай. Вона являє собою різновид пророцтва — насправді навіть ворожіння… Так, вони використовують палички. Вони там лише для прикраси, — додала вона, ніби намагаючись переконати Ліру, що насправді вона в усе це не вірить. — Ти хочеш сказати, що коли люди ворожать за Книгою Змін, вони входять у контакт з тіньовими частинками? З темною матерією?

— Так, — відповіла Ліра. — Й існує безліч способів це зробити. Я не розуміла цього раніше — я вважала, що є лише один.

— Ті зображення на екрані… — почала доктор Мелоун.

Ліра відчула, як на краю її свідомості промайнула якась думка, та знову повернулася до екрана. Не встигла вона почати формулювати питання, як висвітилися нові картинки, вони змінювали одна одну так швидко, що доктор Мелоун ледь устигала за ними стежити. Зрозумівши, що вони означають, Ліра знову подивилася на жінку.

— Печера каже, що ваші дії також дуже важливі, — повідомила дівчинка докторові. — Вона каже, що ви маєте зробити щось вагоме. Отже, ви, ймовірно, маєте навчитися користуватися словами — так ви швидко зрозумієте, що вона каже.

Доктор Мелоун помовчала і спитала:

— То звідкіля, кажеш, ти прийшла?

Ліра скривилася, зрозумівши, що доктор Мелоун, яка досі діяла під впливом виснаження та розпачу, у нормальному стані ніколи б не показала свою роботу дивній дитині,яка з'явилася

нізвідки, і що вона починає шкодувати про те, що зробила. Але дівчинка пам'ятала, що має казати лише правду.

— Я прийшла з іншого світу, — сказала вона, — і це правда. Я знайшла прохід сюди. Я… мені довелося втекти, бо люди в моєму світі переслідували мене, щоб убити. А алетіометр, мій правдомір, він з'явився з того самого місця. Його дав мені Ректор Коледжу Джордана. У моєму Оксфорді існує Коледж Джордана, але його немає в цьому. Я шукала його, проте не знайшла. А ще я самотужки навчилася читати алетіометр. Я додумалася до способу вивільняти свій розум, і тоді я відразу бачу, що він хоче повідомити. Це приблизно те саме, що ви казали про… про сумніви, загадки й таке інше. Коли я дивилася в Печеру, то робила те саме, і все працювало достеменно так само, отже, мій Пилі ваші Тіні — це одна річ. Тож…

Вона побачила, що доктор Мелоун цілком отямилася, а тому взяла алетіометр, обережно, як мати дитину, загорнула його в оксамит і засунула в рюкзак.

— Тож, якщо схочете, ви можете зробити так, аби Печера спілкувалася з вами за допомогою слів, що з'являються на екрані. Тоді ви зможете розмовляти з Тінями так, як я розмовляю зі своїм приладом. Але ось що мене непокоїть: чому люди в моєму світі ненавидять його? Я маю на увазі Пил, або ж Тіні чи темну матерію. Вони хочуть знищити його, вважають його злом. Але я гадаю, що зло — це те, що вони чинять, я навіть у цьому переконана. То що воно таке, ці Тіні? Чи це добро, чи зло, чи щось інше?

Доктор Мелоун потерла обличчя, і її щоки стали ще червонішими, ніж були.

— Усе, пов'язане з Тінями, збиває з пантелику, — промовила вона. — Ти знаєш, як незвично чути слова "добро" і "зло" в науковій лабораторії? Одна із причин того, що ястала науковцем, полягає в тому, що я сподівалася: як учений я не матиму потреби думати про такі речі.

— Про них слід думати завжди, — суворо зауважила Ліра. — Не можна досліджувати Тіні, Пил чи хоч що і не думати при цьому про добро і зло. І пам'ятайте, що Печера сказала: ви повинні цим займатися. Ви не можете просто відмовитися. Коли вас збираються закрити?

— Комітет з питань фінансування збереться на засідання наприкінці тижня... А що таке?

— А те, що у вас є лише сьогоднішній день, — сказала Ліра. — Ви маєте навчитися робити так, щоб на екрані замість картинок на кшталт моїх з'являлися слова. Домогтися цього досить легко, і тоді вам буде що показати тим людям, і вони дадуть вам гроші, щоб ви продовжували свою роботу. Тоді ви змогли б дізнатися все про Пил чи Тіні та повідомити це мені. Річ у тому, — дещо гордовито, ніби герцогиня, що зображує незграбну служницю, промовила вона, — що алетіометр не повідомляє мені достеменно те, що я хочу знати. А ви могли б здобути інформацію для мене. Можливо, мені було б краще навчитися того способу з Книги Змін — роботи з паличками, — але з картинками легше працювати. Принаймні мені так здається. Я зніму це, — сказала вона та почала стягувати з голови електроди.

Пані Мелоун дала їй ганчірку, щоб стерти гель, і склала дроти.

— То ти вже йдеш? — спитала вона. — Що ж, це була дуже незвичайна година, це вже точно.

— Ви вчитиметесь показувати на екрані слова? — поцікавилася Ліра, збираючи свій рюкзачок.

— Це буде майже так само складно, мені здається, як заповнити заявку на продовження фінансування, — відповіла доктор Мелоун. — Послухай-но мене: я хотіла б, щоб тизнову прийшла сюди завтра. Чи ти зможеш? Приблизно о цій самій годині. Я б хотіла, аби ти ще щось мені показала.

Ліра підозріло примружила очі. Може, це пастка?

— Добре, — сказала вона. — Але пам'ятайте: існують речі, які я хотіла би знати.

— Звичайно. То ти прийдеш?

— Так, — пообіцяла Ліра. — Якщо я кажу, що прийду, то обов'язково приходжу. Думаю, я зможу допомогти вам.

З цими словами вона вийшла. Консьєрж за столом мигцем глянув на неї та знову заглибився у газету.

— Розкопки в Нуніатаці, — сказав археолог, розвернувшись у кріслі. — За останній місяць ти вже другий, хто мене про них розпитує.

— А хто був першим? — ураз насторожившись, запитав Віл.

— Думаю, це був журналіст, але не впевнений, — була відповідь.

— А що він хотів знати?

— Він казав, що це пов'язано з одним із людей експедиції, котрі зникли тоді. Коли це сталося, був розпал холодної війни — так звані зоряні війни. Ймовірно, ти надто молодий, аби пам'ятати все це. Тоді американці та росіяни будували по всій Арктиці величезні радіолокаційні станції… До речі, а навіщо це тобі?

Віл відповів, намагаючись залишатися спокійним:

— Я просто хочу якомога більше дізнатися про ту експедицію. Мені доручили у школі підготовити доповідь про доісторичних людей. А коли я прочитав, що та експедиція зникла, мені стало цікаво.

— Що ж, не одному тобі. Свого часу навколо цієї справи вчинили неабиякий галас. Тоді я підготував інформацію для одного журналіста. Це мала бути попередня розвідка, а не справжні розкопки. Не можна здійснювати розкопки, не знаючи заздалегідь, чи взагалі варто це робити, тому вони вирушили туди, щоб оглянути декілька місць і скласти звіт. Усього їх було І півдесятка хлопців. Іноді в подібних експедиціях ми об'єднуємо сили з представниками інших галузей, скажімо, геологами чи кимсь іще — такможна заощадити на витратах. Вони займаються своїми справами, а ми — своїми. Того разу у складі групи був фізик-ядерник; я думаю, він цікавився явищами, що відбуваються у верхніх шарах атмосфери. Якщо знаєш, Північне сяйво й усе таке… Він узяв із собою повітряні кулі з радіопередавачами. З ними поїхав ще один чоловік, у минулому моряк, щось на кшталт професійного мандрівника. Вони збиралися відвідати якусь геть дику територію, а в Арктиці білі ведмеді завжди становлять небезпеку. Археолог здатен впоратися з певними речами, але не дуже добре стріляє, і людина, що має відповідну військову підготовку, яка

може орієнтуватися на місцевості, ставити табір тощо, може бути для експедиції вельми корисною.

Проте всі вони зникли. Вони підтримували радіозв'язок із місцевою дослідницькою станцією, та одного дня сигнал не надійшов. Тоді була велика снігова буря, але для тієї місцевості то досить звичне явище. Пошукова експедиція знайшла їхній останній табір, він був більш-менш непошкодженим, хоча ведмеді й з'їли їхні запаси, але людей не було видно. Боюся, це все, що я можу повідомити.

— Зрозуміло, — сказав Віл. — Дякую. Мм… А цей журналіст, ви казали, що він цікавився одним із членів експедиції. Ким саме?

— Професійним мандрівником, його прізвище було Пері.

— А який він на вигляд? Я маю на увазі журналіста.

— Навіщо тобі це треба знати?

— Я… — ніякі правдоподібні причини чомусь не спадали Вілові на думку, і він пошкодував, що спитав це. — Мені просто цікаво.

— Наскільки я пам'ятаю, це був високий білявий чоловік. Волосся в нього було дуже світлим.

— Дякую, — сказав Віл і повернувся, щоб піти.

Археолог мовчки подивився, як він виходить із кімнати, його обличчя стало трохи насупленим. Віл побачив, я к він бере в руку телефонну трубку, і швидко вийшов із будинку.

Він тремтів. Так званий журналіст був одним із тих людей, що приходили до нього в дім: високий чоловік зі світлим волоссям, у якого, здавалося, зовсім не було ні брів,ані він. Зі сходів упав не він — він вискочив із дверей будинку, коли Віл щодуху біг геть. Але ж він не був журналістом!

Хлопець побачив неподалік великий музей і пішов туди, тримаючи планшет так, ніби він над чимось працює, і присів на лаву в галереї, увішаній картинами. Він сильно тремтів і відчував нудоту — на нього тиснуло відчуття того, що він убив людину. Досі він тримав себе в руках, але тепер його прорвало. Він позбавив того чоловіка життя!

Він просидів у галереї десь із півгодини, й це були чи не найгірші півгодини в його житті. Повз нього проходили якісь люди, вони, не звертаючи на нього уваги, дивилися на картини й тихо щось обговорювали. Доглядач галереї декілька хвилин постояв у дверях, заклавши руки за спину, потім пішов геть, нічого не сказавши, а Віл усе сидів нерухомо, борючись з жахом того, що він накоїв.

Поступово він трохи заспокоївся: врешті-решт, він захищав свою матір. Ті люди лякали її, а з огляду на те, В якому стані вона перебувала, їх можна було б звинуватити внезаконному переслідуванні. Він мав повне право захищати свій дім, і батько напевно схвалив би його дії. Він зробив це тому, що слід було це зробити — зрештою, требабуло запобігти викраденню зеленого шкіряного бювара. Він захищався, бо хотів відшукати свого батька — хіба в нього немає права на це? Він ніби разом повернувся до своїх дитячих ігор, коли вони з батьком рятували один одного від лавин та жорстоких піратів. Що ж, наразі гра стала дійсністю. "Я знайду тебе, — подумки сказав він. — Допоможи мені, і я знайду тебе, тоді ми разом доглядатимемо маму, й усе буде гаразд..."

Зрештою, тепер йому було де ховатися — ніхто не відшукає його в іншому світі. Папери з бювара також були в безпеці, під матрацом в Ситагазі, — хай навіть у нього не було часу прочитати їх.

Віл помітив, що всі люди почали рухатися в одному напрямку. Вони виходили — доглядач повідомив їм, що за десять хвилин музей зачиняється. Хлопець узяв себе в руки та також пішов до виходу. Вулиця Хай-стрит пролягала неподалік, і він подумав, чи не зайти йому до офісу адвоката — попри те, що він сказав по телефону раніше. Той чоловік був досить приязним…

Але, коли Віл уже вирішив перейти вулицю та увійти, він побачив дещо таке, від чого вмить застиг на місці.

З автомобіля виходив високий чоловік із білими бровами.

Хлопець відвернувся та почав спостерігати за тим, що відбувалося, у віддзеркаленні вітрини ювелірної крамниці. Він побачив, як чоловік озирнувся, поправив краватку та увійшов в офіс. Щойно він зник, Віл швидко пішов геть, відчуваючи, як його серце шалено калатає. Небезпека крилася повсюди. Він підійшов до будинку університетської бібліотеки і став чекати на Ліру.

5

Поштовий папір

— Віле!

Голос Ліри був тихим, але хлопець усе одно смикнувся. Вона сиділа на лаві неподалік від нього, проте він її не помітив.

— Ти звідки?

— Я знайшла свого вченого! Це жінка, її звуть доктор Мелоун. У неї є механізм, що здатен бачити Пил, і вона незабаром навчить його розмовляти…

— Я не помітив, як ти підійшла.

— Та ти й не дивився, — відповіла дівчинка. — Мабуть, ти думав про щось інше. Добре, що я тебе знайшла. Знаєш, дурити людей вельми просто. Дивись.

Повз них проходили, рухаючись майже синхронно і підозріло озираючись довкола, двоє полісменів, чоловік і жінка. Було тепло, і вони були в білих сорочках із закоченими рукавами. Віл сторожко подивився на їхні рації та кийки. Коли вони наблизилися до лави, Ліра підвелася та заговорила з ними.

— Ви не підкажете мені, де знаходиться музей? — спитала вона. — Ми з братом повинні були зустрітися там із батьками, але, мабуть, загубилися.

Полісмен подивився на Віла, й той, стримавши свою злість, знизав плечима: так, ми загубилися, як по-дурному, правда?

Чоловік посміхнувся, а жінка спитала:

— А який музей? Ешмолін?

— Так, саме цей, — відповіла Ліра та зробила вигляд, ніби уважно слухає пояснення жінки.

Віл підвівся, подякував поліцейським, і вони з Лірою пішли геть. Вони не озиралися, але поліція вже втратила до них інтерес.

— Бачив? — спитала Ліра. — Якщо вони тебе шукали, я їх відвернула: вони не звернуть уваги на хлопця з сестрою. Мені краще не відходити від тебе ні на крок, — почалавиговорювати вона йому, щойно вони завернули за ріг будинку. — Сам ти можеш ускочити в халепу.

Віл нічого не відповів, але його серце бухкало від люті. Вони підійшли до круглої будівлі з великим свинцевим куполом, що височіла на майдані, оточеному кам'яними кремовими корпусами коледжів, церквою й високим садовим муром, з-за якого виглядали широкі крони дерев. Вечірнс сонце розфарбовувало все довкола в найтепліші тони, сонцем пахло й повітря, своїм кольором дуже схоже на золотаве вино. Листя на деревах було нерухомим, і навіть шум транспорту був на цій маленькій площі ледь чутним.

Ліра нарешті звернула увагу на почуття, що охопили Віла, й запитала:

— Що сталося?

— Розмовляючи з людьми, ти привертаєш їхню увагу, — тремтячим голосом відповів він. — Якщо ти хочеш, аби тебе не помітили, тобі слід мовчати й поменше рухатися. Я роблю це все своє життя й добре вмію це робити. Те, що ти зробила… ти просто вийшла із затінку. Не слід цього робити! Ти поводишся несерйозно.

— Ти так гадаєш? — промовила дівчинка, відчуваючи, як її охоплює роздратування. — Ти вважаєш, я нічого не знаю про

те, як брехати й усе таке? Але тобі я не брешу й ніколи цього не робитиму, присягаюся. Ти в небезпеці, і якби я не вчинила так, тебе б схопили. Ти що, не бачив, що вони на тебе дивляться? Ти недостатньо обережний — якщо бажаєш почути мою думку, це ти поводишся несерйозно.

— Якщо я несерйозний, то чому вештаюся тут, чекаючи на тебе, коли я міг би бути за багато миль звідси? Я міг би спокійно сидіти в тому місті, дбати про свої справи, але натомість тиняюся тут, аби в разі чого допомогти тобі. І ти ще кажеш, що я несерйозний?

— Ти мусиш бути тут! — гнівно вигукнула вона. Нікому не можна розмовляти з нею таким тоном — вона ж аристократка, зрештою, вона Ліра! — Ти мусиш бути саме в цьому світі, інакше нічого не дізнаєшся про свого батька. Ти шукаєш його для себе, а не для мене.

Обмінюючись цими палкими докорами, вони не забували приглушувати голоси — майдан був дуже затишним, і люди, які гуляли тут, могли звернути на них увагу. Почувши останні Лірині слова, Віл одразу замовк, йому навіть довелося притулитися до стіни коледжу. Обличчя його стало дуже блідим.

— Що ти знаєш про мого батька? — дуже тихо спитав він.

Ліра відповіла таким самим тоном:

— Нічого. Я лише знаю, що ти його шукаєш. Я спитала лише це.

— Кого спитала?!

— Алетіометр, звичайно.

Віл не одразу згадав, що вона має на увазі. Потім його погляд став таким розлюченим і підозрілим, що дівчинка вмить дістала прилад із рюкзака та сказала:

— Гаразд, я покажу тобі.

Вона присіла на кам'яний бордюр, що оперізував трапу в центрі площі, схилилася над золотим інструментом та почала повертати його ручки. Її пальці рухалися так швидко, що встежити за ними було майже неможливо. Далі вона на декілька секунд зупинилася, спостерігаючи, як золота стрілка почала пересуватися по колу, на мить застигаючи то тут, то там, а потім ізнову швидко перевела стрілку в нове положення. Віл пильно стежив за тим, що відбувається довкола них, але поруч нікого не було; група туристів розглядала будівлю під куполом, а продавець морозива штовхав свою тачку по тротуару, проте на них ніхто не дивився.

Ліра заблимала очима й зітхнула, ніби прокидаючись.

— Твоя мати хворіє, — тихо сказала вона. — Але їй нічого не загрожує — за нею доглядає та пані. Ти взяв якісь листи та втік. Ще там був чоловік, я гадаю, він був злодієм, і ти вбив його. Ти шукаєш свого батька, і…

— Добре, припини! — різко кинув Віл. — Досить. Ти не маєш права так заглядати в моє життя — це як підглядати за кимось.

— Я знаю, коли зупинитися, — відповіла Ліра. — Річ у тому, що алетіометр — немов жива людина, ну майже. Я чомусь знаю, коли він може розсердитися й коли він не бажає, щоб я

щось дізналася. Можна сказати, що я його відчуваю. Проте коли ти вчора вночі з'явився нізвідки, мені довелося спитати його, хто ти такий, бо ти міг бути небезпечним для мене. Я повинна була це зробити. А ще він сказав… — дівчинка ще трохи стишила голос. — Він сказав, що ти вбивця, і я подумала: "От і добре, йому можна довіряти". Але після цього й дотепер я більше нічого про тебе не питала, і якщо ти не хочеш, аби я ще щось запитувала, я обіцяю, що не робитиму цього. Алетіометр — це як замкова щілина зі свідомістю: якщо я лише шпигуватиму за людьми, він не працюватиме. Я знаю ці' так само добре, як знаю свій рідний Оксфорд.

— Ти могла спитати мене, а не цю штуку. А вона сказала, живий мій батько чи ні?

— Не сказала, бо я не питала.

Віл опустився на бордюр поруч із Лірою та стомлено охопив голову руками.

— Що ж, — нарешті сказав він, — я гадаю, нам доведеться довіряти одне одному.

— Я й так тобі довіряю.

Хлопець похмуро кивнув. Він відчував величезну втому, а в цьому світі не було щонайменшої можливості поспати. Зазвичай Ліра не виявляла особливої чутливості, проте щось у його вигляді наштовхнуло її на думку, що він боїться, але приборкує свій страх — тобто робив те, що, на думку Йорика Бернісона, мусять робити всі й що вона сама робила у рибальській хатині біля замерзлого озера.

— І ще, Віл, — додала дівчинка, — я не зраджу тебе, хай там що станеться. Я обіцяю.

— Гаразд.

— Я колись зрадила одну людину, і це було найгірше з того, що я зробила. Взагалі я вважала, що рятую цій люди ні життя, але натомість відвела її до найнебезпечнішого місця. Я була огидна сама собі за це, за свою дурість. Отже, я щосили намагатимуся не виявляти необачності й не забувати про те, що я пообіцяла.

Віл нічого не відповів, лише потер очі та поморгав ними, ніби відганяючи сон.

— Ми не зможемо пройти крізь вікно ще декілька годин, — сказав він. — Принаймні має стемніти — не варто наражатися на ризик, бо хтось може нас побачити. Отже, мусимо ще декілька годин почекати десь.

— Я хочу їсти, — поскаржилася Ліра. Раптом хлопець вигукнув:

— Я знаю, що робити! Ми підемо в кіно.

— Куди?

— Я тобі покажу. Ми також можемо взяти туди їжу.

Неподалік від центру міста, в десятьох хвилинах пішки під майданчика вони знайшли кінотеатр. Віл купив два квитки, хотдоги, попкорн і колу, вони з їжею в руках увійшли до залу й сіли. На екрані саме з'явилися титри.

Ліра була у захваті. Вона вже бачила проекції фото-грам, але в її світі не було нічого навіть віддалено схожого на кіно. Вона миттю проковтнула хотдог і попкорн, одним духом випила колу та поринула у фільм, розкривши рота та час від часу сміючись з радості. На щастя, у залі було повно дітей, і на її поведінку ніхто не звертав уваги. Віл одразу заплющив очі та провалився в сон.

Почувши стукіт сидінь, він прокинувся й заблимав очима на світло. Люди вже виходили. На його годиннику було чверть на дев'яту. Йому довелося докласти чималих зусиль, щоб умовити Ліру вийти на вулицю.

— Це найкраще з того, що я бачила за своє життя, — промовила вона. — Навіть не знаю, чому цього не винайшли в моєму світі. Деякі речі в нас кращі від того, що має те ви, але це — краще від будь-чого.

Віл навіть не пам'ятав, про що був фільм. Було все ще видно, й вулиці були заповнені машинами.

— Хочеш подивитися ще одне кіно?

— Звичайно!

Вони відшукали ще один кінотеатр — він був за декілька сотень метрів від першого, за рогом — і повторили все знову. Ліра підібгала ноги та охопила коліна руками, і Віл знову поринув у порожнечу. Коли вони вийшли на вулицю, була вже майже одинадцята година, і можна було скористатися вікном.

Ліра знову зголодніла, і вони придбали в пересувному ларку гамбургери та, йдучи поруч, мовчки їли їх і можливість цього також була для Ліри новинкою.

— Коли ми їмо, то завжди сідаємо. Я ніколи не бачила, щоб люди їли щось на ходу. Ваш світ багато чим відрізняється від мого — приміром, тим, що тут є машини. Мені вони не подобаються. Утім, мені дуже до душі кіно та гамбургери. А та вчена, доктор Мелоун, навчить машину користуватися словами — я впевнена в цьому. Завтра я знову піду до неї та подивлюся, як це в неї виходить. Я напевно знаю, що можу допомогти їй — вона зробить так, щоб ті вчені дали їй потрібні гроші. Ти знаєш, як це зробив мій батько,лорд Ізраель? Він удався до одного фокусу…

Поки вони йшли по Банбері-ровд, Ліра розповіла йому про ту ніч, коли вона сховалася в гардеробі та спостерігала, як лорд Ізраель показав ученим із Джордана відрізану голову Станіслава Грумана в термосі. А оскільки Віл був гарним слухачем, вона на цьому не зупинилася, а розповіла йому все — від миті, як вона втекла від пані Кольтер, до тієї жахливої хвилини, коли зрозуміла, що привела Роджера на зустріч із його смертю у крижаних скелях Свольбарда. Віл нічого не казав, але слухав її уважно, й Ліра відчувала, що він співчуває їй. Її розповідь про подорож на повітряній кулі, про ведмедів в обладунках і відьом, про мстиву руку Церкви була схожа на той фантастичний сон про місто біля моря, порожнє, мовчазне й безпечне: все це не могло бути правдою, але існувало.

Нарешті вони дійшли до кільцевої дороги в оточенні грабів. Рух транспорту майже припинився — за хвилину проїжджало не більше однієї машини. А ось і вікно! Віл відчув, що мимоволі посміхається: все буде гаразд.

— Дивись, щоб не було машин, — сказав він. — Я пішов.

За мить він уже був на траві під пальмами, а за декілька секунд з'явилася й Ліра.

Обидва вони почувалися так, ніби повернулися додому. Неосяжна тепла ніч, запах квітів і моря та тиша огорнули їх, як спокійна вода.

Ліра потягнулася та позіхнула, а Віл відчув, наче в нього камінь спав із серця. Він мав його в собі весь день, однак навіть не помічав, що він ледь не розчавлював його. Тепер він відчув себе легким, вільним і спокійним.

Але раптом Ліра різко схопила його за руку, й тієї самої миті він почув, що змусило її це зробити.

На маленьких вуличках за кафе щось верещало.

Віл відразу кинувся в напрямку цього звуку. Повертаючи на тінисту алею, він побачив, що Ліра не відстає від нього. Пробігши під деревами, вони вискочили на майдан перед кам'яною вежею, котру бачили вранці.

Десь двадцять дітей півколом стояли навколо входу до башти, в руках у деяких були дрючки, інші кидали каміння в оточену ними істоту біля стіни. Спочатку Ліра вирішила, що це інша дитина, але з середини півкола вона почула жахливе виття, що не можна було назвати людським. Усі діти також кричали — від страху та ненависті.

Віл підбіг до дітей та відтягнув першого. Це був хлопець одного з ним віку, одягнений у смугасту футболку. Коли він повернувся, Ліра побачила, що його очі блискають від люті. Інші діти побачили, що відбувається щось. несподіване, та зупинилися й повернулися до них. Анжеліка та її маленький брат також були тут, у руках у них були камені. На обличчях у всіх дітей був той самий шалений вираз, що й у хлопця у футболці.

Діти мовчали, чути було лише високе виття. І тоді Віл і Ліра побачили, хто це вив — це була смугаста кішка, що зіщулилася біля муру башти. Її вухо було розірване, а хвіст перебитий. То булата сама схожа на Моксі кішка, котру Віл бачив на Сандерленд-авеню — це вона провела його крізь вікно.

Побачивши це, він відштовхнув хлопця, якого тримав. Той упав, за мить підскочив, розлючений, але інші діти втримали його. Віл уже стояв на колінах біля кішки.

Він узяв її на руки, і вона притиснулася до його грудей. Тримаючи тварину, він підвівся й повернувся обличчям до дітей, і на одну шалену мить Ліра подумала, що його деймон нарешті з'явився.

— За що ви мучите цю кішку? — спитав Віл, але йому ніхто не відповів. Діти стояли, тремтячи під розлюченим поглядом хлопця та стискуючи в руках ціпки й каміння, і мовчали.

Але потім пролунав голос Анжеліки:

— Ви не звідси! Ви не із Сигаза! Ви не знали про примар і не знаєте про кішок! Ви не такі, як ми!

Хлопець, якого Віл штовхнув на землю, рвався у бійку, і якби Віл не тримав кішку, він би кинувся на нього й пустив би в хід кулаки, зуби та ноги. І Віл охоче вступив би в бій: між ними відразу пробіг електричний розряд ненависті, нейтралізувати котрий могло лише насильство. Але хлопець чомусь боявся кішки.

— Звідки ви? — презирливо спитав він.

— Наразі неважливо, звідки ми. Якщо вас перелякала кішка, я заберу її від вас. Коли вона завдає вам лиха, нам дасть удачу. А тепер відійдіть!

На мить Вілові здалося, що ненависть дітей подолає їхній страх, і приготувався випустити кішку на землю та битися, але потім з-за їхніх спин пролунало схоже на грім ричання, вони обернулися та побачили Ліру, яка стояла, поклавши руку на плечі величезного плямистого леопарда із блискаючими іклами. Навіть Віл, котрий впізнав Пантелеймона, на мить злякався, а на дітей його поява справила ще більше враження: вони миттю кинулися врозсип. За декілька секунд площа спорожніла.

Коли вони вже збиралися піти геть, Ліра почула ричання Пантелеймона та подивилася на верхівку башти. Вона встигла побачити там якогось кучерявого юнака, котрий виглядав з-за зубця стіни.

За півгодини вони вже були у квартирі над кафе. Віл знайшов банку згущеного молока, і кішка жадібно вихлебтала свою тарілку та почала зализувати рани. Пантелеймон із цікавості набув вигляду кота, і спершу кішка підозріло наїжилася, але потім зрозуміла, що, хай там ким був Пантелеймон, він не був ані справжнім котом, ані ворогом,і почала ігнорувати його.

Ліра, причарована, дивилася, як Віл пестить кішку. У її світі поруч із людиною жили лише робочі тварини того чи іншого кшталту (це якщо не враховувати ведмедів у обладунках): навіть кішки були потрібні для того, щоб охороняти Коледж Джордана від мишей, і домашніх улюбленців ніхто з них не робив.

— Мені здається, в неї зламаний хвіст, — сказав Віл. — Я не знаю, що з цим робити. Може, він сам загоїться? Я прикладу їй до вуха мед — я десь читав, що це протизапальний засіб.

Це виявилося нелегко, але принаймні тепер кішка була зайнята злизуванням меду, до того ж рана ставала дедалі чистішою.

— Ти певен, що бачив тоді саме цю? — спитала Ліра.

— Так, певен. До того ж, якщо вони так бояться котів, у цьому світі й не може бути інших. Імовірно, вона не змогла знайти шлях назад.

— Вони були наче скажені, — зауважила дівчинка. — Вони б її вбили. Я ніколи не бачила, щоб діти так поводилися.

— А я бачив, — відповів Віл.

Але з виразу його обличчя вона зрозуміла, що він не бажає про це розмовляти, і вирішила не розпитувати його. Вона навіть знала, що не питатиме про це й алетіометр.

Ліра відчувала величезну втому, а тому вирішила піти спати. Вона заснула, тільки-но її щока торкнулася подушки.

Трохи пізніше, коли кішка вже згорнулася клубком і заснула, Віл зробив собі каву, узяв зелений шкіряний бювар і сів на балконі. Світла було цілком досить для читання.

Паперів у бюварі було небагато, і, як він й гадав, це були листи, написані чорним чорнилом на аркушах із зображенням літака — як здогадався Віл, то був папір для авіапошти. Ці слова написані рукою людини, котру він так хотів відшукати!

Він почав водити по аркушах пальцями, потім, намагаючись якось наблизитися до батька, притиснувїх до обличчя. Посидівши так хвилини зо дві, він почав читати.

Фербенкс, Аляски Середа, 19 червня 1985 року

Моя люба!

У нас тут звичайна суміш ефективності й хаосу. Усі припаси прийшли, але наш фізик — геніальний дурень на прізвище Нельсон — не подбав про засіб транспортування його чортових куль-зондів у гори. Ми змушені байдикувати, а він нишпорить довкола в пошуках транспорту. Але так у мене з'явився шанс поспілкуватися з тим хлопцем, золотошукачем на ім'я Джейк Пітерсен. Я відшукав його у брудному барі та під звуки гри в бейсбол, що її показували по телевізору, спитав його про аномалію. Він не схотів розмовляти в барі — запросив мене до себе додому. Я розв'язав йому язика за допомогою пляшки "Джек Деніелз". Сам він там не бував, але він знає одного ескімоса, котрий там був, і той тип каже, що знайшов двері до світу духів. Ескімоси з давніх-давен знають про цей прохід, і посвячення у знахарі в них уключає в себе похід туди та повернення з якимось трофеєм — хоча дехто звідти не повертається. Утім, у старого Джейка є карта тієї місцевості, і він позначив на ній те місце, де, за словами ескімоса, розташована ця штука. (Про всяк випадок, її координати: 69°02? 11" північної широти, 157°12? 19" західної довготи, на вершині хребта Лукаут в милі чи двох на Північ від річки Колвіль.) Потім ми обговорювали інші арктичні легенди — про норвезький корабель, що плавав без команди шістдесят років, й усе таке інше. Археологи — непогані хлопці, вони чекають не дочекаються, коли почнуть працювати, і стримують своє роздратування недбалістю Нельсона. Ніхто з них нічого не чув про аномалію, і повір мені, я не збираюся їм про неї казати. Ніжно цілую вас обох,

Джоні.

Уміат, Аляска Субота, 22 червня 1985 року

Моя люба!

Я називав Нельсона геніальним дурнем, але це аж ніяк не так. Якщо я не помиляюся, він сам шукає аномалію. Затримку у Фербенксі він організував навмисно. Чи повіриш, знаючи, що решта групи погодиться чекати лише через дуже вагомі причини на кшталт відсутності транспорту, він сам скасував свою заявку на машини. Я дізнався про це випадково і збирався вже спитати його, у які такі ігри він грає, але потім підслухав, як він з кимсь розмовляє по рації — він описував аномалію, не більше не менше, але не знав її координат. Наступного дня я приніс йому пляшку, прикинувся простим солдатом, таким собі бурлакою півночі, і почав дражнити його, вказуючи на обмеженість науки — мовляв, ви не можете пояснити існування снігової людини й таке інше. Потім, уважно за ним спостерігаючи, я підкинув йому думку про аномалію — ескімоську легенду про існування дверей у світ духів. Я сказав, нібито мені відомо, що ті невидимі двері розташовані десь біля хребта Лукаут: "Уявіть собі, саме там, куди ми прямуємо!" І ти знаєш, він достеменно знав, про що я кажу. Я прикинувся, що не помітив, як він напружився, і перейшов на чаклунство, розповів йому ту історію про заїрського леопарда — сподіваюся, він прийняв мене за марновірного телепня-вояка. Але я маю рацію, Елен, — він шукає те саме. Питання лише в тому, скажу я йому чи ні. Слід з'ясувати, навіщо все це йому треба. Цілую ніжно вас обох,

Джоні.

Колвіль-Бар, Аляска 24 червня 1985 року

Моя люба!

У мене деякий час не буде нагоди надіслати наступного листа — це останнє селище, далі ми йдемо на узвишшя Брукс. Археологи у захваті від того, що нарешті почнуть працювати. Один парубок переконаний, що знайде докази існування поселень, набагато давніших, ніж це уявляють собі науковці. Я спитав його, наскільки давніших і чому він у цьому переконаний, і він розповів мені про вирізані з бивня нарвала предмети, які він знайшов на попередньому місці розкопок. Радіовуглецевий аналіз дав якесь неймовірно давнє датування, що далеко виходило за діапазон найсміливіших припущень — насправді це якесь аномальне явище. А що, як ці речі прийшли крізь мою аномалію,тобто з якогось іншого світу? Між іншим, фізик Нельсон, нині мій найліпший приятель, грається зі мною, натякає, що він знає, що я знаю, що він знає, й таке інше. Я ж, як іраніше, прикидаюся тупуватим майором Пері, здоровим, але не дуже розумним хлопцем — однакя знаю, що він шукає аномалію. По-перше хоча він звичайний учений, гроші на його дослідження насправді надійшли від Міністерства оборони — я знаю, які фінансові схеми воно застосовує, — по-друге його так звані метеозонди являють собою дещо зовсім інше. Я заглянув у контейнер — там протирадіаційний скафандр, якщо я щось у цьому тямлю. Дуже дивно, моя люба. Я дотримуватимуся свого плану — відведу археологів на місце, а потім декілька днів шукатиму аномалію самотужки. Якщо я зустріну біля хребта Аокаут Нельсона, то діятиму за обставинами. Цілую ніжно вас обох,

Джоні.

P. S.Мені поталанило — я зустрів того ескімоса, друга Джейка Пітерсена, його звуть Мет Кігалік. Джейк пояснив, де його шукати, але яй не сподівався, що він там буде. Ескімос розповів мені, що росіяни також шукали аномалію — на

початку року він побачив на хребті якогось чоловіка і декілька днів непомітно спостерігав за ним, бо здогадався, що тому треба. Яквін й очікував, той хлопець був російським шпигуном. Більше він нічого мені не сказав, але в мене склалося враження, що він убив того чоловіка. Він описав мені цю штуку — вона схожа на діру в повітрі, на якесь вікно. Дивлячись крізь неї, можна побачити інший світ. Але відшукати її нелегко, бо той світ виглядає таксамо, як цей: скелі, мох і таке інше. Це віконце розташоване на північному березі невеликого струмка, приблизно за п'ятдесят кроків від високої скелі, схожої на ведмедя, що став на задні лапи. Координати, що дав мені Джейк, не зовсім правдиві — це радше 12, ніж 11 секунд північної широти.

Побажай мені удачі, моя люба. Я привезу тобі подарунок зі світу духів. Я завжди тебе кохатиму. Поцілуй сина за мене.

Джоні.

Віл відчував дзвін у голові.

Його батько описував достеменно те саме, що він сам побачив під грабами. Він також знайшов вікно — й навіть ужив для його позначення саме це слово! "Отже, — вирі шив Віл, — я, мабуть, на правильному шляху". А ті люди шукали саме цю інформацію… Тож вона є небезпечною.

Коли цей лист було написано, Вілові був один рік. Шість років потому, того ранку в супермаркеті, хлопець зрозумів, що його матері загрожує жахлива небезпека й він має захищати її. Упродовж наступних місяців він почав поступово усвідомлювати, що та небезпека існує радше в неї в голові, але тим пильніше він має її захищати.

А потім з'ясувалося, що небезпека існує не лише в її розумі — на неї справді хтось полював. Вірніше, не на неї, а на ці листи, на цю інформацію.

Віл і гадки не мав, що це все означає, але почував себе щасливим від думки, що у них із батьком є дещо спільне: Джон Пері та його син незалежно один від одного відкри-ли щось дуже незвичайне. Зустрівшись, вони зможуть обговорити це, і батько відчує гордість за сина, котрий успадкував його мантію...

Ніч була тихою, море — спокійним. Віл відклав листи, заплющив очі та невдовзі заснув.

6

Летючі вогники

— Груман? — перепитав чорнобородий торговець оптовими партіями хутра. — З Берлінської академії? А, той зайдиголова! П'ять років тому я зустрічав його на півночі Уральських гір, але тепер, я думаю, він уже мертвий.

Сем Канзіно, старий знайомий Лі Скоресбі та його земляк, сидів у пропахлому гасом, задимленому барі готелю "Самірскі" та невеличкими ковтками пив із чарки крижану горілку. Він підштовхнув Лі тарілку солоної риби та чорний хліб, і той, набивши рота, кивнув приятелю, щоб той продовжував.

— Він потрапив у капкан, розставлений тим дурнем Яковлєвим, — сказав торговець хутром, — і порізав ногу до кістки. Замість того щоб використовувати традиційні медикаменти, він схотів скористатися засобом, що його полюбляють ведмеді. То був так званий мох-кров'янка, хоча

насправді це не мох, а лишайник. Отже, Груман ле-жав на санях, поперемінно рикаючи від болю та віддаючи вказівки своїм людям. Вони разом із ним вимірювали світло зірок, і коли вони робили щось хибно, він відразу починав їх лаяти — а язик у нього гострий і колючий, немов той дріт. Це був худорлявий, але міцний і сильний чоловік, і його цікавило все на світі. Ти знав, що він пройшов посвячення в татарському племені?

— Та ти що? — вимовив Лі Скоресбі, підливаючи горілки в чарку Сема. Деймон Лі Гестер сидів на стійці бару біля його ліктя, його очі, як завжди, були напівзаплющені, а вуха лежали вздовж спини.

Лі прибув удень, принесений на Нову Земблю вітром, що його викликали відьми, і, щойно склавши своє устаткування, пішов до готелю "Самірскі", розташованого поруч із рибопереробною факторією. У цьому місті часто зупинялися арктичні рибалки — обмінятися новинами, підшукати собі нову роботу чи залишити повідомлення один одному, — Лі Скоресбі й сам прожив тут не один день, чекаючи пропозиції контракту, пасажира чи сприятливого вітру, отже, в його нинішній поведінці не було нічого незвичайного.

А позаяк люди відчували, що у світі навколо них відбуваються якісь великі зрушення, вони, цілком природно, збиралися обговорити це. З дня на день надходили нові звістки: річка Єнісей звільнилася від льоду — і це взимку! — океан відступив, оголивши дивні кам'яні утворення правильної форми, розташовані на дні; кальмар завдовжки сто футів стягнув з корабля трьох рибалок та розірвав їх на шматки…

Крім того, з півночі, як і раніше, надходив туман, густий і холодний, час від часу його опромінював якийсь, дивовижний, наче потойбічний світ, і тоді можна було невиразно розгледіти якісь громадини та почути загадкові голоси.

Без сумніву, це були не найкращі часи для роботи, тож бар готелю "Самірскі" був повний.

— Ви згадали ім'я Грумана? — спитав літній чоловік, який сидів неподалік. Він був одягнений як мисливець на тюленів, його деймон-лемінг похмуро дивився на них із кишені. — Він був справжнім татарином, я сам бачив, як його приймали до племені. Тоді йому просвердлили череп і дали інше ім'я — татарське. Зараз я спробую його згадати.

— Давай я куплю тобі випивку, друже, — запропонував Лі Скоресбі. — Я шукаю інформацію про цю люди ну. До якого племені його прийняли?

— До Єнісейських Пахтарів. Вони живуть біля підніжжя хребта Семенова, там, де в Єнісей впадає якась річка, забув, як вона зветься. Вона стікає з сопок, а ще там біля причалу стоїть камінь розміром із будинок.

— А, зрозуміло, — відповів Лі. — Я згадав, якось я пролітав над цим місцем. Так ти кажеш, що Груману просвердлили череп? Навіщо це йому було потрібно?

— Він був шаманом, — сказав старий мисливець на тюленів. — Я гадаю, до того як плем'я прийняло його до своїх лав, воно визнало його за шамана. Це свердління було чимось на кшталт бізнесу. Така операція триває дві ночі й день. Вони використовують для цього лучковий дриль — як для того, щоб розпалити вогонь.

— А, ось чому його люди так беззастережно йому підкорялися, — зауважив Сем Канзіно. — Вони являли собою найгіршу банду негідників з тих, що я бачив у своєму житті,але виконували його накази так, як діти слухаються суворого

вчителя. Я думаю, річ у його прокляттях — коли вони мали його за шамана, то гадали, що ці прокляття можуть здійснитися. Але, чи знаєш, цікавість цього чоловіка є не менш чіпкою, ніж щелепи вовка — він нічого не пропускає. Він змусив мене переказати дослівно все, що я знавпро місцезнаходження тієї землі та звички росомах і лисиць. І весь цей час у нього дуже боліла рана, завдана капканом Яковлєва — його нога була оголеною, а він записував результати застосування моху-кров'янки, міряв собі температуру, спостерігав за формою шраму, звертав увагу на все без винятку… Дуже дивна людина. Одна відьма хотіла, щоб він був її коханцем, але він відмовив їй.

— Правда? — здивовано перепитав Лі, згадавши про красу Серафіни Пеккали.

— Йому не слід було цього робити, — сказав мисливець на тюленів. — Коли відьма пропонує тобі кохання, слід погоджуватися. Якщо ти відмовишся, то будеш сам винний у всіх тих негараздах, що відбуватимуться з тобою. Це як робити обов'язковий вибір між благословенням і прокляттям.

— Можливо, в нього були на те свої причини, — за уважив Лі.

— Якби він був хоч трохи розумним, то зрозумів би, яка причина вагоміша.

— Він був дуже впертим, — сказав Сем Канзіно.

— Може, він зберігав вірність іншій жінці? — припустив Лі Скоресбі. — Я чув про нього дещо інше: нібито він знав місце знаходження певної магічної речі, не знаю, якої саме, але вона

буцімто здатна захистити свого хазяїна від усякого лиха. Ви нічого про це не чули?

— Я чув, — відповів мисливець. — В нього тієї речі не було, але він знав, де вона знаходиться. Один чоловік спробував змусити Грумана розповісти це йому, але той його убив.

— Що було справді цікавим, — сказав Сем Канзіно, — так це його деймон. Це був орел, чорний орел із білою головою та білими грудьми. Я ніколи не бачив такого виду, тому навіть не знаю, як його називати.

— Це був яструб, — утрутився бармен, який прислухався до бесіди. — Ви говорите про Станіслава Грумана? Його деймон був яструбом.

— А що з ним сталося? — спитав Лі Скоресбі.

— О, він утрутився у Скролінгську війну, що спалахнула на Землі Беринга. Останнє, що я про нього чув, так це те, що його застрелили, — сказав мисливець на тюленів. —Він мертвий.

— Я чув, йому відрізали голову, — повідомив Лі Скоресбі.

— Ні, ви обидва помиляєтесь, — промовив бармен. — Я знаю це напевно, бо чув від ескімоса, котрий був одним із його людей. Здається, вони поставили табір десь на Сахаліні, а потім стався обвал. Грумана засипало тисячею тонн каміння. Той ескімос, або інуїт, як вони себе називають, сам бачив, як це сталося.

— Чого я не розумію, — сказав Лі Скоресбі, передаючи пляшку по колу, — то це його дій. Може, він шукав нафту? Або

був військовим? Чи займався якимись науковими пошуками? Семе, ти щось говорив про вимірювапня — що то було?

— Вони вимірювали зоряне світло, а також Північне сяйво. Він був небайдужим до Північного сяйва. Утім, на мою думку, найбільше його цікавили руїни та різноманітні старовинні речі.

— Я знаю, хто міг би розповісти вам більше, — сказав мисливець. — Високо в горах є обсерваторія, що належить Московітській Імперській Академії. Тамтешні працівники знають про Грумана більше, ніж я. Я знаю, цо він неодноразово там бував.

— До речі, навіщо це тобі, Лі? — спитав Сем Канзіно.

— Він заборгував мені гроші, — відповів Скоресбі.

Пояснення було таким переконливим, що відразу задовольнило цікавість усіх. Розмова перейшла на тему, що була небайдужа всім: катастрофічні зміни, які відбувалися зовсім поруч, але зрозумілішими від цього не ставали.

— Рибалки кажуть, — промовив мисливець на тюленів, — що нині можна проплисти прямо до нового світу.

— Так що, цей новий світ існує? — спитав Лі.

— Як тільки цей клятий туман розвіється, ми відразу його побачимо, — впевнено повідомив мисливець. — Коли це почалося, я плив у своєму каяку та якраз дивився на північ. Я ніколи не забуду те, що побачив тоді. Земля замість того, щоб загинатися та зникати за горизонтом, стала геть прямою. Наскільки сягав мій погляд, там були земля та берег, гори, гавані, зелені дерева та кукурудзяні поля, і все це здіймалося

до неба. Кажу вам, друзі, побачити це було вартим навіть п'ятдесяти років тяжкої праці. Я б поплив уперед тим спокійним морем і навіть не озирнувся б назад, але потім з'явився туман.

— Я ніколи ще не бачив такого туману, — пробурчав Сем Канзіно. — Згадайте — він тримається вже місяць, а може, й більше. Ось що я тобі скажу, Лі: якщо ти хотів отримати гроші від Станіслава Грумана, тобі не поталанило — його немає серед живих.

— Я згадав його татарське ім'я! — вигукнув мисливець. — Вони назвали його так, коли свердлили йому череп. Воно звучить якось на кшталт Джопарі.

— Джопарі? Ніколи не чув такого імені, — сказав Лі. — Може, воно японське? Що ж, коли я хочу отримати свої гроші, мені, мабуть, доведеться відшукати його спадкоємців і правонаступників. Чи, може, борг погасить Берлінська академія? Треба відвідати ту обсерваторію, може, в них є адреса, на яку можна звертатися.

Обсерваторія була розташована досить далеко на півночі, й Лі найняв собачий запряг та погонича. Знайти людину, яка наважилася б на подорож у тумані, виявилося нелегко, але Лі вмів переконувати — а може, переконливими були його гроші. Врешті-решт старий татарин родом із берегів Обі після тривалої торгівлі погодився відвезти його.

Погонич не покладався на компас, бо наразі це було безнадійно. Він орієнтувався за іншими ознаками, і в цьому йому допомагав його деймон-полярна лисиця, котрий сидів спереду саней та постійно принюхувався до чогось.

Коли вони зупинилися, щоб зварити каву, старий погонич сказав:

— Це вже траплялося раніше.

— Ти маєш на увазі діру в небі? Вона вже з'являлася?

— Багато тисяч колін тому. Мій народ зберіг пам'ять про це. Це сталося дуже давно, тисячі поколінь тому.

— І що ти чув про це?

— Відкрилося небо, і духи почали пересуватися між цим світом й іншим. Уся земля заворушилася. Лід розтанув, потім знову замерз. А потім духи зачинили діру, запечатали її. Проте відьми кажуть, що там, за Північним сяйвом, небо вельми тонке.

— А що буде далі, Умагу?

— Те, що раніше. Усе стане на своє місце, але спочатку буде велике лихо, велика війна. Війна духів.

Погонич більше нічого не сказав, і невдовзі вони вирушили далі, повільно просуваючись пагорбами та западинами повз сірі скелі, майже непомітні у мертвотно-блідомутумані. Нарешті старий сказав:

— Обсерваторія он там. Ти підеш пішки. Шлях надто нерівний, аби можна було проїхати туди. Якщо ти збираєшся повернутися, я почекаю.

— Так, зробивши свої справи, я відразу поїду додому, Умагу. Розведи багаття, друже, та трохи відпочинь. Я повернуся за три, щонайбільше чотири години.

Лі Скоресбі з Гестером у кишені пішов до обсерваторії й за півгодини важкого шляху крізь нагромадження скель раптом побачив над собою купку будівель — ніби якась велетенська рука тільки-но поставила їх туди. Але причиною цього ефекту було те, що туман зненацька розсіявся, аби за хвилину згуститися знов. Лі побачив великий купол головної обсерваторії, трохи далі — ще одну, меншу обсерваторію, а між ними — групу адміністративних і житлових будинків. Вогнів не було, адже, щоб не заважати телескопам, вікна постійно були затемнені.

П'ять хвилин потому Лі вже розмовляв із групою астрономів, котрим не терпілося дізнатися, які новини він приніс. Серед них було також декілька натуралістів, не менш, ніж астрономи, засмучених туманом. Він розповів їм про все, що чув, а коли обговорення скінчилося, спитав про Станіслава Грумана. До астрономів уже декілька тижнів ніхто не навідувався, й вони були раді побалакати.

— Груман? Так, мені є що сказати вам про нього, — заявив директор обсерваторії. — Попри своє ім'я, він англієць. Я пам'ятаю…

— Та ні, — заперечив його заступник. — Він був членом Імперської Берлінської академії. Я зустрічався з ним у Берліні й був упевнений, що він німець.

— Ні, я гадаю, він був-таки англійцем. Хай там як, його володіння цією мовою було бездоганним, — сказав директор. — Утім, він дійсно був членом Берлінської академії. Він геолог…

— Ні, ви помиляєтесь, — промовив хтось ще. — Його цікавила земля, але він не був геологом. Одного разу я мав із ним тривалу бесіду. Думаю, його краще назвати палеоархеологом…

Вони вп'ятьох сиділи довкола стола у приміщенні, що водночас слугувало їм їдальнею, вітальнею, баром, кімнатою відпочинку та ще багато чим. Двоє з них були московітами, один поляком, один — представником африканського народу йоруба, а ще один — скролінгом. Лі Скоресбі відчув, що ця невеличка громада рада бачити гостя, і якщо не зупиняти цих людей, вони розмовлятимуть ще довго. Остання репліка належала полякові, але африканець перервав його:

— Як це — "палеоархеолог"? Археологи й так вивчають залишки давнини, тож навіщо ставити перед цим словом ще один префікс "давній"?

— Предметом його інтересу є час, набагато віддалені-ший від нас, ніж ви можете це уявити. Він шукає сліди цивілізацій, що існували двадцять, тридцять тисяч років тому, — відповів поляк.

— Дурниці! — вигукнув директор. — Цілковиті дурниці! Він глузував з вас. Цивілізації, що існували тридцяті, тисяч років тому? Ха-ха! Де докази?

— Під льодом, — сказав поляк. — У тому-то й річ. Груман стверджував, що в минулому магнітне поле Землі декілька разів різко змінювалося, а земна вісь переміщувалася, тому райони з помірним кліматом скувало кригою.

— І як же це сталося? — запитав йоруба.

— О, він розробив досить складну теорію. Головне її положення — що можливі докази існування давніх цивілізацій поховані під льодом. Він стверджував, що в нього є якісь фотограми незвичайних кам'яних утворень...

— Ха! І це все? — спитав директор.

— Я лише переказую його слова, а не захищаю його погляди, — відповів поляк.

— Панове, а як давно ви знаєте Грумана? — поцікавився Лі Скоресбі.

— Одну хвилинку, спробую згадати, — сказав директор. — Уперше я побачив його сім років тому.

— На той час його ім'я вже рік чи два було відомо в наукових колах — він оприлюднив гіпотезу про коливання магнітного полюса, — повідомив африканець. — Але з'явився він нізвідки. Я хочу сказати, ніхто не знав його студентом та не бачив його попередніх праць.

Вони ще деякий час розмовляли, згадуючи, що знали про Грумана, та висловлюючи припущення щодо того, що з ним могло статися, хоча більшість із них вважали, що він, швидше за все, мертвий. Коли ж поляк пішов приготувати ще кави, деймон-заєць Гестер дуже тихо сказав Лі:

— Зверни увагу на скролінга.

Той майже не брав участі в бесіді. Лі вирішив, що він просто мовчазний від природи, але прислухався до поради Гестера і під час наступної паузи в розмові подивився на деймона цієї людини — це була біла сова, вона не мигаючи дивилася на

нього яскравими оранжевими очима. Що ж, сови завжди дивляться на світ саме так, але Гестер мав рацію: на обличчі деймона можна було роздивитися підозрілість і ворожість, хоча обличчя людини було непроникною маскою.

А потім Лі побачив щось ще: на пальці скролінга був перстень з вигравіюваним на ньому знаком Церкви. Він раптом зрозумів причину мовчання скролінга: як він чув, будь-яка організація, що виконує дослідження в галузі природничих наук, повинна мати у штаті представника Магістрату, котрий мав виконувати роль цензора — не дозволяти поширення новин про будь-які єретичні відкриття.

Зрозумівши це, а також згадавши дещо, сказане Лірою, аеронавт спитав:

— Скажіть мені, панове, ви не знаєте, чи займався Груман питанням Пилу?

У невеликій задушливій кімнаті відразу запанувала тиша. Загальна увага зосередилася на скролінгу, хоча прямо на нього ніхто не дивився. Лі знав, що Гестер нічим не видасть своїх думок — той, як завше, напівзаплющив очі та притиснув вуха до спини. Сам він надав своєму обличчю виразу бадьорої простодушності й почав послідовно дивитися в очі кожному з чоловіків.

Врешті-решт він зупинився на скролінгу та запитав:

— Перепрошую — хіба я торкнувся питання, яке заборонено обговорювати?

Скролінг відповів запитанням на запитання:

— Хто розмовляв із вами на цю тему, пане Скоресбі?

— Один пасажир, котрого я доволі давно перевозив через море, — спокійно відповів Лі. — Що це таке, я так і не дізнався, але з манери, в якій була згадана ця річ, я припустив, що вона могла б бути предметом інтересу доктора Грумана. Я сприйняв її ніби якесь небесне явище — на кшталт Північного сяйва. Але вона заінтригувала мене, адже як аеронавт я знаю небо досить непогано, проте з цим явищем я ніколи не зустрічався.

— Це дійсно небесне явище, — сказав скролінг, — і практичної значущості воно не має.

Лі вирішив, що йому час прощатися: він не дізнався нічого нового, до того ж йому не хотілося змушувати Умага чекати. Він залишив астрономів у їхній заполоненій туманом обсерваторії та пішов через нагромадження скель, знаходячи шлях лише завдяки своєму деймону, очі котрого були ближчими до землі, тому він краще бачив нерівності ґрунту.

За десять хвилин після виходу з обсерваторії мимо голови Лі щось просвистіло. Це був деймон-сова скролінга, він кинувся на Гестера.

Але той вчасно відчув його наближення та розпластався на землі, і кігті сови промахнулися. Гестер не був безпомічним — у нього також були гострі кігті, до того ж він був сильним і хоробрим. Лі знав, що скролінг також має бути неподалік, тому дістав револьвер.

— Позаду, Лі! — попередив Гестер, і Скоресбі, швидко обернувшись, кинувся на землю. Над його плечем просвистіла стріла.

Він вистрелив у відповідь. Застогнавши, скролінг упав на землю — куля влучила йому в ногу. За мить деймон-сова, важко змахуючи ослабілими крилами, незграбно присів на сніг поруч із чоловіком і простяг крила.

Лі звів курок свого пістолета та наставив його в голову скролінгу.

— Ось так, клятий дурню, — сказав він. — Навіщо це тобі знадобилося? Хіба ти не бачиш, що тепер, коли з небом це відбувається, ми всі опинилися в одному човні?

— Надто пізно, — вимовив скролінг.

— Пізно для чого?

— Пізно зупинятися. Я вже відіслав поштового птаха, і Магістрат дізнається про твою цікавість. Вони будуть раді почути, що Грумана…

— Ну?

— Що його шукають. Це підтверджує наші здогадки: про Пил знають й інші люди. Ти ворог Церкви, Лі Скоресбі. За плодами їхніми (Матвій 7:16) пізнаєте ви їх. За їхніми питаннями пізнаєте ви змія, що роз'їдає їхні серця…

Сова тихо гукала та судорожно здіймала й опускала крила. Її яскраво-оранжеві очі ставали скляними від болю. На снігу під скролінгом розтікалася червона пляма, і навіть у туманному півмороку Лі бачив, що церковник незабаром помре.

— Здається, моя куля поцілила тобі в артерію, — сказав аеронавт. — Давай я відірву собі рукав та зроблю джгут.

— Ні! — рішуче відмовився скролінг. — Я щасливий померти! Я здобуду пальмову гілку мученика! Ти не позбавиш мене цього!

— Тоді вмирай, якщо бажаєш. Скажи мені лише… Але йому так і не вдалося завершити запитання — дрібно затремтівши, сова щезла. Душа скролінга відлетіла геть. Колись Лі бачив у церкві картину, де було зображено святого, на якого напали вбивці. Коли вони добивали святого ціпками, херувими піднесли його деймона та дали йому пальмову гілку, символ страждань. Лі побачив на обличчі скролінга той самий вираз, який був на лиці святого з картини — екзальтоване прагнення забуття, — та з відразою випустив тіло з рук. Гестер здивовано клацнув язиком.

— Отже, він відіслав повідомлення, — промовив заєць. — Візьми його перстень.

— На біса він нам? Ми ж не злодії!

— Ні, ми віровідступники, — відповів деймон. — Не за власним вибором, а через злостивість цієї людини. Однаково, щойно Церква про це дізнається, ми вже не жильці, тому слід скористатися всім, чим можна. Нумо, візьми перстень та сховай його — може, він нам колись стане в пригоді.

Лі побачив, що деймон має рацію, та стягнув перстень із пальця мертвого скролінга. Вдивившись у сутінь, він побачив, що з одного боку стежки глибочить прірва, і зіштовхнув туди тіло. Удар відлунив нескоро. Лі ніколи не подобалося насильство, особливо ж він не любив убивати, хоча за своє попереднє життя тричі змушений був це зробити.

— Не варто про це думати, — зауважив Гестер. — Він не залишив нам вибору, до того ж, стріляючи, ми не збиралися його вбивати. Чорт забирай, Лі, він сам хотів умерти! Ці люди геть божевільні.

— Гадаю, ти маєш рацію, — відповів Лі та сховав пістолет.

Біля підніжжя стежки вони побачили погонича, котрий уже запряг собак і був готовий вирушати.

— Скажи мені, Умагу, — спитав Лі, коли вони вже їхали до рибопереробної фактори, — ти колись чув про Грумана?

— О, звичайно, — відповів погонич. — Хто ж не знає доктора Грумана?

— А ти знав, що в нього було татарське ім'я?

— Не татарське. Ти маєш на увазі плем'я джопарів? Вони не татари.

— А що з ним сталося? Він живий?

— Коли ти мене питаєш, я відповім, що не знаю цього. Я не зможу повідомити тобі правду.

— Зрозуміло. А в кого я можу це дізнатися?

— Краще спитай його плем'я. Їдь на Єнісей та спитай їх.

— Його плем'я? Ти говориш про тих людей, що здійснили його посвячення? Тих, що просвердлили йому череп?

— Так. Спитай у них. Може, він живий, може, мертвий, а може, ні те, ні друге.

— Як він може бути ні живим, ні мертвим?

— Можливо, він у світі духів. Усе, я й так сказав забагато. Більше я нічого не скажу.

І старий татарин дотримав свого слова.

Проте коли вони повернулися на факторію, Лі відразу пішов на пристань та дізнався, чи немає там корабля, що відвіз би його до гирла Єнісею.

Тим часом відьми також займалися пошуками. Латвійська королева Рута Скаді разом із Серафіною Пеккала та її відьмами багато днів і ночей крізь туман і бурхливі вітри літали над землями, спустошеними повенями та обвалами. Було зрозуміло, що вони знаходяться у світі, де жодна з них до того не бувала — там були дивні вітри, незвичайні запахи в повітрі, великі невідомі птахи, які, побачивши їх, відразу нападали, і їх доводилося стримувати градом стріл, нарешті, коли вони приземлялися, навіть рослини були дуже дивними.

Утім, деякі рослини були їстівними, крім того, відьми ловили істот, дещо схожих на кролів, і готували їхнє смачне м'ясо; з водою ж узагалі було все гаразд. Це міг би бути непоганий світ для мешкання в ньому, якби не примарні створіння, котрі, мов туман, плавали над лугами та збиралися біля струмків і стоячої води. Іноді їх зовсім не було видно, можна було розгледіти лише переливання світла, якесь мерехтіння, немов на дзеркало впала прозора завіса. Відьми нічого схожого ніколи не бачили, і це явище викликало в них інстинктивну недовіру.

— Як ти гадаєш, Серафіно, вони живі? — спитала Рута Скаді, коли вони кружляли над групою цих творінь, що застигли на узліссі.

— Живі чи ні, але вони сповнені злості, — відповіла Серафіна Пеккала. — Я відчуваю флюїди, що від них виходять. І я не хотіла б наближуватися до них, не знаючи, яка зброя проти них згодиться.

Здається, примари не могли відірватися від землі та злетіти — на щастя для відьом. Увечері того самого дня вони стали свідками того, на що ті здатні.

Це трапилося на переправі через річку, де курна дорога проходила через низький кам'яний міст, розташований неподалік від невеликого гаю. Промені вечірнього сонця скісно падали на траву, забарвлюючи землю в насичений зелений колір, а повітря перетворюючи на димне золото. Відьми побачили групу мандрівників, що наближалися до мосту — деякі з них ішли пішки, деякі їхали на запряжених кіньми візках, деякі пересувалися верхи. Вони не бачили відьом, бо не дивилися вгору, але це були перші люди, котрих відьми зустріли в цьому світі, і Серафіна вже збиралася знизитися та звернутися до них, коли пролунав тривожний окрик.

Це скрикнув чоловік, що їхав на коні попереду загону. Він показав на дерева, і відьми, глянувши туди, побачили потік примарних створінь, котрі, ніби не докладаючи для цього жодних зусиль, по траві насувалися на людей — свою здобич.

Люди кинулися врозтіч. Вражена Серафіна побачила, як перший вершник повернув коня та поскакав геть, кинувши своїх товаришів напризволяще, і те саме зробив другий вершник — але зник він в іншому напрямку.

— Знизьмося та спостерігаймо, сестри, — сказала Серафіна своїм товаришкам. — Але без моєї команди не втручайтесь.

Вони побачили, що в маленькому загоні були й діти, деякі з них їхали на візках, деякі пішки йшли поруч. Було очевидно, що діти не бачать примар, а примари ними не цікавляться: вони накинулися на дорослих. Одна стара жінка сиділа на візку, тримаючи дітей на колінах, і Рута Скаді з обуренням побачила, як вона намагається сховатися за дітьми, штовхнувши їх назустріч примарі, що наблизилася до неї, — жінка ніби пропонувала дітей в обмін на своє власне життя.

Діти вирвалися з рук жінки, зіскочили з візка та приєдналися до інших дітлахів, котрі, налякані, бігали туди-сюди або збиралися в купки та спостерігали, як примари нападають на дорослих. Літню жінку на візку огорнуло прозоре мерехтіння, що ніби копошилося, пожираючи щось невидиме. Побачивши це, Рута Скаді відчула нудоту. Така сама доля чекала й на інших дорослих у загоні — за винятком тих двох, що втекли на конях.

Зачарована й шокована, Серафіна Пеккала знизилася. Вона побачила батька, котрий, тримаючи дитину на руках, спробував перейти річку вбрід і втекти, але їх наздогнала примара. Дитина чіплялася за плечі батька, а той поступово уповільнив ходу і стояв по пояс у воді, неспроможний рухатися та безпомічний.

Намагаючись роздивитися, що з ним відбувається, Серафіна пролетіла над водою в декількох футах над ним — і, жахнувшись, застигла на місці. Від мандрівників свого світу вона чула легенди про вампірів, і, спостерігаючи, як примара жадібно пожирає щось таке, що було в чоловіка — либонь, його душу, деймона, — вона відразу згадала ці розповіді. Але в цьому світі, судячи з усього, деймони перебували всередині, а

не зовні. Руки чоловіка, що стискували стегна дитини, ослабли, хлопчик упав у воду та, хапаючись за руку батька, кричав і марно намагався втриматися на поверхні. Але чоловік лише ледь повернув голову та цілком байдуже подивився, як поруч із ним тоне його син.

Це було для Серафіни занадто. Вона метнулася донизу та витягла дитину з води, й коли вона це робила, Рута Скаді вигукнула:

— Обережно, сестро! Позаду…

Серафіна на коротку мить відчула під серцем жахливу порожнечу, але потім руки Рути Скаді підхопили її й підняли над небезпекою. Вони разом із хлопцем, що верещав і вп'явся Серафіні в руку чіпкими пальцями, полетіли вгору, і Серафіна побачила позаду примару — хмарку туману, що клубочилася над водою, шукаючи свою зниклу здобич. Рута Скаді спрямувала в осердя хмарки стрілу, але це не подіяло.

Побачивши, що примари не являють собою загрози дітям, Серафіна поставила хлопця на берег ріки, і вони знову злетіли в повітря. Невеличкий загін мандрівників навічно зупинився: коні скубли траву чи відганяли мух, діти збилися у зграйку, кричали та спостерігали за тим, що відбувалося з дорослими, котрі всі як один застигли на місці. Їхні очі були розплющені, більшість з них сиділи, хоча дехто залишився стояти, а головне — усі вони ніби скам'яніли. Коли остання з примар, наївшись, відпливла геть, Серафіна знизилася та приземлилася поруч із жінкою, що сиділа на траві. Це була дужа, здорова на вигляд молодиця з рум'яними щоками та лискучим світлим волоссям.

— Жінко! — покликала її Серафіна, але не побачила ніякої реакції. — Ти мене чуєш? Ти мене бачиш?

Вона потрусила жінку за плече, й та з величезним зусиллям звела очі. Здається, вона майже не розуміла, що відбувається довкола: її очі були порожніми, а коли Серафіна вщипнула її за руку, вона просто повільно опустила очі й за мить знову їх підвела.

Інші відьми ходили між кинутими візками, налякано розглядаючи нещасних жертв. Тим часом усі діти зібралися на невеличкому пагорбі неподалік та наляканими очима дивилися на відьом, про щось перешіптуючись.

— За нами спостерігає вершник, — помітила одна з відьом.

Вона показала на місце, де дорога проходила через западину між буграми. Вершник, що втік, зупинив коня та повернувся, щоб роздивитися, що відбувається, при цьому віндолонею прикривав очі від сонця.

— Ми поговоримо з ним, — вимовила Серафіна та злетіла в повітря.

Хай там як чоловік поводився, побачивши примар, боягузом він не був. Уздрівши наближення відьом, він стягнув з рамена рушницю, пришпорив коня та виїхав на відкриту місцевість. Він явно приготувався битися, але Серафіна Пеккала повільно знизилася, тримаючи у витягнутій руці лук, і поклала його на траву перед собою.

Незалежно від того, чи знали люди цього світу такий жест, у його значенні не могло бути сумнівів. Чоловік опустив рушницю та деякий час мовчки спостерігав за Серафіною та іншими відьмами, а також їхніми деймонами, що кружляли в небі в них над головами. Молоді та сильні жінки, що на соснових гілках літають у небі, одягнені у клаптики чорного

шовку — такого в його світі явно не було, але він дивився на них зі спокійною обережністю. Наблизившись до нього, Серафіна побачила в його очах також скорботу та усвідомлення власної сили, і це було важко узгодити зі спогадом про те, як він утік, не оглядаючись, кинувши своїх товаришів на загибель.

— Хто ви такі? — спитав чоловік.

— Мене звати Серафіна Пеккала, я королева відьом озера Енара, розташованого в іншому світі. А як вас звати?

— Джоакім Лоренц. Кажете, ви відьми? Тоді ви, мабуть, знаєтесь із дияволом?

— Якщо й так, чи це зробить нас вашими ворогами? Чоловік декілька секунд подумав, потім поклав рушницю на сідло.

— Може, колись і зробило б, — сказав він, — але часи змінилися. Навіщо ви прийшли до нашого світу?

— Тому що часи змінилися. Що це за створіння, що напали на ваших супутників?

— Як, це примари, — чоловік знизав плечима, явно здивований. — Ви що, не знаєте про примар?

— У нашому світі їх немає — чи, може, ми просто їх не бачили. Ми спостерігали, як ви втікаєте, і не знали, що й подумати, але тепер мені все зрозуміло.

— Від них немає порятунку, — сказав Джоакім Лоренц. — Вони не чіпають лише дітей. За законом у кожному загоні мандрівників мають бути чоловік та жінка верхи, інакше нікому

буде подбати про дітей. Але настали чорні часи: усі міста кишать примарами, а колись їх було не більше, ніж десяток на хоч яку велику країну.

Рута Скаді озирнулася та побачила, що до візків наближається другий вершник — це справді була жінка. Діти побігли їй назустріч.

— Але скажіть мені, чого ви шукаєте, — продовжував Джоакім Лоренц. — Я хотів би почути відповідь. Я знаю, просто так ви не прийшли б сюди.

— Ми шукаємо дитину, — сказала Серафіна Пеккала, — дівчинку з нашого світу. Її звати Ліра Белаква, також її називають Лірою Красномовною. Але ми й гадки не маємо, у якому куточку цього світу вона може бути. Ви не бачили самотню дивну дівчинку?

— Ні. Але днями я бачив ангелів, що летіли до полюса.

— Ангелів?

— Повітрям пересувалися цілі їх загони, вони були озброєні та сяяли на сонці. Останні роки вони стали рідкістю, хоча, коли мій батько був молодим, вони часто пролітали цим світом — принаймні він так казав.

Джоакім Лоренц прикрив рукою очі та оглянув кинуті в паніці візки й заціпенілих мандрівників. Вершниця вже спішилася та наразі заспокоювала дітей.

Серафіна побачила, куди він дивиться, та спитала:

— Якщо ми залишимося з вами на ніч і пильнуватимемо вас від примар, чи розповісте ви трохи більше про цей світ та про ангелів, котрих ви бачили?

— Звичайно, чом би й ні? Ходімо зі мною.

Відьми допомогли перетягнути візки через міст — подалі від дерев, з-під яких з'явилися примари. Скам'янілих дорослих залишили на своїх місцях — хоча відьмам боляче було дивитися, як діти чіпляються за матерів, котрі вже не відповідають їм, або смикають за рукав батька, що нічого не каже та відсутніми очами дивиться в нікуди. Діти молодшого віку ніяк не могли зрозуміти, чому вони мають розлучитися з батьками; старші, досвідченіші діти, деякі з котрих уже втратили батьків у минулому, просто похмуро мовчали. Серафіна несла хлопчика, що дві години тому впав у воду, а тепер плакав за батьком, над плечима відьми простягаючи ручки до мовчазної постаті, котра й досі нерухомо стояла в річці. На неприкриту одягом шкіру Серафіни капали гарячі дитячі сльози.

Одягнена у грубі полотняні штани вершниця, що сиділа на коні по-чоловічому, не сказала відьмам ані слова. Вона, час від часу кидаючи короткі накази й геть ігноруючи дитячі сльози, з похмурим обличчям перс водила дітей у новий табір. Вечірнє сонце забарвило повітря золотавим кольором, у якому все довкола здавалося красивішим і величнішим, ніж насправді, а обличчя дітей, чоловіка та жінки мали такий вигляд, ніби всі вони були прекрасними, потужними безсмертними істотами.

Пізніше, коли вуглини багаття вже червоніли в колі попелястих каменів, а великі пагорбки спокійно лежали, освітлені місяцем, Джоакім Лоренц розповів Серафіні та Руті Скаді історію цього світу.

За його словами, колись він був повним радості. Міста були великими та пишними, а поля — доглянути ми та родючими. Голубими океанами туди-сюди снува-ли торговельні кораблі, а рибалки витягали з води сіті, повні тріски й тунця, окуня й кефалі. Ліси рясніли дичиною, а діти ніколи не голодували. На вулицях і площах великих міст можна було побачити послів із Бразилії та Беніну, Ірландії та Кореї впереміш із продавцями тютюну, комедіантами з Бергамо та провісниками долі. Вночі під увінчаними трояндами колонадами чи в освітлених ліхтарями садках зустрічалися закохані в масках, а в повітрі висів густий аромат жасмину та дзвеніли струни мандарон.

Відьми із широко розкритими очима слухали казку про світ, такий схожий на їхній і водночас зовсім інший.

— Але потім усе змінилося, — розповідав далі Джоакім Лоренц. — Триста років тому все повернуло на гірше. Дехто вважає, що звинувачувати слід Гільдію Філософів з Торе делі Анжелі — Башти Ангелів, що була розташована в місті, з якого ми сьогодні виїхали. Інші кажуть, що це Божа кара за якийсь великий гріх, хоча згоди щодо того, яким може бути цей гріх, ніхто так і не дійшов. Хай там як, невідомо звідки з'явилися ці примари, і з того часу вони не дають нам ані миті спокою. Ви вже бачили, що вони роблять. А тепер уявіть, що таке жити у світі, в якому є примари. Як можна поліпшувати своє життя, коли ні в кого немає щонайменшої впевненості в майбутньому? Будь-коли вони можуть забрати батька чи мати, і родина розпадається; якщо вони заберуть купця, піде за вітром уся його справа, а його наймані працівники відразу втратять робочімісця; а як закохані можуть покладатися на клятви одне одного? Коли з'являються примари, вся довіра і всі чесноти відразу залишають цей світ.

— А хто такі ті філософи? — спитала Серафіна. — І де знаходиться та башта, про яку ви згадували?

— У місті, яке ми залишили, — Ситагазі. Місті сорок. Ви знаєте, чому його так називають? Бо сороки цуплять усе підряд, а тепер ми всі чинимо так само. Ми нічого не створюємо і вже декілька століть нічого не будуємо — усе, на що ми здатні, так це красти речі з інших світів. Так, ми знаємо про існування інших світів. Ті алхіміки з Тоределі Анжелі відкрили все, що нам треба було про це знати. Вони винайшли заклинання, котре, так би мовити, дозволяє тобі пройти крізь двері, яких перед тобою немає, й опинитися в іншому світі. Дехто з них стверджує, що це не заклинання, а ключ, здатний відкрити навіть те, на чому немає замка. Хто знає? Хай там як, але ця річ привела до нашого світу примар. Як я розумію, алхіміки й досі нею користуються: вони проникають до інших світів, крадуть там, що знайдуть, і приносять ці речі сюди. Звичайно, вони полюбляють брати золото та коштовні камені, але не нехтують й іншими речами — скажімо, ідеями, мішками кукурудзи та олівцями. Вони, ця Гільдія Злодіїв, являють собоюджерело нашого багатства, — гірко додав Джоакім.

— А чому примари не завдають шкоди дітям? — запитала Рута Скаді.

— Це є найбільшою загадкою. У дитячій невинності є якась сила, що відштовхує примар. Але це ще не все. Діти просто їх не бачать, хоча ми й не розуміємо, чому це так, —ніколи не розуміли. Проте, як ви можете здогадатися, дітей, що їх примари зробили сиротами, забравши їхніх батьків, у нас чимало. Вони збираються в юрби та блукають країною: іноді наймаються до дорослих і шукають їжу та інші припаси в місцевостях, де панують примари, іноді ж вони просто нишпорять округою, роблячи, що їм заманеться.

Ось таким є наш світ. Проте нам удавалося жити всупереч цьому прокляттю. Вони справжні паразити: не вбивають свою жертву, хоча й висмоктують із неї більшу частину життя. Але

все перебувало у стані приблизної рівноваги — до останнього часу, до великого шторму. О, який це був шторм! Усе виглядало так, ніби весь світ ламається й розпадається на шматки. На пам'яті нашого народу таких штормів ще ніколи не було. А потім з'явився туман, що стояв декілька днів й огорнув, наскільки я знаю, весь світ, і подорожувати стало неможливо. А коли туман розвіявся, міста були повними примар — їх там були тисячі. Отже, ми втекли в гори або вийшли в море, але цього разу це не допомогло. Та ви самі все бачили. Тепер ваша черга. Розкажіть мені про свій світ, а також чому ви залишили його та прийшли до цього.

Серафіна відверто розповіла Джоакіму Лоренцу все, що знала. Було видно, що він — людина честі, і вона не бачила потреби приховувати від нього щось. Він уважно вислухав розповідь, іноді здивовано похитуючи головою, а коли Серафіна закінчила, він сказав:

— Я розповів вам про можливості наших алхіміків, про їх здатність відкривати шлях до інших світів. Так от, дехто вважає, що іноді вони з неуважності залишають двері відчиненими. Мене не здивувало б, якби я почув, що прибульці з інших світів час від часу знаходять ці проходи. Зрештою, ми знаємо, що цими вікнами часто проходять ангели.

— Ангели? — перепитала Серафіна. — Ви вже згадували їх, але ми ніколи не чули про ангелів. Що вони собою являють?

— Бажаєте послухати про ангелів? — промовив Джо-акім Лоренц. — Що ж, гаразд. Мені казали, що вони називають себе "бен елім", дехто також зве їх Сторожами. Нони не є істотами із плоті та крові, як ми, вони — істоти духовні. Або, може, їхня плоть є тоншою, легшою та чистішою від нашої — хто знає? Хай там як, на нас вони не схожі. Вони приносять послання з неба — таким є їхнє покликання. Іноді ми бачимо їх у небі —

вони проходять крізь цей світ на шляху до іншого, мов світлячки, сяючи високо-високо над землею. У тиху ніч можна навіть почути шелестіння їхніх крил. Їхні інтереси суттєво відрізняються від наших, хоча у давні часи вони сходили на землю та мали стосунки з людьми — і навіть дуже близькі стосунки. Ви розумієте, про що я? Так от, коли після великого шторму прийшов туман, примари оточили мене на узвишші за містом Сант-Елія — я повертався додому.

Я знайшов притулок у хатині пастуха біля джерела, поруч із березовим гаєм, і всю ніч згори, з туману, лунали удари крилами та чиїсь голоси. В них було чути тривогу та лють, а ближче до світанку я почув шум бою, свистіння стріл та брязкіт мечів. Я не наважувався вийти та по дивитися, що відбувається — мене роздирала цікавість, але страх пересилив. Правду кажучи, я тремтів від жаху, Коли небо осяяв спалах, я таки насмілився виглянути —і побачив величезну істоту, що поранена лежала біля джерела. У мене з'явилося відчуття, ніби я побачив речі, яких не повинно бачити людське око — речі, пов'язані з вищими силами. Я змушений був відвести погляд, а коли знову подивився туди, істоти там уже не було, Саме тоді я бачив ангела з найближчої відстані. Але, як я вже казав вам, ми бачили їх декілька днів тому — вони, мов флот із потужнихкораблів під усіма вітрилами, летіли високо під зірками, прямуючи до полюса… Щось, відбувається, але ми, земні люди, не знаємо, що саме. Либонь, спалахує якась війна.Колись у небі вже точилася війна — це було багато тисяч років тому, але я не знаю, якими були її наслідки. Отже, цілком можливо, що ми станемо свідками ще однієї. Але спустошення землі буде просто величезним, а щодо наслідків для нас. Навіть не можу уявити їх собі.

Джоакім Лоренц підвівся, аби поворушити вуглини багаття, і продовжив:

— Утім, усе це може закінчитися краще, ніж я гадаю Може, небесна війна очистить цей світ від примар, вигнавши їх у діру, з якої вони прийшли. Якою радістю це було б! Як вільно й щасливо ми могли б зажити, якби над нами не тяжіло це прокляття!

Щоправда, у погляді, який Лоренц спрямував на вогонь, було що завгодно, але не надія. На обличчі чоловіка грали відблиски полум'я, проте його вираз був незворушним: воно було ніби скуте тугою та сумом.

— А полюс, пане? — спитала Рута Скалі. — Ви сказали, що ті ангели прямували на полюс. Ви не знаєте, що вони там могли робити? Може, через нього пролягає шлях на небо?

— Навіть не знаю. Мене важко назвати мудрим всезнавцем, і ви добре це бачите. Але кажуть, що північ нашого світу здавна уподобана духами. Якби ангелам потрібно булодесь зібратися, вони збиралися б саме там, а якби вони задумали напасти на небо, то, скажімо так, те місце було б найзручнішим плацдармом для наступу.

Він звів очі вгору, й те саме зробили відьми. Зорі цього світу були такими самими, як їхні: через небесне склепіння яскравим розсипом срібного пилу пролягав Чумацький Шлях, а весь небокрай був усіяний незліченними крапками зірок, що кидали на землю своє прозоре світло.

— Пане, — поцікавилася Серафіна, — а ви не чули про Пил?

— Пил? Я гадаю, ви маєте на увазі не пил на дорогах, а щось інше. Ні, не чув. Але подивіться — он там загін ангелів…

Він вказав на сузір'я Змієносця… І справді, там щось рухалося, якась зграйка світлячків. І вони не пливли по небу, а летіли цілеспрямовано — як гуси чи лебеді.

Рута Скаді підвелася та сказала Серафіні:

— Сестро, настав час мені розпрощатися з вами. Я збиваюся поговорити з тими ангелами, хай там ким вони є. Якщо вони прямують до лорда Ізраеля, я полечу з ними, а якщо ні, то шукатиму його самотужки. Дякую за компанію та бажаю тобі удачі.

Вони поцілувалися, Рута Скаді взяла свою соснову гілку та злетіла в небо. Її деймон Сергій, набувши вигляду якоїсь невідомої Серафіні пташки із синіми грудьми, зник у темряві слідом на нею.

— Високо ми летимо? — спитав деймон.

— Дуже високо — до тих світлячків у Змієносці. Вони пересуваються дуже швидко, Сергію, тож поспішімо!

Відьма та її деймон швидше від іскор багаття понеслися крізь темряву. Вітер свистів у голках Рутиної гілки, а її волосся розвівалося позаду чорною хмаркою. Вона навіть не озирнулася назад — на маленьке багаття посеред темряви, сплячих дітей та своїх товаришок-відьом. Ця частина її подорожі скінчилася, до того ж ті сяючі створіння попереду, здається, не стали анітрохи ближчими, і щоб не загубити їх серед розсипу зірок, не слід було відривати від них очей.

Так вона й летіла слідом за ангелами, потроху наближаючись до них, доки, нарешті, не спромоглася краще роздивитися, що вони собою являють.

Вони світилися не так, ніби горіли, а так, наче, попри темряву ночі, їх осявало сонячне світло. Схожі на людей, вони, втім, були вищі на зріст і мали крила, а позаяк вони були оголеними, відьма побачила, що троє з них були чоловіками, а двоє — жінками. Їхні крила відходили від тулуба в ділянці лопаток, а спини та груди були вельми мускулистими. Рута Скаді деякий час трималася за ними, оцінюючи їхню силу на той випадок, якщо їй доведеться битися з ними. Вони були неозброєні, але, з іншого боку, летіли, явно не докладаючи великих зусиль, і вона вирі шила, що, коли дійде до погоні, вони, мабуть, швидко на здоженуть її.

Про всяк випадок підготувавши лук, вона підвищила швидкість та полетіла поруч із ними, кричачи:

— Ангели! Зупиніться та послухайте мене! Я відьма Рута Скаді, і я хочу поговорити з вами!

Вони повернулися та, сповільнюючи рух, замахали крилами. Нижні половини їхніх тіл опустилися донизу, і тепер здавалося, ніби вони стоять у повітрі, підтримуючи себе в такому положенні за допомогою змахів крил.

Вони оточили Руту Скаді — п'ять велетенських постатей у темному повітрі, освітлених невидимим сонцем.

Відьма з гордовитим та незалежним виглядом випростувалася на гілці, хоча її серце аж тремтіло від незвичайності ситуації. Її деймон усівся на гілку поближче до тепла її тіла.

Кожен з ангелів мав певні індивідуальні риси, втім, усі вони мали між собою більше спільного, ніж з будь-яким із бачених нею людей. Їх об'єднувала якась блискавична гра розуму та

почуттів у виразах їхніх облич — здавалося, що всі вони відчували одне. Вони були оголені, але під їхнім пронизливим поглядом голою себе відчула вона — здається, їхні очі зазирали прямо їй у душу.

Однак Руті Скаді нічого було соромитися, і вона зустріла їхню увагу сміливим поглядом.

— Отже, ви ангели, — промовила вона, — або Сторожі, або ж "бен елім". Дозвольте поцікавитися, куди ви прямуєте?

— Ми летимо на заклик, — була відповідь.

Рута не зрозуміла, хто з них заговорив — це міг бути будь-хто з них чи всі вони разом.

— Чий заклик? — спитала вона.

— Людини.

— Лорда Ізраеля?

— Можливо.

— А чому ви летите туди?

— Бо бажаємо цього, — відповіли їй.

— Тоді супроводьте мене туди, де він знаходиться, — наказала відьма.

Руті Скаді було чотириста шістнадцять років, і в неї була вся гідність та знання дорослої королеви відьом. Вона була

набагато мудрішою від будь-кого з людей з їхнімкоротким терміном життя, але вона й гадки не мала, якою дитиною вона здається поруч із цими старезними істотами. Не уявляла вона й того, як їхня свідомість, мов тоненькі щупальця, простягається у найвіддаленіші куточки всесвіту; вона сприймала їх як людей лише тому, що її очі на це очікували. Якби вона могла сприйняти їхню справжню форму, вони здалися б їй радше структурою, ніж організмом — величезною структурою з розуму та чуттів.

Але вони й не чекали нічого іншого — вона була та кою молоденькою!

Вони відразу вдарили по повітрю крилами й понесли ся вперед, і Рута Скаді кинулася слідом за ними, мов хвиля, осідлавши те зворушення, що його спричинили в небі змахи їхніхкрил.

Вони полетіли крізь ніч. Небокрай поступово повертався над ними, і нарешті зірки зблідли та зникли у світлі зорі, що розгоралася над горизонтом. Показався крап сонця, і світ вибухнув блиском. Тепер вони летіли голубим небом, простромлюючи свіже та вологе ясне повітря.

У світлі дня ангелів було видно гірше, хоча вони однаково б здалися будь-кому дуже й дуже незвичайними істотами. Те світло, завдяки котрому Рута Скаді їх бачила, не було світлом сонця, що наразі сходило над горизонтом джерело цього світіння знаходилося десь в іншому місці.

Вони без утоми летіли далі й далі, і відьмі залишалося тільки триматися за ними. Вона відчувала бурхливу радість — авжеж, ці безсмертні сутності виконують її накази! Раділа її плоть і кров, раділа груба кора сосни, притиснута до її шкіри,

радість вирувала в її серці та органах чуття, захватом був просякнутий навіть голод, яки її вона відчувала — не кажучи про її солодкоголосого деймона-птаха, землю під нею та кожну земну тварину й рос лину. Вона відчувала радість від того, що її тіло складається з тієї самої матерії, що й тіла усіх дітей землі, і що коли вона помре, її плоть годуватиме інші життя так, як вони годують її. І, звичайно, вона раділа з того, що знову побачить лорда Ізраеля.

Минув день, і настала ніч, а ангели далі летіли вперед. Якоїсь миті якість повітря раптом змінилася — воно не стало ні кращим, ні гіршим, воно просто було іншим, і Рута Скаді зрозуміла, що вони перейшли з одного світу до іншого. Як це могло статися, вона не розуміла.

— Ангели! — вигукнула вона, відчувши зміну. — Як ви залишили світ, у якому я вас зустріла? Де знаходиться межа?

— У повітрі існують невидимі місця, — надійшла відповідь, — котрі являють собою ворота до інших світів. Ми їх бачимо, а ви — ні.

Рута Скаді не бачила невидимі ворота, але в цьому й не було потреби: відьми орієнтуються у просторі краще від птахів. Почувши відповідь ангелів, вона зосередила увагу на трьох зубцюватих скелях під собою та достеменно запам'ятала, які вони на вигляд. Відтепер у разі потреби вона могла відшукати це місце — що б там не казали ангели.

Вони полетіли далі, і через деякий час вона почула ангельський голос:

— Лорд Ізраель нині в цьому світі, він будує тут фортецю…

Наразі вони летіли повільніше, мов орли, кружляючи над землею. Рута Скаді подивилася, куди вказує один з ангелів. Край неба вже починав сіріти, хоча зірки сяяли на тлі чорного оксамиту глибокого неба так само яскраво, як раніше. На самісінькому краю світу, там, де щомиті розгорялося світло, височіли верхівки величезного гірського хребта — ламані шпилі чорних скель, міцні нерівні плити та зубцюваті гребені, схожі на безладно нагромаджені залишки всесвітньої катастрофи. Але на найвищому піку, котрий в ту мить, коли Рута Скаді на нього подивилася, забарвився першими променями ранкового сонця та засяяв у них, мов діамант, знаходилася споруда правильної форми: величезна фортеця, зубці якої — заввишки з дерево — складалися із суцільних плит базальту. Було очевидно, що осягнути розмір споруди можна лише з висоти орлиного польоту.

Під цією колосальною фортецею в пітьмі світанку горіли вогнища та диміли печі, і Рута Скаді навіть із відстані в багато миль чула удари молотів і скрегіт великих млинів, котрі щось перемелювали. Вона також бачила, що звідусюди до фортеці наближуються ангели — і не лише ангели, а й якісь машини: летючі кораблі зі сталевими крилами, що линули небом, мов альбатроси, скляні хатинки під мигтючими бабчиними крилами, дирижаблі, що дзижчали, наче джмелі. Й усе це прямувало до фортеці, що її лорд Ізраель будував у горах на самісінькому краю світу.

— А лорд Ізраель тут? — спитала вона.

— Так, він тут, — відповіли ангели.

— Тоді летімо на зустріч із ним. А ви будете моєю почесною вартою.

Ангели слухняно розправили крила й полетіли до забарвленої сонцем у золото фортеці, і услід за ними, охоплена нетерпінням, летіла відьма.

7

"Роллс-Ройс"

Ліра прокинулася досить рано. Ранок був тихим і теплим, і здавалося, наче в місті, крім цього теплого літа, ніколи не було іншої погоди. Дівчинка вислизнула з ліжка, спустилася на перший поверх і, почувши з боку моря дитячі голоси, вийшла подивитися, що там відбувається.

Три хлопці й дівчинка перетинали залиту сонцем гавань на двох катамаранах — очевидно, вони змагалися, хто перший дістанеться до причалу. Побачивши Ліру, вони на мить уповільнили хід, але потім перегони знову захопили їх. Переможці врізалися у кам'яні сходинки і такою силою, що один із них упав у воду. Хлопець спробував залізти на друге судно й також перевернув його, і вони всі разом почали плескатися у воді — так, ніби страх попередньої ночі ніколи не охоплював їх. Ліра вирішила, що вони молодші від більшості тих дітей, котрі стояли біля башти, і приєдналася до них у воді. Пантелеймон у вигляді сріблястої рибки кружляв навколо неї. Їй завжди було легко спілкуватися з іншими дітьми, і невдовзі всі четверо зібралися довкола неї, сидячи в калюжах на теплому камені. На гарячому сонці їхні сорочки висихали буквально наочах. Бідолашний Пантелеймон змушений був набути вигляду жаби та зачаїтися у прохолодній вогкій кишені.

— А що ви збираєтеся робити з тією кішкою?

— А чи насправді вона відводить невдачу?

— Звідки ви?

— А твій друг боїться примар?

— Віл нічого не боїться, — відповіла Ліра. — Утім, я теж. А чому ви боїтесь кішок?

— Ти нічого не знаєш про кішок? — недовірливо промовив найстарший із дітей. — У кішок усередині живе диявол, отак. Слід убивати кожну кішку, котру зустрічаєш, інакше вона вкусить тебе та запустить в тебе диявола. А куди ти поділа того великого плямистого кота?

Ліра зрозуміла, що він має на увазі Пантелеймона, та з невинним виглядом похитала головою.

— Мабуть, він тобі наснився, — сказала вона. — Знаєш, деякі речі мають інший вигляд у місячному світлі. Але ми з Вілом прийшли з місця, де немає примар, тому ми обмаль про них знаємо.

— Якщо ти їх не бачиш, тобі нічого не загрожує, — повідомив хлопчик. — Щойно ти їх побачиш, вони також тебе побачать і схоплять. Так казав мій тато, а потім вони його схопили. Тоді він їх не помітив.

— А зараз вони тут, навколо нас?

— Так, — відповіла дівчинка, а потім простягла руку та схопила жменю повітря, вигукнувши: — Спіймала!

— Вони не можуть завдати тобі шкоди, — зауважив один із хлопців. — А коли так, то ми не можемо завдати шкоди їм, отак.

— А в цьому світі завжди були примари? — спитала Ліра.

— Так, — відповів один хлопець. Але інший поправив його:

— Ні, вони з'явилися кілька століть тому.

— Вони з'явилися через Гільдію, — промовив третій.

— Через що? — не зрозуміла Ліра.

— Брехня! — вигукнула дівчинка. — Моя бабуся казала, що примари прийшли тому, що люди поводилися погано, і Бог надіслав їх, аби покарати нас.

— Твоя бабуся анічогісінько не знає, — зауважив один з її друзів. — У неї борода, так що вона коза, твоя бабуся.

— То що таке Гільдія? — гнула своє Ліра.

— Ви ж знаєте Башту Ангелів? — спитав старший хлопець. — Велику кам'яну вежу на площі? Так от, вона належить Гільдії, і в ній є таємне місце. Гільдія — це люди, що знають усе. Філософію, алхімію — все на світі. І саме вони впустили до нас примар.

— Це неправда, — заперечив інший хлопчик. — Вони прийшли з зірок.

— Правда! Ось як це було: декілька століть тому один чоловік із Гільдії дробив свинець — він намагався перетворити його на золото. Він різав його на менші й менші шматочки й нарешті роздрібнив так, що далі цього робити вже не можна було. Крупинки свинцю були такими дрібними, що їх вже важко

було розгледіти. Але він і їх почав різати, й у найменшому шматочку знаходилися запечатані всі примари, вони були напхані туди так щільно, що зовсім не займали ніякого простору. Але щойно він розрізав ту крупинку — хлоп! Вони розлетілися на всі боки. Відтоді вони й живуть у нашому світі. Так казав мій батько.

— А наразі в башті є люди з Гільдії? — поцікавилася Ліра.

— Та ні! Вони втекли разом з усіма іншими, — відповіла дівчинка.

— Там нікого немає. Це місце зачароване, — повідомив молодший хлопець. — Ось чому звідти вийшла кішка. Жоден із дітей туди не ходив, і нізащо не піде. Там моторошно.

— А люди Гільдії не бояться туди ходити, — сказав інший хлопчик.

— Вони використовують особливу магію. Вони дуже жадібні, обдирають бідних, — промовила дівчинка. — Усю роботу виконують бідні люди, а Гільдія живе собі їхнім коштом.

— А наразі в башті нікого немає? — запитала Ліра. — Я про дорослих.

— В усьому місті наразі немає жодного дорослого!

— Вони не насмілюються сюди прийти, ось так. Але ж Ліра бачила нагорі башти того юнака — вона була в цьому переконана. До того ж ці діти розмовляли якось по-особливому — як досвідчені брехуни. Ліра вміла відрізняти брехунів від щирих людей і знала, що діти чомусь кажуть їй неправду.

Раптом вона згадала: маленький Паоло заїкнувся, що в нього та його сестри Анжеліки є старший брат Туліо, котрий також знаходиться в місті, але Анжеліка різке і обірвала його. Може, той юнак, якого вона бачила, і є цим братом?

Вона залишила дітей, аби повернути катамарани на пляж, а потім, вирішивши приготувати каву, повернулася у квартиру над кафе. Віл ще не прокинувся, поруч із ним, згорнувшись, спала кішка, а Лірі не терпілося знову побачити вчену, з якою вона розмовляла вчора. Тож вона написала хлопцеві записку та поклала її на підлозі біля ліжка, після чого взяла свій рюкзак і пішла до вікна, що вело у Вілів світ.

Обраний нею шлях пролягав через маленьку площу, на якій вони побували попередньої ночі. Тепер вона була порожньою, сонячні промені били у фасад давньої вежі та освітлювали потемніле дерев'яне різьблення навколо дверей: людиноподібні постаті зі складеними крилами, риси яких були стерті часом, але в їх спокої й досі можна було відчути міць, співчуття та інтелектуальну силу.

— Ангели, — промовив Пантелеймон, котрий у вигляді цвіркуна сидів у неї на плечі.

— Може, примари? — припустила Ліра.

— Ні! Діти казали, що це Башта Ангелів, — не погодився з нею деймон. — Гадаю, це саме вони.

— Увійдімо?

Вони подивилися на величезні дубові двері на вигадливих чорних петлях. Півдесятка сходинок, що вели до них, були

добряче витерті, а самі двері були напіввідчинені. Ліра зрозуміла, що завадити їй увійти міг лише її власний страх.

Вона навшпиньках збігла сходами вгору та зазирнула в щілину, але побачила лише темний, облицьований каменем хол, та й то лише невелику його частину. Пантелеймон нетерпляче тріпотів у неї на плечі — так само, як того дня, коли вони викинули той фокус із черепами у склепі біля Коледжу Джордана, — але тепер вона була трохи мудрішою. Це місце було поганим, і вона збігла сходами вниз на площу та пішла в бік залитого яскравим сон-цем бульвару з пальмами. Переконавшись, що на неї ніхто не дивиться, вона пройшла крізь вікно та опинилася у Віловому Оксфорді.

За сорок хвилин Ліра вже була в холі дослідницького центру і знову сперечалася з консьєржем — але цього разу в неї була схована козирна карта.

— Спитайте доктора Мелоун, — поблажливо сказала вона. — Це все, що вам треба зробити — спитати її.

Консьєрж узяв у руку слухавку, і дівчинка трохи зневажливо подивилася, як він натискає кнопки та розмовляє. У справжньому оксфордському коледжі йому б надали гідне приміщення, а так він сидів за дерев'яною конторкою — наче це магазин.

— Ну що ж, — повернувся до Ліри чоловік. — Вона каже, щоб ти підіймалася. Дивись нікуди не завертай.

— Не буду, обіцяю, — покірливо відповіла слухняна маленька дівчинка.

На другому поверсі на неї чекав сюрприз — коли вона проходила повз двері з жіночим силуетом на них, ті відчинилися, і доктор Мелоун мовчки поманила її пальцем.

Здивована, Ліра увійшла. Це була не лабораторія, а вбиральня, і доктор Мелоун була вельми збуджена. Вона сказала:

— Ліро, в лабораторії хтось є — може, поліцейські, а може, й ні, і вони знають, що вчора ти до мене приходила. Я не знаю, чого їм треба, але це мені не подобається. Може,ти мені розповіси, що відбувається?

— Звідки вони дізналися, що я тут була?

— Не знаю! їм невідоме твоє ім'я, але я зрозуміла, кого вони мають на увазі...

— А, ну то я можу легко їх обдурити.

— Але що відбувається?

У коридорі пролунав жіночий голос:

— Доктор Мелоун, ви бачили дівчинку?

— Так, — голосно відповіла пані Мелоун. — Я показую їй, де можна помити руки.

Ліра подумала, що вченій не треба так хвилюватися, але ж вона, либонь, не звикла до небезпеки.

Жінка, що чекала на них у коридорі, була молодою та добре вдягненою, і коли вона побачила Ліру, то спробувала посміхнутися, однак її очі залишилися холодними та підозрілими.

— Привіт, — вимовила вона. — Ти ж Ліра, так?

— Так. А вас як звати?

— Я сержант Кліфорд. Ходімо.

Ліра звернула увагу на те, що ця жінка поводиться з такою холоднокровністю, ніби це її власна лабораторія, але смиренно кивнула. Саме цієї миті вона вперше відчула напад тривоги — вона знала, що їй не слід бути тут, і знала, що алетіометру це також не подобається. Але було вже пізно, і вона увійшла в лабораторію.

У кімнаті також був високий дужий чоловік із білими бровами. Ліра знала, як виглядають вчені, і було очевидно, що жоден із цих людей до них не належить.

— Заходь, Ліро, — запросила сержант Кліфорд. — Усе гаразд. Це інспектор Волтерз.

— Привіт, Ліро, — вимовив чоловік. — Доктор Мелоун розповіла мені про тебе. Я хотів би познайомитися з тобою та, якщо ти не проти, поставити тобі декілька запитань.

— Яких запитань? — поцікавилася дівчинка.

— Нескладних, — з посмішкою відповів інспектор Волтерз. — Проходь і сідай, будь ласка.

Він підсунув стілець. Ліра обережно присіла та почула, що двері зачинилися. Доктор Мелоун стояла поруч. Пантелеймон, котрий у вигляді цвіркуна сидів у її нагрудній кишені, був надзвичайно схвильований: вона відчувала його тремтіння, і залишалося сподіватися, що люди в кімнаті нічого не помітять.

— Звідки ти, Ліро? — спитав інспектор Волтерз. Якщо вона відповість, що з Оксфорда, їм буде легко це перевірити. Але вона також не могла сказати, що прийшла з іншогосвіту: вони відразу забажають дізнатися більше. Крім Оксфорда, вона знала в цьому світі лише одну назву: місто, в якому жив Віл.

— З Вінчестера, — відповіла вона.

— Ти, мабуть, брала участь у бійці, так? — поцікавився інспектор. — Звідки в тебе ці синці? Один на щоці, інший на нозі — може, хтось тебе бив?

— Ні, — коротко кинула дівчинка.

— Ти відвідуєш школу, Ліро?

— Так. Іноді, — вирішила додати вона.

— А хіба ти не повинна зараз бути у школі?

Ліра нічого не відповіла. Вона відчула, що її дедалі більше охоплює хвилювання, і подивилася на доктора Мелоун — обличчя жінки було напруженим і сумним.

— Я прийшла сюди на зустріч із доктором Мелоун, — сказала дівчинка.

— Ти гостюєш в Оксфорді, Ліро? В кого ти ночувала?

— У своїх друзів, — ухильно відповіла Ліра.

— За якою адресою?

— Я не пам'ятаю. Шлях я знаходжу легко, але назви вулиці не знаю.

— А хто ті люди?

— Просто друзі мого батька, — сказала Ліра.

— Зрозуміло. А звідки ти знаєш доктора Мелоун?

— Мій батько — фізик, це він її знає.

"Здається, все буде гаразд", — подумала дівчинка. Вона дещо розслабилася, і брехня потекла в неї з язика вільніше.

— І вона показала тобі, над чим працює, так?

— Так. Механізм з екраном.

— Тебе цікавлять такі речі, правда? Наука й усе таке?

— Так, особливо фізика.

— Коли ти виростеш, то будеш науковцем?

Питання такого роду цілком заслуговувало здивованого погляду у відповідь, але інспектора це не засмутило. Його бліді

очі коротко глянули на сержанта Кліфорд і знову зупинилися на Лірі.

— А тебе здивувало те, що тобі показала доктор Мелоун?

— Трохи, але я знала, на що очікувати.

— Тому що твій батько — фізик?

— Так. Він займається саме такими речами.

— Ясно. А ти розумієш, що він робить?

— Не все.

— Отож твій батько досліджує темну матерію?

— Так.

— Він просунувся так само далеко, як доктор Мелоун?

— Не зовсім так. Щось у нього виходить краще, але в нього немає цього приладу, що показує слова на екрані.

— А Віл також зупинився у твоїх друзів?

— Так, він…

Ліра урвала фразу, розуміючи, що припустилася жахливої помилки.

Вони також це зрозуміли й миттю скочили на ноги, щоб не дати їй вибігти з кімнати, але доктор Мелоун чомусь опинилася

в них на шляху. Сержант Кліфорд перечепилася через неї та впала, загородивши дорогу інспекторові, і це дало Лірі час вискочити в коридор, зачинити за собою двері та щодуху кинутися до сходів.

З бокових дверей вийшли двоє чоловіків у білому одязі, і Ліра наткнулася на них. Пантелеймон раптом став круком, що гортанно закаркав та залопотів крилами, і це так вразило чоловіків, що вони відсахнулися й Ліра спромоглася вирватися з їхніх рук. Вона пробігла сходами та вискочила у вестибюль, побачивши, що консьєрж кинув слухавку, яку тримав у руці, та потягнувся до неї через конторку, викрикуючи: "Гей! Стій!"

Але щоб відчинити дверцята конторки, йому довелося підвестися та зробити кілька кроків, а Ліра тим часом уже підскочила до дверей, що крутяться.

Цієї миті у неї за спиною відчинилися двері ліфта, і з них вибіг світловолосий чоловік — такий швидкий, такий сильний...

А двері не піддавалися! Пантелеймон пронизливо каркнув на неї: вони штовхали двері не в той бік!

Ліра налякано зойкнула та проскочила в інший відсік, кинувши всю свою невелику вагу на важке скло та допомагаючи собі силою думки, і двері повернулися якраз вчасно, щоб вона змогла уникнути рук консьєржа, котрий, намагаючись схопити її, опинився на шляху світловолосого чоловіка. Це дало Лірі декілька секунд, щоб відбігти подалі від будинку.

Швидше через дорогу, не звертаючи уваги на машини та вереск їхніх гальм, потім — у прохід між будинками, знову дорога з автомобілями, що рухаються в обох напрямках,

вивернутися від машин та велосипедів, пам'ятаючи, що за декілька метрів за спиною біжить страшний чоловік зі світлим волоссям…

У садочок, через паркан, крізь якісь кущі, Пантелеймон летить трохи попереду, показуючи, куди повертати. Причаїтися за контейнером з вугіллям, почекати, доки повз нього протупотять кроки білявого. Він зовсім не задихався — схоже, був добре натренованим.

Пантелеймон проговорив: "Швидше назад! Повертаймо до дороги!" Ліра вилізла зі свого сховища, кинулася через лужок із травою, пробігла крізь садові ворота та знов опинилася на Банбері-ровд. Вона ще раз перетнула вулицю, як завжди, супроводжувана виском коліс, і побігла вздовж Норцем-гарденз, тихого неширокого проїзду, оточеного з одного боку високими особняками у вікторіанському стилі, а з другого — парком.

За декілька хвилин вона зупинилася, щоб перевести дух. Перед одним із садів височіла чималенька жива огорожа з невисоким цегляним муром попереду, і Ліра переступила мур та присіла за ним, під прикриттям куща бирючини.

— Доктор Мелоун допомогла нам! — промовив Пантелеймон. — Вона затримала їх, отже, вона на нашому боці.

— О Пантелеймоне, — сумно сказала дівчинка, — мені не слід було згадувати Віла. Яка я необережна!

— Тобі не слід було йти туди, — суворо зауважив деймон.

— Я знаю.

Але часу на те, щоб дорікати собі, не було: Пантелеймон сів їй на плече та сказав: "Озирнись", після чого відразу обернувся на цвіркуна та заліз у кишеню.

Ліра підвелася, готова кинутися геть, і побачила велику синю машину, що плавно накочувалася на тротуар поруч із нею. Дівчинка вже збиралася побігти, коли побачила, що заднє бокове скло повзе вниз, відкриваючи знайоме їй обличчя.

— Лізі, — промовив старий чоловік із музею, — радий тебе знову побачити. Може, тебе кудись підкинути?

Він відчинив дверцята та показав на місце поруч із собою. Пантелеймон через тканину блузки вщипнув її, але вона вже сіла в машину, стиснувши в руках рюкзак. Чоловік потягнувся через її коліна та клацнув замком дверей.

— У тебе такий вигляд, ніби ти кудись дуже поспішаєш, — зауважив він. — Куди тебе?

— У Самертаун, якщо можна, — відповіла дівчинка. За кермом автомобіля сидів інший чоловік, у капелюсі із великим козирком. Усе в машині було гладким і м'яким, але в ній відчувалася міць. Запах одеколону, яким користувався старий, у замкненому просторі був особливо сильним. Автомобіль від'їхав від тротуару та геть безшумно набрав швидкості.

— То як справи, Лізі? — спитав старий. — Ти дізналася щось ще про ті черепи?

— Так, — відповіла Ліра та повернулася подивитися в заднє скло. Чоловіка зі світлим волоссям не було. Вона втекла! І тут, у потужній машині багатого чоловіка, її нікому не знайти. Її сповнила радість.

— Я також зробив невеличке дослідження, — повідомив чоловік. — Мій знайомий антрополог сказав, що її музеї є ще декілька черепів — вони виставляють не всі. Деякіз них дійсно дуже старі — вони належали неандертальцям, якщо ти знаєш, хто це такі.

— Так, я теж про це чула, — сказала Ліра, котра й гадки не мала, про що він каже.

— А як справи у твоїх друзів?

— У яких друзів? — стривожена, перепитала Ліра. Може, вона в розмові з ним згадувала Віла?

— Знайома, в якої ти живеш.

— А, з нею все гаразд, дякую.

— Вона що, археолог?

— Ні, вона фізик. Вона досліджує темну матерію, — відповіла дівчинка, все ще почуваючи себе трохи розгубленою. Брехати в цьому світі виявилося складніше, ніж вона вважала. Її також непокоїло дещо інше: вона неясно пам'ятала цього чоловіка, але не могла згадати, за яких обставин його бачила.

— Темна матерія? — промовив він. — Як цікаво! Я щось читав про це в сьогоднішньому номері "Таймс". Всесвіт повний цієї загадкової матерії, але ніхто не знає, що вона собою являє! А твоя знайома намагається розв'язати цю загадку, так?

— Так. Вона вже чимало про неї знає.

— А чим ти збираєшся займатися, Лізі? Може, фізикою?

— Може, — відповіла Ліра. — Хто знає… Шофер делікатно кашлянув і вповільнив авто.

— От ми й у Самертауні, — сказав старий. — Де тебе висадити?

— За цими крамницями — звідти я дійду пішки, — відповіла Ліра. — Дякую вам.

— Алане, будь ласка, зверни ліворуч на Саут-Парейд та зупинись на правому боці, — скомандував чоловік своєму водію.

— Добре, сер, — сказав той.

За хвилину автомобіль під'їхав до порожньої стоянки неподалік від бібліотеки. Старий відчинив двері зі свого боку, тому Лірі довелося перелазити через його коліна. Місця було досить, але вона чомусь відчула ніяковість — хоча чоловік був дуже милим, їй не хотілося його торкатися.

— Не забудь свій рюкзак, — нагадав чоловік і подав його Лірі.

— Дякую, — відповіла вона.

— Сподіваюся, ми ще побачимося, Лізі, — сказав старий. — Мої вітання твоїй знайомій.

— До побачення, — попрощалася дівчинка. Вона постояла на тротуарі, доки авто не звернуло за ріг та не зникло з очей, і

тоді пішла до шереги грабів. В неї було таке відчуття, що білявий чоловік ще колись зустрінеться їй, і слід було спитати алетіометр.

Віл сидів на терасі та знову перечитував листи свого батька. До нього здалеку долітали крики дітей, що купалися в гавані, а він розглядав слова, написані чітким почерком на тонкому поштовому папері, та намагався уявити собі чоловіка, котрий їх написав. Він уже декілька разів перечитав фразу, в якій згадувалася дитина — тобто він сам.

Він почув швидкі кроки Ліри задовго до того, як з'явилася вона сама, поклав листи у кишеню та підвівся, тієї самої миті побачивши її — надзвичайно схвильовану дівчинку з широко розкритими очима та рикаючим диким котом біля ніг. Судячи з усього, Пантелеймон від занепокоєння навіть забув, що набувати вигляду кішки небезпечно. Ліра ж, котра дуже рідко підвищувала голос, наразі ревіла від люті, груди її бурхливо здіймалися, а зуби скреготали. Вона кинулася до хлопця, стиснула його руки та вигукнула:

— Убий його! Убий його! Я хочу, щоб він здох! Шкода, що тут немає Йорика. О Віле, я таке скоїла, вибач мені…

— Кого вбити? Та що трапилося?

— Той старий — він звичайнісінький злодій, він украв алетіометр, Віле! Мій правдомір! Цей смердючий дідуган у дорогому одязі та зі слугою, що водить його авто — о, я наробила цього ранку чимало лихих речей, я…

І вона заридала так, що їй здалося, нібито її серце зараз розірветься. Вона впала на землю, голосячи та тремтячи. Пантелеймон обернувся на вовка та гірко завив разоміз нею.

Діти у воді припинили плескатися та почали розглядати їх. Віл присів поруч із Лірою та потрусив її за плечі.

— Заспокойся! Годі плакати! — сказав він. — Розповідай мені все із самого початку. Який дідуган? Що трапилося?

— Ти розлютишся — я ж обіцяла не зраджувати тебе, але… — вона схлипнула. Пантелеймон став незграбним цуценям з висячими вухами та закрутив хвостом, скавучачи від самопринижения, і Віл, зрозумівши, що Ліра вчинила щось таке, про що їй соромно розповідати, спитав у її деймона:

— Що трапилося? То скажи мені!

Пантелеймон заговорив:

— Ми пішли до вченої, але там були інші люди, чоловік і жінка, і вони обдурили нас. Вони ставили нам багато питань, а потім спитали про тебе, і ми ненавмисне обмовилися, що знаємо тебе, а потім втекли…

Ліра соромливо закрила обличчя долонями та притиснула голову до тротуару. Збуджений Пантелеймон майже щосекунди змінював форму: собака, птах, кіт, білосніжний горностай…

— Який цей чоловік на вигляд? — спитав Віл.

— Великий, — відповіла Ліра, — та дужий, із блідими очима…

— А він бачив, як ти пройшла вікном?

— Ні, але…

— То він не знає, де ми.

— Та алетіометр! — вигукнула дівчинка і рвучко сіла, її обличчя від емоцій, що сповнили її, застигло, ставши схожим на давньогрецьку маску.

— Отож, — сказав Віл. — Розповідай мені, як це сталося.

Схлипуючи та скрегочучи зубами, Ліра розповіла йому все: як учора старий побачив її в музеї з алетіометром у руках, як він сьогодні зупинив машину, і вона сіла І неї,щоб утекти від світловолосого, як машина зупинилася біля лівого боку вулиці, і щоб вийти, вона змушена була перелізти через старого, і як він, мабуть, умить дістав алетіометр та потім повернув їй рюкзак.

Віл бачив, як сильно вона засмучена, однак не розумів, чому вона відчуває себе винною. Але потім Ліра сказала:

— О Віле, пробач мене, я скоїла дуже поганий учинок! Алетіометр сказав мені, що я маю припинити дізнаватися про Пил, а натомість допомагати тобі. Я повинна допомогти тобі відшукати батька. І якби в мене був алетіометр, я могла б повідомити тебе, де він зараз. Але я не послухалася — зробила те, чого мені хотілося й чого я не повинна була робити…

Віл уже бачив, як Ліра користується алетіометром, і знав, що він здатен правдиво відповісти на будь-яке питання. Він відвернувся. Ліра схопила його за зап'ястя, але він вирвався та пішов до води. Діти на протилежному боці гавані вже знову у щось грали. Ліра підбігла до нього та вимовила:

— Віле, мені шкода…

— І що з того? Мені байдуже, шкода тобі чи ні — ти вже все зробила.

— Але, Віле, ми маємо допомагати одне одному, бо більше нам ніхто не допоможе!

— Я не бачу, як ти можеш стати мені в пригоді.

— Я також, але…

Раптом Ліра зупинилася на півслові, її очі просвітліли. Вона повернулася, кинулася до рюкзака, що лежав на тротуарі, та нервово почала ритися в ньому.

— Я знаю, хто він! І де він живе! Дивись! — вигукнула вона та дістала маленьку білу картку. — Він дав мені це в музеї! Ми можемо піти та повернути алетіометр!

Віл узяв у неї картку та прочитав:

Сер Чарльз Летром,

Командор Ордену Британської Імперії.

Лаймфілд-Гаус Олд-Гедінгтон,

Оксфорд

— Виявляється, він сер, тобто лицар, — сказав він. — Це означає, що люди повірять йому, а не нам. Та й що я можу зробити? Звернутися до поліції? Вона й так мене шукає! Навіть

якщо вчора ще не шукала… Тобі також краще туди не ходити — вже відомо, хто ти така, і відомо, що ти знаєш мене.

— Ми можемо вкрасти алетіометр — вдертися до його будинку та вкрасти. Я знаю, де Гедінгтон, у моєму Оксфорді він також є. Ми дістанемось туди за годину.

— Ти просто дурепа.

— Йорик Бернісон відразу пішов би туди та відрізав би цьому типу голову. Шкода, що його тут немає — він би…

Але тут вона замовкла — Віл лише подивився на неї, проте цього вистачило, аби вона злякалася. Приблизно так само вона злякалася б, якби на неї в такій манері глянув ведмідь в обладунках — хоча Віл був ще хлопцем, щось в його очах нагадало Лірі Йорика.

— Яв житті не чув нічого дурнішого, — заявив Віл. — Ти що, гадаєш, ми можемо просто залізти до його будинку та вкрасти ту штуку? Подумай краще! В тебе ж є голова, тожскористайся нею. Коли він багатий, у нього напевно будуть усі ці сигналізації та системи спостереження, усілякі спеціальні замки та ліхтарі з інфрачервоними вмикачами, що спрацьовують автоматично…

— Ніколи про таке не чула, — відповіла Ліра. — У нашому світі нічого цього немає.

— Добре, тоді подумай ось про що: у нього є цілий будинок, щоб сховати там алетіометр, а скільки часу знадобиться злодієві, щоб обшукати кожну шафу, кожну шухляду, кожен закуток? У тих людей, що приходили до мене, було кілька годин, аби знайти в будинку те, що вони шукали, а я

впевнений, що будинок цього Летрома значно більший від мого. До того ж там може бути якийсь сейф. Отже, навіть якщо нам пощастить залізти в будинок, ми не знайдемо алетіометра до приїзду поліції.

Ліра похнюпила голову — він мав рацію.

— То що нам робити? — запитала вона.

Хлопець нічого не відповів, але хай там як, "нам" було вельми доречним — робити щось мали вони обоє. Подобалося це йому чи ні, але вони були в одній запряжці.

Віл почав ходити туди й сюди між водою та терасою, обмірковуючи становище та гадаючи, що можна зробити. Він поплескав долонею об долоню, але відповідь усе не надходила, і він розлючено потрусив головою.

— Що ж, підемо туди, — сказав він. — Ходімо туди та подивимося на нього. Звертатися до твоєї вченої не варто, адже поліцейські вже були в неї. Вона напевно повіритьне нам, а їм. Принаймні якщо ми побуваємо в будинку, то побачимо, де розташовані головні кімнати. Це буде початок.

Віл мовчки увійшов до кафе, піднявся на другий поверх і поклав листи під подушку, на якій він спав. Навіть якщо їх спіймають, листів тим людям не отримати.

Ліра очікувала на нього на терасі, на її плечі сидів горобець-Пантелеймон. Вигляд у неї був бадьорішим, ніж раніше.

— Ми повернемо його, — промовила вона. — Все буде гаразд, я відчуваю це.

Віл нічого не сказав, і вони пішли до вікна.

Для того щоб дійти до Гедінгтона, їм знадобилося півтори години. Ліра обирала шлях, намагаючись уникнути центральних районів міста, а Віл мовчки озирався довкола. Шлях був для Ліри навіть важчим, ніж подорож Арктикою до Больвангара, адже тоді з нею були цигани та Йорик Бернісон, і навіть попри те, що тундра була сповнена загроз,небезпеку тоді можна було побачити заздалегідь. Тут же, в місті, що було водночас рідним і чужим їй, небезпека могла мати приязний вигляд, а зрада — посміхатися їй іпахнути гарним одеколоном, і хай навіть тут не збиралися вбивати її чи розлучати з Пантелеймоном, у неї вкрали єдиного порадника. Без алетіометра вона була лише… лише дівчинкою, що загубилася.

Особняк Лаймфілд-Таус мав колір світлого меду, половина його фасаду була вкрита диким виноградом. Він стояв посеред великого доглянутого саду, з одного боку котрого були зарості кущів, а з другого пролягала гравійна дорога, що вела до будинку. "Роллс-Ройс" стояв напроти подвійного гаражу ліворуч від особняка. Все, що бачив Віл, свідчило про владу та багатство й дихало тією неформальною вищістю, яку деякі англійці з вищого класу й досі мають за самозрозумілу. У вигляді маєтку було щось таке, від чого Віл невідомо чому стиснув зуби. Утім, за мить він згадав: коли він ще був дуже малим, мати взяла його із собою до будинку, схожого на цей, тоді вони одягли свої найкращі речі, а він пообіцяв матері, що поводитиметься гарно, але літній чоловік та жінка, що були в тому будинку, змусили матір заплакати. Коли вони вийшли звідти, вона все ще плакала.

Ліра побачила, що він важко дихає та стискає кулаки, але їй вистачило чутливості не спитати його, в чому річ: без сумніву, це стосувалося його, а не її. Врешті-решт Віл глибоко зітхнув.

— Що ж, — промовив він, — чому б не спробувати?

Він рішуче пішов під'їзною доріжкою, Ліра трималася за ним. У них обох було відчуття, що на них дивляться сотні очей.

Двері були обладнані старомодним дзвоником, схожим на ті, що були поширені в Ліриному світі, і їй довелося показати Вілові, як ним користатися. Коли вона потягла за ручку, дзвінок пролунав десь у глибині будинку.

Двері відчинив той самий слуга, який сидів за кермом автомобіля, але тепер на ньому не було кепки. Він спочатку подивився на Віла, а потім на Ліру, і вираз його обличчя трохи змінився.

— Ми хочемо зустрітися із сером Чарльзом Летромом, — сказав Віл.

Його щелепа сіпалася, як тієї ночі, коли він стояв біля вежі перед дітьми з камінням у руках. Слуга кивнув.

— Почекайте тут, — відповів він. — Я скажу серу Чарльзу.

Він зачинив двері — із суцільного дуба, з двома важкими замками та засувками знизу й зверху. Віл подумав, що в такій кількості замків немає сенсу — розумний зломщик у кожному разі не намагатиметься проникнути до будинку крізь парадні двері. Будинок справді було обладнано сигналізацією на випадок злому, і на кожному його розі стояли прожектори — вони не змогли б навіть наблизитися до нього, а забратися всередину й поготів.© http://kompas.co.ua

За дверима пролунали тверді кроки, і вони знову відчинилися. Віл подивився в обличчя чоловіку, котрий мав

стільки, що йому захотілося мати ще більше, і побачив, що той виглядає надзвичайно спокійним і впевненим у своїй силі — на його обличчі не читалося навіть натяку на почуття провини чи сорому.

Відчувши нетерпіння та роздратування, що охопили Ліру, Віл, не гаючи часу, промовив:

— Вибачте, але Ліра вважає, що коли сьогодні ви підвозили її на своєму автомобілі, вона забула там одну річ.

— Ліра? Я не знаю ніякої Ліри. Яке незвичайне ім'я! Я знаю тільки дівчинку на ім'я Лізі. А ти хто такий?

Вилаявши себе за забутливість, Віл відповів:

— Я її брат Марк.

— Зрозуміло. Привіт, Лізі, чи то Ліра. Заходьте, будь ласка.

Він відійшов убік. Ані Віл, ані Ліра на це не очікували, але відмовлятися навряд чи було доцільно, і вони невпевнено переступили поріг. Передпокій був слабко освітлений та пахнув бджолиним воском і квітами. Усі поверхні були чистими та гладкими, а на гірці біля стіни стояли витончені порцелянові статуетки. Віл побачив, що в затінку стоїть слуга — він ніби чекав, поки його покличуть.

— Проходьте до мого кабінету, — запросив сер Чарльз і прочинив перед ними двері.

Він був люб'язним, навіть гостинним, але щось у його поведінці насторожувало Віла. Кабінет виявився великим і комфортабельним приміщенням, затягнутим сигарним димом і

заставленим шкіряними меблями, а його стіни, як здалося Вілові, були увішані картинами, мисливськими трофеями та книжковими полицями. Тут також було три чи чотири засклених шафи зі старовинними науковими приладами: мідними мікроскопами, телескопами, обтягненими зеленою шкірою, секстантами, компасами тощо, і хлопцеві відразу стало зрозуміло, навіщо Летрому потрібен алетіометр.

— Сідайте, — запросив сер Чарльз і вказав на шкіряний диван. Сам він сів на стілець, що стояв біля робочого столу, та спитав:

— Так що ви мені хотіли сказати?

— Ви вкрали… — гаряче почала Ліра, але Віл подивився на неї, й вона замовкла.

— Ліра вважає, що вона дещо забула у вашому авто, — повторив хлопець. — Ми б хотіли отримати це назад.

— Ви маєте на увазі ось цю річ? — спитав Летром і дістав із шухляди свого столу оксамитовий пакунок. Ліра підвелася. Летром, не звертаючи на неї уваги, розгорнув тканину, і діти побачили в його руках алетіометр у всій його золотій пишноті.

— Так! — вигукнула Ліра і простягла руку.

Але сер Чарльз не квапився віддавати їй прилад. Стіл був досить широким, і їй просто не вистачило довжини руки. Ще до того, як дівчинка встигла що-небудь зробити, старий повернувся на своєму стільці, поклав алетіометр у засклену шафу, замкнув її на ключ та кинув його собі в нагрудну кишеню.

— Але він не твій, Лізі, — сказав він. — Або Ліра, якщо тебе так звати.

— Він мій! Це мій алетіометр!

Сер Чарльз із сумним виглядом повільно похитав головою, наче дорікав дівчинці та вболівав із цього приводу, але заради її ж блага змушений був це робити.

— Я гадаю, що в цьому питанні не може бути щонайменших сумнівів, — вимовив він.

— Але він справді належить їй! — втрутився Віл. — Чесно! Вона показувала його мені! Я знаю, що це її річ!

— Знаєш, я вважаю, що тобі доведеться це довести, — була відповідь. — Тобі, а не мені — бо ця річ належить мені, як і всі інші предмети з моєї колекції. Мушу сказати,Ліро, мене здивувало те, що ти виявилася нечесною…

— Я нечесна?! — вигукнула Ліра.

— Так, ти. Ти сказала мені, що тебе звуть Лізі, а тепер я дізнався, що твоє справжнє ім'я є іншим. Відверто кажучи, в тебе немає надії переконати хоч кого в тому, що така цінна річ належить тобі. Ось що я тобі скажу — ми можемо викликати поліцію.

Він повернув голову, щоб покликати слугу.

— Ні, заче… — спробував зупинити його Віл, але Ліра вже оббігла стіл. У її руках раптом з'явився Пантелеймон — рикаючий дикий кіт, що оголив ікла та шипів на сера Чарльза.

Той із розкритими очима спостерігав за виниклим нізвідкіля деймоном, але не рухався з місця.

— Ви навіть не знаєте, яку річ ви вкрали! — накинулася на старого Ліра. — Ви побачили, як я користуюся ним, та вирішили, що можете його вкрасти — і саме це ви зробили! Але ви… ви ще гірші, ніж моя мати, бо вона принаймні знала про його важливість, а ви… ви лише збираєтеся покласти його до цієї шафи та нічого з ним не робити! Ви повинні вмерти! Якби я могла, я зробила б так, щоб вас хтось убив! Вас не варто залишати в живих, ви…

Тут дівчинка захлинулася власними словами, і все, що вона спромоглася зробити — це щосили плюнути Летромові в обличчя.

Віл тим часом сидів нерухомо, спостерігаючи за тим, що відбувається, та запам'ятовуючи, де що знаходиться.

Сер Чарльз спокійно дістав із кишені шовкову хустину та витер собі обличчя.

— Ти що, зовсім не вмієш тримати себе в руках? — спитав він. — Сідай на місце, огиднице.

Ліра відчула, що її тіло тремтить і що внаслідок цього тремтіння з її очей капають сльози, і кинулася на диван. Пантелеймон, витягнувши догори пухнастий котячий хвіст, стояв у неї на колінах і не зводив з обличчя старого палаючих очей.

Віл, спантеличений, сидів і мовчав. Сер Чарльз вже давно міг викинути їх, але не зробив цього — що це він замислив?

І тоді він побачив щось настільки дивовижне, що навіть вирішив, що це виплід його уяви. З рукава полотняного піджака Летрома, поруч із білосніжною манжетою, з'явилася смарагдова голова змії. Чорний язик затріпотів у неї в роті, а луската голова з чорними із золотими ободками очима подивилася на Ліру, на Віла і знову на Ліру. Дівчинка була надто розлючена, аби що-небудь помітити, до того ж уже за мить змія знову сховалася п рукаві, але цього вистачило, щоб очі Віла стали круглими, мов монети.

Сер Чарльз підійшов до крісла біля вікна, спокійно сів у нього та поправив стрілку на своїх штанах.

— Гадаю, замість того щоб поводитися так необачно, нам слід вислухати мене, — сказав він. — Насправді у вас немає вибору. Інструмент у мене, і він залишиться тут. Ябажаю його мати, бо я колекціонер. Можете плюватися, тупотіти ногами та кричати що завгодно, але якщо навіть вас хтось вислухає, у мене тоді вже буде безліч документів, що підтверджують факт покупки його мною. Для мене це буде зовсім нескладно, але в такому разі ви ніколи не повернете його.

І Віл, і Ліра мовчки слухали його. Було очевидно, що він сказав ще не все. Від великого подиву, що охопив Ліру, її серце вповільнило хід, і їй навіть здалося, що те самевідбулося з часом.

— Утім, — продовжив сер Чарльз, — існує річ, яку я бажаю мати ще більше. А позаяк я не можу отримати її своїми силами, то пропоную вам угоду. Ви приносите річ, що мені потрібна, а я повертаю вам цей — як ти його назвала?..

— Алетіометр, — хрипким голосом підказала Ліра.

— Цей алетіометр. Як цікаво: він вимірює правду? І ці знаки…

— Яка саме річ вам потрібна? — спитав Віл. — І де вона знаходиться?

— Вона там, куди я не можу піти — на відміну від вас. Я чудово розумію, що ви відшукали прохід, і здогадуюся, що він знаходиться неподалік від Самертауна, де я висадив Лізі, чи то Ліру. Також я знаю, що цей прохід веде д<і іншого світу — світу, в якому немає дорослих. Поки все правильно? Так от, у людини, що зробила цей прохід, є ніж. Наразі той чоловік ховається в іншому світі, і він геть переляканий — у нього є на те свої підстави. Якщо він зараз там, де я вважаю, то слід шукати його у старовинній кам'яній вежі, на дверях якої вирізані з дерев. І ангели. Вона називається Баштою Ангелів. Отже, ви маєте піти туди, і мені начхати, як ви це зробите, але мені потрібен ніж. Принесіть його мені, і я віддам вам алетіометр. Мені буде дуже шкода втратити його, але я людина слова. Отже, принесіть мені ніж.

8

Башта Ангелів

— А хто той чоловік із ножем? — спитав Віл.

Вони були в салоні "Роллс-Ройса" та їхали Оксфордом. Сер Чарльз сидів попереду, напівобернувшись до Віла з Лірою, котрі розмістилися на задньому сидінні. Пантелеймон у вигляді миші згорнувся в долонях дівчинки.

— Особа, котра має на ніж не більше прав, ніж я — на алетіометр, — відповів сер Чарльз. — На жаль для нас усіх, прилад наразі в мене, а ніж — у нього.

— До речі, як ви дізналися про інший світ?

— Я знаю багато речей, про які ви й гадки не маєте. Я набагато старший і краще поінформований. Між цим і тим світами існує чимало проходів, і ті, хто знає місце їх розташування, можуть легко ходити туди-сюди. У Ситагазі є Гільдія Знаючих Людей, і вони весь час це роблять.

— Ви ж не з цього світу, так? — раптом спитала Ліра. — Ви звідти, правда?

На краю її пам'яті знову щось промайнуло. Вона була майже впевнена, що вже бачила його раніше.

— Не з цього, — відповів Летром.

Вони замовкли. Через деякий час Віл сказав:

— Якщо нам доведеться взяти ніж у того чоловіка, нам варто більше дізнатися про нього. Він же не віддасть нам ніж просто так?

— Звичайно, ні. Це єдина річ, що не підпускає близько примар. Хай там як, але забрати в нього ніж буде нелегко.

— Примари бояться того ножа?

— Дуже.

— А чому вони нападають лише на дорослих?

— Вам не потрібно це знати. Це не має значення Ліро, — повернувся до дівчинки сер Чарльз, — розкажи мені про твого чудового друга.

Він мав на увазі Пантелеймона. і щойно він це про мовив, Віл зрозумів, що змія, котру він бачив у руках Летрома, була його деймоном, отже, той прийшов із Ліриного світу. Він спитав про Пантелеймона тому, що бажав збити їх із пантелику: він не знав, що Віл бачим його деймона.

Ліра піднесла Пантелеймона до грудей, і він став чорним пацюком, двічі обернув свій хвіст навколо її зап'ястя і тепер сердито дивився червоними очима на сера Чарльза.

— Ви не повинні були його побачити, — сказала Ліра. — Це мій деймон. Люди в цьому світі вважають, що в них немає деймонів, але вони таки є. Ваш був би гнойовим жуком.

Летром відповів:

— Єгипетські фараони були згодні, щоб їх репрезентував скарабей, так чому б мені опиратися? Отже, ти з якогось іншого світу? Як цікаво. Алетіометр зробили саме там чи ти вкрала його під час своїх подорожей?

— Мені його дали! — розсерджено промовила Лі ра. — Я отримала його від Ректора Коледжу Джордана, що знаходиться в моєму Оксфорді. Він мій по праву. До того ж ви ніколи не дізналися б, що з ним робити. Ви лише дурноголовий смердючий дідуган, і ви не навчилися б його читати навіть за тисячу років. Для вас це лише іграшка! А мені й Вілу він потрібен, отже, не тривожтеся, ми його собі повернемо.

— Побачимо, — промовив сер Чарльз. — Ось тут я ви садив тебе минулого разу. Виходите?

— Ні, — відповів Віл, помітивши неподалік поліцейське авто. — Через примар ви не можете пройти до Сигаза, тому не має значення, чи будете ви знати, де знаходиться вікно. Висадіть нас трохи далі по кільцевій дорозі.

— Як бажаєте, — погодився сер Чарльз, і машина рушила далі. — Коли ви отримаєте ножа, зателефонуйте мені, й Алан прийде по вас.

Доки шофер не зупинив автомобіль, вони мовчали, коли ж діти вийшли, Летром опустив скло та сказав Вілові:

— Між іншим, навіть не думайте повертатися без ножа. Прийдеш до мене без нього, і я відразу викличу поліцію. Я гадаю, почувши твоє ім'я, вони не затримаються з приїздом. Ти ж Вільям Пері, так? Я так і думав, сьогоднішній газеті я бачив твою фотографію, і вона вельми чітка.

Машина вже давно від'їхала, а Віл усе мовчав. Ліра потрусила його за плече.

— Усе гаразд, — мовила вона, — він нікому не скаже. Якби він збирався, то міг зробити це вже десять азів. Ходімо.

За десять хвилин вони вже стояли на невеличкій площі біля підніжжя Башти Ангелів. По дорозі Віл розповів дівчинці про деймона-змію, і вона застигла на місці, знову відчувши ворушіння якихось спогадів. Ким був цей старий? Де вона його бачила? Але її пам'ять знову так і не прояснилася.

— Я не хотіла казати Летрому, — тихо промовила Ліра, — але минулої ночі я бачила на вежі чоловіка. Він дивився, як діти полюють на кішку.

— Який він на вигляд?

— Це юнак, майже хлопець, із кучерявим волоссям, але я бачила його недовго — він лише на мить визирнув із-за зубців… Я подумала, що він, мабуть… Пам'ятаєш Анжеліку та Паоло? Малий тоді сказав, що в них є старший брат і що він також прийшов до міста, а потім сестра змусила Паоло замовкнути, ніби це якась таємниця. Так от, гадаю, що це й є той брат. Либонь, все це пов'язане з тим ножем, і Анжеліка з Паоло про нього добре знають. Думаю, саме тому вони прийшли раніше за інших дітей.

— Може, й так, — подумавши, відповів Віл.

Ліра згадала, як уранці розмовляла з дітьми: вони сказали їй, що жоден із них нізащо не піде до башти, бо там є якісь моторошні речі. Пригадала вона і власне почуття тривоги, спричинене тим, що вони з Пантелеймоном на шляху до вікна заглянули в напіввідчинені двері вежі. Можливо, зійти на неї дійсно могла лише доросла людина.

Тим часом Пантелеймон набув вигляду молі та в яскравих променях сонця пурхав довкола Ліриної голови, щось збуджено шепочучи їй.

— Тсс! — прошепотіла вона у відповідь. — У нас немає вибору, бо це наша провина. Ми маємо повернути алетіометр, а це єдиний можливий спосіб.

Віл вирішив оглянути все довкола й пішов праворуч, уздовж муру башти. Повернувши за ріг, він побачив, щ<і вежу та сусідню будівлю розділяє вузький брукований провулок, і пройшовся ним, звівши очі догори та оцінюючи те, що бачив. Ліра трималася за ним. Під вікном, розташованим на рівні третього ярусу, хлопець зупинився та звернувся до Пантелеймона:

— Ти можеш злітати туди та заглянути всередину?

Деймон відразу став горобцем та злетів у повітря. Проникнути всередину він не зміг: коли він опинився на підвіконні, Ліра різко видихнула та зойкнула. Пантелеймон на мить присів на підвіконня, після чого пірнув униз. Дівчинка почала глибоко дихати як людина, що ледь не потонула. Спантеличений Віл мовчки спостерігав за нею.

— Це важко, — пояснила Ліра. — Коли твій деймон віддаляється від тебе, стає боляче.

— Мені шкода. Ну, що там видно? — спитав Віл.

— Сходи, — відповів Пантелеймон, — сходи та темні кімнати. На стінах висіли мечі, списи та щити — мов у музеї. А ще я бачив чоловіка — він танцював.

— Танцював?

— Рухався назад-уперед і змахував руками. Може, він Пився з кимсь невидимим… Я лише мить бачив його крізь відчинені двері, та й то не зовсім чітко.

— Може, він бився з примарою? — припустила Ліра.

Але того, що побачив Пантелеймон, було замало для чітких висновків, і вони рушили далі. За баштою був огороджений високим кам'яним муром з битим склом нагорі невеличкий садочок — правильної форми клумби з якимись травами, посаджені довкола фонтана (Пантелеймон ще раз злітав угору та подивився). Уздовж четвертого боку вежі знову пролягав провулочок, котрий привів їх назад на площу.

— Нам доведеться увійти через двері, — сказав Віл.

З цими словами він піднявся на сходинки та штовхнув важкі дерев'яні двері. Всередину башти вдарили сонячні промені, міцні петлі зарипіли. Хлопець зробив кілька кроків через поріг, озирнувся та, нікого не побачивши, пішов далі. Ліра увійшла слідом, намагаючись триматися за Віловою спиною. Підлога складалася з кам'яних плит, майже досконало відполірованих часом і чиїмись ногами, а повітря всередині було прохолодним.

Віл побачив проліт сходів, що йшов донизу, обережно спустився на декілька сходинок, і його очам відкрилося велике приміщення з низькою стелею та величезною холодною піччю в дальньому кінці. Стіни кімнати були чорними від сажі. В ній нікого не було, і хлопець повернувся до холу. Там він побачив, що Ліра стоїть, притиснувши палець до губ і дивлячись кудись угору.

— Я чую його, — прошепотіла вона. — Здається, він розмовляє сам із собою.

Віл прислухався та також почув щось: низьке глухе бурмотіння, що час від часу переривалося різким сміхом або коротким розлюченим вигуком. Здавалося, що нагорі знаходиться божевільний.

Віл, затаївши дух, почав підійматися масивними широкими сходами з почорнілого дуба. Сходинки були стерті не менше, ніж плити підлоги, але були надто міцни ми, щоб скрипіти під ногами. Єдиними джерелами світла в башті були невеличкі вузькі віконця — по одному на кожному поверсі, — тому в міру просування дітей угору ставало темніше. Вони досягли другого поверху, зупинилися та прислухалися, потім піднялися ще на ярус. Голос того чоловіка тепер змішувався зі звуком його рвучких кроків — чутибуло, що він гасає по кімнаті, відчинені двері якої виходили на майданчик сходів.

Віл навшпиньки наблизився до дверей і, аби бачити, що відбувається всередині, ще трохи відчинив їх.

Це була велика кімната, майже вся стеля якої була зашерхана павутинням. Стіни були завішані книжковими полицями, на яких безладно стояли запорошені книжки з порваними та потрісканими палітурками. Декілька з них лежали розкриті на підлозі чи на широких запилених столах.

Посередині кімнати Віл побачив юнака. Пантелеймон мав рацію — його рухи дійсно дуже нагадували танок. Повернувшись спиною до дверей, він кидався від однієї стіни до іншої, і весь час його права рука літала в повітрі перед ним так, ніби він очищав собі шлях від невидимих перешкод. У руці був затиснутий ніж — звичайнісінький ніжіз лезом десь вісім дюймів завдовжки, — і юнак, здавалося, то колов ним когось перед собою, то різав щось розташоване ліворуч або праворуч, то встромляв його у невидимок під ногами чи над головою.

Він почав повертатися, і Віл сховався, притиснув палець до губ та, вказавши Лірі на сходинки, тихо пройшов до них і почав підніматися на наступний поверх.

— Що він робить? — наздогнавши його, пошепки спитала дівчинка. Віл, як міг, спробував описати побачене.

— Схоже, він божевільний, — зауважила Ліра. — Він худорлявий та з кучерявим волоссям?

— Так. Волосся в нього руде, як в Анжеліки, і він дійсно дуже схожий на божевільного. Здається мені, сер Чарльз розповів нам про нього далеко не все. Треба спробувати поговорити з ним, але спочатку огляньмо верхній поверх.

Ліра, нічого не запитуючи, слідом за Вілом піднялася сходами. На верхньому поверсі було набагато світліше, ніж унизу, бо пофарбований у білий колір проліт сходів — навіть радше драбина, ніж сходи — виходив прямо на дах, або в конструкцію зі скла та дерева, схожу на невеличку оранжерею. Навіть стоячи біля підніжжя драбини, діти відчували тепло від даху. Раптом згори пролунав стогін.

Вони аж підскочили — обоє були впевнені, що в башті більше нікого немає. Пантелеймон також так налякався, він відразу перетворився з кота на птаха та кинувся Лірі на плече. Віл із Лірою усвідомили, що з переляку схопили одне одного за руки, і повільно забрали свої руки.

— Нам краще піднятися та подивитися, що там, — прошепотів Віл. — Я піду першим.

— Першою слід іти мені, — також пошепки заперечила Ліра, — адже все це через мене.

— Коли через тебе, то роби, що я тобі кажу.

Дівчинка скривила губи, але таки відступила за Вілову спину.

Той почав підійматися назустріч сонцю. Світлау скляній конструкції було стільки, що воно аж засліплювало. До того ж там було спекотно, як у теплиці, і Віл відчув, що йому не тільки нічого не видно, а й важко дихати. Вії і намацав ручку дверей, повернув її та швидко вийшов назовні, прикриваючи очі від сонця.

Він стояв на свинцевому даху, оточеному зубцюватим парапетом. Скляна конструкція стояла в центрі трохи похилої в усі боки площадки, котра була оточена ринвою, що пролягала з внутрішнього боку парапету. Віл побачив у камені парапету декілька квадратних отворів для стоку дощової води.

Прямо на сонці лежав на ліжку старий чоловік із біли м як сніг волоссям. Його обличчя було вкрите синцями Т.1 ранами, одне око було заплющене, а коли Віл з Лірою наблизилися до нього, то побачили, що його руки зв'язані за спиною.

Чоловік почув їхні кроки, і його обличчя спотворив страх. Він знову застогнав та спробував перевернутися на живіт.

— Усе гаразд, — тихо промовив Віл. — Ми не завдаватимемо вам болю. Це хлопець з ножем мордував вас?

Старий щось нерозбірливо промукав.

— Розплутаймо мотузку, — звернувся Віл до Ліри. Вона зав'язана не надто міцно.

Вузли дійсно були ледь затягнуті — наче той, хто їх в'язав, дуже поспішав, — і незабаром мотузка впала на свинець. Віл допоміг чоловіку підвестися та відвів його в тінь парапету.

— Хто ви? — спитав він. — Ми не знали, що в бант двоє людей — ми гадали, що тут лише один.

— Джакомо Парадізі, — крізь розбиті зуби невиразно проговорив старий. — Я і лише я є хранителем. Той юнак украв його в мене. Завжди знаходяться дурні, що заради цього ножа наражаються на ризик, але цей зовсім безголовий. Він збирається мене вбити…

Він не вб'є вас, — сказала Ліра. — А як це — храиитель? Що це означає?

— Я зберігаю цей магічний ніж за дорученням Гільдії… Де він?

— Він унизу, — відповів Віл, — ми пройшли повз нього. Він нас не бачив, бо махав ножем у повітрі.

— Він намагається очистити собі шлях, але йому це е вдасться. Коли він…

— Обережно! — вигукнула Ліра.

Віл повернувся й побачив, що по драбині лізе той юнак. Він ще не помітив їх, але сховатися було ніде, і коли іл із Лірою підвелися, він відчув рух і різко повернувся оличчям до них.

Пантелеймон миттєво став ведмедем і підвівся на и лапи. Лише Ліра знала, що він ніколи не торкнеться іншої людини, але хоча очі юнака на мить округлилися, Віл побачив, що

насправді той майже не помітив звіра. Парубок дійсно був геть божевільним: його кучеряве руде волосся було скуйовдженим, підборіддя забризкане слиною, а білки очей, здавалося, починалися від самих зіниць.

До того ж у нього був ніж, а вони зовсім не мали зброї. Віл на декілька кроків відійшов від старого та став, напруживши усе тіло, готовий кинутися на ворога чи відскочити вбік.

Юнак підскочив ближче та хрест-навхрест замахав ножем, роблячи невеликі кроки вперед і змушуючи Віла задкувати, доки не загнав його в кут, утворений двома банями башти.

Віл побачив, що Ліра, тримаючи в руках мотузку, підкрадається до юнака ззаду, і раптом кинувся на нього — так, як він це зробив у себе вдома. Ефект був аналогічним — його супротивник від несподіванки відступив, зачепився за Ліру та впав на свинцевий дах. Усе відбулося надто швидко, щоб Віл устиг злякатися, але він таки побачив, як ніж вилітає з руки юнака та за декілька футів від нього вістрям уперед входить у свинець — це виглядало так, ніби дах був зроблений із масла. Ніж встряв по саму рукоятку й застиг так.

Юнак відразу вивернувся й потягнувся до зброї, але Віл кинувся йому на спину та схопив за волосся. Битися він навчився у школі — для цього виникало безліч нагод, адже інші діти завжди відчували, що з його матір'ю щось негаразд. І в таких сутичках він добре засвоїв просте правило: бали тобі дає не манера, в якій ти провадиш бій, а те, чи змусив ти свого ворога поступитися, тобто чи завдав ти йому більшого болю, ніж він тобі. Він також знав, що слід бути готовим зробити іншому боляче й що чимало людей на це нездатні — але він це вмів!

Отже, мистецтво бою не було для нього незнайомим предметом, але до того йому не доводилося битися з майже дорослим чоловіком, озброєним ножем, отож, слід було за будь-яку ціну не дозволяти йому знову заволодіти зброєю.

Він занурив пальці в густе вогке волосся юнака та з усієї сили смикнув за нього. Юнак мукнув та кинувся вбік, але Віл учепився в нього ще дужче, і його супротивник заревів від болю та люті. Проте він таки скочив на ноги й відразу перекинувся на спину, вдаривши Віла об парапет. Хлопець відчув, що цього для нього забагато — у нього перехопило дух, і хватка його пальців послабшала. Певна річ, юнак умить вирвався.

Віл упав на коліна в ринву та почав хапати ротом повітря, але залишатися тут не можна було, й він підтягнув ноги та спробував підвестися — однак його ліва нога проскочила в один з отворів для стоку води. Цілу жахливу секунду йому здавалося, що за ним нічого немає, і його пальці відчайдушно вп'ялися у свинець, але нічого не сталося — його нога висіла у повітрі, проте решта його тіла була в безпеці.

Хлопець втягнув ногу всередину та підвівся. Юнак же знову дістався до ножа, однак йому не вистачило часу висмикнути зброю зі свинцю — Ліра стрибнула йому на спину, дряпаючись і кусаючись, мов дика кішка. На жаль, й не вдалося схопити його за волосся, і він віджбурнув її, к мале кошеня. А коли він став на ноги, в його руці вже був ніж.

Ліра впала на бік, поруч із нею, наїжачивши шерсть а вишкіривши ікла, з'явився кіт — Пантелеймон. Віл подивився юнакові просто в обличчя й уперше розглянув його як слід. Сумнівів не могло бути — це був брат Анжеліки, у нього були лихі наміри, і вони стосувалися Віла.

І хоча в юнака, на відміну від Віла, був ніж, хлопець не збирався стати безсловесною жертвою.

Він підібрав з даху мотузку, що її впустила Ліра, та стиг обмотати її довкола лівої руки — це давало йому деякий захист від ножа. Він перемістився так, аби стати між сонцем та своїм супротивником, і той змушений був мружитися та моргати. До того ж скляна конструкція кинула юнакові в очі з десяток сонячних зайчиків, і Віл побачив, що той, осліплений, водить перед собою руками.

Тоді він, підвівши догори ліву руку, стрибнув ліворуч, подалі від ножа, та щосили буцнув по коліну юнака. Удар прийшовся саме в ціль, і ворог з гучним стогоном упав та скорчився на свинці, але за мить знову підскочив.

Віл стрибнув на нього та пустив у хід обидві руки й ноги, знов і знов б'ючи, куди влучить, та відганяючи юнака в бік скляної споруди. Якби лише вдалося наблизити його до верху драбини…

Цього разу юнак упав якось важче, і його права рука з ножем опинилася на свинці якраз під ногами Віла.

Хлопець відразу стрибнув на неї обома ногами й почув, як хруснули пальці юнака, затиснуті між дахом і рукояткою. Тоді він щільніше намотав на руку мотузку та стрибнув на кисть ще раз. Юнак завив і випустив ніж. Віл віджбурнув його ногою, і, на щастя, це йому вдалося — ніж прослизнув по свинцю та опустився у ринву саме поруч зі зливальним отвором. Мотузка в нього на руці знов ослабла, до того ж він із подивом помітив, що на свинці в нього під ногами та на його взутті невідомо звідки з'явилися великі плями крові. Тим часом юнак, похитуючись, підводився на ноги.

— Обережно! — гукнула Ліра, але Віл був насторожі.

Тієї миті, коли юнак утратив рівновагу, хлопець кинувся на нього та врізався йому в сонячне сплетіння. Юнак упав на скло, котре вмить розлетілося на сотню осколків. Стара дерев'яна рама також не витримала. Юнак ще мить висів над сходовим колодязем, відчайдушно намагаючись схопитися за одвірок, але його рука зісковзнула, і він у водоспаді скла звалився вниз.

Віл підбіг до ринви та схопив ніж. Бій скінчився: юнак, весь у порізах і синцях, знову з'явився вгорі сходів, але, побачивши над собою Віла з ножем у руках, у безсилій люті подивився на нього, повернувся та зник унизу.

— Фух, — вимовив Віл, сідаючи на свинець. — Фух.

Цієї миті він відчув різкий біль у лівій руці, кинув ніж та притиснув руку до тулуба. Намотана на руку мотузка була просочена кров'ю, а коли він стягнув її…

— Пальці! — різко видихнула Ліра. — О Віле…

Мізинець та підмізинний палець упали на дах разом із мотузкою.

Перед очима у хлопця все попливло. В обрубках, які колись були його пальцями, запульсував разючий біль, а його джинси та кросівки вже були мокрими від крові. Віл ліг на спину та заплющив очі, але відразу розплющив їх. Біль був не таким уже й нестерпним, і частина його свідомості з тупим подивом відзначила це: він більше нагадував приглушені потужні удари молота, ніж той різкий гострий біль, що супроводжує неглибокий поріз.

Ще ніколи в житті Віл не відчував такої слабкості. Він вирішив, що на мить заснув: Ліра щось робила з його рукою. Він сів, аби подивитися, що сталося з рукою, та відчувнудоту. Старий був десь поблизу, але Вілові не було видно, що він робить. Тим часом Ліра щось казала, і Віл зосередився.

— Якби в нас був мох-кров'янка, — промовила вона, — той, що його вживають ведмеді, все було би набагато краще. Віл, я зараз затягну цією мотузкою тобі кисть, щоб зупинити кровотечу. Я не можу перев'язати те місце, де були пальці — там просто нічого перев'язувати. Не рухайся…

Віл послухався та озирнувся в пошуках своїх пальців — вони, скручені, мов криваві лапки, лежали на свинці. Хлопець засміявся.

— Гей, — гукнула Ліра, — припини! Підводься. У пана Парадізі є якісь ліки, якийсь цілющий бальзам, не знаю вже, який саме. Ходімо вниз. Той юнак втік: ми бачили, як він вибіг із дверей. Його немає, ти його переміг! Ходімо, Віле, ходімо…

Поперемінно лаючи його та лестячи йому, вона змусила хлопця спуститися в башту. Вони пройшли над битим склом, уламками дерева й увійшли до маленької прохолодної кімнати. На стіні висіли полиці з пляшками, глечиками, горщиками, ступками з товкачиками та аптекарськими терезами. Під брудним вікном стояла кам'яна раковина, над неюпереливав щось із великої пляшки в маленьку пан Парадізі. Його руки трусилися.

— Сідай, випий це, — сказав він і налив у маленьку склянку темної рідини.

Віл присів і взяв склянку. Перший же ковток вогнем пробіг по його горлянці, і Ліра змушена була підхопити посудину — хлопець витріщив очі й почав хапати ротом повітря.

— Пий до дна, — скомандував старий.

— А що це?

— Слив'янка. То пий же!

Віл невеличкими ковточками допив напій. Його рука вже починала боліти по-справжньому.

— Ви у змозі його вилікувати? — тремтячим голосом запитала Ліра.

— О, так, у нас є ліки на будь-який випадок. Дівчинко, відчини он ту шухляду та візьми бинт.

Віл побачив, що ніж лежить на столі в центрі кімнати, але до того, як він устиг його взяти, старий, накульгуючи, підійшов до нього зі склянкою води.

— Випий і це, — наказав він.

Віл стиснув склянку й заплющив очі — старий почав щось робити з його рукою. Спочатку він відчув жахливу пекучість, потім його кисть почали досить грубо розтирати рушником і, нарешті, вже обережніше протерли рану якоюсь прохолодною тканиною. Він на мить відчув у руці прохолоду, але потім біль повернувся.

— Дуже цінна мазь, — сказав старий. — Здобути її надзвичайно складно. Чудово загоює рани.

В руці у нього був лише запилений, потертий тюбик звичайнісінького антисептичного крему — у своєму світі Віл міг придбати такий у будь-якій аптеці. Але старий поводився з ним так, ніби він був зроблений із мирри. Віл відвів очі.

Поки старий забинтовував Вілову рану, Ліра відчула, що Пантелеймон бажає на щось звернути її увагу, і підійшла до вікна. Він набув вигляду боривітра та сидів на рамі відчиненого вікна, спостерігаючи за тим, що відбувалося внизу. Дівчинка визирнула та побачила знайому постать: дівчинка Анжеліка бігла назустріч своєму братові Туліо, котрий спиною до стіни стояв на протилежному боці вузької вулички, розмахуючи руками в повітрі так, ніби намагався відігнати від обличчя рій комах. Потім юнак повернувся та почав мацати руками по каменях стіни, уважно оглядаючи кожен із них та обмацуючи їхні краї, при цьому він трусив головою та підвів плечі так, ніби затуляв щось від тих, хто знаходився за його спиною.

Цієї миті до Туліо підбігла Анжеліка. В неї, а також маленького Паоло, що стояв у неї за спиною, був надзвичайно розгублений вигляд. Діти схопили брата за руки _а спробували відтягти його від стіни.

І тоді Ліру знудило: вона зрозуміла, що на юнака накинулися примари. Звичайно, Анжеліка знала це, хоча й не бачила їх; маленький Паоло плакав і лупцював повітря, намагаючись відігнати невидимий жах, однак Туліо це не допомогло. Його рухи ставали дедалі більш сонними, доки нарешті зовсім не припинилися, Анжеліка припала до нього, смикаючи його за руку, але марно — Туліо не бажав прокидатися. Паоло все вигукував і вигукував ім'я брата, ніби це могло його повернути.

Тоді Анжеліка, здається, відчула, що Ліра спостерігає за нею, і звела очі. На мить їхні погляди зустрілися. Ліра відчула якийсь поштовх, ніби дівчинка вдарила її чи-ось — такою сильною була ненависть у її очах. Маленький Паоло побачив, що його сестра дивиться кудись угору, теж звів очі й, помітивши Ліру, пронизливо крикнув: "Ми вб'ємо тебе! Це ти зробила таке з Туліо! Ми вб'ємо тебе, ось так!"

Діти повернулися та побігли геть, залишивши свого скам'янілого брата, а налякана Ліра відійшла від вікна у глибину кімнати — хай там як, вони були винні в загибелі Туліо. Віл і старий нічого не чули — Джакомо Парадізі вичавлював на рану мазь, а хлопець зосередився на своїх відчуттях. Ліра спробувала викинути з голови те, що вона тільки-но побачила, та сконцентрувала увагу на Вілі.

— Щоб зупинити кров, ви маєте перетягнути руку чимось, — сказала вона. — Інакше вона ніколи не зупиниться.

— Так, я знаю, — якось сумно відповів старий.

Поки вони накладали джгут, Віл дивився вбік і ковток за ковтком пив слив'янку. Врешті-решт у нього з'явилося відчуття, ніби він поїхав кудись, хоча його рука, як і раніше, дуже боліла.

— От і все, — промовив Джакомо Парадізі. — Візьми ніж, він твій.

— Мені він не потрібен, — сказав Віл. — Я не хочу, щоб він був моїм.

— У тебе немає вибору, — відповів старий. — Тепер ти — хранитель.

— Але, здається, ви казали, що хранитель — ви сам? — спитала Ліра.

— Мій час сплив, — була відповідь. — Ніж сам знає, коли йому слід поміняти хранителя, і цей час настав, я знаю це достеменно. Ви не вірите мені? Дивіться!

Старий підняв ліву руку. Мізинець та підмізинний палець на ній були відсутні — так само, як у Віла.

— Так, я також бився та втратив ті самі пальці, — сказав він. — Це ознака хранителя. Між іншим, я також не знав усього цього заздалегідь.

Вражена побаченим, Ліра опустилася на стілець. Віл здоровою рукою обперся об запилений стіл і спробував щось вимовити, але слова не йшли до нього. Нарешті він сказав:

— Алея… ми прийшли сюди лише тому, що… що один чоловік украв у Ліри одну річ. Йому був потрібен цеп ніж, і він сказав, що коли ми принесемо його, він…

— Я знаю того чоловіка. Він брехун, ошуканець. Він нічого вам не віддасть, тож не припускайтеся помилки. Він дуже хоче отримати цей ніж, і щойно той буде в нього, він зрадить вас. Він ніколи не буде хранителем — ніж ній по праву.

Відчуваючи, як усередині нього щось опирається тому, що він робить, Віл підсунув ніж ближче до себе. Це був нічим не примітний на вигляд кинджал з лезом із тьмяного металу завдовжки десь вісім дюймів, короткою поперечиною з того самого металу та рукояттю з деревини палісандра. Придивившись, хлопець побачив, що по рукоятці пролягають золоті смужки, утворюючи орнамент, котрий він упізнав, лише

повернувши ніж догори ногами — на ньому був зображений ангел зі складеними крилами. На другому боці також був ангел, але з розправленими крилами. Золоті смужки трохи виступали над поверхнею, й це вможливлювало краще зчеплення кинджала з долонею. Коли Віл узяв його в руку, то відчув, що ін легкий, міцний і чудово збалансований, а лезо зовсім не було тьмяним. Насправді відразу під поверхнею металу, здається, невпинно вирували хмурі холодні кольори: відтінки темно-фіолетового, темно-синього, коричневого, темно-сірого та того похмурого зеленого, що його можна побачити під деревами з густою кроною. У голові Віла чомусь відразу виникла картина занедбаного цвинтаря, на могили котрого падають перші вечірні тіні. Якщо існувала така річ, як відтінки тіні, тосаме такий колір мало лезо магічного ножа.

Але крайки леза були іншими — насправді вони навіть відрізнялися одна від одної. Одна була з ясної яскравої сталі, що поступово переходила в кольори тіні, і неймовірно гострою. Настільки великою була ця гострота, що Вілові очі її навіть не витримали. Інша крайка була не менш гострою, але сріблястого кольору. Ліра, котра з-за печа Віла також розглядала ніж, сказала:

— Я вже бачила цей колір. Таким було лезо, яким мене збиралися відрізати від Пантелеймона — достеменно таким!

— Це лезо, — промовив Джакомо Парадізі, торкнувшись сталі рукояткою ложки, — розріже будь-яку речовину на світі. Дивіться.

Він натиснув срібною ложкою на лезо. Віл, що три мав ніжу руці, відчув лише легку протидію, але верхівка рукоятки ложки впала на стіл, відрізана начисто.

— Інша крайка, — продовжив старий, — має ще витонченіші властивості. Нею ти можеш навіть створити прохід до іншого світу. Спробуй це зробити. Роби, що я тобі кажу, — тепер ти хранитель. Ніхто, крім мене, не навчить тебе, а часу в нас залишилось обмаль. Підведися та слухай мене.

Віл відштовхнув стілець та став, тримаючи ніж двома пальцями. Він відчував нудоту та запаморочення, а також небажання слухатися старого.

— Я не хочу… — почав він, але Джакомо Парадізі похитав головою.

— Не розмовляй! "Я не хочу, я не хочу…" Ти не маєш вибору. Слухай мене, бо час спливає. Тримай ніж перед собою — ось так. Різати має не лише ніж, а й твій розум. Ти повинен різати й ножем, і думкою. Тепер зроби ось що: спрямуй розум на самісінький кінчик ножа. Зосередься, хлопче, сконцентруйся. Не думай про свою рану — вона загоїться.Думай про кінчик ножа. Наразі ти перебуваєш саме там. Відчуй його, відчуй себе в тій точці. Тобі потрібна щілинка, така маленька, що очима ти її ніколи не побачиш, алекінчик ножа відшукає її — якщо ти помістиш туди свій розум. Обмацуй повітря, і ти відчуєш найменшу щілинку в світі…

Віл спробував зробити це, але його голова гуділа, а ліва рука жахливо пульсувала. Він побачив свої пальці, що лежали на даху, і подумав про матір, свою бідолашну матінку. Що вона сказала б? Як вона втішила б його? Чи зможе він коли-небудь утішити її? Він поклав ніж на стіл, зігнувся, охопивши свою поранену руку, та заплакав. Усього цього було забагато, щоб він це витримав… Ридання роздирали йому горло та груди, а сльози затьмарювали очі — він плакав через неї, свою бідолашну, налякану, нещасливу любу матусю. Він кинув її, кинув…

Його серце стиснула самотність. Але потім він відчув щось дивовижне, протер очі тильним боком долоні та побачив, що голова Пантелеймона лежить у нього на коліні. Деймон, набувши вигляду вовкодава, ніжно дивився на нього сумними очима. Потім він знову лизнув поранену руку хлопця та ще раз поклав голову йому на коліно.

Віл і гадки не мав про існування у Ліриному світі табу, що забороняє будь-кому торкатися деймона іншої людини, і він досі не торкався Пантелеймона лише з увічливості, а не з якоїсь іншої причини. Ліра від подиву скам'яніла: її деймон зробив це за власною ініціативою. За мить він відсунувся та вже у вигляді дрібнісінької молі сів їй на плече. Старий з цікавістю, але досить спокійно спостерігав за цією сценою: очевидно, він уже подорожував між світами та бачив деймонів.

Пантелеймонів учинок допоміг: Віл зробив ковтальний рух, знову підвівся на ноги та витер сльози з очей.

— Добре, я спробую ще, — сказав він. — Розкажіть мені, що робити.

Цього разу він, стиснувши зуби, трусячись від зусилля та стікаючи потом, примушував свій розум зробити те, що йому сказав Джакомо Парадізі. Ліру розривало на шматкибажання втрутитися: вона була знайома з цим станом — як і доктор Мелоун, — і вона знала, що його можна досягти, якщо щосили тягнутися до нього. Але дівчинка стрималася.

— Зупинись, — тихо сказав старий. — Розслабся, не напружуйся. Це тонкий ніж, а не важкий меч, і ти стискуєш його надто міцно. Розслаб пальці, дозволь розуму спокійно проплисти вздовж рук, у зап'ястя, потім у рукоятку, а звідти — у лезо. Не квапся, роби це ніжно, а не силою. Хай розум просто

блукає твоїм тілом і ножем. Тоді зроби так,щоб він потрапив у самісінький кінчик, у те місце, де лезо є найгострішим, і сам стань цим кінчиком. Зроби це — поринь туди та відчуй цей стан, а потім повертайся.

Віл зробив ще одну спробу. Ліра побачила, як його тіло, спочатку напружене до скам'янілості щелепи, ніби вияснилося, заспокоїлося та розслабилося, і на нього наче зійшла якась сила. Ця сила була Віловою власною — або, може, належала його деймону. Як він має тужити за своїм деймоном! Ця самотність… Не дивно, що він так плакав, і Пантелеймон цілком слушно торкнувся його, хоча для деймона такий учинок був напрочуд дивним. Вона простягла руку до свого улюбленого деймона, й той, обернувшись на горностая, м'якою хвилею перетік їй на коліна.

Вони побачили, що Віл, затремтівши, зупинився. Напружений не менше, ніж раніше, він цього разу зосередився дещо по-іншому, і ніж також став іншим. Може, річ була в тих кольорах тіні, що вигравали на лезі, чи в тому, як природно він лежав у долоні хлопця, але дрібні рухи, котрі він робив кінчиком ножа, вже видавалися не безладними, а цілеспрямованими. Віл пройшовся невидимою поверхнею в один бік, потім перевернув ніж і пройшовся в інший, сковзаючи по чомусь сріблястим лезом. А потім він, здавалося, знайшов у порожньому просторі якусь діру.

— Що це? Це воно? — хрипко спитав він.

— Так. Не тисни на нього. Повертайся до себе.

Ліра уявила, що бачить, як душа Віла перетікає вздовж леза йому в руку, а потім — у серце. Хлопець зробив крок назад, блимнув очима та опустив руку.

— Я щось там відчув, — сказав він Джакомо Парадізі. — Спочатку ніж лише краяв повітря, а потім я відчув цю штуку…

— Добре. Тепер спробуй ще раз. Цього разу, відчувши це, встроми туди ножа та зроби розріз. Не вагайся і не дивуйся з того, що побачиш, а головне — не впускай ножа.

Перед тим як почати, Віл змушений був присісти на стілець, розслабити руку та двічі чи тричі глибоко зітхнути. Але він явно був націлений завершити розпочате: за декілька секунд він із ножем перед собою підвівся.

Цього разу все пройшло легше. Вже одного разу відчувши ту річ, він знав, що шукати, і менш ніж за хвилину намацав у повітрі маленьку дірку. Це нагадувало пошуки кінчиком скальпеля щілини між двома сусідніми стібками. Хлопець торкнувся дірки, відступив, задля впевненості торкнувся її ще раз і потім учинив те, що казав йому старий — зробив розріз срібною крайкою ножа.

Добре, що Джакомо Парадізі нагадав, що не слід дивуватися! Віл обережно поклав ніж на стіл і лише потім дав вихід своєму подиву. Ліра вже скочила на ноги та широко розкритими очима дивилася на вже знайоме їм віконце, що раптом виникло посеред кімнати: дірку в повітрі, крізь яку видно було інший світ.

А позаяк вони були в башті, то побачили під собою північну частину Оксфорда. Якщо точно, вони знаходилися над цвинтарем, обличчям до центру міста. Неподалік від них стояли шерегою граби, за ними — будинки, дерева, дороги, а ще далі — вежі та шпилі міста.

Якби вони не бачили першого вікна, то вирішили б, що стали свідками якоїсь омани зору. Однак річ була не лише в парадоксах оптики — крізь вікно надходило повітря, і вони відчули запах автомобільних вихлопів, яких не було у світі Ситагаза. Пантелеймон став ластівкою та пірнув у вікно, декілька секунд пурхав там, насолоджуючись вільним польотом, а потім обернувся на жука, знову кинувся крізь вікно й усівся на Лірине плече.

Джакомо Парадізі спостерігав за ними із зацікавленою, але сумною посмішкою. Нарешті він вимовив:

— Що ж, відчиняти вікно ти навчився. Тепер спробуймо зачинити його.

Ліра відійшла назад, і на її місце став старий.

— Для цього ти маєш використати пальці, — сказав він. — Вистачить однієї руки. Для початку намацай край — так, як ти це робив ножем. Тобі це не вдасться, якщо ти не зможеш помістити свою душу в кінчики пальців. Дуже ніжно води ними у повітрі доти, доки не відчуєш край, і потім защипни його. Це й усе. Спробуй.

Але Віл тремтів, не в змозі повернутися у той стан тонкої рівноваги, котрий, як він уже знав, потрібен для цього. Лірі було добре видно, що емоції охоплюють його дедалі більше.

Вона підвелася, взяла хлопця за праву руку та сказала:

— Послухай мене, Віле. Сідай, і я розповім тобі, як цього досягти. Лише посидь хвилинку — я знаю, що твоя рука болить і це заважає тобі. Так воно й має бути, але невдовзі це минеться.

Джакомо Парадізі з рішучим виглядом підвів догори обидві руки, але потім передумав — знизав плечима та знову сів на стілець.

Віл також присів і питально подивився на Ліру.

— Де я помиляюсь? — поцікавився він.

Він весь вкрився червоними плямами, тремтів і блискав очима. Без сумніву, він перебував на межі нервового зриву: стискував щелепи, відбивав ногами чечітку, важко дихав...

— Справа лише у твоїй рані, —відповіла йому Ліра. — Сам ти все робиш як слід, але твоя рука не дозволяє тобі зосередитися. Я не знаю, як із цим упоратися — можна хіба що спробувати екранувати твою руку...

— Як це?

— Ти маєш спробувати водночас робити розумом дві речі. По-перше, тобі слід ігнорувати біль, а по-друге, зачиняти вікно. Я пам'ятаю, як колись, налякана, читала алетіометр — може, я тоді вже призвичаїлася до такого свого стану, не знаю, але все одно відчувала страх. Просто розслаб розум та скажи собі: "Так, рука болить, я знаю". Прикрий її такою собі ширмою.

Віл одразу заплющив очі, його дихання дещо вповільнилося.

— Добре, — промовив він. — Спробую.

І знову в нього все вийшло. Він почав намацувати край, за хвилину відшукав його та зробив те, що казав йому Джакомо Парадізі: защипнув краї вікна. Це виявилося надзвичайно

легко, і хлопець на мить відчув усеосяжну радість — вікна вже не існувало. Інший світ було зачинено.

Старий передав Вілові шкіряні піхви, обладнані жорстким роговим каркасом та пряжками, що утримували ніж на місці — адже щонайменший його рух відразу розрізав би найтовстішу шкіру. Віл засунув ніж у піхви та як міг закріпив його пряжками.

— Здається, найважливіше я зробив, — сказав Джакомо Парадізі. — Якби в нас було декілька днів, я розповів би тобі історію магічного ножа, а також історію Гільдії зБашти Ангелів і всю сумну історію цього легковажного та зіпсованого світу. Примари — це наша й тільки наша провина. Вони з'явилися тому, що мої попередники — алхіміки, філософи та взагалі вчені люди — досліджували найглибшу природу речей. Їх зацікавили сили, що втримують разом найдрібніші частинки матерії. Ти маєш уявлення про фізичні сили? Маєш? Так от, це було купецьке місто, місто торговців і банкірів. Ми гадали, що знаємо все про сили притягання й відштовхування — людину притягує багатство, а відштовхує груба сила… Але з цими силами все пішло хибно. Ми розірвали хімічні зв'язки та впустили у світ примар.

— А звідки взялися ті примари? — запитав Віл. — І чому те вікно, крізь яке ми прийшли, залишилося відчиненим? І чи є в моєму світі інші вікна?

— Звідки з'явилися примари, для нас загадка. Може, з іншого світу, може, з темряви космосу — хтозна. Важливим є те, що вони тут є й що вони знищують наш світ. Чи є інші вікна, що ведуть у цей світ? Так, декілька є, адже хранитель ножа може виявити необачність чи забутливість, чи може виникнути така ситуація, коли в нього немає часу зупинитися та зачинити вікно. Щодо того вікна під грабами, крізь яке ти прийшов… Я

сам залишив його відчиненим, і це була непрощенна дурість. Я гадав, що зможу заманитиу вікно того чоловіка, котрого ви згадували, адже в місті він відразу став би жертвою примар. Але, здається, він надто розумний, щоб купитися на такі хитрощі. Він прагне заволодіти ножем, але, благаю, не дозволь йому отримати його.

Віл і Ліра переглянулися.

— Так от, — вів далі старий, розвівши руками, — я можу хіба що передати тобі ніж та показати, як ним користуватися, а також розповісти, якими були правила, що ними керувалася Гільдія до свого занепаду. По-перше, відчинивши вікно, ніколи не забувай потім його зачинити. По-друге, не дозволяй нікому користуватися ножем — він твій ілише твій. По-третє, ніколи не користуйся ним для ниць цілей. По-четверте, зберігай його в таємниці. Коли й існують інші приписи, я їх забув, а забув я їх тому, що вонине мають значення. Ніж у тебе, й ти його хранитель. Хранитель не повинен бути дитиною, але наш світ гине, і ознака хранителя не дозволяє мені засумніватися в тому, що це саме ти. Я навіть не знаю твого імені. А тепер іди. Найближчим часом я вмру — я знаю, де лежить отрута, і не хочу чекати приходу примар, а вони прийдуть, щойно ніж залишить це місце. Іди!

— Але, пане Парадізі… — почала Ліра, однак той перервав її, енергійно захитавши головою, та продовжив:

— Часу немає. Ти прийшов сюди з якоюсь метою, і не виключено, що ти сам її не знаєш, але її знають ангели, що привели тебе сюди. Ти хоробрий, а твоя подруга — розумна. До того ж відтепер у тебе є ніж. Іди.

— Ви ж насправді не збираєтесь отруїтися? — спитала вражена Ліра.

— Ходімо, — звернувся до неї Віл.

— А що ви мали на увазі, коли згадали ангелів? — не вгамовувалася дівчинка.

Віл потягнув її за руку.

— Ходімо, — повторив він. — Нам треба йти. Дякую, пане Парадізі.

Він простяг свою замащену кров'ю та пилом правицю, і старий обережно її потиснув. Потім він потиснув руку Лірі та кивнув горностаю-Пантелеймону, котрий у відповідь увічливо нахилив голову.

Узявши ніж у шкіряних піхвах, Віл спустився широкими темними сходами та вийшов із башти. Невеличка площа плавилася в гарячих сонячних променях, у місті панувала глибока тиша. Ліра уважно оглянула все довкола, але вулиці були порожніми. Вона вирішила, що краще не тривожити Віла розповіддю про те, що вона бачила з вікна — їм і таквистачає приводів для хвилювання. Вона зробила так, аби вони обминули вулицю, на якій і досі стояв скаменілий Туліо.

— Це жахливо! — сказала дівчинка, зупинившись на самому краю площі й озирнувшись. — Мені нестерпно думати про пана Парадізі — його зуби геть вибиті, і він майже нічого не бачить заплилим оком. Він збирався проковтнути отруту та вмерти, то, може, нам…

— Тсс! — перервав її Віл. — Йому не буде боляче, він просто засне. Він сказав, що це краще, ніж примари.

— Отож… Що нам тепер робити, Віле? — спитала Ліра. — Що далі? В тебе болить рука, а той бідолашний старий… Я ненавиджу це місце, я б охоче спалила його дощенту! Що нам робити?

— Це просто, — відповів хлопець. — Нам слід повернути алетіометр, тож доведеться вкрасти його. Ось цим і займемося.

9

Крадіжка

Спочатку вони повернулися до кафе — слід було відпочити та перевдягтися. Певна річ, Вілові не слід було ходити будь-де заляпаним кров'ю, а час, коли він відчував себе винним, беручи речі з магазинів, давно минувся. Отже, він підібрав собі повний комплект нового одягу та взуття, а потім разом із Лірою, котра наполягла на тому, щоб піти з ним, відніс речі до кафе, не забуваючи до того щохвилини озиратися, щоб раптом не проґавити появу інших дітей.

Ліра поставила кип'ятити воду, а Віл пройшов до ванної та зняв із себе все. Тупий біль усе не вщухав, але принаймні порізи були чистими, і Віл, котрий ужитті неодноразово бачив, що може заподіяти людині ніж, дійшов висновку, що жоден інший ніж не залишив би гладкіших порізів. Але обрубки, які колись були його пальцями, усе ще кровоточили. Коли він подивився на них, то відчув нудоту, а це, здається, посилило кровотечу. Хлопець сів на край ванни, заплющив очі та декілька разів глибоко вдихнув.

Невдовзі він відчув, що трохи заспокоївся, та почав купатися. Зробивши все, що було в його силах, він якомога обережніше витерся, втім, усе одно залишивши на підлозі купку скривавлених рушників, а потім надів новий одяг, намагаючись не забруднити кров'ю і його.

— Тобі доведеться знову перев'язати мені руку, — сказав він Лірі. — Мені байдуже, як сильно ти затягнеш її — головне, зупини кровотечу.

Дівчинка відірвала шматок тканини та декілька разів обмотала ним долоню, намагаючись робити це якомога щільніше. Віл стиснув зуби, але не спромігся стримати сльози. Проте Ліра нічого не побачила: хлопець відразу змахнув непрошену вологу.

Коли вона закінчила, Віл подякував їй, а потів сказав:

— Ліро, я хочу, щоб ти поклала собі до рюкзака дещо, що належить мені, — на той випадок, якщо ми не зможемо сюди повернутися. Це просто листи. Якщо бажаєш, можеш їх прочитати.

Він дістав з-під подушки зелений шкіряний бювар та передав Лірі аркуші поштового паперу.

— Я не читатиму їх, якщо…

— Я не проти, я ж сказав.

Дівчинка згорнула листи, а Віл ліг на ліжко, відсунув кішку та за мить заснув.

Декілька годин потому, вже пізно вночі, Віл із Лірою сиділи, пригнувши голови, на доріжці, що пролягала повз затінені кущі в саду сера Чарльза. В Ситагазі вони знаходилися в заростому травою парку, що оточував класичну віллу, яка неподалік біліла в місячному світлі, їм знадобилося чимало часу, щоб наблизитися до будинку Летрома. Пересувалися вони здебільшого Ситагазом, постійно зупиняючись, аби прорізати межу між світами та подивитися, в якому місці Вілового світу вони знаходяться. Визначивши місце розташування, вони відразу зачиняли вікно.

Трохи позаду них ішла смугаста кішка. Після того як вони врятували її від дітей з камінням, вона весь час спала, а коли нарешті прокинулася, то не схотіла розлучатися з ними — мабуть, тварині здавалося, що поруч із ними їй нічого не загрожує. Віл аж ніяк не був у цьому впевнений, але йому вистачало турбот і без кішки, тому він просто не звертав на неї уваги. Поступово він дедалі краще знайомився з можливостями ножа та набував дедалі більшої впевненості, що той слухається його, але його рана боліла дужче, ніж раніше, а пульсування крові й не думало припинятися. Нова пов'язка, котру Ліра наклала після того, як він прокинувся, вже геть промокла.

Він прорізав вікно в повітрі неподалік від яскраво-білої вілли, і вони ступили на затишну доріжку в Гедінгтоні — слід було розробити достеменний план проникнення до кабінету, у якому сер Чарльз тримав алетіометр. Сад навколо його будинку освітлювали два прожектори, крім того, у вікнах особняка, що виходили на вулицю, горіло світло. Щоправда, в кабінеті, вікна якого виходили на двір, було темно, й узагалі, ця частина саду була освітлена лише місяцем.

Затінена деревами доріжка, на якій вони стояли, поєднувала вулицю з дорогою, що пролягла за ділянкою сера Чарльза. Вона була зовсім темною, і звичайному зломщику було

б неважко прослизнути з неї в кущі, а отже, й до саду, але по периметру ділянки пролягала міцна залізна огорожа заввишки у два зрости Віла, а на її верху стирчали гострі шипи. Утім, для магічного ножа це не було перешкодою.

— Тримай цей прут, поки я різатиму, — прошепотів Віл. — Коли він упаде, підхопи його.

З Ліриною допомогою він перерізав таким чином п'ять залізних прутів — цього було досить, щоб вони могли вільно пролізти всередину. Ліра акуратно поклала прути на траву, і вони пролізли в отвір та пробралися в гущину кущів.

Вони присіли на краю чепурного трав'яного лужка в тіні, звідки було добре видно бокову стіну будинку та обвите виноградом вікно кабінету. Віл тихо сказав Лірі:

— Я знову проріжу вікно до Ситагаза, залишу його відчиненим, сам пройду в тому світі на місце, де має бути розташований кабінет, і там зроблю вікно до цього світу Тоді я візьму алетіометр із тієї шафи, пролізу до Ситага-за, зачиню за собою вікно та повернуся сюди. Залишайся тут, у цьому світі, та спостерігай. Щойно ти почуєш, що я тебе кличу, проходь крізь вікно до Ситагаза, і я його зачиню. Добре?

— Добре, — прошепотіла дівчинка. — Ми з Пантелей моном будемо насторожі.

Деймон набув вигляду невеликої сови — помітити його у плямистій тіні від гілок було майже неможливо, натомість від його великих блідих очей не ховався щонайменший рух.

Віл випростався, дістав ніж та майже непомітними рухами почав водити ним у повітрі. Десь за хвилину він знайшов місце,

де можна було прорізати вікно. Хлопець шарпнув рукою, відкриваючи вікно, що виходило на залитий місячним сяйвом парк у Ситагазі, відійшов назад та прикинув, за скільки кроків та в якому напрямку від вікна знаходиться кабінет.

Після цього він мовчки ступив у вікно та зник.

Ліра присіла на землю поруч із вікном, а Пантелеймон сів на гілку над нею та мовчки водив головою з боку в бік. Дівчинці було чути машини, котрі час від часу проїжджали вулицею Гедінгтон, тихі кроки якоїсь людини на дорозі за ділянкою та навіть ворушіння комах у себе під ногами.

Минула хвилина, потім ще одна. Де зараз Віл? Ліра спробувала зазирнути у вікно кабінету, але воно являло собою лише повитий виноградом темний прямокутник. Лише сьогодні вранці сер Чарльз сидів, схрестивши ноги, у кріслі біля вікна та поправляв стрілки своїх штанів. У якому напрямку від вікна розташована шафа? Чи зможе Віл відчинити її, не потривоживши нікого в будинку? У тиші Ліра навіть почула биття власного серця.

Пантелеймон тихо гукнув, і водночас Ліра почула якийсь звук, що пролунав ліворуч від неї, з площадки перед будинком. Того місця їй не було видно, але вона побачила, як по деревах пробігла велика пляма світла, і почула якийсь хрускіт — це хрускотів гравій під колесами авто. Шуму мотора зовсім не було чути.

Вона пошукала очима Пантелеймона й побачила, що він уже тихо кружляє в повітрі, залітаючи так далеко від неї, як тільки може. За декілька секунд птах усівся їй на зап'ястя та прошепотів:

— Сер Чарльз повертається, і з ним приїхав ще хтось.

Він ізнову злетів у повітря, й цього разу Ліра вирушила за ним, якомога обережніше ступаючи по м'якому ґрунту та ховаючись за кущами. Останні метри вона подолала навкарачки — так їй було краще видно з-за листя лавру.

Перед будинком стояв "Роллс-Ройс", водій обходив авто, щоб відчинити дверцята перед пасажиром. З салону підвелася жінка, й сер Чарльз із люб'язною посмішкою запропонував їй руку. Коли вони вийшли на світло, серце Ліри стиснула невидима рука: вона побачила, що гостем сера Чарльза була її мати, пані Кольтер.

Віл обережно крокував залитою місяцем травою в Ситагазі, рахуючи свої кроки та тримаючи перед очима уявну картину кабінету — слід було з'ясувати його місцерозташування відносно вілли, розташованої в цьому світі. Це була біла оштукатурена будівля з колонами, що стояла посеред чепурного садка зі статуями та фонтаном. Хлопець добре розумів, як легко помітити його на відкритій місцевості та до того ж у світлі місяця.

Вирішивши, що він уже досяг потрібного місця, Віл зупинився, знову дістав ніж та почав водити ним у повітрі. Ті невидимі маленькі проріхи були повсюди, але їх усе одно слід було відшукувати — інакше кожен змах ножа відчиняв би вікно.

Спочатку він прорізав зовсім невеличку дірку — розміром із два-три дюйми — та зазирнув у неї. З того боку була лише темрява, отже, з'ясувати, де він знаходиться, було неможливо. Тоді він зачинив віконце, повернувся на дев'яносто градусів та відчинив інше. Цього разу прямо перед ним знаходилася

тканина — товстий зелений оксамит,з якого були зроблені штори кабінету. Але де вони висять відносно шафи? Йому довелося зачинити й це вікно, повернутися в інший бік та спробувати знову.

Третя спроба виявилася вдалішою: завдяки світлу, що проникало крізь відчинені двері кабінету, з цього місця було нечітко видно все приміщення: стіл, диван, засклену шафу… Віл побачив, що бокова поверхня мідного мікроскопа слабко світиться. В кімнаті не було нікого, і весь будинок був занурений у тишу. Кращого годі було й бажати!

Хлопець ретельно оцінив відстань до шафи, зачинив вікно, зробив чотири кроки вперед та знову підняв ніж. Якщо він не помиляється, слід робити вікно саме тут — тоді він зможе, не сходячи з місця, розрізати скло шафи, взяти алетіометр та зачинити вікно за собою.

Він прорізав вікно саме на потрібній висоті. Скло шафи знаходилося лише за декілька дюймів від нього, і хлопець наблизив обличчя до вікна та послідовно оглянув усіполички.

Алетіометра там не було.

Спочатку Віл вирішив, що обрав не ту шафу. Їх було в кабінеті чотири — він підрахував їх та запам'ятав їхнє розташування вранці. Вони являли собою високі засклені квадратні стенди з темного дерева, полиці яких були обтягнуті оксамитом. Очевидно, їхнє призначення полягало в тому, щоб виставляти в них напоказ цінні речі з порцеляни, золота та слонової кістки. Може, він просто відчинив вікно не перед тією шафою? Але на верхній полиці стояв громіздкий інструмент з мідними кільцями, на який Вілзвернув увагу ще вранці, а на середній полиці, там, куди сер Чарльз поклав алетіометр, було

вільне місце. Шафа була саме тою, та алетіометра в ній не було.

Віл зупинився та глибоко вдихнув. Що ж, доведеться оглянути весь кабінет. Навмання відкривати всюди віконця недоцільно — на це піде вся ніч. Віл зачинив вікно, котре прорізав перед шафою, відчинив інше в місці, з якого можна було оглянути решту кімнати, і, запам'ятавши, що де знаходиться, зачинив його, аби прорізати за диваном ще одне, цього разу велике, — звідти він міг у разі потреби легко втекти.

Його рука боляче пульсувала, а пов'язка послабла. Він спробував якомога сильніше перетягнути та зав'язати її. Потім він повністю перейшов до будинку сера Чарльза, сховався за шкіряним диваном та, стиснувши в руці ніж, прислухався.

Як і раніше, в будинку панувала тиша. Тоді хлопець підвівся та оглянув кімнату. Двері в коридор були напіввідчинені, і світла, що проходило крізь них, цілком вистачало, щоб орієнтуватися в кабінеті. Шафи, книжкові полиці, картини — усе було таким самим, як уранці.

Віл ступив на товстий килим та послідовно оглянув усі шафи. Алетіометра не було. Не було його й на столі, серед охайних купок книг і паперів, й на камінній полиці посеред карток-запрошень на якісь презентації та прийоми, і на підвіконні та восьмикутному столику біля дивана.

Віл повернувся до стола, наміряючись оглянути шухляди, але у глибині душі знав, що на нього чекає невдача.

Цієї миті він почув тихий скрип шин по гравію — настільки тихий, що хлопець навіть подумав, що той почувся йому, але про всяк випадок застиг на місці та прислухався.Усе було тихо.

А потім відчинилися вхідні двері.

Віл відразу кинувся за диван та пригнувся за ним поруч із вікном, що виходило на залиту місячним сяйвом траву Ситагаза. Раптом він почув з іншого світу звук кроків по траві, визирнув та побачив, що до нього біжить Ліра. Він з'явився з вікна саме вчасно, щоб устигнути помахати їй рукою та притиснути палець до губ, і дівчинка вповільнила ходу, зрозумівши, що він уже знає про повернення сера Чарльза.

— Я не знайшов його, — прошепотів Віл, коли Ліра наблизилася до нього. — Його там не було. Мабуть, він узяв його із собою. Я послухаю, чи не покладе він його назад, а ти залишайся тут.

— Ні! Все значно гірше! — майже вигукнула дівчинка, і Віл побачив, що вона близька до паніки. — Вона з ним… пані Кольтер, моя мати… я не знаю, як вона опинилася тут,але якщо вона побачить мене, я пропала, Віле! І тепер я знаю, хто він, я згадала, де бачила його — його звати лорд Борі-ель! Я бачила його на вечірці в пані Кольтер в той вечір, коли втекла! Він, мабуть, увесь цей час знав, хто я така…

— Тсс! Якщо ти збираєшся так галасувати, нам не можна тут залишатися.

Ліра судорожно ковтнула та взяла себе в руки, після чого похитала головою.

— Пробач, — прошепотіла вона. — Я хочу залишитися тут та послухати, про що вони розмовлятимуть.

— Тоді тихше…

З коридору долинали голоси. Віл уже знову був у кабінеті, і хоча кожен із них міг торкнутися іншого рукою, вони знаходилися у різних світах — Віл у своєму світі, Ліра в Ситагазі. Побачивши руку хлопця, Ліра взяла її та жестами показала, що слід перев'язати рану. Віл витягнув руку, щоб вона могла це зробити, а сам тим часом сидів навпочіпки за диваном, уважно прислухаючись до того, що відбувалося в будинку.

Кімната освітилася. Віл почув, як сер Чарльз відсилає слугу, входить до кабінету та зачиняє за собою двері.

— Дозвольте запропонувати вам келих токайського, — звернувся Летром до жінки.

Низький та приємний голос відповів йому:

— Це дуже мило з вашого боку, Карло. Я вже багато років не куштувала токайського.

— Сідайте ближче до каміна.

Почулися тихий булькіт вина, дзенькіт графина об край келиха та слова подяки, а потім сер Чарльз усівся на диван, опинившись за декілька дюймів від Віла.

— Ваше здоров'я, Марісо, — промовив він та відсьорбнув вино. — Тепер, гадаю, ви скажете мені, що привело вас сюди.

— Я хочу знати, де ви взяли алетіометр.

— Навіщо це вам?

— Він був у Ліри, а я хочу відшукати її.

— Навіть не уявляю собі, нащо вона вам потрібна. Вона просто огидне дівчисько.

— Нагадаю вам, що вона моя дочка.

— Це робить її ще огиднішою, адже в такому разі вона навмисно опиралася вашому чарівному впливу. Вона не могла стати такою лише з волі випадку.

— Де вона?

— Я скажу це вам, обіцяю, але спочатку ви мусите дещо розповісти мені.

— Якщо зможу, — сказала жінка трохи іншим тоном, який Віл витлумачив як попередження. Голос пані Кольтер буквально п'янив — він заспокоював, був солодкозвучний, мелодійний і вельми молодий. Вілові закортіло побачити, яка вона на вигляд, адже Ліра ніколи її не описувала, а обличчя жінки, яка розмовляє таким голосом, мало бути пречудовим. — Що саме ви хотіли б знати?

— Що замислив Ізраель?

Запала тиша, ніби жінка обмірковувала свою відповідь. Віл подивився крізь вікно на Ліру й побачив, що на її освітленому місяцем обличчі очі стали круглі від страху й що вона кусала

собі губи, аби нічого не сказати, та щосили прислухалася до розмови.

Нарешті пані Кольтер відповіла:

— Добре, я скажу вам. Лорд Ізраель збирає армію, маючи на меті завершення тієї війни, що відбулася в небі цілу вічність тому.

— Який романтизм! Утім, у нього, здається, є вельми модерні можливості. Що він зробив із магнітним полюсом?

— Він знайшов спосіб геть усунути бар'єр між нашим світом та іншими. Це спричинило глибокі зрушення в магнітному полі Землі та, мабуть, відгукнулося в цьому та інших світах… Але як ви про це дізналися? Карло, я гадаю, ви маєте відповісти на деякі мої запитання. Що це за світ? І як ви перенесли мене сюди?

— Це лише один із мільйонів світів. Між ними існують проходи, але відшукати їх нелегко. Я знаю з десяток таких, однак місця, в які вони виходять, пересунулися, і причиною цього, очевидно, є дії Ізраеля. Здається, тепер можна пройти прямо з цього світу до нашого, а також до багатьох інших. Раніше був лише один світ, що виступав як перехрестя: усі проходи йшли до нього. Отже, можете уявити собі моє здивування, коли я, пройшовши сьогодні вікном, побачив вас, а також мою радість з того, що виникла можливість привести вас прямо сюди, не наражаючи на ризик перебування в Ситагазі.

— В Ситагазі? А що це?

— Перехрестя. Світ, у якому в мене є інтерес, моя люба Марісо. Але наразі він надто небезпечний, аби можна було відвідати його.

— А чому він небезпечний?

— Небезпечний для дорослих — діти можуть ходити туди вільно.

— Що? Ви мусите розповісти мені про це, Карло! — промовила жінка, і навіть Віл відчув нетерпіння, що її охопило. — Різниця між дітьми та дорослими — це найважливіша річ. На ній ґрунтується вся загадка Пилу! Саме тому я повинна знайти дитину. А відьми знають її справжнє ім'я — я також майже дізналася його від однієї з них, але вона надто швидко вмерла. Я повинна відшукати дитину! Вона звідкись знає таємницю, і я також повинна її знати…

— І ви її знатимете. Цей інструмент змусить її повернутися сюди, можете не сумніватися. А коли вона віддасть мені те, що мені треба, можете брати її. Між іншим, Марісо, розкажіть мені про вашого незвичайного охоронця. Я ніколи не бачив таких солдатів — хто вони такі?

— Люди як люди. Але… Їх піддали певній операції. У них немає деймонів, і тому вони не мають ані страху, ані уяви чи свободи волі, а отже, битимуться доти, доки їх не розірвуть на шматки.

— Немає деймонів? Що ж, це дуже цікаво. Коли ви згодні поділитися одним із них, я можу запропонувати вам невеличкий експеримент. Я хотів би побачити, чи зацікавлять вони примар. Якщо ні, то ми колись зможемо пересуватися Ситагазом.

— Примар? Яких примар?

— Я поясню це вам пізніше, моя люба. Вони є причиною того, що дорослі не можуть відвідувати той світ. Пил — деймони — діти — примари — операція… Так, це цілком можеспрацювати. Пригощайтеся вином.

Віл почув у себе за спиною різкий видих — Ліра також помітила мавпу. Хлопець тихо повернувся до неї та прошепотів:

— Повертайся до іншого вікна та проходь крізь нього до саду. Знайди декілька камінців та кидай їх у вікно кабінету. Треба, щоб вони на декілька секунд відвернулисяі я міг схопити алетіометр. Після цього повертайся до того вікна та чекай мене.

Ліра кивнула, розвернулася та мовчки побігла по траві. Віл повернувся до розмови в кабінеті. Жінка казала:

— … Ректор Коледжу Джордана — дурний дідуган. Гадки не маю, навіщо він віддав його їй — щоб навчитися хоч якось користуватися ним, потрібні декілька років старанного навчання. А тепер, Карло, ваша Черга. Як ви його знайшли? І де дитина?

— Я побачив, як вона користувалася ним у міському музеї. Звичайно, я відразу впізнав її, бо бачив її на тій вечірці, і зрозумів, що вона, мабуть, знайшла прохід. Потімя подумав, що міг би скористатися ним заради власних цілей. Отже, коли я вдруге зустрів її, то украв прилад.

— Вельми відверто.

— А навіщо соромитися — ми вже давно не діти.

— І де вона зараз? Що вона зробила, коли побачила, що алетіометра немає?

— Вона прийшла до мене — для чого, як я розумію, потрібна неабияка сміливість.

— З цим у неї все гаразд. А що ви збираєтеся з ним робити? Навіщо він вам?

— Я сказав їй, що вона може отримати його назад — за умови, що вона принесе мені дещо, певну річ, яку я не можу здобути самотужки.

— І що це за річ?

— Не знаю, чи ви…

Цієї миті у вікно кабінету врізався перший камінь. Скло із шибки посипалося з гучним дзенькотом, і відразу тінь мавпи зникла зі стіни, а дорослі одночасно різко вдихнули. Пролунав ще один удар, потім ще один, і Віл відчув, як спружинив диван — це підскочив сер Чарльз.

Хлопець різко схопив зі столика алетіометр, кинув його в кишеню та скочив у вікно. Опинившись на траві в Ситагазі, він відразу почав мацати повітря у пошуках невловимих країв вікна, намагаючись при цьому заспокоїтися та зосередитися — адже від жахливої небезпеки його відділяли лише декілька футів повітря.

Почувся вереск — ані людський, ані тваринний, до того ж набагато відразливіший від них, — і Віл зрозумів, що це була та

мерзенна мавпа. На ту мить більша частина вікна вже була ним зачинена, але ще залишалася невеличка дірочка на рівні грудей. Раптом у дірці з'явилася вкрита золотавою шерстю лапа з чорними нігтями, і Віл відсахнувся. Слідом за лапою поткнулася морда, гідна иайжахливішого кошмару: оголені гострі зуби та очі, що палали такою зосередженою злістю, що вона вдарила Віла майже як спис.

Ще мить, і потвора пролізла б крізь віконце, і тоді все скінчилося б; але ніж і досі був у Віловій руці, і він інстинктивно підняв його та різонув мавпячу морду — вірніше, те місце, де вона знаходилася, бо тварина встигла вчасно підскочити. Це дало хлопцеві змогу схопити краї вікна та затулити їх.

Його власний світ зник — він був один у залитому місяцем парку Ситагаза, переляканий до нудоти, тремтячий та мокрий від поту.

Проте слід було рятувати Ліру. Віл побіг до вікна, відчиненого ним у кущах, і заглянув туди. Темне листя лаврів та падуба затьмарювало зір, але хлопець відхилив йогота проскочив у сад біля будинку Летрома, у затінок під гілками. Розбите вікно кабінету діамантами виблискувало під місяцем.

Він побачив, як з-за рогу будинку вискочила мавпа та якимись котячими рухами поскакала по траві, за нею з'явилися сер Чарльз і жінка. В руці Летрома був пістолет. Жінка у нього за спиною була вродливою до нестями — Віл добре роздивився це у світлі місяця. Її блискучі темні очі випромінювали магію, а струнка постать принаджувала погляд своєї грацією. Але потім вона клацнула пальцями, і мавпа відразу зупинилася та скочила їй на плечі, і тоді хлопець побачив, що ця чарівна жінка та лиховісна мавпа — одне ціле.

Але де Ліра?

Дорослі озирнулися, потім жінка опустила мавпу, й та почала нишпорити по траві, ніби принюхуючись чи шукаючи сліди. У саду стояла тиша. Якщо Ліра була вже в кущах, вона нізащо не змогла б зрушити з місця зовсім безшумно, і тоді її відразу помітили б.

Сер Чарльз ледь чутно брязнув запобіжником пістолета й почав удивлятися в кущі. Вілу здалося, що очі старого зупинилися на ньому, але потім той перевів погляд далі.

Цієї миті обоє дорослих повернулися ліворуч — мавпа щось там почула. Вона миттю кинулася туди, де мала ховатися дівчинка, і Віл зрозумів, що за секунду тварина її знайде…

Але тут із кущів на траву вистрибнула смугаста кішка та зашипіла.

Мавпа почула це й відразу, ще в повітрі, розгорнулася. Було видно, що вона спантеличена, але її подив, мабуть, годі й порівнювати було зі здивуванням, яке охопило Віла. Золотава тварина скочила на лапи мордою до кішки, котра вигнула спину, задерла хвіст і тепер стояла боком до мавпи, шиплячи, плюючись та кидаючи їй виклик.

І мавпа прийняла його, кинувшись назустріч. Кішка відскочила, хрест-навхрест вдаривши по повітрю лапою, тим часом Ліра вже опинилася поруч із Вілом та разом з Пантелеймоном пірнула у вікно. До них долетів пронизливий крик кішки. Мавпа, морду котрої зачепили гострі пазурі, заверещала у відповідь і кинулася в обійми ані Кольтер, а кішка стрибнула в кущі свого світу та зникла з очей.

Пролізши крізь вікно, Віл знову почав намацувати пальцями його майже невловимі краї та защипувати, і коли від вікна залишалася тільки невелика щілина, крізь нього долетів звук поспішливих кроків та тріск гілок…

Але вікно вже зникло, і відразу запанувала абсолютна тиша. Віл опустився на коліна на росисту траву та намацав у кишені алетіометр.

— Ось він, — сказав хлопець.

Ліра взяла прилад. Віл тремтячими руками засунув ніж у піхви, ліг на траву, заплющив очі й незабаром відчув, як місяць купає його сріблом, а Ліра ніжними обережними рухами розв'язує бинт та затягує його знов. Тремтіння в його тілі поступово минало.

— О Віле, — почув він голос дівчинки, — я так вдячна тобі за все, що ти зробив!

— Сподіваюся, з кішкою все гаразд, — пробурмотів хлопець. — Вона схожа на мою Моксі. Мабуть, зараз вона вже вдома, у своєму рідному світі, й забула всі прикрощі.

— Знаєш, що мені здалося? На мить я подумала, що вона — твій деймон. Між іншим, вона зробила те, що мав би зробити гарний деймон. Ми врятували її, а вона — нас. Ходімо, Віле, не лежи на траві, вона волога. Якщо ти не ляжеш зараз у справжнє ліжко, то застудишся. Ходімо в отой великий будинок, там мусять бути ліжка, їжа та все інше. Я зроблю тобі нову пов'язку, зварю каву, приготую омлет — все, що забажаєш, а потім ми ляжемо спати. Тепер, коли в нас є алетіометр, нам нічого не загрожуватиме, ось побачиш. Я

нічого не робитиму сама, лише допомагатиму тобі шукати батька, обіцяю…

Вона допомогла Вілу підвестися, й вони повільно пішли садом до великого будинку, що білів під місяцем.

10

Шаман

Лі Скоресбі зійшов на берег у порту в гирлі Єнісею та побачив, що це місце перебуває у стані хаосу — рибалки намагаються продати консервним заводам мізерні уломи невідомих видів риби, власники кораблів обурені тим, що влада, аби впоратися з наслідками підйому води, підвищила портовий збір, а мисливці сходяться до міста, неспроможні працювати через швидке танення тайги та панічне метушіння тварин.

Лі зрозумів, що йому буде дуже складно суходолом дістатися туди, куди йому треба: навіть у звичайні часи тайгова дорога являла собою очищену від лісу смуту мерзлої землі, а нині танула навіть вічна мерзлота, і поверхня. землі перетворилася на море багнюки.

Отже, Лі віддав на зберігання повітряну кулю й обладнання, на залишки золота найняв човен із бензиновим двигуном, придбав декілька бочок палива та їжу й вирушив проти течії.

Спочатку він просувався досить повільно. Течія була вельми швидкою, рівень води в Єнісеї суттєво піднявся, й ріка несла в океан усілякий бруд: стовбури дерев, гілки, трупи потонулих тварин, а одного разу Лі навіть побачив розпухлий

труп людини. Невеличкий мотор працював на повну потужність, і Лі доводилося постійно стежити за тим, куди він пливе.

Метою його подорожі було селище племені Грумаиа. Допомогти йому дістатися туди могла лише власна пам'ять — декілька років тому він пролітав над тією місцевістю. Утім, на пам'ять він не скаржився, хай навіть береги ріки дуже змінилися — значна частина деталей пейзажу, котрі він запам'ятав, зникла у воді кольору кави з молоком. Підвищення температури роз будило комах, й обриси берега були затьмарені величезними хмарами гнусу. Лі змастив обличчя й руки маззю з дурману та безперервно палив міцні сигари, і це дозволяло йому бодай трохи відганяти всюдисущих кровожерів.

Гестер мовчазно сидів на носі човна, його довгі вуха, як завжди, лежали вздовж худої спини, а очі були примружені. Чоловік та деймон уже давно звикли до обопільного мовчання й розмовляли лише в разі потреби.

Уранці третього дня подорожі Лі повернув суденце в невеличку річку, що вливалася до головного потоку, стікаючи з гряди невисоких пагорбів, котрі мали бути вкриті глибоким снігом, але наразі були поцятковані коричневими плямами. Незабаром вони вже пливли між низькими соснами та модринами й через кілька миль побачили велику круглу скелю заввишки з будинок. Лі пристав до берега та прив'язав човен.

— Тут була пристань, — сказав він Гестеру. — Пам'ятаєш того старого мисливця на тюленів з Нової Земблі, котрий розповідав нам про неї? Мабуть, пристань зараз за шість футів під водою.

— Сподіваюся, їм вистачило розуму, щоб побудувати селище досить високо над рікою, — відповів деймон, стрибнувши на землю.

Приблизно за півгодини Лі поклав свою торбу на землю поруч із дерев'яним будинком вождя племені та привітав невеликий натовп, що вже збирався навколо нього. Щоб продемонструвати миролюбні наміри, він використав спільний для всієї півночі жест — поклав на землю біля ніг рушницю.

За мить поруч із нею лежав лук старого сибірського татарина, очі якого майже не визирали зі зморщечок навколо них. Його деймон-росомаха торкнувся носом носа Гестера, котрий у відповідь смикнув вухами.

Вождь щось сказав, Лі відповів англійською. Перепробувавши з півдесятка мов, вони нарешті знайшли таку, якою обидва могли досить вільно спілкуватися.

— Моє шанування тобі та твоєму племені, — промовив Лі. — У мене є курильна трава, не надто гарна, але для мене честь запропонувати її тобі.

Вождь вдячно кивнув, і одна з його дружин узяла в Лі пакунок, котрий той дістав із торби.

— Я шукаю чоловіка на ім'я Груман, — сказав Лі. — Я чув, що твоє плем'я прийняло його до своїх лав. Можливо, ви знаєте його під іншим ім'ям, але він європеєць.

— Ми чекали на тебе, — відповів вождь.

Інші мешканці села, що зібрались у кволих сонячних променях на багнистому майданчику посеред будинків, не

розуміли бесіди, але побачили задоволення, що з'явилося на обличчі вождя. Лі та його деймон відчули полегшення. Вождь кілька разів кивнув.

— Ми сподівалися, що ти таки з'явишся тут, — повторив він. — Ти прийшов, аби відвезти доктора Грумана до іншого світу.

Брови Лі злетіли догори, але він лише відповів:

— Як скажеш, вождю. Він тут?

— Іди за мною, — мовив вождь.

Інші мешканці селища шанобливо розступилися. Знаючи, що Гестеру дуже не подобається багнюка, Лі взяв його на руки, завдав на плечі торбу та пішов за вождем лісовою стежкою. Десь на відстані десяти польотів стріли від селища, на галявині серед високих модрин, він побачив шкіряну ярангу.

Вождь зупинився біля входу. Яранга була прикрашена іклами вепра та рогами лося й північного оленя, але це були не просто мисливські трофеї — вони були обвішані сухими квітами та охайно переплетені сосновими гілочками. Судячи з усього, вони являли собою предмети для якогось ритуалу.

— Розмовляй із ним шанобливо, — тихо попередив вождь Лі Скоресбі. — Він шаман, і в нього болить серце.

Раптом Лі відчув, як по його спині пробігли мурашки, а Гестер у нього на руках напружився — вони побачили, що весь цей час за ними спостерігали. З-посеред сушених квітів та соснових гілок на них дивилося яскраво-жовте око. Це був деймон; побачивши, що Лі дивиться на нього, він повернув

голову, обережно взяв у міцний дзьоб соснову гілочку та ніби завісив нею отвір.

Вождь щось голосно сказав своєю мовою. Лі нібито почув ім'я, котре вже знав від мисливця на тюленів — Джопарі. За мить шкіряна завіса на вході до яранги відгорнулася.

На порозі стояв худорлявий чоловік із палаючими очима, одягнений у шкури та хутро. Його чорне волосся вже почало сивіти, а на його кулаку сидів деймон-яструб та сердито дивився на прибульців.

Вождь тричі вклонився та пішов геть, залишивши Лі наодинці з шаманом-академіком, котрого він так давно шукав.

— Докторе Груман, — звернувся він до чоловіка, — мене звати Лі Скоресбі. Я родом із Техаса, за фахом аеронавт. Якщо ви запросите мене увійти та погодитеся поговорити зі мною, я розповім, що привело мене сюди. Я ж не помилився — ви доктор Станіслав Груман із Берлінської академії?

— Так, — відповів шаман. — Кажете, ви з Техаса? Вітри довго несли вас сюди з вашої батьківщини, пане Скоресбі.

— Нині у світі дмуть вельми дивовижні вітри, сер.

— Справді так. Сьогодні доволі тепло. У моїй яранзі с лава, і якщо ви допоможете мені винести її назовні, ми можемо посидіти та поговорити на сонці. У мене є кава, тож, якщо бажаєте, я зварю її.

— Це дуже мило з вашого боку, сер, — відповів Лі та самотужки виніс дерев'яну лаву. Тим часом Груман пішов до печі та розлив гарячий напій у два жерстяні кухля. Йоговимова

здалася Лі не німецькою, а чисто англійською — директор обсерваторії мав рацію.

Коли вони всілися (Гестер незворушно сидів поруч із Лі, а великий яструб круглими очима дивився на сонце), аеронавт розпочав свою розповідь. Він повідомив Грумана про зустріч у Трольсанді із Джоном Фаа, владарем циган, розповів, як вони найняли ведмедя Йорика Бернісона та дісталися Больвангара, як врятували Ліру та інших дітей,і передав співрозмовникові те, що почув від Ліри та Серафіни Пеккала, коли вони летіли на повітряній кулі до Свольбарда.

— Бачите, докторе Груман, з того, як це описала дівчинка, мені здалося, що лорд Ізраель наче виставляв напоказ перед ученими ту відрізану голову в брилі криги й так налякав їх, що вони не стали роздивлятися її зблизька. Саме це навело мене на думку, що ви, ймовірно, залишаєтеся серед живих. Сер, без сумніву, ви володієте широкими знаннями з даного предмета. Вас добре знають на всьому арктичному узбережжі — я чув, що ви просвердлили собі череп, що об'єктами ваших досліджень були то океанське дно, то Північне сяйво, що десять чи дванадцять років тому ви з'явилися наче нізвідки, і все це було вельми цікаво. Проте, докторе Груман, мене привела сюди не просто цікавість — мене тривожить доля дівчинки. Я думаю, вона відіграє важливу роль у долях усього цього світу, і такої самої думки дотримуються відьми. Якщо ви знаєте щось про неї та про те, що наразі відбувається, я хотів би, щоб ви повідомили це мені. Як я вже казав, щось підказує мені, що ви можете мені допомогти, і саме тому я тут. Але, якщо я не помиляюся, вождь племені сказав, що я прийшов сюди, аби відвезти вас до іншого світу. Може, я неправильно його зрозумів? І ще одне запитання: що це за ім'я, яким він назвав вас? Це племінне ім'я чи, може, якийсь магічний титул?

Груман посміхнувся:

— Він назвав мене моїм власним ім'ям — мене звати Джон Пері. Так, ви прийшли, щоб відвезти мене до іншого світу. А щодо того, що привело вас сюди, я гадаю, ця річ знаходиться тут.

З цими словами він розкрив долоню, і Лі побачив щось таке, що вкрай збентежило його. Він дивився на перстень із срібла та бірюзи, бачив візерунок, характерний для індіанців племені навахо, він навіть знав, що він колись належав його матері, знав його вагу та гладкість каменя, знав, що те місце, де від каменя відколовся шматочок, ювелір трохи прикрив виступом срібла — багато років тому, коли він був ще хлопчиком та жив серед порослих полином прерій своєї батьківщини, його пальці безліч разів пробігали по цьому персню.

Лі відчув, що стоїть на ногах. Гестер прищулив вуха та тремтів. Яструб невідомо як устиг опинитися між Лі та Груманом — мабуть, він захищав шамана, але Лі й не збирався нападати на нього. Відчуваючи себе знову дитиною, він тремтячим голосом спитав:

— Де ви це взяли?

— Візьміть його, — відповів Груман, тобто Пері. — Воно виконало своє призначення — покликало вас сюди. Більше воно мені не потрібне.

— Але як… — розгублено промовив Лі, беручи дорогу його серцю річ із долоні Грумана. — Я не розумію, як ви… де ви могли знайти його. Я не бачив цю річ уже сорок років.

— Я шаман і вмію робити багато чого такого, що ви не розумієте. Сідайте, пане Скоресбі, та спробуйте заспокоїтися. Я розповім вам усе, що вам треба знати.

Лі сів і, як колись давно, почав пестити перстень пальцями.

— Що ж, я вражений, сер, — сказав він. — Чекаю з нетерпінням того, що ви мені повідомите.

— Дуже добре, — промовив Груман. — Я почну з того, що повторю: мене звати Джон Пері. Я народився в іншому світі. Хай там як, але лорд Ізраель — не перша людина, котрапереміщувалася між світами, хоча це саме він так широко відчинив прохід між ними. У своєму світі я був солдатом та мандрівником. Дванадцять років тому я супроводжував експедицію до місця в моєму світі, що відповідає вашій Беринговій Землі. Наміри моїх товаришів відрізнялися від моїх, бо я шукав щось таке, про що йшлося у давніхлегендах: проріху в структурі світу, діру, що поєднувала два всесвіти. Деякі з моїх товаришів зникли. Шукаючи їх, я разом із двома іншими людьми пройшов крізь ту діру, те вікно, та залишив свій світ, навіть не помітивши цього. Спочатку ми не зрозуміли, що сталося. Ми йшли вперед, доки не знайшли якесь місто, і лише тоді збагнули, що помилки не може бути — це був інший світ. Але потім, як не намагалися, ми так і не знайшли той прохід. Ми пройшли крізь нього у віхолу, а ви — бувалий північанин, тож знаєте, що це означає.

Отже, в нас не було іншого вибору, як залишитися в цьому світі. Незабаром ми дізналися, наскільки небезпечним є це місце. Тут мешкали якісь привиди чи упирі, ці невблаганні створіння заподіювали людині неминучу смерть. Двоє моїх товаришів невдовзі стали жертвами примар — саме так їх називали люди.

Отже, я зрозумів, наскільки жахливим місцем є той світ, і не міг дочекатися, коли я вже залишу його. Шлях до мого рідного світу був для мене закритий, але там існувалипроходи до інших світів, і після деяких пошуків мені пощастило. І, пане

Скоресбі, щойно потрапивши сюди, я побачив щось неймовірне — свого деймона. Так, до того я не знав про існування Саяни Кетори. Тутешні люди й гадки не мають, що існують світи, де деймон являє собою лише тихий голос у вашій голові. Чи можете ви уявити собі всю глибину мого здивування, коли я дізнався, що частина моєї натури є жіночою та має вигляд чарівної птиці? Отже, я разом із Саяною Кеторою почав мандрувати північними краями, і мешканці Арктики, скажімо, мої добрі друзі в цьому селищі, багато чого мене навчили. Те, що вони розповіли мені про цей світ, заповнило деякі прогалини у знаннях, здобутих у себе вдома, і я знайшов відповіді на численні загадки всесвіту. Узявши собі ім'я Груман, я вирушив до Берліна. Я нікому не розповідав про те, звідки я прийшов — це було моєю таємницею. Я подав до тамтешньої академії дисертацію та згідно з правилами захистив її тези в дискусії. Я був поінформований краще, ніж академіки, тому для мене було нескладно здобути там членство. Отже, маючи науковий ступінь та певне ім'я, я почав працювати в цьому світі, і загалом він мене задовольняв. Щоправда, мені не вистачало деяких речей зі свого світу. Пане Скоресбі, ви одружений? Ні? А в мене була сім'я — я дуже любив свою дружину та свого сина, свою єдину дитину.Хлопчикові не було ще й року, коли я залишив цей свій світ. Я дуже за ним скучав — але навіть якби я витратив на пошуки тисячу років, мені все одно навряд чи пощастило б відшукати шлях назад. Ми були розлучені навіки. Щоб утішитися, я з головою поринув у працю. Я шукав нові форми знання: ознайомився з культом черепів, став шаманом… Крім того, я зробив декілька вельми корисних відкриттів: приміром, навчився робити з моху-кров'янки мазь, що зберігає всі достоїнства живої рослини. Пане Скоресбі, нині я дуже багато знаю про цей світ. Наприклад, я знаю про Пил. З виразу вашого обличчя я бачу, що вам знайомий цей термін. Він до смерті лякає ваших богословів, але ж вони самі лякають мене. Я знаю, чим займається лорд Ізраель, і знаю навіщо — саме тому я викликав вас сюди. Річ у тому, що я збираюся

допомогти йому, бо завдання, котре він перед собою поставив, є найвеличнішим у всій історії людства. Найвеличнішим за всі тридцять п'ять тисяч років людської історії, пане Скоресбі.

Я сам можу небагато. В мене хворе серце, і жодна людина у цьому світі не здатна мені допомогти. Мабуть, мене вб'є перше ж велике зусилля. Але я знаю дещо таке, чого не знає лорд Ізраель і що йому конче потрібне для того, щоб його зусилля не були марними. Бачите, мене дуже інтригував той нещасний світ, у якому примари живляться людською свідомістю. Мені хотілося дізнатися, що вони собою являють і звідки вони з'явилися. Як шаман, я у вигляді духа можу відвідувати такі місця, куди нема шляху фізичному тілу, і я провів чимало часу в трансі, досліджуючи цей світ. Я з'ясував, що декілька століть тому тамтешні науковці створили інструмент собі на загибель: річ, яку вони назвали магічним ножем. Можливості його дуже великі — більші, ніж здогадувалися його творці, вони навіть набагато перевищують те, що відомо про ніж їхнім спадкоємцям, — і, використовуючи його, вони якимось чином впустили до свого світу примар. Я знаю про магічний ніж майже все, знаю, де він зараз, знаю, як впізнати того, хто має користуватися ним, і знаю, чим ця людина може допомогти лордові Ізраелю. Я сподіваюся, що хранителем ножа є людина, здатна виконати це завдання. Отже, я викликав вас сюди, і ви повинні полетіти звідси на північ, до світу, відкритого лордом Ізраелем — гадаю, саме там перебуває хранитель ножа. Пам'ятайте, що той світ вельми небезпечний. Ці примари гірші від будь чого у вашому чи моєму світі. Ми муситимемо виявляти обережність та мужність. Я не повернуся, вам же, якщо ви бажаєте знову побачити свою батьківщину, знадобиться вся ваша хоробрість, все вміння, весь талан. Дякую за те, що відшукали та вислухали мене, пане Скоресбі.

Шаман замовк. Його обличчя було мертвотно-блідим та спітніло.

— Це найбожевільніша пропозиція з тих, що я чув за своє життя! — промовив Лі.

Він у збудженні підвівся та почав ходити туди-сюди. Гестер немигаючими очима стежив за ним із лави. Очі Грумана були напівзаплющені, а його деймон сидів у нього на коліні, уважно дивлячись на аеронавта.

— Вам потрібні гроші? — запитав Груман. — Я можу дістати вам золота, зробити це нескладно.

— Чорт забирай, я прийшов сюди не по золото! — вигукнув Лі. — Я прийшов сюди… прийшов подивитися, чи ви живий, бо хотів переконатися в цьому. Що ж, моя цікавість наразі вдоволена.

— Радий це чути.

— Існує ще один аспект цієї справи, — додав Лі та розповів Грутману про нараду відьом на озері Енара й рішення, яке вони ухвалили.

— Розумієте, — закінчив він, — ця дівчинка Ліра… Вона є головною причиною того, що я погодився допомогти відьмам. Ви кажете, що привели мене сюди за допомогою цього персня навахо. Може, так воно і є, а може, й ні. Я знаю лише те, що прийшов сюди, щоб допомогти Лірі. Я ніколи не бачив такої дитини, і якби в мене була дочка, я був би радий, аби вона була бодай наполовину такою сильною, хороброю та доброю. Я чув, що ви знали про якусь річ — я навіть гадки не мав, що вона собою являє, — котра забезпечуєзахистом того, в кого вона

знаходиться. А з того, що ви мені сказали, я доходжу висновку, що це має бути магічний ніж. Отже, такою є моя ціна за перевезення вас до іншого світу, докторе Груман: не золото, а магічний ніж, і я бажаю одержати його не для себе, а для Ліри. Ви повинні присягнутися, що забезпечите її захистом, котрий надає ця річ, і тоді я доправлю вас куди завгодно.

Шаман уважно вислухав його та відповів:

— Добре, пане Скоресбі, я присягаюся. Ви довіряєте моєму слову?

— Чим ви присягаєтесь?

— Назвіть, що хочете. Лі подумав і промовив:

— Присягніться тим, що змусило вас відкинути любов відьми. Гадаю, це найважливіша для вас річ.

Очі Грумана здивовано розширилися. Він сказав:

— Ви влучили в точку, пане Скоресбі. Я радо присяг-нуся цим. Даю вам слово, що зроблю все можливе, щоб Ліра Белаква потрапила під захист магічного ножа. Але попереджаю вас: хранитель ножа виконує свої власні завдання, і не виключено, що внаслідок цього він наразить її на ще більшу небезпеку.

Лі похмуро кивнув.

— Можливо, — погодився він, — але хоч якою примарною є надія на безпеку, я хотів би, щоб дівчинка з цього скористалася.

— Я дав слово. А тепер я маю вирушити до нового світу, а ви маєте відвезти мене.

— А вітер? Здається, ви надто погано себе почуваєте, щоб не звертати увагу на погоду?

— Залиште вітер мені.

Лі кивнув, присів на лаву та знову почав водити пальцями по бірюзовому персню, а тим часом доктор Груман зібрав якісь речі в торбу зі шкіри північного оленя. Вони вийшли на лісову стежку та пішли до селища.

Наближаючись до нього, вони здалека почули голос вождя. Дедалі більше мешканців виходило зі своїх домівок, аби торкнутися руки Грумана, пробурмотіти йому декількаслів та почути у відповідь те, що вигля дало як благословення. Тим часом Лі дивився на небо. Небо на півдні стало чистим, і духмяний вітерець, що задув звідти, ворушив верхівки сосен. На півночі велика ріка, як і раніше, була скута туманом, але вперше за багато днів стало схоже на те, що він колись таки розвіється.

Коли вони досягли скелі, біля якої раніше був причал, Лі поклав торбу Грумана у човен та заправив невеличкий мотор, котрий завівся з першої спроби. Лі відійшов від берега, і вони — шаман на носі та аеронавт біля стерна — полетіли вниз по річці, пронеслися під деревами та так швидко вийшли до Єнісею, що Лі навіть стало боязко за Гестера, котрий, зіщулившись, сидів під бортом. Деймон був досвідченим мандрівником — чому ж він так нервувався?

Допливши до порту в гирлі ріки, вони побачили, що кожен готель, усі мебльовані кімнати, все без винятку вільне житло

зайняте солдатами. Навіть не просто солдатами —це були загони Імперської гвардії Московії, найкваліфікованішої та найкраще екіпірованої армії у світі, до того ж кожен її солдат дав присягу завше підтримувати владу Магістрату.

Лі намірявся перед відльотом відпочити — Груман, здається, дуже потребував цього відпочинку, але можливості відшукати вільну кімнату не було.

— Що відбувається? — спитав він у човняра, повертаючи орендований човен.

— Нам це невідомо. Учора сюди прибув полк і реквізував для потреб армії всі квартири, всю їжу та всі кораблі в місті. Якби ви не взяли цей човен, вони забрали б і його.

— А ви знаєте, куди вони прямують?

— На північ, — відповів човняр. — Судячи з усього, невдовзі спалахне нечувана досі війна.

— На північ — це до нового світу?

— Саме так. Далі прибудуть нові загони — це лише авангард. За тиждень у місті не буде зайвого буханця хліба чи галона пального. Вам поталанило, що ви взяли цей човен — ціна на них уже зросла вдвічі…

Сенсу шукати місце для відпочинку не було — навіть якби вони спромоглися його знайти. Стривожений долею своєї повітряної кулі, Лі відразу побіг до складу, в якому він її залишив. Груман тяжко крокував слідом — він почувався кепсько, але все одно не відставав.

Власник складу був зайнятий видачею сержантові гвардії якихось запасних деталей від моторів. Він кинув на них зацікавлений погляд із-за своєї конторки.

— На жаль, кулю реквізували ще вчора, — сказав він. — г У мене не було вибору — ви розумієте, що я маю на увазі?

Гестер клацнув вухами, і Лі зрозумів, на що натякає деймон.

— Ви вже доставили кулю? — спитав він.

— Її збиралися забрати сьогодні.

— Що ж, я забираю її просто зараз — владою, вищою від повноважень Імперської гвардії.

З цими словами Лі показав власнику перстень, котрий він зняв з пальця мертвого скролінга на Новій Земблі. Сержант, що також сидів за конторкою, припинив своє заняття та віддав честь символу Церкви, але попри всю свою дисциплінованість не зміг приховати проблиску здивування, що промайнув у нього в очах.

— Отже, зараз же пришліть декілька людей, аби вони надули кулю, — сказав Лі. — "Зараз" означає негайно. Крім того, мені потрібні продукти харчування, вода та баласт.

Власник складу подивився на сержанта, котрий лише знизав плечима, та побіг займатися повітряною кулею. Лі та Груман тим часом пішли на причал, де стояли баки з пальним — слід було проконтролювати заправлення, а також поговорити наодинці.

— Де ви взяли цей перстень? — поцікавився Груман.

— З пальця мерця. Користуватися ним доволі ризиковано, але в нас не було іншого способу повернути кулю. Як ви гадаєте, сержант щось запідозрив?

— Безперечно, але він знає, що таке дисципліна. Церква для нього вища за будь-які підозри. Якщо він і подасть рапорт, на той час, коли вони зможуть щось вдіяти, ми вжебудемо далеко… Я обіцяв вам вітер, пане Скоресбі? Сподіваюся, він вам сподобається.

Небо в них над головами було голубим, а сонце яскраво сяяло. На півночі над морем усе ще нависав схожий на гірський хребет вал туману, проте вітер швидко відганяв його до полюса, і Лі відчув гостре бажання знову опинитися в небі.

Коли куля почала розбухати від газу і її верхня частина з'явилася над дахом складу, Лі оглянув гондолу та особливо ретельно уклав туди обладнання: хто знає, що чекає на них в іншому світі? Він також дбайливо закріпив свої інструменти, в тому числі непотрібний нині компас — його стрілка безладно метушилася по шкалі, — та пристебнув по периметру гондоли мішки з піском.

Коли газовий балон був уже повним і під поривами вітру хилився в бік півночі, весь напружений, мов звір перед стрибком, а аеростат висів на напнутих канатах, що утримували його на землі, Лі віддав власникові складу решту свого золота, допоміг Груману сісти в гондолу та повернувся до людей біля канатів, аби віддати їм наказ відпустити кулю.

Він не встиг цього зробити. З алейки поруч зі складом почувся тупіт чобіт, і пролунав наказ:

— Стій!

Люди біля канатів зупинилися, деякі з них повернули голови в бік голосу, деякі дивилися на Лі. Аеронавт різко гукнув:

— Відв'язуй!

Двоє з людей послухалися, і куля смикнулася догори, але двоє інших дивилися на солдатів, що вибігали з-за рогу будівлі. Їхні канати все ще були обв'язані довкола стовбурів, і куля різко нахилилася вбік. Лі схопився за кільце, о якого кріпилися стропи, і побачив, що Груман і його деймон також учепилися за нього — шаман двома руками, а яструб пазурами. Лі крикнув:

— Відв'язуйте її, кляті дурні! Вона підіймається!

Куля рвонула угору з такою силою, що чоловіки, як вони не намагалися, не могли втримати її. Один із них розв'язав канат, і той ковзнув по швартовому стовбуру, але другий, відчувши, що канат повзе догори, замість того щоб випустити його, інстинктивно за нього схопився. Лі одного разу вже бачив щось подібне — й це було жахливо. Деймон бідолахи, кремезна лайка, завила від болю та страху — куля злетіла в небо, і за п'ять нескінченних секунд усе скінчилося: руки чоловіка ослабли, і він, уже напівмертвий, полетів униз та вдарився об воду.

Але солдати вже підвели свої рушниці. Повз гондолу просвистів рій куль, одна з них навіть висікла іскри з кільця для кріплення строп, і руки Лі пронизав біль, але жодна з куль не завдала шкоди нікому й нічому. Коли солдати вистрілили вдруге, повітряна куля вже була майже за межами їхньої досяжності, здіймаючись у голубе небо високо над морем. Лі

відчув, як його серце заспівало. Колись він сказав Серафіні Пеккала, що байдужий до польотів, що це лише робота, але насправді він був іншої думки. Ширяти в небі зі сприятливим вітром ззаду та новим світом попереду — що може бути краще?

Він відпустив кільце та побачив, що Гестер, як завжди, з напівзаплющеними очима скорчився в кутку гондоли. Далеко знизу до них долетів ще один залп рушниці". Місто швидко віддалялося від них, а під ними мерехтів на сонці широкий простір Єнісейської губи.

— Ну що ж, докторе Груман, — сказав Лі, — не знаю, як ви, але я в повітрі почуваюся набагато краще. Тому бідоласі слід було відпустити канат. Зробити це так просто, але якщо забаритися бодай на секунду — ти загинув.

— Я дуже вдячний вам, пане Скоресбі, — відповів шаман. — У вас чудово все вийшло. Отже, летимо на північ. Я був би ще вдячніший, якби ви подали мені оте хутро — в повітрі досі дуже холодно.

11

Бельведер

Віл неспокійно розкидався на ліжку у великій білій віллі поруч із парком — його сни були просякнуті тривогою й радістю, тому, прокинувшись, він водночас полегшено зітхнув та подумав, що хотілося б поспати ще трохи. Розплющивши очі, він відчув себе таким в'ялим, що ледь міг рухатися, а коли сів на ліжку, то побачив, що його пов'язка ослабла, а постіль стала малиновою.

Він вибрався з ліжка, пройшов по засипаному пилом та залитому сонцем тихому будинку на кухню. Вони з Лірою спали в кімнатах слуг під горищем — величні ліжка із завісами, що стояли у великих кімнатах унизу, здалися їм вчора надто пишними, — тому шлях до кухні виявився досить тривалим і важким.

— Віле... — стривоженим голосом промовила Ліра, почувши його непевні кроки та повернувшись від плити, на якій вона щось готувала. Дівчинка допомогла йому сісти у крісло.

Віл відчував запаморочення. Він подумав, що, мабуть, утратив чимало крові — на це вказувало все довкола, до того ж його рани й досі кровоточили.

— Я саме робила каву, — сказала Ліра. — Спочатку поп'єш її чи зробити тобі перев'язку? Я зроблю для тебе що завгодно. А в тому холодному ящику є яйця, але я не знайшла печених бобів.

— У такому будинку їх і не може бути. Спочатку перев'яжи мені руку. У крані є гаряча вода? Я хочу помитися — мені аж гидко, що я весь покритий цим...

Ліра пустила воду, а Віл роздягся до спідньої білизни. Він почував себе надто слабким, щоб соромитися через це, але Ліра відчула ніяковість за нього та вийшла з кухні. Хлопець як міг вимився та витерся кухонним рушником, що висів біля плити.

За декілька хвилин Ліра повернулася, несучи одяг для нього — сорочку, парусинові штани та ремінь. Віл одягся, а Ліра розірвала новий рушник на смуги та знову міцно перев'язала йому руку. Її дуже непокоїв стан його ран, і не

лише тому, що з них і досі вільно текла кров, а й тому, що вся рука набрякла та почервоніла. Але Віл нічого не сказав з цього приводу, тому промовчала й вона.

Потім вона налила в чашки каву та підсмажила черствого хліба. Вони віднесли все це у зал в передній частині будинку — з вікон цієї кімнати добре було видно місто, що лежало внизу. Поївши та допивши каву, хлопець відчув себе трохи краще.

— Спитай алетіометр, що робити далі, — запропонував він Лірі. — Ти вже зверталася до нього?

— Ні, — відповіла вона. — Відтепер я робитиму лише те, що ти мені скажеш. Минулої ночі мені спало на думку це зробити, але я не стала. І я не робитиму цього в майбутньому, доки ти мене не попросиш.

— Що ж, тоді зроби це просто зараз, — сказав Віл. — Тепер цей світ є не менш небезпечним, ніж мій. По-перше, тут залишається брат Анжеліки. І якщо…

Він зупинився, побачивши, що дівчинка щось почала казати, але вона замовкла водночас із ним. За мить Ліра опанувала себе та вимовила:

— Віле, учора відбулося дещо таке, про що я не хотіла тобі розповідати. Мені слід було це зробити, але в нас і так було багато справ. Мені шкода…

Вона розповіла йому про все, що бачила з вікна Башти Ангелів, поки Джакомо Парадізі перев'язував йому рану: про те, як на Туліо накинулися примари, як Анжеліка побачила її та з ненавистю на неї подивилася, про погрозу Паоло.

— Ти пам'ятаєш, — спитала дівчинка, — нашу першу розмову з нею? її брат щось сказав про те, що вони тут роблять. Хлопчик сказав: "Він хотів узяти..." — але вона не дала йому закінчити речення — смикнула його, згадав? Я впевнена, він збирався сказати, що Туліо хоче здобути ніж, і саме тому всі діти прийшли туди. Адже якби в них був ніж, вони могли б робити що завгодно, і навіть коли б вони виросли, їм можна було б не боятися примар.

— А який він мав вигляд, коли на нього накинулися ті потвори? — спитав Віл. На подив Ліри, він сидів увесь напружений, а його очі були вимогливими та наполегливими.

— Він... — дівчинка замовкла, спробувавши згадати все достеменно. — Він почав лічити камені в мурі. Він ніби обмацував їх усі, але не встиг цього зробити. Зрештою він наче втратив цікавість до того, що відбувається, зупинився та скам'янів. А що таке? — спитала вона, побачивши вираз Вілова обличчя.

— Річ у тому... Я гадаю, що вони, ці примари, прийшли з мого світу. Якщо вони змушують людей так поводитися, то я не здивуюся, дізнавшись, що вони дійсно з'явилися з мого світу. А коли ті люди з Гільдії відчинили перше вікно туди, примари могли пройти крізь нього.

— Але у твоєму світі немає цих примар! Ти ж ніколи не чув про них, так?

— Може, їх просто якось інакше називають.

Ліра не зовсім розуміла, що Віл має на увазі, але не хотіла тиснути на нього. Його щоки почервоніли, а очі палали.

— Хай там як, — сказала вона, відвернувшись, — значення має те, що Анжеліка бачила мене у вікні. Тепер вона знає, що ніж у нас, і вона розповість це всім дітям. Вона вважає, нібито в тому, що її брата схопили примари, винні ми. Мені шкода, Віле, я повинна була повідомити це тобі раніше. Але в нас зовсім не було вільної хвилинки…

— Мені здається, — відповів хлопець, — що це нічого не змінює. Він катував старого, а щойно дізнавшись, як користуватися ножем, він убив би й нас із тобою. Нам довелося рятувати своє життя.

— Мене все одно непокоїть усе це, Віле. Я маю на увазі, він був братом Анжеліки, і якби ми були на їхньому місці, то також схотіли б здобути ніж.

— Ти маєш рацію, — відповів Віл, — але ми не можемо просто піти туди та змінити те, що вже відбулося. Нам потрібен був ніж, аби повернути алетіометр, і якби ми моглиотримати його без бійки, ми б це зробили.

— Так, звичайно, — погодилася з ним Ліра.

Як і Йорик Бернісон, Віл, без сумніву, був воїном, і коли він казав, що було б краще обійтися без бійки, Ліра знала, що ліпше з ним погодитися: це було не боягузтво, а стратегія. Віл поступово заспокоївся, і його щоки знову зблідли. Його очі дивилися в нікуди — він щось обмірковував. Нарешті він сказав:

— Гадаю, наразі важливіше подумати, що робитимуть сер Чарльз та пані Кольтер. Можливо, той її особливий охоронець, про якого вони розмовляли, солдат з відрізаним деймоном,

дійсно може не звертати уваги на примар. Знаєш, що я думаю? Мені здається, що примари пожирають людських деймонів.

— Але в дітей також є деймони, проте примари на них не нападають. Щось тут не так.

— Тоді має існувати різниця між деймонами дітей і дорослих, — припустив Віл. — Адже така відмінність існує, чи не так? Ти казала мені, що деймони дорослих не змінюють вигляду. Мабуть, річ саме в цьому — і якщо ті солдати взагалі не мають деймонів, це повинно бути все одно що мати деймона дитячого.

— Можливо, — відповіла Ліра. — Та пані Кольтер все одно не боїться примар — вона нічого не боїться. До того ж, Віле, вона така розумна, така безжальна та жорстока, що могла б підкорити їх своїй волі. Вона могла б командувати ними так, як командує людьми, і вони змушені були б коритися їй. Лорд Боріель сильний і розумний, але вона за мить змусила його робити те, що їй потрібно… О, Віле, думаючи про те, що вона могла б зробити, я знову починаю тремтіти від страху. Треба спитати в алетіометра, що робити. Дякувати Богові, він знову в нас.

З цими словами дівчинка розгорнула оксамитовий пакунок і з любов'ю провела руками по золотих ручках.

— Я збираюся спитати про твого батька, — сказала вона, — про те, як його можна відшукати. Дивись, я повертаю стрілки на…

— Ні, спочатку спитай про мою матір. Я хочу знати, чи з нею все гаразд.

Ліра кивнула, повернула ручки, потім поклала алетіометр на коліна, заправила волосся за вуха та почала зосереджуватися. Віл побачив, що тоненька стрілка цілеспрямовано смикається по циферблату, переміщаючись, зупиняючись і знову майже невловимо рухаючись уперед. Очі дівчинки стали якимись дивними — голубими, як небо, та напруженими. А потім у них з'явилося розуміння.

Вона моргнула та підвелася.

— З нею наразі все гаразд, — сказала вона. — Та приятелька доглядає за нею, вона дуже добра. Ніхто не знає, де твоя мати, а та жінка її не зрадить.

Лише зараз Віл зрозумів, як сильно він хвилювався за неї. Почувши добрі новини, він розслабився й відразу різкіше відчув біль у ранах.

— Дякую, — промовив він. — Гаразд, а тепер спита і і про мого батька.

Але не встигла Ліра почати, як ззовні долетів якийсь крик.

Вони разом визирнули у вікно. Біля нижньої межі пар ку, перед першими будинками міста височіла смуга де рев, і вони побачили там якесь ворушіння. Пантелеймон відразу став риссю, м'яко пострибав до вхідних дверей, сів там та почав удивлятися в далечінь.

— Це діти, — промовив він.

Віл із Лірою скочили на ноги. Діти один за одним ви ходили з-за дерев, їх було десь сорок чи п'ятдесят. У багатьох із них в

руках були ціпки. Попереду йшов уже знайомийВілові хлопець у смугастій футболці, але ніс він не ціпок, а пістолет.

— Он Анжеліка, — прошепотіла Ліра.

Та йшла поруч із ватажком, тягнучи за руку і кваплячи його. У них за спинами щось збуджено вигукував її братик Паоло, інші діти також щось кричали та здіймали в повітря кулаки. Двоє з них несли з собою важкі рушниці. Вілові вже доводилося бачити дітей у такому настрої, але не в такій кількості, до того ж у його рідному місті діти не мали при собі зброї.

Віл розчув посеред їхніх криків верескливий голос Анжеліки:

— Ви вбили мого брата та вкрали ніж! Ви вбивці! Ви зробили так, аби його схопили примари! Ви вбили його, а ми вб'ємо вас! Ви не втечете! Ми вб'ємо вас, як ви вбили його!

— Віле, ти можеш прорізати вікно? — збуджено запитала Ліра, схопившись за його здорову руку.

— Можу, й куди ми потрапимо? До Оксфорда, на місце за декілька футів від будинку сера Чарльза, до того ж удень. Можливо навіть, що ми вийдемо на вулицю під колеса автобуса. Не можна прорізати вікно абиде та очікувати, що все буде гаразд: спочатку слід подивитися, де ми знаходимося, а на це знадобиться чимало часу. За цим будинком єліс чи щось таке, і якщо ми дістанемося до дерев, то зможемо сховатися. Розлючена, Ліра визирнула у вікно.

— Мені слід було вбити її вчора! — вигукнула вона. — Вона анітрохи не краща, ніж її брат. Я б хотіла…

— Досить базікати, ходімо, — перервав її Віл.

Він перевірив, чи висить ніж на ремені, а Ліра наділа на плечі рюкзачок з алетіометром та листами від батька Віла. Вони пробігли лунким коридором на кухню та вийшли через боковий вихідна бруковане подвір'я за віллою. Хвіртка в мурі вела до городу з залитими ранковим сонцем грядками з овочами та травами.

Узлісся було за декілька сотень ярдів від них, і, щоб до нього дістатися, довелося б піднятися порослим травою схилом, на якому вони були б як на долоні. На пагорбі ліворуч, зовсім близько від дерев, стояла невелика кругла будівля, схожа на храм. Її верхній ярус являв собою відкриту терасу, що виходила на місто.

— Біжімо! — скомандував Віл, хоча йому набагато більше хотілося лягти куди-небудь та заплющити очі.

Вони щодуху кинулися бігти по високій кущуватій траві. Пантелеймон пурхав над ними, спостерігаючи за віллою в них за спиною. Але за декілька кроків Віл відчув, що йому несила бігти далі: в голові у нього запаморочилося, і він уповільнив хід.

Ліра озирнулася. Діти ще не помітили їх — наразі вони були з іншого боку вілли, і, мабуть, їм знадобиться декілька хвилин, щоб оглянути кімнати...

Але тут Пантелеймон тривожно зацвірінчав: біля відчиненого вікна на другому поверсі будинку стояв якийсь хлопець і показував на них рукою. До них долетів його крик.

— Нумо, Віле! — вигукнула Ліра та потягнула його за здорову руку, допомагаючи підвестися. Хлопець спробував зібратися з силами, але їх у нього не залишилося — він міг лише йти.

— Добре, — сказав він, — до дерев ми не дістанемо ся — надто далеко. Отже, підемо до цього храму. Якщо ми замкнемо двері, то, може, нам пощастить протриматися досить довго, щоб прорізати вікно…

Пантелеймон кинувся вперед, і Ліра різко видихнула повітря та тихо покликала його, закликаючи зупинитися. Вілу здалося, що він майже побачив зв'язок між ними — деймон смикав за невидиму нитку, а дівчинка відповідала йому. Він пошкутильгав густою травою, а Ліра то бігла вперед подивитися, що там таке, то поверталася, щоб допомогти йому. Нарешті вони досягли бруківки, що оточувала храм.

Двері під маленьким портиком були незамкнені, і вони заскочили всередину та побачили, що опинилися в майже порожньому круглому приміщенні, прикрашеному лише декількома статуями якихось богинь, котрі стояли в нішах біля стіни. Просто в центрі стояли спіральні сходи з кованого заліза, що вели на другий поверх. Ключа від замка на дверях не було, тому вони піднялися сходами на терасу, котра дійсно являла собою оглядовий майданчик, де люди збиралися, щоб подихати свіжим повітрям та подивитися на місто: там не було ні стін, ні вікон, лише низка відкритих арок, що підтримували круглий дах. У кожній арці було підвіконня на рівні пояса, досить широке, щоб можна було на нього сперти ся; внизу був покритий жолобчастою черепицею дах першого поверху, трохи похилий назовні.

Виглянувши, вони побачили з одного боку такий дражливо близький ліс, з іншого віллу, а за нею — парк і червоно-

коричневі дахи міста. Ліворуч височіла Башта Ангелів. Над її сірими зубцями кружляли круки, і Віл, зрозумівши, що принадило їх туди, відчув миттєвий напад нудоти.

Але часу на те, щоб милуватися краєвидом, не було: спочатку слід було впоратися з дітьми, котрі бігли по траві до храму, верещачи від люті та збудження. Їхній ватажокна мить зупинився, підняв пістолет та два чи три рази вистрілив наосліп у бік храму, потім діти знову кинулися бігти, вигукуючи на бігу:

— Злодії!

— Убивці!

— Ми вас уб'ємо!

— Ви вкрали наш ніж!

— Ви звідси не вийдете!

— Ви помрете!

Віл не звертав на це ніякої уваги: в руках у нього був ніж, і він різав у повітрі вікно — дуже маленьке, лише щоб подивитися, де вони знаходяться. Але зазирнувши до іншого світу, він одразу відсахнувся. Ліра також подивилася у вікно та розчаровано відійшла: вони були за п'ятдесят футів над поверхнею землі, високо над дорогою з безліччю машин.

— Звичайно, — гірко промовив Віл, — ми піднялися на пагорб… Що ж, ми у пастці. Доведеться затримати їх, скільки можна.

Минуло ще декілька секунд, і крізь двері храму почали протискуватися перші діти. Їхні крики луною відбилися від стін, і це ще посилило їхню лють. Пролунав постріл рушниці, потім ще один, крики стали ще пронизливішими, і за мить сходи затремтіли під ногами перших переслідувачів.

Паралізована жахом Ліра скорчилася біля стіни, але Віл усе ще тримав у руці ніж. Він протиснувся до отвору в підлозі, став на коліна та перерізав залізну балку так, ніби це був папір. Без опори та під вагою дітей, що дерлися догори, сходи відразу почали прогинатися, потім хитнулися та з тріском обрушилися. Крики посилилися, внизузапанував хаос. Здається, там хтось серйозно постраждав — крики сочилися болем, і Віл зазирнув донизу та побачив клубок тіл, що звивалися, вкриті штукатуркою, пилом та кров'ю.

Це були вже не окремі діти, а єдина маса, схожа на приплив. Вони бушували внизу — в люті підстрибували, тягли до нього руки, верещали, плювалися, але дотягнутися не могли.

Потім хтось покликав їх ззовні, і ті з них, що здатні були рухатися, хвилею кинулися на вулицю, залишивши всередині декілька тіл, привалених сходами. Більшість із них щосили намагалися підвестися з облицьованої камінням підлоги.

Невдовзі Віл зрозумів, куди побігли діти. З даху під арками долетіла якась скреготня, він підбіг до підвіконня та побачив, як перша пара рук хапається за черепицю й підтягується. З'явилася голова. Мабуть, хтось підштовхував верхолазів знизу — за мить Віл побачив ще одного хлопця, потім ще одного, діти все дерлися по спинах тих, хто заліз першими, та незабаром, мов мурахи, вкрили дах.

Але йти по нерівній черепиці було важко, і перші діти опустилися на коліна, хоча їхні шалені очі ні на мить не відривалися від обличчя Віла. Ліра стала поруч із ним, а Пантелеймон набув вигляду леопарда та голосно ричав, шкірячи ікла та сперши лапи на підвіконня. Перші діти зупинилися, але ззаду на них напирали інші, і вал з їхніхтіл невпинно наближався.

Хтось закричав: "Убий! Убий!", до нього приєдналися інші, вигукуючи це слово щоразу голосніше та голосніше, потім почулося ритмічне тупотіння по черепичному даху, хоча, бачачи рикаючого леопарда, наближуватися вони все ще не насмілювалися. Черепиця не витримала їхньої ваги, й один із хлопців послизнувся та впав, але інший, що стояв поруч із ним, узяв відламану цеглину та кинув її в Ліру.

Вона пригнулася, і цеглина розбилася об колону за нею. Трохи раніше Віл швидко відрізав ножем від перил, що огороджували отвір над сходами, два прути завдовжки з меч і дав один із них Лірі, і вона щосили махнула своїм знаряддям та влучила у скроню першому із хлопців. Він відразу впав, але на його місці миттєво з'явився інший — вірніше, це була Анжеліка, рудоволоса, з білим як сніг обличчям та шаленими очима. Вона підскочила до підвіконня, однак Ліра вдарила її прутом, вона впала вниз.

Поруч у такий самий спосіб оборонявся Віл. Ніж лежав у піхвах у нього на поясі, а сам він колов, рубавт а бив залізним прутом, і хоча декілька дітей впали, на їхнє місце відразу ж з'являлися інші, бо черепиці вже майже не було видно за тими, хто виліз на дах. Потім з'явився хлопець у смугастій футболці. В руках у нього вже не було пістолета — або він загубив його, коли звалилися сходи, або в нього скінчилися набої. Утім, його очі зустрілися з очима Віла, і кожен із них зрозумів, що зараз

відбудеться: вони битимуться, і ця бійка буде смертельно жорстокою.

— Іди сюди! — вигукнув Віл, відчуваючи, як його охоплює пристрасне бажання розірвати супротивника на шматки. — Підходь ближче!

Ще мить, і бійка почалася б.

Але тут сталася дуже дивна річ: з неба, розпроставши широкі крила, на них падав великий білий гусак, крякаючи так гучно, що навіть оскаженілі діти на даху почули його та повернулися подивитися, що відбувається.

— Каїсо! — радісно вигукнула Ліра, впізнавши деймона Серафіни Пеккала.

Гусак знову пронизливо крякнув, продовжуючи каменем падати на них згори. За дюйм від хлопця у смугастій футболці він розвернувся та злетів у небо, і той, наляканий, відскочив на край даху. У цю мить інші діти почали стривожено кричати — в небі було щось ще. Побачивши невеличкі чорні силуети, що швидко набли жалися до них на тлі всеосяжної голубизни, Ліра радісно заволала:

— Серафіно Пеккала! Ми тут! Допоможіть нам! Ми тут, у храмі!

Повітря зі свистінням пронизав десяток стріл, потім ще десяток, за ним ще — швидкість стрільби була такою великою, що коли останні стріли злетіли в повітря, перші ще не торкнулися цілі. Стріли гучно за барабанили по даху над галереєю. Вражені та розгублені, діти на даху відчули, як агресивність миттєво залишила їхні серця, поступившись

місцем жахливій паніці: хто ці одягнені в чорне жінки в небі? Як це могло статися? Чи вони привиди, чи, може, якийсь різновид примар?

З пхиканням та криками вони пострибали з даху; деякі з них приземлилися невдало і тепер відповзали чи кульгали геть, інші котилися вниз по схилу, подалі від цього небезпечного місця — вони вже були не бандою, а купкою переляканих дітлахів. За хвилину після появи гусака у храмі не залишилося дітей, здатних пересуватися, і було чути лише свистіння повітря в гілках — це кружляли над бельведером відьми.

Віл звів очі та мовчки спостерігав за цим видовищем, надто вражений, щоб щось сказати, але Ліра у захваті підстрибувала та кричала:

— Серафіно Пеккала! Як ви нас відшукали? Дякую вам, дякую вам! Вони б убили нас! Приземляйтеся!

Але Серафіна та її товаришки похитали головами, знову піднялися вище та почали кружляти над храмом. Деймон-гусак розвернувся та полетів до даху, за декілька метріввід черепиці він забив крилами, гальмуючи, та опустився на дах під підвіконням.

— Вітаю, Ліро, — сказав він. — Серафіна Пеккала не може спуститися на землю, так само як й інші відьми. Тут повно примар — будинок оточений більш ніж сотнею цих потвор, і ще більше насуваються по траві. Хіба ти їх не бачиш?

— Ні, жодної!

— Ми вже втратили одну відьму і більше не можемо ризикувати. Ви можете вибратися з будинку?

— Якщо зіскочимо з даху, як ті діти. Але як ви нас підшукали? І де…

— Потім поговоримо. Насуваються нові, ще більші неприємності. Спускайтеся на землю та йдіть до тих дерев.

Віл і Ліра перелізли через підвіконня та по розбитій черепиці обережно наблизилися до ринви, що оперізувала дах. Було не дуже високо, до того ж унизу, на трохи похилій донизу землі росла трава. Першою зістрибнула Ліра, за нею — Віл. Щоб не пошкодити поранену руку, хлопець перекотився через голову — рука знову кровоточила та дуже боліла. Його пов'язка розмоталася та волочилася за ним по траві, і коли він почав намотувати її на руку, поруч із ним приземлився білий гусак.

— Ліро, хто це? — спитала Каїса.

— Його звати Віл. Він піде з нами…

— Чому примари уникають тебе? — звернувся гусак до Віла.

Хлопця вже важко було чимось здивувати, і він просто відповів:

— Я не знаю, ми їх не бачимо. Ні, почекайте! — він підвівся, вирішивши перевірити ідею, що раптом спала йому на думку. — Де вони? — спитав він. — Де найближча з них?

— За десять кроків від тебе, вниз по схилу, — повідомив деймон. — Ближче вони підійти не можуть, це очевидно.

Віл узяв ніж, глянув у цьому напрямку та почув, як деймон здивовано зашипів.

Але хлопець не зміг зробити те, що намірявся — цієї миті на землю поруч із ним зіскочила зі своєї гілки відьма Його приголомшила не так її здатність літати, як враж.І юча граціозність, пронизлива холодна ясність погляду та бліді оголені кінцівки, на вигляд юні, але водночас далеко не молоді.

— Тебе звати Віл? — спитала жінка.

— Так, але...

— Чому примари тебе бояться?

— Тому що в мене цей ніж. Де найближча? Скажіть мені, я хочу її вбити!

Але до того, як відьма встигла йому відповісти, під бігла Ліра.

— Серафіна Пеккала! — вигукнула вона, обвила відьму руками та стиснула її так міцно, що жінка аж розсміялася та поцілувала її в маківку. — О, Серафіно, звідки ви з'явилися? Ми... ті діти... вони збирали ся нас убити... ви їх бачили? Ми гадали, що загинемо... о, я так рада вас бачити! Я думала, що ніколи вже вас не зустріну!

Серафіна Пеккала подивилася через голову Ліри на те місце, де, судячи з усього, скупчилися примари, а поті м повернулася до Віла.

— Слухай мене уважно, — сказала вона. — Неподалік від цього місця в лісі є печера. Підіймайся по схилу, потім пройди ліворуч уздовж гребеня гори. Ми можемо перенести Ліру на невелику відстань, але ти надто важкий, тож тобі доведеться йти пішки. Примар там не буде: поки ми в повітрі, вони нас не бачать, до того ж вони тебе бояться. Зустрінемося в печері — ви дійдете туди за півгодини.

З цими словами вона злетіла у повітря. Віл прикрий очі долонею й деякий час спостерігав, як елегантні силуети в чорному шовку кружляють у небі та зникають за деревами.

— О Віле, відтепер ми в безпеці! З Серафіною Пеккала нам нічого не загрожує! — промовила Ліра. — Не знала, що побачу її знову. І вона з'явилася саме вчасно, тобі не здається? Так само, як тоді, в Больвангарі…

Щасливо цвенькаючи — про бійку вона забула умить, — дівчинка повела Віла вгору по схилу, до лісу. Але хлопець ішов за нею мовчки: в його руці пульсував біль, до тогож із кожним ударом серця ще трохи крові витікало і його тіла. Він притиснув руку до грудей та спробував не думати про неї.

Щоб дістатися до печери, їм знадобилося не півгодини, 1 сорок п'ять хвилин — декілька разів Віл змушений був зупинятися, щоб перепочити. Біля печери горіло багаття, на якому підсмажувався кролик, а Серафіна Пеккала помішувала щось у залізному казані.

— Покажи мені свою рану, — відразу звернулася вона до Віла, і хлопець мовчки простягнув їй руку.

Пантелеймон-кіт подивився на них із цікавістю, а сам Віл відвернувся — йому дуже не подобався вигляд його понівечених пальців.

Відьми тихо перекинулися якимись фразами, потім Серафіна Пеккала спитала:

— Яка зброя заподіяла цю рану? Віл витягнув ніж та без жодного слова передав його відьмі. Її товаришки підозріло та здивовано оглянули його — вони ніколи ще не бачили такого дивовижного леза.

— Аби твоя рана загоїлася, самих цілющих трав буде замало. Слід накласти заклинання, — промовила Серафіна Пеккала. — Що ж, зараз ми підготуємося. Почнемо, коли зійде місяць, а ти поки що можеш поспати.

Вона дала хлопцю роговий кубок з якимось зіллям, гіркота якого була пом'якшена медом, і за хвилину він відкинувся на спину та заснув. Відьма вкрила його листям та повернулася до Ліри, котра ще досі гризла кролика.

— А тепер, Ліро, — сказала вона, — розкажи мені, хто цей хлопець, а також що ти знаєш про цей світ і про ніж.

Ліра глибоко зітхнула та почала розповідь.

12

Мова екрана

Доктор Олівер Пейн та доктор Мері Мелоун сиділи в маленькій лабораторії, вікна котрої виходили на парк.

— Давай спочатку, — сказав чоловік. — Або я тебе недочув, або ти верзеш нісенітниці. Дитина з іншого світу?

— Так вона каже. Гаразд, це нісенітниці, але вислухай мене, Олівере, добре? — промовила жінка. — Вона знає про Тіні, щоправда, називає вона їх Пилом, але це те саме. Це наші тіньові частинки. І кажу тобі, коли я прилучила до її голови електроди та приєднала її до Печери, на екрані почало з'являтися щось неймовірне: картинки, знаки… У неї також був певний прилад, щось на кшталт золотого компаса з різноманітними символами, зображеними по краях циферблата. І вона сказала, що може читати його так само, як ми читаємо комп'ютер, а ще вона добре знала, яким має бути при цьому стан розуму.

Був початок робочого дня, але очі доктора Мелоун були червоними від недосипання. Її колега, котрий тільки-но повернувся з Женеви, був охоплений нетерпінням почути все й водночас налаштований досить скептично.

— Олівере, головне те, що вона спілкувалася з ними. У них дійсно є свідомість, і вони здатні відповідати нам. Ти пам'ятаєш наші черепи? Так от, дівчинка згадувала проякісь черепи в музеї Піт-Риверз — за допомогою того свого компаса вона дізналася, що вони набагато старіші, ніж це стверджує табличка в музеї, і що там були Тіні…

— Зачекай. Я хотів би, щоб ти повідомляла мені інформацію впорядковано. Скажи мені, вона лише підтвердила те, що ми вже знаємо, чи сказала нам щось нове?

— І те, й те… Припустімо, тридцять чи сорок тисяч років тому дещо відбулося. Очевидно, тіньові частинки й до того були повсюди — вони існують у всесвіті з моменту Великого Вибуху, — але не існувало фізичного способу посилювати їхній вплив на нашому рівні, рівні людей. А потім щось сталося, навіть гадки не маю, що саме, але ця річ пов'язана з еволюцією. Пам'ятаєш свою здогадку про черепи — нібито до того часу Тіней не було, після того ж їх стало сила-силенна? Так от, щодо тих черепів, що їх дівчинка побачила в музеї, вона повідомила мені те саме. Я хочу сказати, що в ті часи людський мозок став досконалим інструментом для нашого процесу посилення. Ми раптом здобули свідомість.

Доктор Пейн підніс свою пластмасову чашку до губ і допив решту кави.

— А чому це мало відбутися саме в той час? — запитав він. — Чому саме тридцять п'ять тисяч років тому?

— Хтозна. Ми ж не палеонтологи. Я цього не знаю, Олівере, я просто висловлюю свої припущення. Як ти вважаєш, це принаймні можливо?

— Розкажи мені про того поліцейського. Доктор Мелоун протерла очі.

— Його звали Волтерз, — сказала вона. — За його словами, він з якогось особливого відділу. Може, в цій справі замішана політика чи щось ще?

— Тероризм, підривна діяльність, шпигунство — будь-що з цього… Продовжуй. Чого йому було треба? Навіщо він сюди прийшов?

— Через дівчинку. Він сказав, що шукає хлопця приблизно такого самого віку і що того бачили разом із дівчинкою, але не повідомив мені, нащо він йому. Проте це ще не все, Олівере. Він знав про наше дослідження, він навіть цікавився…

У цю мить задзвонив телефон, і доктор Мелоун знизала плечима та замовкла. Слухавку взяв доктор Пейн. Швидко щось промовивши, він поклав її та сказав:

— У нас гості.

— Хто саме?

— Мені це ім'я нічого не сказало. Сер Хтозна-хто. ослухай, Мері, я тут уже не працюю, ти ж розумієш це?

— Так, тобі запропонували роботу.

— І я мушу прийняти цю пропозицію — розумієш?

— Що ж, тоді нашому проекту кінець.

Доктор Пейн безпорадно розвів руками та відповів:

— Відверто кажучи… Я не вбачаю сенсу в тому, що ти мені кажеш. Діти з іншого світу та допотопні Тіні? Усе це надто схоже на божевілля, і я не бажаю брати в цьому участі. Мені слід дбати про свою кар'єру, Мері.

— А як же черепи, котрі ти перевіряв? Як же Тіні навколо кістяної статуетки?

Олівер похитав головою та відвернувся. Відповісти він не встиг: у двері постукали, і він із відчуттям полегшення відчинив їх.

До помешкання увійшов сер Чарльз.

— Доброго дня, — привітався він. — Доктор Пейн? Доктор Мелоун? Мене звати Чарльз Летром. Дуже люб'язно з вашого боку, що ви погодилися прийняти мене без попередження.

— Заходьте, — сказала доктор Мелоун, попри всю свою втому дещо здивована. — Здається, Олівер вимовив слово "сер"? Чим можемо вам допомогти?

— Либонь, це я можу вам допомогти, — була від повідь. — Я знаю, що ви чекаєте на результати вашої заявки на продовження фінансування.

— Звідки ж це вам відомо? — поцікавився доктор Пейн.

— Колись я був державним службовцем та бран участь у розробці напрямів наукових досліджень. У мене й досі залишилися певні зв'язки в цій галузі, і я чув… Чи можу я присісти?

— О, будь ласка, — сказала доктор Мелоун. Вона підсунула Летрому стілець, і той сів — з таким виглядом, ніби головував на зборах.

— Дякую. Я чув від одного свого знайомого — дозвольте не згадувати його ім'я, адже це було би порушенням Закону про державну таємницю, — отож я чув, що наразі саме розглядають вашу заявку, і почуте так заінтригувало мене, що, зізнаюся, я попросив показати мені результати вашої роботи.

Взагалі це не моя справа — якщо не враховувати того, що я й досі виступаю в ролі неофіційного консультанта, і я використав цю обставину як привід для втручання. Так от, те, що я побачив, було просто неймовірним.

— Чи означає це, що, на вашу думку, на нас чекає успіх? — спитала доктор Мелоун. Вона аж нахилилася вперед — так їй хотілося йому повірити.

— На жаль, ні. Я мушу бути відвертим — схоже, ваш грант не буде поновлено.

Плечі доктора Мелоун опустилися. Доктор Пейн спостерігав за старим з обережною цікавістю.

— Тоді чому ви прийшли сюди? — спитав він.

— Річ у тому, що офіційне рішення досі не ухвалено. Роботи в цьому напрямі комітет з питань фінансування не вважає корисними — навіть з огляду на майбутні перспективи. Утім, не виключено, що якби хтось замовив за вас слівце, позиція комітету змінилася б.

— Замовив слівце? Ви маєте на увазі себе? — випросталася доктор Мелоун. — Я гадала, що вони просто прислухаються до думки експертів…

— У принципі так воно зазвичай і відбувається, — сказав сер Чарльз, — але корисно також знати, як насправді працюють такі комітети, і мати зв'язки серед їх членів.І тут я можу стати вам у пригоді. Мене вельми цікавить ваша робота, я вважаю, що вона може дати дуже цінні висновки, і вона просто мусить тривати й надалі. Чи дозволите ви мені стати вашим неформальним представником?

У доктора Мелоун було таке відчуття, ніби їй, моряку, що тоне, раптом кинули рятувальний круг.

— Та… Та звичайно! Звичайно, так! Дякую вам! А ви дійсно гадаєте, що ваше слово важитиме? Я не хочу сказати… Навіть не знаю, що я хочу сказати… Звичайно, ми згодні! — вигукувала вона.

— А чого ви очікуєте від нас? — спитав доктор Пейн, сідаючи.

Доктор Мелоун здивовано на нього подивилася. Хіба пін не казав декілька хвилин тому, що відтепер працюватиме в Женеві? Але він, здається, розумів слова сера Чарльзакраще, ніж вона — їй навіть здалося, ніби між чоловіками декілька разів проскакували іскри взаєморозуміння.

— Радий, що ви мене добре розумієте, — відповів старий. — Існує напрям, що особливо мене цікавить. І за умови, що ми дійдемо згоди, я навіть міг би забезпечити вас додатковим фінансуванням з одного побічного джерела.

— Почекайте, — перервала його доктор Мелоун, — почекайте хвилинку. Напрям дослідження має для нас неабияку вагу. Я згодна обговорювати результати, але не напрям.Звісно, ви розумієте…

Сер Чарльз співчутливо розвів руками та підвівся. Слідом за ним скочив на ноги і схвильований Олівер Пейн.

— Сер Чарльз, зачекайте, будь ласка, — промови н він. — Я певен, що доктор Мелоун вислухає вас. Мері, якщо ти послухаєш сера Чарльза, це нікому не зашкодити, але ж може бути вельми важливо — хіба ти цього не ро зумієш?

— Здається, ти збирався до Женеви? — спитала жінка.

— До Женеви? — перепитав Летром. — Чудове місце. Там широкі можливості, повно грошей… Не хотів би втримувати вас.

— Та ні, це питання ще не вирішилося остаточно, — квапливо промовив доктор Пейн. — Обставини можуть і змінитися. Будь ласка, сідайте, сер Чарльз. Не бажаєте кави?

— Це було б дуже люб'язно з вашого боку, — відповів сер Чарльз і з виглядом задоволеного кота знову сів на стілець.

Доктор Мелоун уперше пильно подивилася на нього. Це був впевнений у собі чоловік під сімдесят, чудово вдягнений, явно заможний і звиклий до всього найкращого, також було очевидно, що він давно обертається у найвищих колах і має вихід на дуже поважних людей. Олівер мав рацію: йому дійсно було щось потрібно, і якщо вони не дадуть йому цього, то можуть і не розраховувати на його підтримку.

Вона схрестила руки на грудях.

Доктор Пейн подав Летрому чашку, сказавши при цьому:

— Вибачте, що кава не дуже добра.

— Усе гаразд. Так мені продовжувати?

— Будь ласка, — відповів доктор Пейн.

— Отож я розумію, що ви зробили певні вражаючі відкриття у сфері свідомості. Я також знаю, що вони досі не оприлюднені,

до того початкова мета вашого дослідження була дещо іншою. Утім, інформація про це вже встигла просочитися, а мене ця тема особливо цікавить.

Я був би дуже задоволений, якби ви, скажімо, зосередили свої зусилля на дослідженні питань, пов'язаних із маніпулюванням свідомістю. По-друге, мене цікавить гіпотеза про множинність світів — якщо пам'ятаєте, її висловив Еверет, здається, 1957 року. Я гадаю, що ви перебуваєте на порозі відкриттів, котрі значною мірою просунуть цю теорію вперед. Варто також повідомити вам, що такий напрям досліджень напевно зацікавить Міністерство оборони, а це, як ви розумієте, навіть за нинішнього становища у світі пов'язане з дуже широкими можливостями в аспекті фінансування — принаймні вам не доведеться турбуватися з приводу всіх цих заявок на поновлення грантів. Але не очікуйте, що я розкрию вам джерела своїх можливостей, — зауважив він, побачивши, що доктор Мелоун випросталася на стільці, збираючись перервати його. — Я вже згадував Закон про державну таємницю; так, він, може, й застарів, але закон с закон. Я сподіваюся, що ви досягнете серйозного прогресу в царині множинності світів — схоже, ви саме ті люди, котрим варто доручити це завдання. Існує ще одне питання, яке дуже цікавить мене — йдеться про відому вам дитину.

Він замовк і відсьорбнув кави. Після останнього речення у доктора Мелоун відібрало мову, вона страшенно зблідла — сама вона цього не знала, але відчувала, що може знепритомніти.

— У мене є на те свої причини, — вів далі сер Чарльз. — ‘ Я підтримую контакт із секретними службами, а їх дуже цікавить дівчинка, що має незвичайне обладнання — старовинний науковий інструмент, напевно викрадений. Він має потрапити до рук, безпечніших від її. Існує також такий собі хлопець

приблизно одного з нею віку — десь років дванадцяти, — котрого розшукують у зв'язку з убивством. Звісно, це суперечливе питання, чи здатна дитина його віку на вбивство — але в усякому разі він має пряме відношення до смерті одного чоловіка. До того ж його бачили разом із тією дівчинкою. Так от, докторе Мелоун, не виключено, що ви зустрінете когось із цих дітей або їх обох. У такому разі з вашого боку цілком слушно було б сповістити про це поліцію, але якщо ви повідомите про це мені у приватному порядку, то зробите мені величезну ласку. Я можу влаштувати так, щоб із цим питанням швидко та без зайвого шуму розібралися відповідні служби. Я знаю, що вчора сюди приходив інспектор Волтерз, і знаю, що тут була та дівчинка — як бачите, я знайомий із цією справою аж ніяк не з чуток. І я напевно дізнаюся, що ви зустрілися з нею та не повідомили про це мене — тож вам краще як слід обміркувати все це, а також спробувати достеменно згадати, що вона казала та робила, коли була тут і розмовляла з вами. Це питання національної безпеки — я гадаю, ви мене розумієте? Що ж, на цьому зупинімося. Ось моя візитна картка на той випадок, якщо вам потрібно буде терміново зі мною зв'язатися. Незабаром ми з вами знову побачимося — як ви знаєте, комітет з питань фінансування засідатиме завтра, — але за цим номером ви зможете відшукати мене в будь-який час.

Він дав одну картку Оліверу Пейну, другу ж, побачивши, що руки доктора Мелоун і досі схрещені на грудях, поклав на лаву поруч із нею. Доктор Пейн відчинив перед ним двері, і сер Олівер Летром, спочатку урочисто насунувши на голову капелюх, широко їм посміхнувся і вийшов.

Коли двері за ним зачинилися, доктор Пейн звернувся до жінки:

— Мері, ти що, божевільна? Хіба можна так поводитися?

— Перепрошую? Тебе що, вже переманив на свій бік цей старий слимак?

— На такі пропозиції не можна відповідати відмовою! Ти ж хочеш, аби цей проект існував і надалі?

— Це була не пропозиція, — різко відказала доктор Мелоун, — а ультиматум! "Робіть те, що я вам кажу, або збирайте свої речі та вимітайтеся". Заради Бога, Олівере, хіба ти не розумієш, про що свідчать усі ці товсті натяки та погрози щодо національної безпеки?

— Що ж, гадаю, я розумію це набагато краще, ніж ти. Якби ти відмовилася, вони вмить закрили б нас. Якщо ж вони зацікавлені так, як це каже сер Чарльз, то схочуть, аби наша робота тривала — однак лише на їхніх умовах.

— Але ці умови означають… Чорт забирай, хіба ти не бачиш, що тут ідеться аж ніяк не про оборону — вони бажають відкрити нові способи вбивати людей! А згадай, що він сказав про свідомість — він хоче маніпулювати нею! Олівере, я не збираюся брати в цьому участь!

— Вони все одно працюватимуть у цьому напрямі, а ти втратиш роботу. Натомість залишившись, ти зможеш непомітно спрямовувати дослідження у слушному, на твою думку, напрямі. До того ж усе обладнання, як і раніше, буде у твоїх руках, і ти матимеш змогу робити те, чого хочеш сама.

— До речі, навіщо все це тобі? — спитала доктор Мелоун. — Мені здавалося, питання з Женевою вже вирішене.

Доктор Олівер провів рукою по волоссю:

— Узагалі-то не вирішене — я ще нічого не підписував. До того ж там мені довелося б працювати в дещо іншому напрямі, і я не облишу все це тоді, коли, здається, у нас з'явилися перші значущі результати…

— Ти про що?

— Ти розумієш, про що я.

— Ні, я маю на увазі, що ти збираєшся робити?

Доктор Пейн почав ходити по лабораторії, розвів руки, знизав плечима, похитав головою… Нарешті він сказав:

— Ну що ж, коли ти не хочеш співпрацювати з ним, я обійдуся без тебе.

— Зрозуміло, — помовчавши, промовила доктор Мелоун.

— Мері, я маю подумати про…

— Звичайно.

— Річ не в тому, що…

— Я все розумію.

— Ні, ти не розумієш…

— Та що тут незрозумілого? Ти робитимеш усе, що L він тобі скаже, він забезпечить тобі фінансування, я звільняюся, ти стаєш головою проекту… Усе просто. У тебе буде більший бюджет, сила нового обладнання, під твоїм головуванням

працюватимуть самі доктори наук. Непогана ідея, Олівере. Уперед! Але все це не для мене, на жаль. Від цієї справи смердить, як від купи гною.

— Ти не…

Але, побачивши вираз її обличчя, він одразу змовк. Доктор Мелоун скинула свій білий халат та повісила його на двері, потім кинула в сумку декілька паперів і мовчки вийшла. Щойно двері за нею зачинилися, Олівер узяв картку сера Чарльза та набрав його номер.

Увечері того самого дня, ближче до півночі, доктор Мелоун припаркувала авто біля будівлі науково-дослідницького центру та через бокові двері увійшла до будинку. Але тільки-но вона повернула на сходи, з бокового коридору вийшов якийсь кремезний чоловік у формі, і вона так налякалася, що ледь не впустила портфель.

— Куди ви йдете? — спитав чоловік.

Він став у неї на шляху, з-під козирка його кепки майже не видно було очей.

— У свою лабораторію, я тут працюю. А ви хто? — спитала доктор Мелоун, відчуваючи суміш роздратування та страху.

— Служба безпеки. Ви маєте якісь документи?

— Яка ще служба безпеки? Я вийшла з цього будинку о третій годині пополудні, й тут, як зазвичай, був лише консьєрж. За таких обставин це я мала б попросити у вас показати документи. Хто вас поставив сюди? І навіщо?

— Ось мої документи, — відповів чоловік та показав їй картку — надто швидко, щоб вона змогла прочитати її. — Будь ласка, покажіть свої.

Доктор Мелоун помітила, що в кобурі на стегні охоронця лежить мобільний телефон — чи то пістолет? Та ні, в неї, мабуть, манія переслідування. Але ж він не відповів наїї запитання! Проте якщо спитати ще раз, це змусить його щось запідозрити, а їй конче потрібно було пройти до лабораторії. "Що ж, заспокоймо його, як собаку", — подумала вона, опустила руку до своєї сумочки та знайшла гаманець.

— Це згодиться? — спитала вона, показавши картку з автостоянки.

Чоловік кинув на картку побіжний погляд.

— Що ви робите тут уночі? — поцікавився він.

— Наразі нагорі триває експеримент, і я мушу час від часу перевіряти комп'ютер.

Здавалося, охоронець шукав підставу не пустити її — або, може, просто перевіряв свою владу? Нарешті він відійшов, і доктор Мелоун, посміхнувшись до нього, пройшла далі. Обличчя чоловіка залишилося кам'яним.

Зайшовши до лабораторії, жінка все ще тремтіла. У будинку ніколи не було іншої охорони, крім замка на дверях та підстаркуватого консьєржа, і вона здогадувалася про причини змін. Але це означало, що часу в неї обмаль: слід відразу ж починати те, заради чого прийшла, адже щойно вони зрозуміють, що вона робить, увійти сюди вона більше не зможе.

Отже, доктор Мелоун замкнула за собою двері та опустила жалюзі. Потім вона увімкнула детектор, дістала з кишені дискету та засунула її в комп'ютер, що керував Печерою. За хвилину вона вже маніпулювала цифрами на екрані, користуючись наполовину логікою, наполовину своїми здогадами, а наполовину досвідом роботи з програмою, котрою вона весь вечір займалася вдома. Та її завдання було не менш складним, ніж завдання зробити одне ціле із трьох половинок.

Нарешті вона відкинула з очей волосся, прилаштувала до голови електроди та почала друкувати. Розум її був прозорим, ніби скло.

Привіт. Навіть не знаю, що я роблю. Можливо, я збожеволіла.

Слова з'явилися на лівій половині екрана, що стало для доктора Мелоун першою несподіванкою. Вона не користувалася жодним текстовим редактором — насправді операційна система комп'ютера була для неї майже темним лісом, — і хай там яким було форматування цих слів, зробила це не вона. У неї виникло відчуття, що волосся на її потилиці стало дибки, а потім її свідомість наче охопила весь будинок навколо неї: темряву коридорів, дрімоту обладнання, численні експерименти, що відбувалися в автономному режимі, комп'ютери, що відстежували поведінку різноманітних параметрів та фіксували результати, кондиціонери, які регулювали температуру та вологість повітря в кімнатах, усі труби, кабелі та дроти — нервову та кровоносну системи будинку, котрий, ніби свідомий живий організм, не спав та пильно стежив за тим, що відбувається в ньому…

Вона спробувала ще раз.

Я намагаюся за допомогою слів зробити те, що в мене вже виходило в певному стані розуму, але…

Ще до того, як вона завершила речення, курсор пробіг по правій половині екрана та залишив за собою слова:

Став питання.

У доктора Мелоун було відчуття, наче вона провалилася в глибоку яму. Всередині в неї все стиснулося від шоку, і їй знадобилося з півхвилини, щоб заспокоїтися й розпочати все спочатку. Вона знову почала друкувати, притому відповіді з'являлися у правій частині екрана водночас із тим, як вона додруковувала останнє слово.

Ви Тіні?

Так.

Ви те, що Ліра називала Пилом?

Так.

Ви темна матерія?

Так.

Темна матерія має свідомість?

Очевидно.

Те, що я казала Оліверу вранці, моя ідея про людську еволюцію, вона…

Правдива. Але тобіслід ставити більше питань.

Доктор Мелоун зупинилася, відсунула стілець від столу та поворушила пальцями. Її серце калатало так, що вона майже чула його. Усе те, що відбувалося, було неможливим; її освіта, її уявлення про світ та місце в ньому науковця доктора Мелоун волали, що діється щось таке, чого взагалі не може бути. "Усього цього немає! Ти спиш!" — кричав їй власний розум. Але ж на екрані вона бачила свої запитання та відповіді, що їх дав якийсь інший розум! Вона опанувала себе та почала друкувати питання, і знову відповіді з'являлися майже миттєво.

Розум, що відповідає на ціпитання, не є людським, так?

Так. Але люди завжди зналипро нас.

То вас багато?

Незліченні мільярди.

Але хто ви?

Ангели.

У голові Мері Мелоун загуло. Батьки виховали її в католицькій вірі, навіть більше: як дізналася Ліра, вона колись була черницею. У неї не залишилося анітрохи колишньої віри, але про ангелів вона знала. Святий Августин колись сказав: ""Ангел"— це назва посади, але не природи. Якщо ви шукаєте назву для природи цих істот, скористайтеся словом "дух"; якщо ж вам потрібна назва їхньої посади, то це буде "ангел". Те, чим вони є — дух; те, що вони роблять, вони роблять як ангели". Відчуваючи запаморочення та тремтіння в тілі, вона надрукувала:

Ангели є створіннями з тіньової матерії? З Пилу?

Складними структурами. Так.

Тіньова матерія — це те, що ми називаємо духом?

Те, чим ми є, —дух. Те, щоми робимо, — матерія. Матерія й дух єдині.

Доктор Мелоун здригнулася — вони слухали її думки!

А ви втручалися в людськуеволюцію?

Так.

Чому?

Помста.

Помста за… О, ангели-повстанці! Після небесної війни — сатана, сад Едем і все таке — але ж це неправда, так? А навіщо вам.

Знайди дівчинку і хлопця. Не гай часу. Мусиш зіграти роль змія.

Доктор Мелоун прибрала руки з клавіатури та протерла очі. Коли вона знову подивилася на екран, ті слона й досі були там.

Де…

Проїжджай на дорогу підназвою Сандерленд-авеню та знайди там намет. Обдури охоронця та пройди крізь вікно.

Візьми все потрібне для тривалої подорожі. Тебе захистять. Примари тебе не чіпатимуть.

Алея…

До того, як піти, знищ обладнання.

Я не розумію, чому я? І що це за подорож?

Ти готувалася до неї все своє життя. Твоя праця тут завершена. Останнє, що ти мусиш зробити в цьому світі, — не дати ворогам скористатися її результатами. Негайно знищ обладнання та відразу виїжджай.

Мері Мелоун відсунула стілець та підвелася, тремтячи. Потім вона притиснула пальці до скронь, відчула, що електроди й досі прикріплені до її шкіри, і машинально їх зняла. Вона могла мати сумнів у тому, що робила досі, й у тому, що й тепер бачила на екрані, але останні півгодини для неї промайнули десь за межею сумнівів і віри. Щосьсталося, і вона брала в цьому безпосередню участь.

Вона вимкнула детектор і підсилювач, після чого відповіла на всі запити, що з'являлися на екрані, ввела всі паролі та відформатувала вінчестер комп'ютера, стерши з нього всю інформацію. Потім взяла пристрій сполучення між детектором і підсилювачем, вміщений на спеціальній платі, поклала плату на лаву та розтрощила її своїм каблуком — нічого важкого їй не вдалося відшукати. Далі вона витягла дроти, що з'єднували електромагнітний екран і детектор, відшукала в шафі з документацією креслення відповідної схеми та підпалила його. Либонь, можна розбити щось ще? Вона нічого не могла вдіяти з тим, що Олівер Пейн добре знає програму, але всю спеціальну апаратуру вона геть знищила.

Ще раз оглянувши лабораторію, вона запхнула собі в портфель папери з шухляди, в якій лежало креслення, і наостанку зірвала з дверей плакат з гексаграмами Книги Змін, склала його та сунула в кишеню. Потім вимкнула світло й вийшла.

Охоронець стояв біля підніжжя сходів та розмовляй по своєму мобільному телефону. Коли Мері проходила повз нього, він опустив телефон та мовчки провів її до бокового входу. Коли вона від'їжджала, він усе ще спостерігав за нею крізь скляні двері.

За півгодини по тому Мері Мелоун вже під'їжджала до Сандерленд-авеню. Цієї частини міста вона не знала, тому їй довелося скористатися мапою. До цієї миті нею рухало стримуване збудження, але щойно вона вийшла з машини в темряву передсвітанкових годин та відчула тишу і свіжість ночі, її голова наче почала прояснюватися. А що, як вона просто бачила сон? Що, як вона стала жертвою ретельно спланованого розіграшу?

Що ж, хвилюватися з цього приводу було вже запізно. Мері підняла рюкзак, котрий часто брала з собою в поїздки до Шотландії та Альп, і подумала, що принаймні має деякеуявлення про те, як виживати в дикій природі; в екстремальній ситуації завжди можна буде втекти та загубитися у горах...

"Це просто смішно", — промайнуло в її голові. Але потім вона вийшла з автомобіля, наділа рюкзак, повернула на Банбері-ровд і за кілька сотень кроків вийшла на те місце, де Сандерленд-авеню після перехрестя завертала ліворуч. Мабуть, ще ніколи в житті вона не опинялася в такому дурному становищі.

Проте коли вона побачила за поворотом ті дивовижні, наче намальовані дитячою рукою дерева, на які кілька днів тому звернув увагу Віл, то зрозуміла, що принаймні щось із того, що їй повідомили, було правдою. Під деревами на протилежному боці дороги стояв на траві невеликий квадратний намет з біло-червоного нейлону, схожий на ті, що встановлюють електрики в разі, коли дощ заважає їм працювати. Неподалік стояв білий "Форд-Транзит" без номерів і з затемненими вікнами.

Відкинувши вагання, Мері перетнула дорогу та наблизилася до намету. Коли вона була за декілька метрів від нього, задні дверцята фургона відчинилися, і звідти вийшов полісмен. Без каски він видавався дуже молодим, і світло ліхтаря, простромивши рясне зелене листя, відлискувало на його обличчі.

— Пані, дозвольте поцікавитися, куди ви прямуєте? — спитав він.

— До намету.

— Боюся, вам туди не можна. В мене є наказ нікого туди не пускати.

— От і добре, — відповіла Мері. — Нарешті біля цього місця поставлено охорону! Але я з відділу фізичних досліджень — сер Чарльз Летром наказав мені провести попередній огляд цього об'єкта та подати йому повідомлення. Дуже важливо зробити це тоді, коли навколо немає сторонніх очей — я впевнена, ви розумієте, навіщо це потрібно.

— Так, звичайно, — відповів поліцейський. — Але будь ласка, покажіть мені якісь документи, що посвідчують вашу особу.

— Одну хвилинку, — сказала Мері, скинула з плечей рюкзак та почала порпатися там у пошуках гаманця. Серед речей, котрі вона взяла з шухляди в лабораторії, був і старий читацький квиток на ім'я Олівера Пейна. Вона витратила чверть години на те, щоб наклеїти на нього свою фотографію з паспорта, і тепер сподівалася, що він буде хоча би трохи схожим на справжній документ. Полісмен узяв ламіновану картку та пильно її оглянув.

— Доктор Олівія Пейн, — прочитав він. — Ви часом не знайомі з доктором Мері Мелоун?

— Так, звісно, — відповіла Мері. — Ми працюємо разом.

— А ви не знаєте, де вона наразі?

— Вдома, в ліжку — якщо в неї є бодай крихта здорового глузду. А що таке?

— Наскільки я знаю, відсьогодні вона вже не є вашим співробітником, і в мене є наказ в жодному випадку не дозволяти їй наближуватися до цього місця, а в разі, якщо вона таки спробує це зробити, негайно затримати її. Побачивши жінку, я, цілком природно, подумав, що ви могли бути нею — ви розумієте, що я маю на увазі? Вибачте, що потурбував вас, докторе Пейн.

— О, розумію, — промовила Мері Мелоун. Поліцейський ще раз подивився на квиток.

— Що ж, із вашими документами, здається, все гаразд, — сказав він та віддав картку Мері. Було видно, що він нервується й не проти поспілкуватися. Декілька секунд помовчавши, він спитав:

— А ви не знаєте, що там, під наметом?

— Особисто я цієї штуки не бачила, — відповіла жінка. — Саме тому мене сюди прислали.

— Так, розумію. Тож проходьте, докторе Пейн.

Чоловік відійшов убік та дозволив їй розшнурувати вхід до намету. Мері сподівалася, що він не помітить, як тремтять її руки. Притиснувши рюкзак до грудей, вона ступнула всередину. "Обдури охоронця", — гаразд, це вона зробила, але в неї й досі не було жодної здогадки про те, що вона побачить у наметі. Вона не дуже здивувалася б, побачивши місце археологічних розкопок, труп чи навіть метеорит, але досвід її попереднього життя нітрохи не підготував її до квадратного метра отвору в нікуди, що висів у повітрі, або до виду мовчазного сплячого міста біля моря, котре вона побачила, пройшовши крізь цей отвір.

13

Езагетр

Коли зійшов місяць, відьми почали накладати заклинай ня, призначене вилікувати Вілову рану.

Вони розбудили його та попросили покласти ніж н. І відкриту ділянку, туди, де на нього падало місячне сяйво. Ліра сиділа поруч, помішуючи в казані, що стояв на вогн і,якісь трави. Відьми ритмічно плескали в долоні, гупали ногами та щось вигукували, а Серафіна схилилася над ножем і високим напруженим голосом заспівала:

Ноже! Твоє залізо відірвалиВід самого тіла матінки землі,Вогонь запалили, руду розтопили,І плакало залізо, і кров'ю спливло.Кували його і гартували,Занурюючи у воду крижану,Підігрівали лезо в кузні довго,І запалало воно жаром кров'яним!Тоді тобою завдали рану воді,І знов, аж доки обернулася водаНа пару, що високо піднеслася угору,Благаючи пощади від людей.Розрізав ти на тридцять тисяч тінейОдну-єдину невловиму тінь,Тоді вони збагнули: ти готовий,І нарекли тебе ножем магічним.О ноже, ноже, що ж це ти накоїв?Ти перепони крові відчинив.Ти чуєш, твоя мати тебе кличеЗ осердя недосяжного землі, іЗ копалень і печер найглибших в світі,З таємної утроби глибини.Слухай!

І Серафіна разом зі своїми товаришками долонями й ногами відбивала ритм та напружувала горлянку, видаючи дике виття, котре, мов пазурі, рвало повітря на шматки. А Віл наче скам'янілий сидів у центрі цього первісного танка, відчуваючи, як по його спині бігають мурашки.

Тоді Серафіна Пеккала повернулася до хлопця, взяла його поранену руку до своїх долонь і знову заспівала, і її високий чистий голос сочився таким напруженням, що вона аж здригалася, а очі палали невгасимим вогнем. Але Ніл опанував себе та сидів не ворушачись. Заклинання тривало.

О крове! Слухайся мене! Поворотись,Стань озером, а не бурхливою рікою,Стикнувшись із повітрям, зупинись,Збудуй-но мур міцний, засмагнувши без гною,Мов гребля, вирости ти на шляху струмка.О крове, твоє небо — черепа склепіння,Розплющене око буде сонечком твоїм,Повітря ж у легенях буде вітром.Замкнули ми твій світ. Залишся тут!

Віл майже відчув, як усі атоми його тіла реагують на ці накази, тож йому залишалося тільки приєднатися до них,

спонукаючи свою кров прислухатися до цих слів та підкоритися.

Серафіна Пеккала випустила його руку та повернулася до залізного казана, що кипів над вогнем. Від нього ідіймалася гірка пара, а рідина в ньому несамовито булькотіла.

Відьма заспівала:

Дубова кора й шовк павутиння,Мох і водорість морська,Стисніться й переплетіться,Тримайтесь міцно, загойте рану,Замкніть ворота-двері крові,Зміцніть затор і висушіть ріку.

З цими словами вона взяла в руку свій власний ніж та розщепила паросток вільхи по всій довжині. Розріз забілів у світлі місяця. Серафіна намазала рідиною з казана розколину та з'єднала половинки деревця, і Віл побачив, що ніяких слідів тріщини на його корі не залишилося.

Тут він почув, як Ліра різко видихнула, повернувся та побачив, що інша відьма напруженими руками утримує зайця, котрий щосили вигинався, намагаючись утекти. Тварина тріпотіла, пручалася, шаленими очима оглядала світ, але руки відьми були безжальними. Однією рукою тримаючи охопленого нестямою зайця за передні лапи, вона другоюстиснула задні та потягла за них, і черевце вухастої істоти випнулося.

Блиснув ніж Серафіни. Віл відчув, як його голова запаморочилася, та побачив, що Ліра стримує надзвичайно збудженого Пантелеймона, котрий зі співчуття сам набув вигляду зайця. Справжній заєць тим часом завмер, його круглі очі почали тьмяніти, груди піднялися й опустилися, а нутрощі заблищали в місячному промінні.

Але Серафіна взяла в руку казан, налила трохи відвару в зяючу рану та закрила її пальцями. Потім вона почала погладжувати шерсть, і невдовзі рани вже не було.

Відьма, що тримала тварину, ослабила хватку та обережно опустила "пацієнта" на землю. Той обтрусився, повернувся, щоб лизнути собі бік, смикнув вухами та скубнув травинку, наче довкола нікого не було. Тут він, здавалося, усвідомив, що стоїть посеред кола людей, стрілою кинувся в темряву, живий і здоровий, як раніше.

Ліра погладила Пантелеймона, глянула на Віла та побачила, що він розуміє сенс цієї вистави: зілля було готове. Він простягнув руку, і Серафіна нанесла паруючу сумішна кровоточиві обрубки пальців. Під час цієї процедури хлопець відвів погляд і декілька разів різко вдихнув, але руку не відсунув.

Щойно рідина цілком покрила відкриту рану, відьма притиснула до руки розварені трави та перев'язала її смуга шовку. Заклинання було накладено.

Усю решту ночі Віл міцно спав. У горах було прохолодно, і відьми прикрили його листям, до того ж його зігрівало тіло Ліри, котра згорнулася поруч із ним. Уранці Серафіна знову обробила рану, і хлопець з виразу її обличчя спробував здогадатися, чи загоюється його рука, але, очевидно, відьми добре вміли володіти собою — її обличчя було спокійним і безпристрасним.

Після сніданку Серафіна повідомила, що вночі відьми порадилися й вирішили, що позаяк вони прибули до цього світу, щоб відшукати Ліру та охороняти її, то вони допоможуть

дівчинці в її новому завданні, а саме супроводять Віла до його батька.

Отже, вони вирушили, і більшу частину шляху все було тихо-мирно. Для початку Ліра звернулася до алетіометра і дізналася, що вони мають іти в напрямку далеких гір, ледь видних за великою затокою. Вони ніколи ще не підіймалися так високо в гори над містом, а тому й гадки не мали про обриси берега, а ті гори раніше були сховані за горизонтом. Але коли ліс рідшав або вони проходили поруч з урвищем, їм ставало видно порожнє синє море та високі голубі гори, що десь біля них знаходилася мета їхньої подорожі. Судячи з усього шлях мав бути довгим.

Вони майже не розмовляли. Ліра була зайнята спостереженням за життям лісу — від дятлів і білок до зелених трав'яних змійок, спини яких були прикрашені правильними ромбами, — а Віл витрачав усю свою силу на те, щоб просто рухатися. Ліра з Пантелеймоном постійно про нього говорили.

— Ми могли би по-простому спитати алетіометр, — сказав Пантелеймон. Вони підкрадалися стежкою до оленяти, яке мирно скубло зелень, бо Лірі закортіло дізнатися, якблизько можна до нього підійти. — Ми не давали обіцянки ніколи ним не користатися. Крім того, ми могли б дізнатися все, що йому треба знати. Ми зробили б ці для нього, а не для себе.

— Не кажи дурниць, — відповіла Ліра. — Ми вчинили б те саме для себе, адже він не просив нас цього робити. Пантелеймон, ти надто любиш пхати носа у чужі справи!

— Ось як? Зазвичай ніс повсюди сунеш саме ти, а я лише попереджаю тебе, що цього робити не слід. Пам'ятаєш вітальню у Джордані? Я тоді не хотів туди заходити.

— А як ти гадаєш, якби ми цього не зробили, сталися б всі ці події чи ні?

— Звичайно, ні. Адже Ректор отруїв би лорда Ізраеля, і це був би кінець усьому.

— Мабуть, так воно і є… А ким, на твою думку, є батько Віла і чому він такий важливий?

— От і я про це! Ми могли б дізнатися це вмить!

Ліра замислилася.

— Колись я так і вчинила б, — сказала вона, — але, Пантелеймоне, гадаю, я поступово змінююсь.

— Нічого ти не змінюєшся.

— Це ти залишаєшся таким, яким був… Між іншим, коли я змінюся, ти вже не зможеш змінюватися. Ким ти тоді будеш?

— Сподіваюся, блохою.

— Хіба в тебе немає жодного відчуття щодо того, ким ти можеш стати?

— Та я й не хочу цього.

— Ти сердишся, тому що я не зробила того, що ти хотів!

Тут Пантелеймон обернувся на свиню та почав хрюкати, верещати і фиркати доти, доки дівчинка не розсміялася, і тоді

перетворився на білку та почав стрибати по гілках у неї над головою.

— А ти як гадаєш, хто його батько? — поцікавився деймон. — Може, ми його вже колись зустрічали?

— Можливо. Але він мусить бути дуже важливою людиною, майже такою поважною, як лорд Ізраель. Інакше не може бути, адже ми знаємо, що наші дії дуже важливі.

— Звідки ми це можемо знати? — зауважив Пантелеймон. — Нам так здається, але чи так воно насправді? Ми вирішили дізнатися про Пил лише тому, що загинув Роджер.

— Ні, те, що ми робимо, дуже важливо, і ми це знаємо напевно! — гаряче вигукнула Ліра і навіть тупнула ногою. — І відьми це знають — хіба вони прилетіли сюди бозна-звідки лише тому, що хотіли допомогти мені та стати моїми охоронцями? А ми самі маємо допомогти Вілові відшукати його батька, і це надзвичайно важливо. Ти теж це знаєш, інакше ти не лизав би його, коли його було поранено. Між іншим, навіщо ти це зробив? Ти ж не питав у мене дозволу. Коли я це побачила, то не могла повірити власним очам.

— Я зробив це, бо в нього немає деймона, а тоді він був йому дуже потрібний. І якби ти розуміла все бодай наполовину так само гарно, як це тобі здається, ти б сама це знала.

— Насправді я й так це знала, — відповіла дівчинка.

Цієї ж миті вони побачили Віла, котрий сидів на камені поруч зі стежкою, і зупинилися. Пантелеймон став мухоловкою та спурхнув на гілку, а Ліра спитала:

— Віле, як ти гадаєш, що наразі роблять ті діти?

— Вони не підуть за нами, адже їх дуже налякали відьми. Може, вони знову просто вештаються містом.

— Мабуть, так… Утім, вони можуть захотіти здобути ніж, а в такому разі вони таки підуть за нами.

— То й хай — зараз ножа в них немає. Знаєш, спочатку я не хотів його брати, але якщо він здатен убивати примар…

— Мені з самого початку не подобалася Анжеліка, — відверто промовила Ліра.

— Хіба? — недовірливо відповів Віл.

— Та ні, я брешу… Але зрештою я зненавиділа ці місто.

— А я, коли вперше побачив його, вирішив, що ці справжній рай. Нічого кращого я й уявити собі не міг. І весь цей час воно було повне примар, а ми цього не знали…

— Що ж, більше я дітям не довірятиму, — пообіцяла Ліра. — Коли я була в Больвангарі, то гадала, що хай там чим займаються дорослі, хай там які погані речі вони вчиняють, діти зовсім інші. Я думала, що вони не здатні на таку жорстокість, але наразі мені вже так не здається. Я ніколи ще не бачила дітей у такому стані, це точно.

— А я бачив, — сказав Віл.

— Коли? У твоєму світі?

— Так, — похмуро відповів хлопець.

Ліра помовчала, чекаючи на продовження, і він розповів:

— Тоді моя мати саме переживала скрутні часи. Ми з нею жили самі, бо мого батька не було. Отож їй дуже часто ввижалися речі, яких насправді не існувало, і тоді вона робила безглузді вчинки — принаймні безглузді як на мене. Я хочу сказати, вона мусила їх робити, бо інакші так засмучувалася, що боялася всього на світі, і тоді мені доводилося допомагати їй. Скажімо, вона мала торкнути ся всіх прутиків огорожі парку чи підрахувати кількість листків на кущі. Згодом вона зазвичай почувалася краще, але я боявся, що хто-небудь дізнається про її стан і забере її. Отже, я доглядав її та ховав від людей. Я ніколи про це нікому не казав. Але одного разу вона злякалася тоді, коли я був у школі та не міг допомогти їй. Вона вийшла на мулицю майже не вдягнена, але сама цього не розуміла. Декілька хлопців із моєї школи побачили її та почали…

Вілове обличчя почервоніло, а сам він уже з півхвилини ходив туди-сюди стежкою, намагаючись не дивитися в очі Лірі — його голос зривався, а очі були мокрими. Він повів розповідь далі:

— Вони мучили її так само, як ті діти катували кішку біля Башти. Вони вважали, що вона божевільна, і хотіли зробити їй боляче, я б не здивувався навіть, якби дізнався, що вони хотіли її вбити. Вона була не такою, як усі,і їм це дуже не подобалося. На щастя, я відшукав її та привів додому, а наступного дня я знайшов у школі їхнього ватажка та бився з ним. Я зламав йому руку та, здається, вибив декілька зубів. Я також збирався побити всіх інших, але зрозумів, що в мене будуть великі неприємності — вчителі дізнаються про це, підуть до матері, щоб поскаржитися на мене, побачать, в якому вона стані, та заберуть її. Отже, я прикинувся, що зробив це ненавмисно, і

пообіцяв ніколи більше цього не робити, а коли мене покарали за бійку, я мовчки це стерпів. Але матір я таки захистив. Окрім тих хлопців, ніхто про неї не знав, а вони зрозуміли, що я зроблю, якщо вони комусь скажуть — знали, що я можу й убити їх за це. А невдовзі їй стало краще. У школі ж ніхто про неї так і не дізнався, проте після цього я довіряв дітям не більше, ніж дорослим — вони так само завжди готові чинити лихо. Тому мене й не здивувало те, що ми побачили в Ситагазі. Але коли з'явилися відьми, я зрадів.

Віл знову сів на камінь — спиною до Ліри. Дівчинка помітила, як він нишком витер очі рукою, але зробила вигляд, ніби нічого не помітила.

— Віле, — промовила вона, — пам'ятаєш, що ти казав про Туліо, коли його схопили примари? А вчора ти сказав, що, на твою думку, ті потвори прийшли з твого світу. Ти такгадаєш тому, що твоя мати була такою?

— Так. Інакше як пояснити те, що з нею відбувалося? Вона ж не божевільна! Ті діти могли мати її за навіжену, сміятися з неї та намагатися зробити їй боляче, але вони помилялися — вона не божевільна. Справа в тому, що вона боялася речей, котрих я не бачив. І вона змушена була робити те, що здавалося божевіллям, адже люди не вбачають у таких діях сенсу, але це було їй потрібно. Вона, приміром, рахувала листки, а Туліо вчора торкався каменів муру — може, так вони намагалися відігнати примар. Можливо, якщо повернутися до них спиною та спробувати по-справжньому зацікавитися розташуванням каменів або кількістю листків на кущі, налаштовувати свій розум так, щоб бути переконаним, що важать лише ці речі, примари тебе не чіпатимуть. Я не впевнений, але схоже, що так воно і є. Вона боялася й дійсних речей, скажімо, тих людей, що приходили пограбувати нас, але лякало її й щось невидиме. Отже, напевне, у моєму світі також

є примари, лише ми їх не бачимо та навіть не маємо для них назви, але вони там є, і вони постійно нападали на мою матір. Ось чому я так зрадів учора, дізнавшись, що алетіометр сказав, що з нею все гаразд.

Ліра побачила, що Віл важко дихає, а його правиця стискає рукоятку ножа у піхвах, але нічого не сказала. Пантелеймон також нерухомо сидів на гілці.

— А коли ти дізнався, що маєш шукати свого батька? — нарешті спитала вона.

— Вже дуже давно, — була відповідь. — Раніше я уявляв, що він полонений, а я маю допомогти йому втекти. У дитинстві я марнував багато часу на такі ігри — іноді вонитривали цілими днями. Або, наприклад, я уявляв собі, що він опинився на незаселеному острові, а я маю попливти туди та забрати його. Він достеменно знав би, що робити з усім на світі — особливо з матір'ю, він дбав би про неї та мене, і вона видужала б. Я міг би просто ходити до школи, потоваришувати з кимось, і в мене, як всіх, були б батько і мати. Отже, я завжди казав собі, що, коли виросту, вирушу на пошуки свого батька… А мати завжди казала мені, що я успадкую його мантію. Вона казала це, щоб підбадьорити мене, і хоча я не знав, що це означає, — звучало це дуже урочисто.

— Хіба в тебе не було друзів?

— А як я міг із кимсь дружити? — здивований, спитав хлопець. — Друзі… Вони приходять до тебе додому, знайомляться із твоїми батьками й усе таке. Іноді хтось запрошував мене до себе, і декілька разів я таки ходив гості, але жодного разу не запрошував нікого у відповідь — це було надто небезпечно. Отже, в мене ніколи не було справжніх

друзів. Я хотів би… Та в мене була кішка, — сам себе перервав він. — Сподіваюся, з нею все гаразд. Може, хтось за нею доглядає?

— Розкажи мені про чоловіка, котрого ти вбив, — поросила Ліра. — Ким він був?

— Не знаю. Мене не хвилює, що я його вбив — він на це заслужив. Їх було двоє, вони декілька разів приходили до нас та докучали матері, доки не залякали її так, як вона ще ніколи не лякалася дотри. Вони хотіли дізнатися все про батька й не давали їй спокою. Я не знаю навіть, з поліції вони чи ні. Спочатку я гадав, що вони якісь гангстери, котрі вважають, нібито батько пограбував банк і сховав гроші. Але їм були потрібні не гроші, а папери. Вони хотіли дістати листи, що їх надсилав нам батько. Одного дня вони залізли до будинку, і коли я побачив це, то вирішив, що краще буде, якщо мати поживе десь в іншому місці. Розумієш, я не міг звернутися до поліції та попросити захистити нас, адже в такому разі вони забрали б матір. Я не знав, що мені робити. Зрештою, я попросив приглянути за матір'ю жінку, в котрої колись учився грати на піаніно — крім неї, ніхто мені на думку так і не спав. Я просто попросив її дозволити матері пожити деякий час у неї. Гадаю, вона доглядає за матінкою як слід. Потім я повернувся до будинку, щоб взяти листи — я знав, де вона їх зберігає. Коли я був там, до будинку знову влізли ті люди Була вже глибока ніч. Я ховався в кімнаті навпроти сходів, а Моксі — це моя кішка — вийшла зі спальні. Ні я, ні той чоловік її не бачили, і коли я кинувся на нього, він перечепився через Моксі та впав зі сходів… А я втік Ось як це сталося. Я не хотів його вбивати, але що сталося, те сталося. Я прийшов до Оксфорда і випадково побачив те вікно. А побачив його лише тому, що звернув увагу на іншу кішку та зупинився, щоб подивитися, що вона робитиме, а вона якраз побачила вікно. Якби я не звернув на неї уваги… Або якби Моксі тоді не вийшла зі спальні…

— Так, — сказала Ліра, — тобі пощастило. Ми з Пантелеймоном теж тільки-но розмовляли про те, що було б, якби я не залізла до гардероба у вітальні у Джордані та не побачила, як Ректор кладе отруту у вино. Нічого цього також не було б…

Деякий час вони мовчки сиділи на вкритому мохом валуні, дивилися на сонячні промені, що простромлювали гілки старих сосен, і думали про те, як багато маленьких подій мало відбутися, щоб обоє вони опинилися саме в цьому місці. У кожній із цих точок події могли піти інакше — можливо, в іншому світі інший Віл не побачив би вікно на Сандерленд-авеню та стомлений пройшов мимо й ішов доти, доки його не схопили б десь у центрі країни. А ще в одному світі інший Пантелеймон таки переконав би іншу Лірувийти з вітальні, інший лорд Ізраель випив би отруту, а інший Роджер залишився б живим і досі грався з тією Лірою на дахах і в алеях іншого незмінного Оксфорда…

Нарешті Віл відчув, що накопичив достатньо сил, аби йти, і вони вирушили стежкою далі, як і раніше, оточені великим спокійним лісом.

Н(ній подорожували весь день, час від часу зупиняючись для відпочинку. Поступово дерева ставали тоншими, її місцевість — скелястішою. Ліра спитала алетіометр і дізналася, що вони рухаються в потрібному напрямку. Ввечері вони дісталися до села, котре не турбували примари: на пагорбах паслися кози, на кам'янистий ґрунт кидав тінь гай лимонних дерев. Коли діти, що гралися біля струмка, побачили дівчинку в подертому одязі, заляпаного кров'ю хлопця із блідим обличчям і лютими очима та елегантну хортицю, що йшла за ними, то відразу розкричалися та побігли до своїх матерів.

Дорослі поводилися насторожено, але охоче обміняли на одну з Ліриних золотих монет хліб, сир і фрукти. Відьми трималися поза полем зору, проте діти знали, що коли їмщось загрожуватиме, летючі жінки з'являться за мить. Відбувся ще один раунд переговорів, і стара жінка продала Лірі дві фляги з козячої шкіри та сорочку з тонкого полотна для Віла. Хлопець із полегшенням переодягнув брудну сорочку, обмився у крижаному струмку та трохи полежав на гарячому сонечку, щоб обсохнути.

Відпочивши, діти вирушили далі. Місцевість стала менш привітною: коли вони бажали сховатися від безжального сонця, то змушені були відпочивати в тіні скель, а не під розлогими деревами, а земля пекла їм ноги навіть крізь підошви взуття. Нахил місцевості збільшився, і вони поступово вповільнили ходу. Коли сонце торкнулося верхівок гір, їхнім очам відкрилася улоговинка під ними, і вони вирішили далі не йти.

Насилу спустившись по схилу й кілька разів ледь не впавши, вони потім ще змушені були продиратися крізь хащі карликових рододендронів з темним лискучим листям та китицями малинових квітів, важких від куп бджіл, що їх укривали. Нарешті вони вийшли на освітлений м'яким вечірнім світлом лужок на березі струмка. Трава була дуже густою й заввишки до колін — волошка, тирлич, перстач…

Віл довго пив воду зі струмка, а потім улігся у траву. Йому хотілося спати, але він чомусь не міг заснути: у голові в нього паморочилося, весь світ здавався якимсь незвичайним, а рука пекла й пульсувала.

Але найгірше було те, що з ран знову потекла кров.

Серафіна оглянула їх, ще раз приклала трави та затягла шовкову пов'язку тугіше, ніж раніше, цього разу її обличчя було стривоженим. Віл не розпитував її, та й до чогоце? Він і сам бачив, що заклинання не спрацювало, і, звісна річ, це бачила й відьма.

Коли стемніло, хлопець відчув, як поруч із ним лягла на землю Ліра, а невдовзі почув і тихе муркотіння. Підігнувши лапи, лише за крок від нього дрімав кіт, і Віл пошепки спитав:

— Пантелеймоне, це ти?

Очі деймона розплющилися. Ліра навіть не ворухнулася.

— Я, а що таке? — прошепотів у відповідь Пантелеймон.

— Як ти гадаєш, я вмру?

— Відьми не дозволять тобі вмерти, та й Ліра…

— Але заклинання не допомогло — я й досі втрачаю кров. Не думаю, що її залишилося багато, а рана все не загоюється. Я боюся…

— Ліра вважає, що ти нічого не боїшся.

— Правда?

— Вона вважає тебе найхоробрішим воїном із тих, кого вона знала — навіть хоробрішим за Йорика Бернісона.

— Тоді мені краще не подавати знаку, що я наляканий, — промовив Віл, хвилинку помовчав і додав: —Я гадаю, Ліра

хоробріша за мене. В мене ніколи не було друга, кращого за неї.

— Вона думає те саме про тебе, — прошепотів деймон. Ще трохи полежавши, Віл нарешті заплющив очі. Ліра лежала в темряві, не ворушачись, але її очі були широко розкриті, а серце шалено калатало.

Коли Віл прийшов до тями, було ще зовсім темно. Його рука боліла дужче, ніж коли-небудь до того. Він обережно сів і побачив, що неподалік горить багаття, а Ліра за допомогою роздвоєної лозини намагається підсмажити на ньому хліб. Окрім того, на шампурі смажилося двоє птахів. Коли Віл підійшов і сів біля вогню, звідкись згори злетіла Серафіна Пеккала.

— Віле, — сказала вона, — перш ніж поснідати, з'їж це листя.

Вона дала йому жменю м'яких, гірких на смак листків якоїсь рослини, трохи схожої на шавлію, і хлопець мовчки розжував і проковтнув їх. Вони були в'язкі, але невдовзі він трохи зігрівся й відчув приплив бадьорості, та н узагалі йому стало краще.

Вони почали їсти смажених птахів, приправляючи їх лимонним соком. Потім прийшла ще одна відьма та принесла буяхи, котрі росли під кам'янистим косогором, і невдовзі біля вогню зібралися всі відьми. Вони повели тиху бесіду. Деякі з них уночі літали на розвідку, й одна бачила над морем повітряну кулю. Почувши це, Ліра різко підвелася.

— Це була куля пана Скоресбі? — спитала вона.

— У ній було двоє людей, але вона знаходилася надто далеко, щоб можна було роздивитися їх. Окрім того, у них за спиною збирався шторм.

Ліра сплеснула в долоні.

— Віле, якщо це пан Скоресбі, то ми зможемо полетіти! — гукнула вона. — Сподіваюся, це саме він. Я так і не попрощалася з ним, а він був такий добрий… Я дуже хотіла бпобачити його знов.

Відьма Джута Камайнен уважно слухала їх, її демон — червоногруда малинівка — сидів, виблискуючи очима, в неї на плечі. Почувши ім'я Скоресбі, вона відразу згадала, кого той шукав. Це її любов відкинув Станіслав Груман, і Серафіна Пеккала взяла її до цього світу для того, щоб вона не вбила цього чоловіка в їхньому.

Мабуть, Серафіна помітила б це, але цієї миті щось трапилося, і вона та всі інші відьми підвели голови та піднесли руки. Віл і Ліра почули, що десь на півночі лунає ледь чутний крик якогось нічного птаха. Але це був не птах — відьми відразу зрозуміли, що кричав деймон. Серафіна Пеккала підвелася та пильно подивилася на небо.

— Гадаю, це Рута Скаді, — сказала вона. Відьми замовкли, напружуючи слух.

Пролунав ще один крик, цього разу ближче, потім ще. Відьми схопили свої гілки та злетіли в небо — за винятком двох, котрі з луками напоготові залишилися поруч із Вілом і Лірою.

Десь у темряві в них над головами точився бій. За декілька секунд до них уже долетіли свистіння стріл та голоси, що дзвеніли болем та люттю.

А потім так раптово, що діти навіть не встигли відскочити, з неба на землю до їхніх ніг з глухим звуком упало відразливе створіння — звір зі шкірястим покривом та поплутаним волоссям, в якому Ліра відразу впізнала скельну погань. Принаймні потвора була дуже на неї схожа.

Вона явно відбила собі всі нутрощі від падіння, до. того ж у неї в боці стирчала стріла, але вона все одно підвелася та, люто дивлячись на Ліру, кинулася до неї. Відьми не могли скористатися своїми луками, адже істота була накрита від них тілом Ліри — але, як виявилося, в цьому й не було потреби, бо Віл миттю вискочив та ще в польоті ножем зрізав створінню голову, й та покотилася у траву. З горлянки потвори з булькотінням вирвалося повітря, і вона впала на землю.

Віл із Лірою та відьми знову звели очі догори — бій наближувався. Вогонь багаття на мить виривав із темряви над ними то чорний шовк, то бліді кінцівки, то зелені голки сосни, то сіро-коричневу, ніби вкриту струпами шкіру. Віл, як не намагався, не міг збагнути, як відьми утримували в цьому вирі рівновагу — їм доводилося різко повертати, зупинятися та кидатися вперед, не кажучи вже про прицілювання та стрілянину.

Одна за одною згори впали ще дві потвори, цього разу мертві — перша у воду, друга вдарилася об скелю. Решта зграї з вереском злетіла вище та полетіла в темряву в бік півночі.

За мить приземлилася й Серафіна Пеккала зі своїми відьмами. Віл звернув увагу, що серед них з'явилася новенька:

неймовірно вродлива відьма з пронизливими очима та чорним волоссям, з палаючими від люті та збудження щоками.

Вона побачила безголове тіло та плюнула на нього.

— Вони не з нашого світу, але й не з цього, — промовила новоприбула. — Брудні, відразливі потвори. Вони плодяться, як мухи, їх там були тисячі… А хто це такі? Це, мабуть, дівчинка на ім'я Ліра? А хто тоді той хлопець?

Ліра хоробро витримала спрямований на неї уважний погляд, хоча й відчула, що її серце прискорило своє биття — Рута Скаді викликала дрож навіть у тих, хто бачив її не вперше.

Потім відьма подивилася на Віла, і він відчув той самий дрож у тілі, але, як і Ліра, не виказав своїх почуттів. Він і досі тримав у руці ніж, і коли Рута Скаді побачила,що він ним зробив, то посміхнулася. Хлопець увігнав лезо в землю, щоб очистити його від брудної крові, а потім промив у струмку.

Рута Скаді промовила:

— Серафіно Пеккала, я безперервно учуся — старий світ змінюється, вмирає чи порожніє. Я зголодніла…

Їла вона, як тварина, розриваючи зубами залишки смажених птахів, двома руками напихала до рота хліб, жадібно запиваючи його водою зі струмка. Поки вона насичувалася, відьми віднесли мертве тіло подалі, підкинули дров до багаття та виставили вартових.

Вільні від вартування всілися довкола Рути Скаді — послухати, що вона може їм розповісти. Латвійська королева

розповіла, що сталося, коли вона помчала за ангелами,а потім описала свою подорож до фортеці лорда Ізраеля.

— Сестри, це найбільший замок із тих, що ви можете собі уявити: базальтові бастіони підпирають собою небо, усі куточки всередині поєднані широкими дорогами, і нимивезуть величезні обсяги пороху, їжі, броні… Як він усе це зробив? Схоже, він готувався вже давно — ще до того, як ми народилися, може, навіть упродовж тисячоліть… Навіть гадки не маю, як це може бути, адже він набагато молодший від нас. Не розумію, як йому це вдалося? Мені здається, він вміє керувати часом, і той прискорює чи вповільнює хід згідно з його волею… До його фортеці йшли вояки всіх Гатунків, з усіх світів. Чоловіки, жінки, духи-воїни, озброєні створіння, котрих я ніколи в житті не бачила — ящери та людиноподібні мавпи, великі птахи з отруйними шипами, створіння, надто незвичайні, щоб можна було навіть описати їх. Між іншим, сестри, в інших світах також є відьми — ви це знали? Я розмовляла з відьмами зі світів, схожих на наш, але водночас радикально інших, адже ті відьми живуть лише звичайний людський термін, і серед них є чоловіки, відьмаки, котрі літають, як ми…

Відьми із клану Серафіни Пеккала слухали цю схожу на казку розповідь із благоговійним страхом і навіть недовірою. Але сама Серафіна вірила кожному її слову.

— Гаразд, Руто Скаді, але чи бачила ти лорда Ізраеля? Ти спромоглася відшукати його? — поквапила вона латвійську королеву.

— Так, мені це вдалося, хоча справа ця була аж ніяк не легкою, адже він керує настільки численними сферами діяльності, що це й уявити собі не можна. Але я зробила себе

невидимою та проникла до його особистих покоїв, коли він готувався відійти до сну.

Кожна із присутніх відьом зрозуміла, що відбулося далі, а Віл і Ліра й гадки не мали про це. Отже, Руті Скаді не було потреби щось пояснювати, і вона продовжила свою розповідь:

— А потім я спитала, навіщо він збирає всі ці війська і чи правда те, що він збирається кинути виклик Господу. У відповідь він розсміявся. "Отже, про це розмовляють навіть у Сибіру?" — запитав він. Я сказала, що в усіх куточках півночі — нашої півночі — про це тільки й говорять, а потім розповіла про нашу угоду та про те, як я залишила наш світ, аби відшукати його. І він запросив нас, сестри, приєднатися до нього — встати до лав його армії та виступити проти Господа. Найбільше у світі мені хотілося відразу кинути весь свій клан, а також усі інші відьмацькі клани в полум'я цієї війни — він показав мені, що повстання було слушним і справедливим діянням, особливо якщо врахувати все те, що представники Господа чинили від його імені… Я також згадала про дітей із Больвангара, про інші жахливі речі, котрі бачила в наших південних землях, а він розповів мені про багато інших проявів надзвичайної жорстокості, вчиненої в ім'я найвищої влади, про те, як у деяких світах церковники хапають відьом і спалюють їх живцем — таких самих відьом, як ми з вами, сестри… Він наче розкрив мені очі, показав речі, яких я ніколи не бачила, жорстокості й жахи, скоєні в ім'я Господа, спрямовані на те, щоб викоріни ти в житті радощі та всі природні прояви. О, сестри, як мені хотілося віддати себе й увесь свій клан під його керівництво! Алея знала, що спершу мушу порадити ся з вами, а потім повернутися до нашого світу та переговорити з Євою Каску, Райною Міті та іншими королевами відьом. Отже, я, невидима, залишила його палати, відшукала свою гілку та полетіла геть. Але потім здійнявся сильний вітер, і мене віднесло високо в гори, тож мені довелося шукати порятунку

на вершині стрімчака. Знаючи, які створіння можуть жити в таких місцях, я знову стала невидимою, і невдовзі до мене долетіли з темряви голоси. Судячи з усього, я опинилася поруч із гніздищем найстарішого зі скельної погані. Цей патріарх був сліпим, і нащадки принесли йому з землі їжу — якесь смердюче падло. Вони якраз питали в нього поради.

"Дідусю, — спитали вони, — як далеко в минуле сягає твоя пам'ять?"

"Дуже, дуже далеко. Я пам'ятаю часи, коли людей ще не було", — відповів він надломленим слабким голосом.

"Чи правда, що наближується найбільша за всі часи битва, дідусю?"

"Так, діти, — була відповідь. — Навіть більша, ніж попередня. Для нас усіх вона стане бучним бенкетом — кожен наш одноплемінник в кожному зі світів багато-багато днів насолоджуватиметься життям".

"А хто переможе, дідусю? Чи завдасть лорд Ізраель поразки Господу?"

"Армія лорда Ізраеля налічує мільйони вояків, — відповів їм старезний монстр, — котрі зібралися з усіх світів. Ця армія більша, ніж та, що воювала з Господом в минулому, і в неї кращий керманич. Щодо сил Господа, вони в сотні разів численніші, але Господь постарів, діти, він набагато старіший навіть від мене, а його загони налякані, а якщо не налякані, то самовпевнені. Це буде запекла битва, але лорд Ізраель мав би перемогти — він безстрашний, рішучий, а головне, переконаний у тому, що поновлює справедливість. Проте, діти, в нього немає Езагетра — і це його слабке місце. Без Езагетра

він і всі його сили приречені на поразку. І тоді наш бенкет триватиме роками, діти!"

І потвора розсміялася та почала гризти смердючу кістку, котру вони принесли їй, а всі інші радо заверещали. Ви розумієте, як уважно я слухала, намагаючись дізнатисяпро цього Езагетра більше, але через виття вітру я лише почула, як юне чудовисько спитало: "Якщо лордові Ізраелю потрібен Езагетр, то чому ж він не викличе його?"

Старе відповіло йому: "Лорд Ізраель знає про Езагетра не більше, ніж ти, дитино! Яка ти смішна! Смійся довго й голосно..."

Але коли я ще трохи наблизилася до цих потвор, аби дізнатися побільше, моя сила мене зрадила, сестри, — я вже не змогла залишатися невидимою. Молода скельна погань побачила мене та загорлала, і мені довелося втікати — крізь невидимі ворота в повітрі повернутися до цього світу. Слідом за мною сюди прилетіла ціла зграя погані, але до своїх гнізд повернуться далеко не всі — ті, що лежать біля цього струмка, становлять лише незначну частину загиблих від мого лука. Проте, сестри, очевидно, що ми потрібні лорду Ізраелю. Хай там ким є цей Езагетр, йому потрібні й ми! Я хотіла б зараз же повернутися до лорда Ізраеля та сказати йому: "Не хвилюйся — ми, відьми півночі, йдемо тобі на допомогу, й ми допоможемо тобі перемогти". Отже, Серафіно Пеккала, якщо ти згодна зі мною, то скликаймо велику нараду відьом усіх без винятку кланів та пориньмо у війну!

Серафіна Пеккала подивилася на Віла так, що в нього виникло враження, ніби вона питає в нього дозволу на щось. Але він нічого не міг їй порадити, й вона перевела погляд на Руту Скаді.

— Без нас, — відповіла вона. — Наразі наше завдання полягає в тому, щоб допомогти Лірі, а її — провести Віла до його батька. Я згодна, тобі слід повернутися, але ми мусимо залишитися з Лірою.

Рута Скаді нетерпляче кивнула.

— Що ж, коли ви мусите, то нічого не поробиш, — промовила вона.

Віл ліг на землю — його рана боліла сильніше, ніж коли була свіжою. Уся його рука розпухла. Ліра також лягла поруч із ним та з-під напівопущених він дивилася на вогонь, крізь сон прислухаючись до тихої розмови відьом. Пантелеймон згорнувся клубком біля її шиї.

Рута Скаді вирішила прогулятися вздовж берега струмка, і Серафіна Пеккала приєдналася до неї.

— Ах, Серафіно, ти бачила б лорда Ізраеля! — тихо промовила латвійська королева. — Він найбільший полководець усіх часів, він утримує в голові щонайменші деталі щодо своїх військ. Ти тільки уяви, на що він наважився — піти війною на Творця! Але ким, на твою думку, може бути цей Езагетр? Як це ми ніколи про нього не чули? І як нам переконати його приєднатися до лорда Ізраеля?

— Сестро, можливо, це й не "він". Ми знаємо про нього не більше, ніж те молоде чудовисько. Либонь, його дідусь сміявся з нього через його необізнаність. Старовинною мовою це слово означає "те, що знищить Бога". Ти це знала?

— Тоді воно може мати відношення до нас, Серафіно Пеккала! А якщо так, то наскільки могутнішими стали б війська

лорда Ізраеля, якби ми до них приєдналися! О, як мої стріли бажають поцілити тих лиходіїв із Больвангара, кожного Больвангара з кожного світу! Сестро, навіщо вони це роблять? У кожному із світів представники Господа приносять дітей в жертву своєму жорстокому богові! Навіщо це їм?

— Вони бояться Пилу, — відповіла Серафіна Пеккала, — хоча я й не знаю, що це таке.

— А цей хлопець, якого ви знайшли — хто він? З якого він світу?

Серафіна Пеккала розповіла Руті Скаді все, що знала про Віла.

— Я не знаю, в чому полягає його важливість, — завершила вона, — але ми служимо Лірі, а її прилад каже, що саме таким є її завдання. Сестро, ми спробували вилікуватийого рану, але зазнали невдачі. Ми накладали заклинання утримування, але воно не спрацювало. Може, трави у цьому світі мають меншу силу, ніж у нашому? У цих місцях надто спекотно, щоб тут міг рости мох-кров'янка.

— Хлопець якийсь дивний, — промовила Рута Скаді. — Він чимось схожий на лорда Ізраеля. Ти зазирала йому в очі?

— По правді кажучи, — відповіла Серафіна Пеккала, — я не насмілилася це зробити.

Дві королеви присіли на землю біля струмка та замовкли. Минав час; одні зірки зникали за обрієм, інші сходили. З того місця, де спали діти й відьми, долетів зойк — це щось наснилося Лірі. Відьми чули гуркотіння шторму та бачили

спалахи блискавок над морем і горами, але все це було ще далеко від них.

Нарешті Рута Скаді спитала:

— А ця дівчинка, Ліра, — яку роль вона має зіграти и цій виставі? Чи річ лише у тому, що вона має відвести хлопця до його батька? Чи ж цим її завдання не обмежується?

— Наразі вона має зробити саме це — але лише наразі. В неї велике призначення. Пам'ятаєш відьмаці. ке пророцтво, за яким долю світу має змінити дитина. Ми знаємо ім'я, що відкриє її єство пані Кольтер, і знаємо, що цій жінці воно невідоме. Відьма, котру вона катувала на кораблі біля Свольбарда, майже видала його, але до неї вчасно прийшла Ямбе-Акка. Проте мені спало на думку, що Ліра може бути тим, про що казало те старе чудовисько — Езагетром. Може, найважливіша зброя у війні проти Господа — це не відьми, не ангели, а он та спляча дитина. Інакше навіщо пані Кольтер так хотіла її відшукати?

— Пані Кольтер була коханкою лорда Ізраеля, — сказала Рута Скаді, — а Ліра — їхня дитина. О Серафіно, якби я народила його дитину, якою відьмою вона була б! Королевою всіх королев!

— Тихше, сестро, — перервала її Серафіна. — Ти чуєш цей звук? І якесь світло…

Вони підвелися, стривожені тим, що хтось або щось могло прослизнути повз варту, і побачили, що над їхнім табором виблискує якесь слабке світло, навіть трохи не схоже на відблиски багаття.

Дві королеви, поклавши стріли на тятиву, кинулися туди, але за декілька кроків різко зупинилися.

Усі відьми, а також Віл і Ліра, мирно спали на траві, проте дітей оточували десятка з півтора ангелів — істоті і просто уважно дивилися на них.

Раптом Серафіна Пеккала зрозуміла поняття, для якого у відьом навіть не було назви: уявлення про паломництво. Вона зрозуміла, чому паломники могли чекати тисяч і років і долати величезні відстані, лише щоб бути присутніми при чомусь важливому, і чому після цього вони дивишся на світ зовсім іншими очима. Саме пілігримами здалися їй ці чудові істоти в розрідженому світлі, що стояли довкола замурзаної дівчинки в картатій спідниці та хлопця з пораненою рукою і насупленим навіть уві сні обличчям.

Біля Ліриної шиї щось ворухнулося — Пантелеймон, білосніжний горностай, сонно розплющив свої чорні очі та, анітрохи не стривожений, озирнувся. Пізніше Ліра пам'ятатиме цю картину як свій сон. Здається, Пантелеймон сприйняв увагу як щось належне Лірі — за хвилину він знову згорнувся клубком і заплющив очі.

Нарешті одна з істот розправила крила. Інші зробили те саме, і, хоча вони стояли впритул одна до одної, їхні крила без будь-якого опору поєдналися — так, як зливаються докупи промені. Навкруги дітей, що спали на траві, виникло коло світла.

Потім сторожі один за одним вогняними метеорами злетіли в повітря, при цьому вони збільшувалися в розмірі доти, доки не стали просто величезними. За мить вони були вже далеко — ніби зграйка падаючих зірок промчала на північ.

Серафіна та Рута Скаді схопили свої соснові гілки та злетіли услід за ангелами, але ті вже відлетіли надто далеко, щоб їх можна було наздогнати.

— Це таких істот ти бачила того разу, Руто? — спитала Серафіна, коли вони повільно знижувалися, спостерігаючи, як яскраві вогники летять до горизонту.

— Ці здалися мені більшими, але це, без сумніву, були вони. У них немає плоті, бачила? Вони складаються зі світла. Їхні чуття мають суттєво відрізнятися від наших… Серафіно Пеккала, наразі я залишаю вас — я маю скликати всіх відьом півночі. Коли ми зустрінемося знову, вже точитиметься війна. Хай щастить тобі, люба…

Вони прямо в повітрі обійнялися, потім Рута Скаді повернулася та помчала на південь.

Серафіна провела її поглядом, а тоді вирішила подивитися, як останні сяючі ангели зникають за обрієм. Вона відчувала до великих сторожів лише співчуття. Як їм, мабуть, не вистачає всього того, що є в істот із плоті та крові, — відчуття землі під ногами, вітру у волоссі, зоряного світла на оголеній шкірі… Серафіна схопила сосновугілочку, на якій вона летіла, та з жадібним задоволенням вдихнула гострий запах смоли. Потім вона тихо спустилася вниз, до людей, що спали на траві, та приєдналася до них.

14

Ущелина Аламо

Лі Скоресбі подивився вниз і побачив, що ліворуч розкинувся спокійний океан, а праворуч простягнувся зелений

берег. Аеронавт прикрив очі та пошукав ознак людського життя. Відтоді, як вони вилетіли з гирла Снісею, минула вже повна доба.

— Це і є новий світ? — спитав він.

— Новий для тих, хто народився в іншому, — відповів Станіслав Груман. — Узагалі-то він такий самий старий, як ваш і мій. Ізраель своїми діями зворушив усе на світі,пане Скоресбі, зворушив сильніше, ніж будь-хто чи будь-що в минулому. Ті двері та вікна, що їх я згадував, наразі відчиняються у найнесподіваніших місцях. Плавати та лі гати стало дуже важко, але вітру, що несе нас, все це не стосується.

— Старий цей світ чи новий, але він дуже дивний, — сказав Лі.

— Так, — погодився Станіслав Груман. — Це дивовижний світ, хоча дехто, безперечно, почувається в ньому як удома.

— Схоже, він порожній, — зауважив аеронавт.

— Це не так. За тим мисом ви побачите місто, що колись було заможним і могутнім. У ньому й досі мешкають нащадки тих купців й аристократів, котрі збудували його, хоча три століття тому тут настали лихі часи…

За декілька хвилин Лі побачив спочатку маяк, потім Криву кам'яного хвилеріза, а потім — вежі, куполи та червоно-коричневі дахи чудового міста біля гавані.

У пишному саду на мисі стояла розкішна будівля на кшталт оперного театру, широкі бульвари рясніли елегантними

готелями, а вулички втопали у квітучій зелені, що нависала над балконами будинків.

Груман мав рацію — люди тут були. Але коли воші наблизилися, Лі з подивом побачив, що всі вони були дітьми: жоден дорослий так і не з'явився в його полі зору. Діти гралися на пляжі, бігали по кафе, їли, пили, виносили повні торби товарів із будинків і магазинів. Декілька хлопців билися, їх підштрикувала рудоволосі дівчинка, а хлопчик меншого віку кидав каміння у вікна сусіднього будинку. Здавалося, це був дитячий майданчик розміром з місто, але вихователів чи вчителів не було видно. "Дитячий світ", — промайнуло в голові Лі Скоресбі.

Але в місті були не лише діти. Коли Лі вперше побачив цих створінь, він протер очі, але вони, без сумніву, існували, ці стовбури туману або чогось ще більш розрідженого, ніж туман — просто згустки повітря. Хай там чим вони були, в місті їх було повнісінько: вони дрейфу вали над бульварами, проникали до будинків, скупчувалися на площах і перехрестях. Діти, здавалося, зовсім не помічали їх.

Але створіння бачили дітей. Поки куля летіла над містом, Лі поступово усвідомив закономірність у їхній поведінці: безперечно, деякі діти — а саме ті, що пере бувалина межі між дитинством і юністю — цих при мар цікавили, і вони пересувалися за ними назирці. Один високий худорлявий хлопець із копицею чорного волосся, вже майже юнак, був оточений створіння ми так щільно, що обриси його постаті, здавалося, мерехтіли в повітрі. Створіння нагадували Лі мух, що злетілися на м'ясо, але хлопець їх не бачив — хоча час від часу він протирав очі чи трусив головою, наче хотів прояснити зір.

— Хто ці бісові створіння? — спитав Лі.

— Тутешні люди звуть їх примарами.

— А що саме вони роблять?

— Ви чули про упирів?

— У казках.

— Примари живляться так само, як вампіри годуються кров'ю, але їжа примар — це увага, свідомий інтерес до світу. Незрілість дітей майже не приваблює їх.

— Тоді вони являють собою протилежність тим дияволам із Больвангара.

— Навпаки. Й Облаткове братство, і примари байдужості зачаровані тим, що в людей незнання кардинально відрізняється від досвідченості. Облаткове братство ненавидить Пил і боїться його, а примари живляться ним, але й ті, й інші надзвичайно небайдужі до нього.

— Вони скупчилися навколо того хлопця…

— Він дорослішає. Невдовзі вони накинуться на нього, і його життя перетвориться на байдуже, рослинне страждання. Він приречений.

— Святий Петре! А ми не можемо його врятувати?

— Ні. Примари відразу схоплять нас. Поки ми в повітрі, вони нас не чіпатимуть, і нам залишається тільки спостерігати та летіти далі.

— Але де дорослі? Ви що, хочете сказати, що в цьому світі живуть лише діти?

— Ці діти через примар стали сиротами. У цьому світі чимало груп таких дітей — вони блукають тут, живучи тим, що знаходять, коли дорослі втікають. А, як ви бачите, тут є що знайти: хай там як, але діти не голодують. Схоже, місто заполонили великі зграї примар, і дорослі втекли, щоб залишитися живими. Ви помітили, як мало кораблів і човнів було в гавані? А дітям це лише на руку.

— Але не старшим — як тому бідолашному хлопцеві.

— Пане Скоресбі, цей світ є таким, яким є. І якщо ви бажаєте покласти край жорстокості та несправедливості, то маєте везти мене далі. У мене є тут важливі справи.

— Мені здається… — Лі помовчав, підшукуючи слушні слова, — мені здається, що жорстокість є там, де ви її бачите, і допомагати слід тому, хто, як ви бачите, потребуєвашої допомоги. Чи, може, я помиляюся, докторе Груман? Либонь, я лише темний аеронавт — настільки темний, що коли мені казали, ніби шамани вміють літати, я вірив цьому. Але — ви шаман, і ви не літаєте.

— Знаєте, таки літаю.

— Тобто?

Повітряна куля знижувалася, а місцевість під ними підвищувалася. Просто в них на шляху стояла величезна квадратна башта з каміння, але Лі, здається, цього не помічав.

— Мені треба було полетіти, я викликав вас, і тепер я лечу, — промовив Груман.

Він добре бачив небезпеку, котра їм загрожувала, але, покладаючись на досвід аеронавта, вирішив не втручатися. І в останню мить Лі Скоресбі нахилився над бортом гондоли та потягнув за мотузку, що втримувала один із мішків баласту. З мішка посипався пісок, куля трохи піднялася та пролетіла за шість футів від верхівки башти. З десяток круків, потурбовані, злетіли в повітря та, каркаючи, закружляли довкола них.

— Так, справді, — погодився Лі. — Ви дуже незвичайна людина, докторе Груман. Вам не доводилося жити серед відьом?

— Доводилося, — відповів шаман. — А також серед академіків і серед духів. Повсюди можна побачити дурість, але так само повсюди розпорошені крупинки мудрості. І, без сумніву, чимало проявів мудрості мені не вдалося роздивитися. Життя — це складна річ, пане Скоресбі, але ми все одно мусимо чіплятися за нього.

— А цей наш вояж — це прояв дурості чи мудрості?

— Це наймудріший вчинок, про який я будь-коли чув.

— Скажіть мені ще раз, яка в нас мета: ви збираєтеся відшукати хранителя магічного ножа, а що потім?

— Потім я повідомлю йому його завдання.

— І це завдання включає в себе захист Ліри, — нагадав аеронавт.

— Ніж захистить нас усіх.

Вони полетіли далі, і незабаром місто зникло з поля зору.

Лі подивився на свої прилади. Стрілка компаса й досі крутилася, мов скажена, проте, судячи з усього, альтиметр[3]працював справно — згідно з його показаннями, вони летіли приблизно на відстані тисячі футів над рівнем моря, паралельно до лінії берега. Попереду з'явилася низка високих зелених пагорбів, і Лі похвалив себе за те, що взяв досить баласту.

Але коли він знову оглянув горизонт, то відчув, що його серце трохи стиснулося. Гестер також це відчув, смикнув вухами та став вдивлятися вдалечінь золотаво-карим оком. Лі взяв деймона на руки, засунув його за пазуху та знов подивився в телескоп.

Ні, він не помилився. Далеко на півдні (якщо напрямок, з котрого вони прилетіли, дійсно був півднем) крізь туман летіла інша повітряна куля. Спричинене спекою тремтіння повітря та велика відстань не дозволяли роздивитися деталі, але та куля була більшою і летіла вище.

Груман також її побачив.

— Вороги, пане Скоресбі? — спитав він, прикриваючи очі долонею.

— Сумнівів бути не може. Я не знаю, чи варто скидати баласт та підійматися вище, чи, може, доцільно залишитися внизу, сподіваючись, що вони нас не помітять. Добре, що то не цепелін — вони наздогнали б нас за пару годин. Та ні, чорт забирай, я підіймаюся, докторе Груман: якби я був у тій кулі, то

вже помітив би нашу, до того ж я впевнений, що з зором у них усе гаразд.

Лі знову посадив Тестера на лаву, нахилився і скинув три мішки з піском. Куля відразу піднялася, а Лі обернувся до телескопа.

За хвилину він переконався, що їх таки помітили — туман поруч із другою кулею наче ворухнувся та за мить перетворився на смугу диму, що під кутом поринула вгору відкулі. За декілька секунд дим обернувся на спалах полум'я, котре потім знову стало сірим димом. Без сумніву, це був сигнал.

— Чи можете ви викликати сильніший вітер, докторе Груман? — попросив Лі. — Я хотів би до темряви дістатися до тих пагорбів.

Наразі вони віддалялися від узбережжя, і їхній шлях пролягав над затокою завширшки тридцять чи сорок миль, над другим берегом якої здіймалася гряда пагорбів. Утім,коли вони набрали висоту, Лі побачив, що ті пагорби було б правильніше назвати горами.

Аеронавт повернувся до Грумана, але побачив, що той перебуває у глибокому трансі. Очі шамана були заплющені, на його чолі виступили краплі поту, він гойдався назад-уперед. Його горлянка видавала низькі ритмічні стогони, а його деймон, також у трансі, вчепився у край гондоли.

Чи то внаслідок того, що вони набрали висоту, чи то завдяки зусиллям шамана, але вітер справді посилювався. Лі подивився на балон і побачив, що той нахилився на декілька градусів у бік пагорбів.

Але вітер, що прискорював їхній політ, діяв і на іншу кулю. Вона не наближувалася, але й не віддалялася. А коли Лі навів на неї телескоп, то побачив позаду неї якісь темніші, менші за розміром силуети. Вони були розташовані в чіткому порядку, і щохвилини їх ставало дедалі краще видно.

— Цепеліни, — промовив Лі. — Що ж, нам важко буде сховатися.

Він спробував оцінити відстань між ними та переслідувачами й ними та горами, до яких вони летіли. Їхня швидкість, безсумнівно, зросла, і вітер зривав із хвиль далеко внизу білі баранчики.

Лі побачив, що Груман відпочиває в куті гондоли, а його деймон чистить пір'я. Очі шамана були заплющені, проте аеронавт знав, що той не спить.

— Ось що ми маємо, докторе Груман, — сказав він. — Я не хочу, щоб цепеліни наздогнали нас у повітрі. В такому разі нічого не зможемо зробити — вони зіб'ють нас умить. Але не бажаю я й сідати на воду — чи то з власної волі, чи то ні. Ми деякий час утримаємося на воді, але вони легко дістануть нас гранатами. Ось чому я хотів би дістатися до тих пагорбів і приземлитися. Я бачу там ліс, і ми могли б деякий час ховатися серед дерев. Між іншим, сонце сідає. За моїми підрахунками, до його заходу залишається десь три години. За цей час, як мені здається, цепеліни наполовину скоротять відстань до нас, а ми вже досягнемо узбережжя. Ви розумієте, що це означає? Я збираюся підняти кулю в ті гори та приземлитися там, бо інше рішення означатиме неминучу загибель. На цей час вони вже напевно пов'язали той перстень, котрий я показав їм. зі скролінгом, якого я вбив на Новій Земблі, і, безперечно, вони переслідують нас так уперто не для того, щоб повідомити мені, що я забув на конторці гаманець. Отже, докторе Груман, десь

уночі наш політ завершиться. Вам коли-небудь доводилося саджати повітряну кулю?

— Ні, — відповів шаман. — Але я довіряю вашому вмінню.

— Я спробую піднятися в ті гори якомога вище — не знаю ще, до якої саме висоти, адже чим далі ми просунемося, тим ближче вони опиняться до нас. Якщо я сяду, коли вони будуть надто близько, вони зможуть побачити, де ми знаходимося, але якщо я приземлюся дуже рано, ми не зможемо сховатися в лісі. Хай там як, але невдовзі в тих горах розпочнеться стрілянина.

Груман сидів спокійно, лише смикав руками якийсь магічний предмет із пір'я та намистин. Але потім Лі побачив, що його рухи є впорядкованими — та річ Постійно рухалася по одній траєкторії. Очі яструба-деймона ні на мить не відривалися від цепелінів, що їх переслідували.

Минула година, потім ще одна. Лі весь час жував незапалену сигару та відсьорбував із жерстяної фляги холодну каву. Сонце поступово наближувалося до моря, що лежало під ними, — Лі побачив, як на узбережжі на підніжжя гір впали вечірні тіні, хоча їхня куля та вершини гір і досі купалися в золоті.

А позаду, майже невидимі у призахідному сонячному сяйві, поступово зростали та ставали чіткішими маленькі цятки цепелінів. Вони вже обігнали другу кулю, і їх легкоможна було побачити неозброєним оком: їх було четверо, й летіли вони шеренгою. Невдовзі над широкою мовчазною затокою залунав шум їхніх двигунів, схожий на тихе, але безперервне дзижчання комара.

Коли до берега біля підніжжя гір залишалося кілька хвилин, Лі побачив у небі за дирижаблями дещо нове. Там розросталася величезна грозова хмара, з усіх боків оточена яскраво-голубим небом. "Як це я не помітив її раніше?" — промайнуло в голові Лі. Якщо наближується шторм, то чим раніше вони приземляться, тим краще для них.

А потім під хмарами повисла темно-зелена завіса дощу — здавалося, шторм женеться за цепелінами так само, як вони гналися за повітряною кулею Лі, тягнучи до них дощові руки. Коли сонце нарешті поринуло у воду, хмари освітив потужний спалах, за декілька секунд до них долетів тріск грому, такий гучний, що, здавалося, здригнулася кожна ниточка повітряної кулі. Луна цього удару ще довго відбивалася від гір.

Невдовзі вони знову побачили спалах блискавки, і цього разу зубцювата двоголова стріла вдарила з осердя грози прямо в один із цепелінів. Газ миттєво спалахнув: підсвинцево-чорними хмарами розцвіла вогняна квітка, і дирижабль повільно поплив донизу, сяючи, мов величезний маяк. Нарешті він, усе ще палаючи, опустився на воду.

Лі перевів дух. Груман стояв поруч із ним, однією рукою тримаючись за борт гондоли, і його обличчя було якимось виснаженим.

— Це ви викликали шторм? — спитав Лі.

Груман ствердно кивнув.

Небо своїм забарвленням було схоже на шкіру тигра: смуги золотого кольору чергувалися з ділянками темно-коричневого, майже чорного. Утім, щохвилини цей візерунок змінювався — золото швидко згасало, і його поглинала чорнота. Море під

кулею було схоже на строкату ковдру — чорна вода, сяюча піна, полум'я над залишками палаючого цепеліна, котрі, поступово занурюючись у воду, дрейфували на північ.

Утім, три інші дирижаблі дедалі наближувалися. Було видно, що буря добряче їх торсає, але вони не відхилялися від свого курсу. Навколо них, як і раніше, били численніблискавки, і коли шторм наблизився до повітряної кулі, Лі стало страшно за газ у балоні. Один удар — і вони, охоплені полум'ям, полетять на землю. Аеронавт поду мав, що, хай там як уміло Груман керував штормом, навряд чи він був у змозі цього уникнути.

— Добре, докторе Груман, — промовив він. — Наразі я не звертатиму уваги на цепеліни, бо зосереджусь на тому, щоб ми цілими досягли гір і приземлилися. Я хотів би, щоб ви сіли на лаву, взялися за щось та були готові за моїм наказом зіскочити. Я попереджу вас, і, звичайно, спробую приземлитися якомога м'якше, але за таких умов важить не лише кваліфікація, а й удача.

— Я довіряю вам, пане Скоресбі, — була відповідь.

Шаман сів у куті гондоли, а його деймон вмостився на кільці, що до нього кріпилися стропи, і пазурами вчепився у шкіру, якою воно було обтягнуте.

Вітер став майже ураганом, і балон із газом здіймався та опадав під його поривами. Стропи скрипіли та натягувалися, але Лі не боявся, що вони порвуться. Він скинув ще трохи баласту та почав уважно стежити за альтиметром. Під час шторму слід обов'язково враховувати те, що атмосферний тиск падає, та вносити поправки до показань приладу, і часто такі розрахунки стають майже довільними. Двічі перевіривши

показання, Лі вирішив скинути решту баласту — відтепер єдиним засобом керування кулею залишався газовий клапан. Піднятися він уже не міг — лише знизитися.

Аеронавт почав удивлятися в бурхливе повітря й нарешті розгледів темне громаддя гір на тлі трохи світлішого неба. Знизу долетіло якесь ревіння та шипіння, схоже на удари прибою об кам'яний берег, але Лі знав, що це вітер рве крону дерев — вони вже були над лісом! Отже, вони долетіли швидше, ніж він очікував.

І тепер не слід було баритися з приземленням. Лі був надто спокійним від природи, щоб гніватися на долю — зазвичай він лише зводив брови та коротко вітав те, що вонайому давала. Але цього разу він відчув, як його охоплює розпач, адже саме те, що йому слід було робити за такої ситуації — летіти перед бурею, щоб вона пронесла кулю над лісом, — було гарантією того, що їх просто застрелять.

Він підхопив Гестера, запхнув його собі за пазуху та застебнув полотняну робу на всі ґудзики. Груман тихо сидів у своєму куті, а його деймон зі скуйовдженим пір'ям настовбурчився на кільці, увігнавши пазурі глибоко у шкіру — вітер наче намагався віднести його геть.

— Спробую приземлитися, докторе Груман! — вигукнув Лі, перекриваючи ревіння вітру. — Встаньте та приготуйтеся зістрибнути. Тримайтеся за кільце, а коли я покличу вас, вистрибуйте з гондоли.

Груман послухався. Лі вдивлявся то вперед, то вниз, стежачи за кожним нечітким обрисом, що його висвітлювали блискавки, та моргаючи, коли дощ бив йому в очі, — налетів

шквал, і краплі, що за розміром і вагою нагадували гравій, барабанили по балону так, що грому майже не було чути.

— Чудово! — прокричав він. — Ви зчинили прегарний шторм!

Він смикнув за шнур газового клапана, відкриваючи його, і газ зі свистінням почав виходити. За хвилину там, де тільки-но була гладка сфера, був уже зморщений, за формою схожий на довгастий лимон мішок.

Гондола смикалася та хилилася так, а пориви вітру були настільки сильними, що важко було сказати, чи вони знижувалися, чи, може, їх піднесло високо в небо. Але потім Лі відчув, що вони різко зупинилися, та зрозумів, що металевий захват на канаті зачепився за якусь гілку. Це була лише тимчасова перешкода — гілка відразу зламалася, — але вона показала, що невдовзі з'являться інші.

Він вигукнув:

— П'ятнадцять футів до крони лісу!

Шаман кивнув.

Тоді вони відчули ще один поштовх, цього разу набагато різкіший, і їх з розмаху відкинуло на борі гондоли. Лі чекав на щось подібне й відразу понови в рівновагу, але Грумана сила удару застала зненацька Утім, він не випустив кільця, і Лі побачив, що він непохитно стоїть на своєму місці, готовий будь-якої миті вистрибнути.

За секунду кулю стусонуло так, що всі її частини аж заскиглили — захват відшукав гілку, що нарешті зупинила їх

політ. Гондола відразу нахилилася та врізалася у верхівки дерев; почулися удари по ній мокрого листя, тріск гілочок та хруск більших гілок, і за мить Лі Скоресбі зрозумів, що вони вже не рухаються — можливо, лише тимчасово.

— Ви ще тут, докторе Груман? — вигукнув він, бо побачити щось не можна було.

— Ще тут, пане Скоресбі.

— Поки що не рухайтеся, а я спробую з'ясувати ситуацію, — проговорив Лі. У бік гондоли бив вітер, і Лі відчував, що вони потроху просідають — мабуть, те, що їх тримало, поступово піддається під вагою кулі.

Балон був уже майже порожнім, а тому, наче вітрило, ловив пориви вітру, і їх усе ще тягло вперед. У голові Лі промайнула думка перерізати стропи, але ж балон усе одно не полетів би — він міцно зачепився за гілки, і завтра переслідувачі легко відшукають місце їхнього приземлення. Тож краще було спробувати затягти його в гондолу.

Знову вдарила блискавка, і за секунду пролунав гуркіт грому. Центр шторму перебував наразі в них над головою. Спалах освітив стовбур дуба з величезним білим шрамомтам, де від нього відламалася гілка — але відламалася лише частково, адже гондола стояла на ній майже в тій точці, де вона відходила від стовбура.

— Я скину канат та спущуся по ньому, — прокричав Лі. — Коли ми відчуємо під ногами землю, то подумаємо, що робити далі.

— Я полізу за вами, пане Скоресбі, — відповів Груман. — Мій деймон повідомляє мені, що до землі сорок футів.

Цієї миті Лі чи то побачив, чи то відчув, як яструб, змахнувши могутніми крилами, сів на борт гондоли.

— Він може відлітати від вас так далеко? — спитав здивований аеронавт, але відразу викинув це з голови та зайнявся канатом: як слід прив'язав його спочатку до кільця для строп, а потім до гілки. Тепер навіть якби гондола впала, вона повисла б у повітрі.

Здається, у какофонії, що вирувала навколо них, з'явився новий звук? Він прислухався і дійсно почув мотор цепеліна — можливо, навіть кількох. Важко було сказати, як високо чи в якому напрямку той летів, але звук тривав приблизно хвилину, а потім зник.

Шаман нарешті досяг землі.

— Ви це чули? — спитав у нього Лі.

— Так. Здається, вони підіймаються вище в гори. Вітаю вас з успішним приземленням, пане Скоресбі.

— Це ще не все. Я хотів би до світанку сховати балон у наметі, бо в іншому разі місце нашої посадки буде видно з відстані декількох миль. Ви здатні на фізичну працю, докторе Груман?

— Скажіть мені, що робити.

— Я залізу в гондолу та спущу вам деякі речі, зокрема намет. Ви можете поставити його, а я тим часом спробую зняти та сховати балон.

На все це пішло чимало часу, й одного разу ледь не трапилося лихо — гілка, що втримувала гондолу, нарешті зламалася, і Лі разом із корзиною полетів униз. Але падіння тривало недовго: газовий балон і досі був зачеплений за верхівки дерев, і це втримало гондолу над землею.

Насправді це падіння можна було навіть назвати вдалим, бо тепер завдання сховати кулю дещо полегшилося — нижню частину балона затягло всередину крони. У спалахах блискавок Лі виліз на верхівку та, смикаючи, тягнучи й розрізаючи тканину на шматки, врешті-решт прибрав балон униз.

Вітер усе ще розгойдував і струшував верхівки дерен, але, коли Лі вирішив, що він не зможе більше нічого вдіяти, буря почала вщухати. Аеронавт спустився на землю та побачив, що Груман не лише поставив намет, а й розпалив під ним багаття й наразі готував на ньому каву.

— Це магія? — поцікавився мокрий та змерзлий Лі після того, як заліз до намету та взяв гарячу кружку, подану Груманом.

— Ні, за це вам слід подякувати бойскаутам, — від повів Груман. — У вашому світі є бойскаути? Дуже корисна школа. З усіх способів розпалити багаття найкращий — це скористатися сухими сірниками. Я ніколи не подорожую без них. Ми могли б розпалити вогонь і на гіршому місці, пане Скоресбі.

— Здається, знову цепеліни?

Груман глянув угору, Лі також прислухався. Ні, він не помилився — тепер, коли дощ ущух, розчути звук мотора було легше, ніж до того.

— Вони вже вдруге пролітають над нами, — сказав Груман. — Де ми, вони не знають, але знають, що ми десь неподалік.

За хвилину в тому напрямку, куди полетів цепелін, вони побачили якесь мерехтіння. Воно було не таким яскравим, як блискавка, але тривалішим, і Лі зрозумів, що це освітлювальна ракета.

— Докторе Груман, нам краще загасити багаття, — сказав він, — хоча воно було дуже доречним. Гадаю, тканина намету досить цупка, але хто знає? А тепер, мокрий чи сухий, але я спатиму.

— Вранці ви будете сухим, — пообіцяв шаман. Він узяв жменю вогкої землі та загасив багаття, а Лі, насилу вмостившись у крихітному наметі, заплющив очі.

Його сни були дивовижними й дуже яскравими. Якоїсь миті йому здалося, що він прокинувся та бачить, як шаман сидить, схрестивши ноги, а полум'я швидко поглинає його плоть — невдовзі на його місці сидів лише білий скелет у купці димуватого попелу. Стривожений, Лі подивився на Гестера, але його небагатослівний деймон міцно спав, такий уразливий і тихий — чого ніколи не бувало, коли сам він не спав. Отже, це був лише сон, і в цьому сні він не спав. Відчуваючи всю незвичайність ситуації, Лі Скоресбі ліг поруч із зайцем, і йому снилося, що він лежав так доволі довго.

У центрі іншого сну також був Груман. Лі здалося, що він бачить, як шаман трясе облямовану пір'ям тріскачку і наказує

якійсь істоті підкоритися йому. Потім Лі відчувнудоту — він побачив, що цією істотою була одна з бачених ними сьогодні примар. Вона була високою та майже невидимою і викликала в Лі таку відразу, що йому аж скрутило нутрощі, і він ледь не прокинувся в холодному поті. Але Груман без страху давав їй указівки, і вона дійсно не завдала шаману жодної шкоди — уважно вислухавши його,вона, як мильна бульбашка, піднялася вгору та пройшла крізь брезент намету.

Тоді ця знесилююча ніч увійшла в нову стадію — він був у кабіні цепеліна та спостерігав за пілотом. Насправді він навіть сидів у кріслі другого пілота, і вони дрейфували над лісом, уважно спостерігаючи за сплетінням гілок і листям унизу. А потім у кабіні з'явилася та примара.

Як це часто буває уві сні, Лі не міг ані крикнути, ані ворухнутися, але добре відчував увесь жах, котрий охопив пілота, коли той побачив, що з ним відбувається.

Примара нахилилася над чоловіком та притиснула до нього те, що було її обличчям. Його деймон-зяблик затріпотів, пронизливо заверещав та спробував вирватися, але лише упав, напівживий, на панель приладу Пілот повернув обличчя до Лі та простяг йому руку, проте Лі не мав сили ворухнутися. Страждання в очах чоловіка вивертало його єство: примара висмоктувала з чоловіка щось справжнє й живе, і його деймон ледве стрепенувся та видав високий крик — але було видно, що це лише агонія.

За мить зяблик зник, однак пілот був ще живий. Його очі стали туманними та тьмяними, а рука, котру він тягнув до Лі, із глухим стуком упала на важелі керування цепеліном. Він був живим, але водночас і неживим: його охопила байдужість до всього.

І Лі залишалося тільки сидіти та безпомічно спостерігати, як цепелін летить назустріч скелястому обриву перед ними. Пілот напевно це бачив, однак його ніщо не цікавило. Охоплений жахом, Лі втиснувся у крісло, але нічого не відбулося, і в мить удару він вигукнув: "Тестер!" — та прокинувся.

Він був у наметі, йому нічого не загрожувало, а деймон м'яко покусував його за підборіддя. Шаман сидів, схрестивши ноги, але Лі із трепетом відзначив, що його деймона-яструба не було в наметі. Безперечно, цей ліс був лихим місцем, повним нав'язливих мар.

Потім він усвідомив, що хоча багаття вже давно згасло, а в лісі панувала непроглядна темрява, побачити шамана йому дозволяє якесь світло. Від стовбурів дерев та нижньої поверхні листя відбивалося далеке мерехтіння, і Лі відразу зрозумів, що це було: його сон був не зовсім сном, бо цепелін дійсно врізався в гору.

— Чорт забирай, Лі, ти тремтиш, мов осиковий листок. Що з тобою? — пробурчав Тестер, прядучи довгими вухами.

— Хіба ти не бачив той сон, Тестере? — спитав аеронавт.

— Це був не сон — ти бачив справжні події. Якби я знав, що ти ясновидець, то вже давно б вилікував тебе від цієї недуги. Забудь про це, добре?

Лі почухав потилицю, а Тестер поворушив вухами.

А потім, без найменшого проміжку, Лі Скоресбі побачив, що летить у повітрі поруч із деймоном шамана, яструбом на ім'я Саяна Кетора. Він перебував поруч із деймоном іншої людини,

далеко від свого власного, і усвідомлення цього пронизало його дивовижною сумішшю вини та задоволення. Вони ширяли в бурхливих потоках повітря над лісом — наче він сам був птахом, — і Лі озирнувся та побачив, що темне повітря тепер трохи наповнене мертвотно-блідим світлом повного місяця, який час від часу визирав крізь дірку в завісі хмар і заливав верхівки дерев сріблом.

Деймон-яструб гортанно закричав, і знизу залунали у відповідь тисячі голосів інших птахів: гукання сов, стриножене цвірінькання горобців, мелодійний спів солов'я. Саяна Кетора кликала їх усіх, і вони не забарилися з'явитися — усі до єдиного птахи лісу: і ті, хто був на нічному полюванні, і ті, хто мирно спав. Умить тисячі птахів наводнили повітря, і в ньому наче стало тісно.

Лі відчув, що пташина частина його природи — виявляється, вона в нього була — радо реагує на заклик яструба-королеви, а людська його частина охоплена найдивовижнішим із задоволень: активно запропонувати свої послуги потужній та справедливій силі. Він разом із рештою величезної зграї — сотнею видів, зібраних воєдино гіпнотичною волею яструба, — описав коло та побачив на тлі сріблястої хмари ненависні правильні Обриси цепеліна.

Усі вони достеменно знали, що мусять зробити: величезна зграя потекла до цепеліна. Найшвидші досягли його першими, але ніхто не випередив Саяну Кетору. Крихітні кропив'янки та зяблики, сови з безшумними крилами, швидкі стрижі — за хвилину весь корпус дирижабля був усипаний ними, а їхні пазурі шкрябали та протикали промаслений шовк.

Птахи намагалися триматися подалі від мотора, хоча деяких із них затягло туди повітрям, і їхні тільця почикрижили великі пропелери. Більшість із крилатих створіньпросто всілися

на цепелін, а ті, хто прибули пізніше, зачепилися за перших, тож невдовзі птахи покрили не лише весь корпус повітряного корабля, а й вікна кабіни, і розпірки та кабелі — на кожному квадратному дюймі сидів птах, а то й два-три. За мить водень почав виходити з корпусу цепеліна крізь тисячі дрібненьких дірок, створених пташиними пазурами.

Пілот нічого не міг вдіяти. Під вагою птахів дирижабль почав знижуватися, а крилаті нападники дедалі прибували й прибували з темряви, невидимі для людей у цепеліні, котрим залишалося тільки розгублено смикати рушниця ми та стріляти в білий світ, як у копійку.

Цієї миті Саяна Кетора крикнула, і грім ударів крил по повітрю заглушив навіть шум двигуна — усі птахи разом злетіли в повітря. Солдатам у кабіні залишилося тількичотири-п'ять жахливих секунд, щоб зрозуміти: зараз цепелін вріжеться в гору та спалахне.

Вогонь, жар, язики полум'я… Лі знову прокинувся, і цього разу його тіло було таким сухим, ніби він декілька годин пролежав під сонцем пустелі.

По брезенту намету, як і раніше, нескінченно бара банили краплі, що зривалися з мокрого листя, але буря скінчилася. Небо було вже блідо-сірим, Лі підскочив та побачив, що Гестер блимає очима поруч із ним, а шаман, загорнутий у ковдру, спить так міцно, що Лі подумав би, ніби він мертвий — якби на гілці, що лежала на землі поруч із наметом, не сиділа спляча Саяна Кетора.

Окрім капання води, було чути лише звичайний для лісу пташиний спів. Ані моторів, ані ворожих голосів не було чути, і

Лі вирішив, що можна запалити вогонь. Після кількох невдалих спроб багаття нарешті зайнялося, і він зварив каву.

— Що тепер, Тестере? — спитав він у деймона.

— Хто знає? Цепелінів було чотири, а він знищив лише три.

— Я маю на увазі, чи вільні ми тепер від узятих на себе зобов'язань?

Заєць повів вухами і відповів:

— За контрактом — так.

— Тут ідеться не про контракт — це питання моральне.

— До того, як ти почнеш хвилюватися з приводу моралі, Лі, спочатку подумай про четвертий цепелін. Нас шукають тридцять-сорок чоловіків із рушницями — солдати імперської армії, чорт забирай! Спочатку треба вижити, а вже потім розглядати етичні питання.

Звичайно, деймон мав рацію, і Лі сьорбнув гарячущого напою та запалив сигару. Небо поступово світлішало, і він подумав, що б він зробив, якби був командиром останнього цепеліна. Без сумніву, він відступив би та дочекався, поки розвидніється, а тоді піднявся вгору достатньо високо, щоб бачити весь ліс та помітити, коли Лі та Груман вийдуть із нього.

Деймон-яструб Саяна Кетора прокинулася та простягла в обидва боки свої величезні крила. Гестер підвів голову та подивився на могутнього деймона кожним золотавим оком по черзі. За мить із намету вийшов і шаман.

— Важка ніч видалася, — зауважив Лі.

— День буде не легшим. Маємо негайно залишити ліс, пане Скоресбі. Вони збираються його спалити.

Лі недовірливо оглянув мокру рослинність та спитав:

— Але як?

— У них є пристрій, що викидає пальну суміш — гас із поташем, здається, — котра спалахує, коли торкається води. Імперський флот використовував цей винахід у війні з Японією. Якщо ліс насичений вологою, він запалає ще швидше.

— А як ви про це дізналися?

— Приблизно так само, як ви побачили, що відбулося з цепелінами вночі. Збирайте все, що ви хотіли б узяти з собою, та ходімо.

Лі потер потилицю. Найцінніші речі з тих, що він мав, були також найтранспортабельнішими — йшлося про прилади повітряної кулі. Він зняв їх з гондоли, обережно поклав у ранець та перевірив, чи не відволожилися набої в його гвинтівці. Гондолу, балон та оснащення він залишив там, де вони лежали, — під деревами. Відтепер він уже не аеронавт — коли якесь диво не дозволить йому вціліти в цій колотнечі та відшукати достатньо грошей, аби придбати нову кулю. Віднині він мав пересуватися, як комаха, — поверхнею землі.

Вони відчули запах диму ще до того, як побачили полум'я — вітер дув з боку моря. Коли вони нарешті вийшли на узлісся, позаду них уже жадібно ревіла лісова пожежа.

— А чому вони не зробили цього вночі? — поцікавився Лі. — Вони могли б засмажити нас уві сні.

— Гадаю, вони бажають схопити нас живцем, — відповів Груман, обдираючи листя з гілки, — щоб іти, йому потрібна була палиця. — Вони чекають, доки ми вийдемо з лісу.

І справді — невдовзі дзижчання мотора цепеліна заглушило навіть ревіння полум'я та їхнє важке дихання. Вони рухалися так швидко, як тільки міг Груман — пере лазили через корені, пробиралися буреломом, стрибали з каменя на камінь і лише іноді на мить зупинялися, щоб перевести подих. Над ними летіла Саяна Кетора, час від часу знижуючись, аби повідомити, скільки їм залишилося до краю лісу і як далеко від них фронт пожежі. Вогонь усе наближався, а дим утруднював дихання.

Мешканці лісу — білки, птахи, дикі свині — мчали пліч-о-пліч з ними, з усіх боків лунав хор стривожених голосів тварин: верещання, писки, крики… Обидва мандрівники уже бачили перед собою відкриту місцевість. Коли вони нарешті досягли її, ззаду на них почали накочуватися спекотні хвилі від рокітливої стіни вогню, що сягала п'ятдесяти футів. Дерева спалахували, мов смолоскипи, сік у їхніх венах разом скипав та розколював їх уздовж. Смола хвойних дерев палала, як бензин, а гілки, здавалося, вмить розцвітали яскравими оранжевими квітами.

Лі та Груман, задихаючись, просувалися вгору крутим каменистим схилом. Половина неба була затягнута гарячим димом, але вгорі все одно залишався схожий на величезну сигару цепелін — як сподівався Лі, надто далеко, щоб роздивитися їх навіть у бінокль.

Перед ними з'явилася стрімка, майже непрохідна кам'яна стіна. З пастки, у якій вони опинилися, залишався тільки один вихід — у вузьку ущелину попереду, внизу якої з-за повороту виднілося дно висохлої річки.

Лі показав туди рукою, і Груман відповів:

— Я подумав те саме, пане Скоресбі.

Деймон шамана, що кружляв у них над головами, склав крила та на висхідному потоці повітря кинувся до каньйону. Чоловіки ні на мить не уповільнили своєї ходи, однак захеканий Лі не втримався:

— Даруйте за недоречне питання, але я ніколи не бачив, щоб деймон так віддалявся від людини — якщо не враховувати відьом, звичайно. Ви цього навчилися чи це вміння було у вас від природи?

— Жодне вміння не дається людям від природи, — відповів Груман. — Маємо вчитися всього, що робимо. Саяна Кетора повідомляє мені, що ущелина веде до перевалу. Якщо ми дістанемося туди раніше ніж вони нас побачать, то зможемо врятуватися.

Яструб знову каменем полетів униз, назустріч чоловікам, що дерлися вгору по камінню. Гестер вирішив, що й сам відшукає дорогу між скель, і Лі просто йшов за ним, намагаючись не ступати на розхитані камені й обираючи натомість великі валуни. Він бачив лише невелику ущелину попереду.

Його дуже непокоїв стан Грумана — той важко дихав, був блідим і дуже виснаженим на вигляд. Мабуть, його нічні

зусилля витягли з нього багацько енергії. Лі не хотілося перейматися питанням, скільки вони ще зможуть пройти, але коли вони вже майже дісталися до входу в ущелину та ступили на сухе дно річки, він почув, що звук мотора цепеліна змінився.

— Вони нас побачили, — промовив він.

І це означало, що їм ухвалено смертний вирок. Навіть спокійний і стриманий Гестер спіткнувся, почувши це. Груман оперся на палицю, яку він ніс, прикрив очі долонею та подивився на цепелін. Лі зробив те саме.

Аеростат швидко знижувався, прямуючи просто на похилий майданчик, трохи нижчий від них. Стало зрозуміло, що переслідувачі хотіли схопити їх живцем, а не вбити — залп гармат чи навіть рушниць умить покінчив би з ними. Натомість пілот уміло зупинив цепелін над самою землею, на найвищій приступній йому точці схилу, і з дверей кабіни посунув на землю потік людей у синій формі та їхніх деймонів-вовків. Солдати відразу кинулися схилом догори.

Лі та Груман були за шістсот ярдів над ними, неподалік від входу в ущелину. Досягши його, вони змогли б стримувати солдат доти, доки в них не скінчаться боєприпаси —але ж у них була лише одна гвинтівка.

— Пане Скоресбі, їм потрібен я, а не ви, — сказав Груман. — Якщо ви віддасте мені рушницю та здастеся в полон, то виживете. Це дисципліновані вояки, і ви будете військовополоненим.

Лі ніяк не відреагував на його слова, лише промовив:

— Ходімо. Коли ми потрапимо в ущелину, я зможу затримати їх на кілька хвилин, а ви тим часом дістанетесь до виходу. Я вже довів вас до цього місця й не збираюся відійти вбік та дозволити їм схопити вас.

Солдати підіймалися набагато швидше від них — вони були добре натреновані та невиснажені. Груман кивнув.

— У мене не залишалося сили збити четвертий цепелін, — тільки й вимовив він, і вони продовжили свій виснажливий підйом.

— Перед тим як піти, скажіть мені одну річ, — звернувся до шамана Лі. — Якщо ви цього не зробите, я не і знайду спокою. Я не знаю, на чиєму боці б'юся, та мені взагалі-то й байдуже. Скажіть лише мені ось що: чи допоможе те, що я робитиму за хвилину, маленькій дівчинці Лірі, чи це їй зашкодить?

— Це допоможе їй, — відповів Груман.

— І ще одне. Ви не забули про клятву, яку дали мені?

— І ніколи не забуду.

— Докторе Груман, або Джоне Пері, або ким там ви називатиметеся в хоч якому зі світів, попереджаю вас: не забувайте про неї. Я люблю цю дівчинку, як власну дочку, і навіть якби в мене була дочка, я не міг би любити її більше. Якщо ви порушите цю клятву, те, що залишиться від мене, не даватиме спокою тому, що залишиться від вас, і ви весь залишок вічності шкодуватимете, що колись існували. Тепер ви розумієте, що ця присяга — не просто слова?

— Розумію. І даю вам слово.

— Це все, що мені було потрібно. Щасти вам!

Шаман простягнув руку, і Лі потиснув її. Потім Груман повернувся та пішов угору ущелиною, а Лі озирнувся, шукаючи найкращу позицію.

— Тільки не той великий валун, Лі, — промовив Гестер. — Ти не бачитимеш, що відбувається праворуч, і вони вмить наблизяться до нас. Обери менший.

У вухах Лі лунало ревіння, ніяк не пов'язане з пожежею внизу чи з натужним дзижчанням цепеліна, котрий знову намагався піднятися в повітря. Він ніби разом поринув у своє дитинство, у героїчну гру під назвою "Взяття фортеці Аламо", що стільки разів відбувалася на руїнах старовинного форту — тоді вони по черзі грали то за данців, то за французів. Його дитинство поверталося до нього, прагнучи помсти. Він дістав перстень племені навахо, що колись належав його матері, та поклав його на камінь поруч із собою. У тих дитячих іграх Гестер зазвичай був або пумою, або вовком, раз чи два гримучою змією, але найчастіше — птахом-пересмішником. А тепер…

— Прокидайся та дивися вниз, Лі, — сказав заєць. — Це вже не гра.

Солдати, що просувалися вгору по схилу, розсипалися віялом та вповільнили ходу — вони усвідомлювали проблему не гірше, ніж Лі. Вони знали, що їм доведеться прорватися до ущелини й що одна людина з гвинтівкою ладна затримати їх надовго. На подив Лі, цепелін у них за спинами все ще намагався піднятися. Можливо, в нього скінчилося пальне чи витік газ із корпусу, але, хай там як, він ще досі не злетів, і це надихнуло Лі на одну ідею.

Він трохи пересунувся, припав до прицілу старого "вінчестера", знайшов мушкою лівий двигун аеростата та спустив курок. Тріск змусив солдатів, що дерлися до нього, підвести голови, але за мить мотор раптом заревів, щоб так само несподівано захлинутися й замовкнути. Цепелін нахилився в один бік. Другий мотор і досі ревів, але цепелін Лі нейтралізував.

Солдати зупинилися та сховалися хто за чим. Лі було добре їх видно, й він підрахував їх — ворогів було двадцять п'ять. Патронів же в нього було тридцять.

Гестер припав до землі біля його лівого плеча.

— Я стежитиму за цим флангом, — сказав він.

Він притиснув вуха до спини, і його можна було б прийняти за сірувато-коричневий камінець, що лежить на більшому камені — якби не очі. Гестера важко було назвати красивою твариною — він виглядав нк звичайнісінький худорлявий заєць, — але очі його мали чудове забарвлення: вони були золотаво-карі із вкрапленнями кольорів торфу та лісової зелені. Тепер ці очі дивилися на останній краєвид у їхньому житті: голий схил, безладно усипаний камінням усіх Гатунків, а за ним — палаючий ліс. Ані трав'яного лужка, ані клаптика зелені, на якому можна було б відпочити...

Очі зайця мружилися.

— Вони розмовляють, — сказав він. — Я все чую, але по розумію.

— Це російська мова, — відповів Лі. — Вони готуються кинутися на нас усі разом, бо розуміють, що це буде для нас найгірше.

— Цілься краще, — промовив Гестер.

— Доведеться, але, чорт забирай, мені не подобається позбавляти цих людей життя.

— То вони позбавлять життя нас.

— Ні, річ навіть не в тому, — сказав Лі Скоресбі. — Або ми вб'ємо їх, або вони вб'ють Ліру. Не знаю як, але ми пов'язані з цією дівчинкою, і це мене радує.

— Чоловік ліворуч зараз вистрелить, — сказав Гестер. Тієї самої миті рушниця того чоловіка видала тріск, і за фут від того місця, де сидів заєць, від валуна відлетіли кам'яні крихти. Куля, цвенькнувши, зрикошетила в бік ущелини, але жоден м'яз деймона не здригнувся.

— Що ж, це поліпшує мені настрій, — зауважив Лі й пильно прицілився.

Пролунав постріл. Цілитися йому довелося в невеличкий клаптик синьої тканини, але він влучив: здивовано зойкнувши, чоловік упав на спину, смикнувся кілька разів і вмер.

І бій почався. За хвилину тріск гвинтівок, підвивання куль, які рикошетили від валуна, та гуркіт скель, що їх кулі розколювали на шматки, вже відлунювалися від гірської гряди й гулкої ущелини за спиною Лі. Запах пороху та пилу, на який кулі обертали камінь, здавалися лише варіацією на тему лісової пожежі — наче горів цілий світ.

Валун, за яким сидів Лі, невдовзі вкрився шрамами та вибоями, і коли в нього влучали кулі, Лі всім тілом відчував глухий удар. Одного разу він побачив, як хутро на спині Гестера колихнулося від кулі, що пролетіла поруч, але заєць, очевидно, не збирався кланятися шматочкам свинцю — так само, як Лі не збирався припиняти вогонь.

Перша хвилина виявилася дуже гарячою. А коли настала невеличка пауза, Лі побачив, що його поранили — на камені під його щокою була кров, а його права рука та рушницястали червоними.

Гестер оглянув ушкодження.

— Нічого серйозного, — втішив він Лі. — Куля лише зняла з тебе шматочок скальпа.

— Ти рахував, скількох ми поцілили, Гестере?

— Ні. Мені постійно доводилося ухилятися. Перезаряди гвинтівку, поки можеш, вояко.

Лі перекотився за каменем і пересмикнув затвор. Було спекотно, і кров, що лилася на рушницю з рани на його черепі, швидко висихала та перешкоджала роботі механізму. Лі в декількох місцях плюнув на зброю та протер її рукавом.

Потім він повернувся на свою позицію, і ще до того, як він встиг щось роздивитися, в нього влучила куля.

Це було схоже на вибух у лівому плечі. На декілька секунд він утратив орієнтацію, а коли прийшов до тями, його ліва рука безвільно звисала вздовж тіла — він її зовсім не відчував. Всередині нього ніби причаїлася гостра пружина болю, але

поки що їй бракувало хоробрості, і ця думка допомогла Лі знову зосередитися на перестрілці.

Він обпер гвинтівку на свою мертву, непотрібну тепер руку, котра ще хвилину назад була такою живою, і почав видихати, концентруючись: один, два, три… І кожного разу його постріл досягав цілі.

— Як у нас справи? — пробурмотів він.

— Непогано стріляєш, — прошепотів у відповідь деймон, котрий тепер сидів біля його щоки. — Не зупиняйся. Дивись, біля чорного валуна…

Лі подивився, прицілився, вистрелив. Солдат упав на камінь.

— Прокляття, вони такі самі люди, як я, — промовив Лі.

— Безглузде зауваження, — відповів заєць. — Ти все одно маєш це робити.

— А ти йому віриш? Груману?

— Звичайно. Прямо попереду, Лі.

Пролунав постріл, упав ще один солдат, і його деймон розтанув, як свічка.

Запанувала тиша. Лі порився у кишені та знайшов і це декілька набоїв. Перезарядивши рушницю, він відчув щось таке рідкісне, що його серце ледь не зупинилося — мокравід сліз морда Гестера притиснулася до його обличчя.

— Лі, це моя провина, — сказав деймон.

— Що?

— Я про скролінга. Це я сказав тобі взяти перстень. Якби ми цього не зробили, то не потрапили б у таку халепу.

— Ти гадаєш, що я колись прислухувався до твоїх слів? Я взяв перстень, тому що відьма…

Він не завершив фрази — його відшукала ще одна куля. Цього разу вона влучила йому в ліву ногу, і не встиг він подивитися на рану, його голову зачепила третя — наче до його черепа приклали розпечену кочергу.

— Залишилося недовго, Гестере, — пробурмотів він, намагаючись триматися прямо.

— Відьма, Лі! Ти щось казав про відьму, пам'ятаєш?

Бідолашний Гестер — він лежав на камені, безпомічний і зовсім не схожий на того Гестера, котрим він був усе доросле життя Лі. А його чудові золотаво-карі очі тьмяніли.

— Й досі чудово, — промовив Лі. — Так, Гестере, відьма. Вона дала мені…

— … квітку!

— Вона в моїй нагрудній кишені. Візьми її, Гестере, я не в силах ворухнутися.

Це виявилося нелегко, але заєць таки витяг своїми міцними зубами червону квіточку та поклав її біля правої руки Лі. Напруживши волю, Лі стиснув квітку в кулаці та проговорив:

— Серафіно Пеккала! Допоможіть мені, благаю...

Він помітив рух унизу, випустив квітку, видихнув, вистрілив. Знову стало тихо.

Гестер слабшав на очах.

— Гестере, не вмирай, поки я не вмру, — прошепотів Лі.

— Лі, ти ж знаєш, що я не можу навіть секунду провести далеко від тебе, — пролунав у відповідь шепіт деймона.

— Як ти гадаєш, відьма прилетить?

— Звісно, прилетить. Нам слід було викликати її раніше.

— Нам слід було багато чого зробити раніше.

— Може, й так...

Знову пролунав постріл знизу, і цього разу куля влучила всередину тіла Лі, шукаючи ниточку його життя. Він подумав: "Кулі не знайти її там — осердям мого тіла є Гестер". Потім він помітив унизу щось синє та, напруживши всі сили, спробував навести на солдата дуло.

— Інших не видно, — ледь чутно видихнув Гестер.

Виявилося, що спустити курок дуже важко. І навіть більше: важко стало зробити будь-що. Лі знадобилися три спроби, поки нарешті не пролунав постріл. Чоловік у синій формі покотився вниз по схилу.

Знову запала тиша. Біль уже майже сказився, дошкуляючи чоловікові. Він був схожий на зграю шакалів, що кружляли навколо, принюхувалися та поступово наближалися, і Лі знав, що ці шакали не залишать його, доки не обгризуть його кістки добіла.

— Залишився тільки один солдат, — пробурмотів Гестер. — Він відступає до цепеліна.

Лі наче крізь туман побачив його — солдата Імперської Гвардії, що втікає з поля бою, на якому зазнав поразки його загін.

— Я не можу стріляти людині у спину, — промовив Лі.

— Але соромно вмирати, коли в тебе залишилася одна куля.

Отже, Лі Скоресбі прицілився останньою кулею в сам цепелін, котрий і досі ревів, намагаючись злетіти на одному двигуні. Мабуть, ця куля була розпеченою, чи, може, з лісу, що палав унизу, долетіла на висхідному потоці повітря палаюча головешка — газ раптом перетворився на оранжеву вогняну кулю, що миттю розрослася вусібіч, а оболонка та металевий скелет трохи піднялися й дуже м'яко та повільно упали вниз, несучи, втім, із собою вогняну смерть.

І солдат, що тікав з поля бою, і шість чи сім інших гвардійців, котрі не наважилися наблизитися до чоловіка, який

утримував вхід до ущелини, разом були поглинуті полум'ям, що впало на них згори.

Лі побачив вогняну кулю та крізь ревіння у вухах почув, як Гестер сказав йому:

— З ними покінчено, Лі.

І він відповів — чи то подумав:

— Цим бідолахам не варто було доводити справу до цього — втім, як і нам.

— Однак ми стримали їх. Ми втрималися й допомогли Лірі, — промовив деймон, притис своє ослабле, але сповнене гордості маленьке тільце до обличчя Лі — і вони вмерли.

15

Мох-кров'янка

"Уперед, — указував алетіометр, — далі, вище".

І вони дерлися далі. Відьми літали над ними, обираючи для них найкращий маршрут — горбкувата місцевість невдовзі змінилася крутішими кам'янистими схилами, і коли сонце наблизилося до зеніту, подорожани опинилися в хаосі стрімчаків, сухих ярів і висланих валунами ущелин, де не було жодного зеленого листочка й де чути було лише стрекіт якихось комах.

Вони зупинялися, лише щоб ковтнути води зі своїх фляг із козячої шкіри, й майже не розмовляли. Деякий час

Пантелеймон летів над Ліриною головою, але потім знесилів та перетворився на рогатого гірського барана. І тепер, коли Ліра важко пробиралася між скель, деймон жваво стрибав з каменя на камінь. Віл похмуро плентався слідом, прикриваючи очі від пекучого сонця та нехтуючи посиленням болю в руці, й нарешті досяг такого стану, коли нерухомість стала для нього нестерпною, тож йому залишалося тільки рухатися вперед, майже не зупиняючись для відпочинку. А позаяк відьмам не вдалося зупинити йому кровотечу, йому також здавалося, що вони дивляться на нього зі страхом — ніби на ньому лежало якесь прокляття, сильніше від їхніх можливостей.

Вони вийшли до озерця — клаптика глибокої синяви розміром ледь чи тридцять ярдів, що лежав серед рудих скель. Попивши та наповнивши свої фляги, діти занурили натруджені ноги у крижану воду. Після декількох хвилин цієї насолоди вони вирушили далі, і коли сонце почало пекти нестерпно, Серафіна Пеккала вихором злетіла згори та звернулася до них:

— Я мушу залишити вас на деякий час. Я потрібна Лі Скоресбі. Не знаю, в чому річ, але він не викликав би мене, якби йому не була конче потрібна моя допомога. Йдіть далі, я знайду вас…

— Пан Скоресбі? — збуджено перепитала Ліра. — Але де…

Проте Серафіни вже не було — вона зникла ще до того, як Ліра встигла закінчити своє запитання. Дівчинка машинально потяглася до алетіометра, щоб спитати його, що трапилося з Лі Скоресбі, але опустила руки, згадавши, що вона пообіцяла робити лише те, що просив Віл.

Ліра подивилася на хлопця та побачила, що він сидить поруч, опустивши на коліна руку, з якої все ще повільно капала

кров. Його обличчя було водночас, якщо це взагалі можливо, попеченим сонцем і блідим.

— Віле, — спитала вона, — а тобі відомо, навіщо відшукувати твого батька?

— Я завжди знав, що мені слід це зробити. Мати сказала, що я маю успадкувати його мантію. Більше я не знаю нічого.

— А що це означає — "успадкувати його мантію"? Яку мантію?

— Я гадаю, якесь завдання. Не знаю, що він робив, але я мушу продовжити його справу. Інакше й бути не може.

Віл правою рукою витер піт з очей. Він просто не міг сказати Лірі, що хотів побачити батька так сильно, як дитина, що загубилася, бажає повернутися додому. Таке порівняння було дещо недоречним, адже дім для нього був місцем, у якому він охороняв від ворожого світу свою матір, а не будинком, де він сам почувався затишно. Проте минуло вже п'ять років від того суботнього дня в супермаркеті, коли удавана гра в хованки стала безнадійно справжньою, і весь цей тривалий час його серце відчайдушно хотіло почути нарешті слова: "Чудово, просто чудово, хлопчику мій. Ніхто у світі не зробив би цього краще за тебе, і я пишаюся тобою. А тепер відпочивай..."

Вілові хотілося почути це так сильно, що він майже цього не усвідомлював — це бажання було лише невід'ємною частиною його світогляду. Отже, він не міг пояснити все це Лірі, проте вона прочитала його глибоко приховані думки в його очах — і для неї така власна чутливість також була чимось новим. Вона помітила, що коли справа стосується Віла,

в неї ніби з'являється шосте чуття — наче між ними існує зв'язок, котрого вона ніколи не відчувала до того. Усе, пов'язане з ним, було чітким, зрозумілим та безпосереднім.

І коли вона вже збиралася сказати це Вілу, з неба злетіла одна з відьом.

— Я бачу якихось людей у нас за спинами, — промовила вона. — Вони ще далеко, але рухаються дуже швидко. Може, мені слід наблизитися до них та подивитися?

— Так, — відповіла Ліра. — Але летіть над самою землею, щоб вони не помітили вас.

Діти знову натужно підвелися та продовжили своє сходження.

— Я безліч разів замерзала, — сказала Ліра, аби забути про переслідувачів, — але мені ще ніколи не було гак жарко. У твоєму світі теж стоїть така спека?

— Там, де я жив — ні. Звичайно — ні, але клімат поступово змінюється, і літа стали спекотнішими, ніж були колись. Кажуть, що люди впливають на атмосферу, забруднюючиїї хімікатами, і погода виходить з-під контролю.

— А тепер ми відчуваємо все це на своїй шкірі, — промовила Ліра.

Вілу було дуже жарко, він надто хотів пити, щоб відповідати їй, і діти, задихаючись, полізли далі крізь мерехтливе повітря. Пантелеймон став цвіркуном і сидів у Лірина плечі, від утоми неспроможний стрибати чи літати. Час від часу відьми помічали в горах джерельце, і оскільки воно

завжди було розташоване занадто високо, щоб можна було дістатися до нього, вони злітали туди та наповнювали дитячі фляги. Після того як вони залишили озерце, на шляху дітей ще не з'явилося жодного джерела води, і вони вже напевно вмерли б від спраги, адже ті струмки, що виходили з-під скель, за декілька метрів вже знову зникали серед розпеченого каміння.

Наближався вечір, а вони все йшли вперед.

Відьму, яка повернулася спостерігати за переслідувачами, звали Ліна Фельдт. Вона низько летіла, намагаючись триматися за скелями, і коли сонце торкнулося землі та зробило камені криваво-червоними, вона наблизилася до озерця та знайшла там загін солдат, що стояли табором.

Але вже перший погляд на них повідомив відьмі більше, ніж вона бажала знати: у солдатів не було деймонів. І вони були ні з Вілового світу, ні зі світу Ситагаза, де людські деймони знаходилися всередині них, — це були люди з її власного світу, і, побачивши їх без деймонів, Ліна Фельдт відчула нудотний жах.

А потім все стало зрозуміло: з намету, що стояв на березі озера, вийшла граціозна молода жінка в мисливському костюмі кольору хакі, і життя переповнювало її не менше, ніж мавпу з золотавою шерстю, що стрибала берегом за нею.

Ліна Фельдт сховалася за скелю та почала спостерігати, як пані Кольтер розмовляє з начальником загону, а солдати ставлять намети, розпалюють вогнища та кип'ятять воду.

Ліна входила до загону Серафіни Пеккала, що врятував дітей у Больвангарі, і їй дуже захотілося одразу ж застрелити

пані Кольтер. Але ту, мабуть, щось охороняло — вона була надто далеко, щоб можна було поцілити в неї з лука, а відьма могла наблизитися, лише ставши невидимою. Отже, вона почала накладати заклинання. Для цього їй знадобилося десять хвилин глибокого зосередження.

Нарешті Ліна Фельдт відчула впевненість в тому, що її ніхто не помітить, і рушила скелястим схилом до озера. Коли вона проходила табором, двоє чи троє солдатів кинули на неї побіжний погляд, але чомусь не запам'ятали те, що побачили, й відвели очі. Відьма зупинилася біля намету, до якого зайшла пані Кольтер, і поклала стрілу на тятиву.

Проте почувши крізь брезент низький голос пані Кольтер, вона обережно пересунулася до виходу з намету, що дивився на озеро.

Жінка розмовляла з чоловіком, котрого Ліна Фельдт досі не бачила. Він був досить старим, із сивим волоссям, але в ньому відчувалася якась сила. Його зап'ястя обвив деймон-змія. Старий сидів на полотняному стільці поруч із пані Кольтер, а вона нахилилася над ним і говорила м'яким голосом.

— Звичайно, Карло, — почула відьма, — я скажу тобі все, що тобі треба. Що саме ти хочеш знати?

— Як ти керуєш примарами? — спитав чоловік. — Я не знав, що це можливо, але вони йдуть за тобою, як собаки за хазяїном… Вони що, бояться твоїх охоронців? У чому річ?

— Це просто, — відповіла пані Кольтер. — Вони знають, що, залишивши мене живою, вони отримають більше їжі, ніж якщо знищать мене. Я можу привести їх до будь-яких жертв, котрих бажають їхні примарні серця. Щойно ти описав їх мені, я

зрозуміла, що зможу віддавати їм накази, і так воно й було. А весь світ тремтить під владою цих примітивних істот! Але, Карло, — прошепотіла вона, — ти ж знаєш, що я можу втішити тебе. Чи бажаєш, щоб я дала тобі ще більшу насолоду?

— Мм… — промукав старий. — Для мене неабиякою насолодою є вже перебування поруч із тобою…

— Ні, обидва ми добре знаємо, що ти бажаєш більшого й що я можу зробити це для тебе.

Чорні мозолясті долоньки її деймона почали погладжувати деймона-змію. Та потроху розслабилася і поповзла по руці чоловіка до мавпи. І чоловік, і жінка тримали в руках келихи золотавого вина. Пані Кольтер зробила ковток і ще більше схилилася над старим.

— Ах, — вимовив той, а його деймон залишив його руку та тепер лежав на лапах золотої мавпи. Мавпа повільно підняла змію до своєї морди та м'яко провела щокою по смарагдовій шкірі, активно працюючи при цьому чорним язиком. Чоловік солодко зітхнув.

— Карло, скажи мені, нащо ти переслідуєш хлопця? — прошепотіла пані Кольтер, і її голос був ніжним, як пестощі мавпи. — Навіщо він тобі потрібен?

— У нього є річ, дуже потрібна мені. О, Маріо…

— А що це за річ? Що в нього є?

Карло похитав головою, але було видно, що опиратися жінці йому стає дедалі складніше. Його деймон м'яко оповив

груди мавпи і водив головою по довгій блискучій шерсті, а лапи мавпи тим часом гладили все тіло змії.

Ліна Фельдт, невидима, стояла за два кроки від парочки та спостерігала за ними. Її тятива була натягнута, а стріла просилася в політ. Якби вона схотіла, то папі Кольтер була б мертвою ще до того, як вона встигла б зробити вдих — але відьму охопила цікавість. Вона стояла не рухаючись і широко розкривши очі.

Проте, спостерігаючи за пані Кольтер, вона забула про все навколо — і даремно, бо на іншому березі озерця коїлося дещо дуже цікаве. Здавалося, там самі собою швидко росли якісь примарні дерева, і цей гайок тремтів і мерехтів так, ніби дерева мали свідомість і намірялися щось зробити. Утім, певна річ, це були не дерева: поки вся увага Ліни Фельдт та її деймона була прикута до пані Кольтер, одне з цих туманних створінь відділилося від інших та безшумно попливло над поверхнею крижаної води. Нарешті воно зупинилося за півкроку від каменя, на який присів птах-деймон Ліни Фельдт.

— Ти легко можеш сказати це мені, Карло — муркотала пані Кольтер. — Ти можеш прошепотіти це. Можеш прикинутися, що ти розмовляєш уві сні, і хто винуватитиме тебе за це? Лише скажи мені, що є в цього хлопця й навіщо тобі ця річ. Я могла б здобути її для тебе… Хіба ти не хотів би, щоб я це зробила? Скажи-но мені, Карло. Мені та річ не потрібна, мені потрібна дівчинка. Що це за річ? Скажи мені, й ти одержиш її.

По тілу старого пробіг м'який дрож, він заплющив очі й сказав:

— Це ніж, магічний ніж із Ситагаза. Марісо, ти про нього не чула? Дехто називає його "телевтайя макгара", тобто найостанніший ніж. Іншим він відомий як Езагетр…

— А що він робить, Карло? Що в ньому особливого?

— Ох… Цей ніж ріже все на світі… Навіть його творці не знали, що він може. Не існує речей, невразливих для магічного ножа — він ріже матерію, дух, ангелів, повітря…. Марісо, він мій, ти розумієш?

— Звичайно, Карло, я обіцяю. Дозволь мені підлити тобі вина…

Золотава мавпа знов і знов повільно проводила лапами по смарагдовій змії, трохи її стискуючи, погладжуючи та гойдаючи, і сер Чарльз зітхав від задоволення, але тут Ліна Фельдт побачила, що відбувається насправді: позаяк очі чоловіка були заплющені, пані Кольтер потайки накрапала в його келих якоїсь рідини з маленької пляшечкий лише потім налила туди вина.

— Бери, любий, — прошепотіла вона, — і вип'ємо за нас.

Вже й без того одурманений лорд Боріель узяв вино та жадібно зробив декілька ковтків.

А потім пані Кольтер раптом підвелася, повернулася та подивилася просто в очі Ліні Фельдт.

— Відьмо, невже ти гадаєш, що я не знаю, як ви робите себе невидимими? — спитала вона.

Ліна була надто здивована, щоб рушити з місця.

А за спиною пані Кольтер почав задихатися сер Чарльз. Його груди здіймалися, обличчя стало червоним, а його деймон на очах слабшав та обм'якав у лапах мавпи. Та презирливо скинула його на землю.

Ліна Фельдт спробувала підвести лук, але її тіло чомусь не слухалося її. Досі нічого схожого з нею не траплялося, і вона налякано зойкнула.

— О, вже надто пізно щось робити, — сказала пані Кольтер. — Подивись на озеро, відьмо.

Ліна Фельдт повернулася та побачила, що її деймон-пуночка б'ється та верещить, наче він потрапив до скляної камери, з якої відсмоктали повітря. Птах у паніці тріпотів, смикався, падав на камінь, широко розкривав дзьоб — його огорнула примара.

— Ні! — вигукнула Ліна та спробувала наблизитися до деймона, але її зупинив спазм нудоти. Навіть у напівнепритомному стані відьма могла бачити, що в пані Кольтер було більше сили, ніж у будь-кого з бачених нею людей. Її не здивувало, що примара слухається пані Кольтер — такій владі не міг опиратися ніхто. І Ліна Фельдт у муці повернулася до неї.

— Випустіть його! Благаю, випустіть його! — крикнула вона.

— Подивимось. Дівчинка на ім'я Ліра з вами?

— Так!

— А хлопець? Хлопець із ножем?

— Так… благаю…

— А скільки вас, відьом?

— Двадцять! Випустіть його!

— Усі в повітрі? Чи дехто з вас залишається на землі з дітьми?

— Більшість у повітрі, три чи чотири завжди внизу… Випустіть його або вбийте мене одразу!

— Як далеко вони піднялися в гори? Вони ще рухаються чи вже зупинилися на відпочинок?

Ліна Фельдт ладна була витримати хоч які тортури, але не те, що відбувалося з її деймоном — і вона розповіла пані Кольтер усе, що знала. Дізнавшись усе, що вона хотіла знати про місце розташування відьом та те, як вони охороняють Віла й Ліру, пані Кольтер промовила:

— А тепер скажи мені ось що. Ви, відьми, щось знаєте про дитину на ім'я Ліра. Я майже дізналася це від однієї із твоїх сестер, але вона трохи зарано вмерла. Що ж, цього разу тебе ніхто не врятує. Скажи мені правду про мою дочку.

Ліна Фельдт спробувала схопити ротом повітря:

— Вона буде матір'ю… вона буде життям… матір'ю… вона повстане… вона…

— Назви її! Ти кажеш що завгодно, але не найважливіше! Назви її ім'я! — крикнула пані Кольтер.

— Єва! Мати всього! Нова мати Єва! — заїкаючись і схлипуючи, вимовила Ліна Фельдт.

— Он воно як, — промовила пані Кольтер і глибоко та полегшено зітхнула — ніби нарешті збагнула мету свого існування.

У голові відьми наче на мить розвіявся туман, і вона крізь жах, який обволікав її, спробувала вигукнути:

— Що ви зробите з нею? Що ви робитимете?

— То мені доведеться знищити її, — сказала пані Кольтер, — бо лише в такий спосіб можна запобігти новому гріхопадінню… Чому ж я не зрозуміла цього раніше? Мабуть,такі великі речі видно лише на відстані…

Її очі стали шаленими, і вона по-дитячому плеснула в долоні. Крізь власне пхикання Ліна Фельдт почула, як пані Кольтер каже сама собі:

— Звичайно! Ізраель піде війною на Господа, а потім… Звичайно… Як раніше, так і знову. А Ліра буде Свою. Але цього разу гріхопадіння не буде — я подбаю про це…

З цими словами пані Кольтер підвелася та ляснула пальцями примарі, що пожирала деймона відьми. Примара рушила від маленької пуночки, яка, здригаючись, лежала на камені, до самої відьми, і тоді те, що Ліна Фельдт відчувала доти, повторилося з подвійною, потрійною, удесятеро більшою силою. Вона відчула нудоту в самій душі, огидну безвихідність, її вивертало, вона зазнала нападу чорної меланхолії, такої гострої, що жити з цим було неможливо. Останньою її свідомою думкою було відчуття відрази до життя: її чуття брехали їй —

світ складається не з енергії та радості, а із бруду, зрад та апатії. Життя було осоружним, але і смерть не була кращою, і це була остання, єдина істина, що наповнила всесвіт від краю до краю.

І тепер вона з луком у руці стояла жива, але мертва, байдужа до всього.

Їй не вдалося побачити, що зробила пані Кольтер далі, або принаймні відреагувати на це. Не звертаючи уваги на чоловіка з сивим волоссям, що, непритомний, лежав, відкинувшись на спинку полотняного похідного стільця, та на його зблідлого деймона, котрий звивався у пилу, вона покликала капітана солдатів та наказала йому підготувати підлеглих до нічного марш-кидка в гори.

Потім вона підійшла до води та покликала примар.

Вони наблизились за її командою, схожі на стовпи туману, що летять над водою. Жінка піднесла руки та змусила їх забути про їхню неспроможність підійматися в повітря, і вони одна за одною злетіли та, як злоякісний пух від бур'яну, разом з вітром полетіли в напрямку Віла, Ліри та відьом Серафіни Пеккала. Але Ліна Фельдт нічого цього вже не бачила.

З настанням темряви температура швидко впала, і коли Віл із Лірою доїли свій висохлий хліб, вони, щоб зберегти тепло, лягли під козирком скелі і спробували заснути. Принаймні Лірі не було й потреби пробувати — не минуло й хвилини, а вона вже мирно спала, згорнувшись навколо Пантелеймона, — але до Віла, скільки він не лежав, сон. так і не йшов. Почасти причиною цього була його розпухла рука, котра тепер пульсувала від рани до ліктя, почасти — тверда земля,

частково — холод, почасти — цілковите виснаження, а ще йому дуже не вистачало матері.

Звичайно, він боявся за неї і знав, що якби міг доглядати її, вона була б у більшій безпеці. Але бажав він і того, щоб вона дбала про нього — як тоді, коли він був малюком. Хлопцеві хотілося, аби матінка перев'язала йому руку, поклала в ліжко та заспівала колискову, відігнавши всі неприємності та огорнувши його теплом, добротою та материнською любов'ю, так потрібними йому, але він знав, що цього не буде. Десь у душі він і досі залишився маленьким хлопчиком, і ця його частина заплакала, але інша, дорослiша, зробила так, щоб ніхто цього не помітив, бо йому не хотілося будити Ліру.

Проте йому все ще не спалося, більше того, він відчув, що в жодному разі не засне, що б він не робив. Отже, хлопець розпрямив затерплі кінцівки й тихо підвівся. Здригнувшись від нічної прохолоди, він перевірив, чи на місці ніж, і вирішив піти вище в гори — заспокоїти свій збуджений організм.

За спиною Віла підвів голову деймон-малинівка відьми-вартової, і відьма, помітивши, що він пробирається між скель, узяла свою соснову гілку та тихо злетіла в повітря — не для того, щоб турбувати його, а щоб переконатися, що йому нічого не загрожуватиме.

Хлопець цього не помітив. Він відчував таку гостру потребу рухатися без зупинки, що вже майже не помічав болю в руці. Він почував, що має йти вперед всю ніч, весь день, всю решту свого життя — лише так можна було вгамувати жар, який вирував у нього біля серця. І природа наче співчувала йому — здійнявся сильний вітер. У цій пустеліне було навіть листя, але вітер штовхав його у груди та розвіював його волосся; і всередині нього, і зовні вирував ураган.

Він ліз дедалі вище й вище, навіть не думаючи про те, як він зможе відшукати шлях назад, до Ліри, і нарешті досяг невеличкого плато майже на вершині світу — принаймні так йому здалося. Всюди, де він тільки міг бачити, гори були нижчими від тієї, на якій він перебував. У сліпучому світлі місяця все навколо було забарвлене у два кольори: абсолютно чорний та мертвотно-білий. Кожна поверхня була голою, а кожен край — нерівним та зазубреним.

Мабуть, шалений вітер нагнав хмари — місяць раптом сховався, і вся місцевість занурилася в темряву. Вочевидь, хмари були надзвичайно щільними, бо крізь них не проходив жоден відблиск місячного сяйва. Менш ніж за хвилину Віл опинився в абсолютній темряві.

І тут він відчув, як щось схопило його за праву руку.

Від несподіванки хлопець закричав та смикнувся, але хватка нападника виявилася надзвичайно чіпкою. А Віла охопила нестямна лють — він відчув, що знаходиться на краю всього на світі, зосібна на краю свого життя, і знав, що битиметься доти, доки не впаде без сил.

Отже, він зігнувся, вдарив по темряві ногою і знову спробував вирватися, але рука, що тримала його, не піддалася. А позаяк його схопили за праву руку, він не міг узятиніж. Він спробував зробити це лівою рукою, однак вона так боліла та розпухла, що хлопець не зміг схопитися за рукоятку: він мав битися однією неозброєною пораненою рукою проти дорослої людини.

Він упився в руку, що тримала його за передпліччя, зубами, але єдиною реакцією невідомого був удар по потилиці, від якого в голові хлопця запаморочилося. Проте він знов і знову

бив нападника ногою, і деякі з його ударів досягли мети, а деякі — ні. Весь цей час він виривався, смикався, викручувався, штовхався, але хватка пальців на його передпліччі не слабшала.

Він наче крізь туман почув своє свистяче дихання і таке саме ускладнене дихання та ледь чутні стогони нападника. Потім сталося так, що його нога опинилася за ногою незнайомця, і хлопець штовхнув його у груди. Людина важко впала, потягнувши за собою Віла, але її хватка ні на мить не послабла, і Віл, борсаючись на кам'янистій землі,мов вуж на сковорідці, відчув, як його серце стиснула кістлява рука страху — незнайомець не відпустить його, що б він не робив, і навіть якщо він вб'є нападника, йоговсе одно міцно триматиме труп.

Віл не зміг стримати ридань, крім того, він починав слабнути, і хоча він ні на мить не припиняв хвицатися, вириватися та бити незнайомця колінами й головою, він знав,що його м'язи незабаром його зрадять. Але тут хлопець помітив, що чоловік лежить нерухомо, хоча його рука, як і раніше, міцно тримає його передпліччя. Його супротивник лежав, дозволивши Вілові стукати його ногами й головою, і коли той це побачив, його вмить залишили останні сили, і він безпомічно впав на землю поруч із незнайомцем, відчуваючи, що кожен нерв його тіла дзвенить, пульсує та тремтить.

Віл важко став на коліна, вдивився у глибоку темінь і побачив за спиною чоловіка якусь білу пляму. Це були білі груди та голова великого птаха, деймона-яструба, котрий лежав нерухомо. Віл спробував вирватися, і його слабке зусилля викликало в незнайомця реакцію у відповідь. Ні, хватка його пальців не послабшала, але він почав ворушитися: він обмацував праву долоню Віла своєю вільною рукою. Волосся хлопця стало сторчма.

І тут чоловік сказав:

— Дай мені другу руку.

— Обережніше, — промовив Віл.

Вільна рука незнайомця пробігла по його лівій руці, кінчики пальців обережно торкнулися зап'ястя та напухлої долоні, а потім майже невідчутно торкнулися обрубків двох відрізаних пальців.

Його друга рука відразу випустила хлопця, і він підвівся.

— Ніж у тебе, — сказав він. — Ти хранитель магічного ножа.

Голос чоловіка був грубим, звучним, але майже бездиханним, і Віл зрозумів, що він дуже страждає від болю. Чи це він поранив у темряві свого невідомого супротивника?

Украй виснажений, хлопець лежав на каменях. Він бачив лише силует чоловіка, котрий схилився над ним, але його обличчя не було видно. Незнайомець простяг руку кудисьу темряву, і за декілька секунд на його поранену руку, починаючи з обрубків пальців, зійшла чудова заспокійлива прохолода — чоловік втирав у його шкіру якусь мазь.

— Що ти робиш? — спитав Віл.

— Лікую твою рану. Не рухайся.

— Але хто ти?

— Я єдина людина, котра знає призначення цього ножа. Витягни руку та не ворушись.

Вітер набув небувалої сили, і в обличчя хлопцю вдарили перші краплі дощу. Він сильно тремтів, але здоровою рукою підпер хвору, а чоловік тим часом наніс на рану ще більше мазі та туго замотав долоню смужкою полотна.

Переконавшись, що пов'язка накладена як слід, незнайомець відповз убік та ліг на спину. Віл, і досі приголомшений невимовно приємним прохолодним онімінням в руці, сів та подивився на нього, але темрява не дозволяла побачити хоч що. Він простяг праву руку та відчув, що торкається грудей чоловіка, в яких, мов пташка об прути клітки, билося серце.

— Так, — хрипко промовив незнайомець, — спробуй вилікувати його.

— Ви хворі?

— Невдовзі мені буде краще. Ніж у тебе, так?

— Так.

— А ти знаєш, як ним користуватися?

— Знаю. А ви з цього світу? Звідки ви про нього дізналися?

— Слухай мене уважно, — сказав чоловік, насилу сівши. — Не переривай. Якщо ти хранитель ножа, то на тобі лежить завдання більше, ніж ти можеш це уявити. Ти ж ще дитина… Як це могло трапитися? Що ж, мабуть, у вищих сил були на це свої підстави. Так от, хлопче, наближається війна, найбільша з

тих, що коли-небудь були. У минулому вже відбувалося дещо подібне, але цього разу має перемогти справедливість… Усі тисячі років людської історії ми бачили лише брехню, пропаганду, жорстокість і обман. Настав час знову повстати, але цього разу все піде інакше…

Чоловік зупинився та декілька разів зітхнув, при цьому в його грудях наче щось рокотало.

— Ті давні філософи, що зробили цей ніж, — продовжив він за хвилину, — самі не знали, що вони створюють. Вони винайшли річ, котра здатна розщепити найменшу можливучастинку матерії, але використовували його для того, щоб викрадати солодощі. Вони й гадки не мали, що створили єдину зброю на весь усесвіт, здатну вразити тирана, вбити Господа Бога. Ангели, що повстали, зазнали поразки тому, що в них не було нічого схожого на цей ніж — але тепер…

— Він не потрібен мені! Я не хочу! — вигукнув Віл. — Якщо він потрібен вам, можете взяти його! Я ненавиджу його та все те, що він робить…

— Надто пізно. У тебе немає вибору: ти — хранитель. Він сам тебе обрав. Та більш того: вороги знають, що він у тебе, і якщо ти не застосуєш його проти них, вони вирвутьйого із твоїх рук і використають проти нас усіх, і цього разу їхня перемога буде остаточною.

— Але чому я маю битися з ними? Я й так усе життя бився, й мене вже нудить від цього, я хочу…

— Ти перемагав у своїх битвах?

Віл помовчав і відповів:

— Мені здається, перемагав.

— Ти бився за ніж?

— Так, але…

— Тоді ти воїн, ось ти хто. Можеш сперечатися з чим завгодно, але не можна йти проти своєї природи.

Віл знав, що чоловік каже істину, але ця істина його не тішила — навпаки, вона була важкою та болісною. Здається, незнайомець це знав — перед тим як продовжити, він трохи помовчав.

— Існують дві великі сили, — повів далі він, — і вони б'ються між собою від початку світу. Кожен крок уперед у людському житті, кожна крапля знання, мудрості та благ, котрими ми користаємося, були колись вирвані однією стороною з зубів іншої. Щонайменше збільшення людської свободи є наслідком запеклої боротьби між тими, хто прагне, щоб ми знали більше, та тими, хто бажає, щоб ми були покірливими, смиренними та слухняними. А тепер ці дві сили знову готуються до битви. І кожна з них найбільше за все на світі бажає отримати твій ніж. Маєш зробити вибір, хлопче. Нас обох привели сюди — тебе, хранителя ножа, та мене, котрий мав розповісти тобі про нього.

— Ні! Ви помиляєтесь! — вигукнув Віл. — Я не шукав нічого такого! Я шукав дещо зовсім інше!

— Може, й так, але ти знайшов саме це, — промовив із темряви незнайомець.

— Але що я маю робити?

І тут Станіслав Груман, Джопарі, Джон Пері завагався.

Він чудово пам'ятав про клятву, яку дав Лі Скоресбі, і перед тим як порушити її, деякий час вагався, але все одно це зробив.

— Мусиш піти до лорда Ізраеля, — сказав він, — і повідомити йому, що тебе надіслав Станіслав Груман і що в тебе є зброя, потрібна йому набагато більше від усіх інших. Подобається це тобі чи ні, хлопче, але маєш виконати це завдання. Нехтуй усім іншим, хоч яким важливим воно тобі видається, і зроби це. Дехто покаже тобі шлях: ніч повна ангелів. Твоя рана тепер загоїться. Але почекай — до того, як ти підеш, я хочу як слід на тебе подивитися.

Груман намацав рукою торбу, котру носив із собою, витяг із неї щось, розгорнув пакунок із клейонки та, запаливши сірника, засвітив невеличкий жерстяний ліхтарик. Стало дещо світліше, і чоловік та хлопець крізь вітер і дощ подивилися один на одного.

Віл побачив яскраво-голубі очі на виснаженому болем, укритому багатоденною щетиною обличчі, уперту щелепу, сиве волосся, худорляве тіло, що зсутулилося у важкому плащі, облямованому пір'ям.

Шаман побачив хлопця, ще молодшого, ніж він гадав. Його худе тіло тремтіло у розірваній полотняній сорочці, а на обличчі застигла гримаса втоми, настороженості та суворості. Проте очі горіли цікавістю — ці очі під прямими чорними бровами, такими схожими на брови однієї жінки…

Їх обох пронизала перша іскра нечіткого розуміння.

Але саме цієї миті Віл побачив у слабкому світлі ліхтарика, як обличчя Джона Пері коротко смикнулося: з бурхливого неба щось злетіло, і він, не встигнувши вимовити і слова, впав на каміння, мертвий, зі стрілою, що стирчала з його невиліковно хворого серця. Яструб-деймон умить зник.

Закам'янілий Віл залишився сидіти, де сидів.

За секунду він краєм ока вловив якийсь рух, різко викинув праву руку та побачив, що в його долоні опинилася червоногруда малинівка — чийсь переляканий деймон.

— Ні! Ні! — вигукнула відьма Джута Камайнен та, схопившись за серце, важко впала на камені поруч із ним. Вона відразу спробувала підвестися, але Віл уже був поруч і приставив магічний ніж до її горлянки.

— Навіщо ти це зробила? — закричав він. — Навіщо ти вбила його?!

— Тому що я кохала його, а він знехтував мною. Я відьма! Я не прощаю!

Звичайно відьми не боялися хлопців, але ця відьма відчула, що дуже боїться Віла. Цей поранений підліток мав більше сили та небезпеки, ніж будь-хто з тих людей, котрих вона зустрічала до того, і вона, злякавшись, відкинулася на спину. Але хлопець не відставав і схопив її волосся лівою рукою. Ніякого болю він уже не відчував — лише неосяжний, нищівний відчай.

— Ти не знаєш, ким він був! — кричав він. — Це був мій батько!

Джута Камайнен похитала головою та прошепотіла:

— Ні, цього не може бути… Це неможливо!

— Ти гадаєш, речі обов'язково мають бути можливими? Вони існують і без того! Він був моїм батьком, і жоден із нас не знав цього до тієї миті, коли ти вбила його! Відьмо, я чекав усе своє життя і пройшов весь цей шлях, і коли я нарешті знайшов його, ти його вбила…

Віл, як ганчірку, затряс голову Джути Камайнен та кинув її на землю, майже оглушивши її. Її подив був навіть більшим від страху перед ним, і вона відповзла на крок і, благаючи, схопила його за сорочку, але хлопець відштовхнув її руку.

— Що такого він міг зробити, що тобі треба було вбивати його? — прокричав він. — Скажи мені, якщо можеш!

Відьма подивилася на мертвого чоловіка, потім перевела погляд на Віла та сумно похитала головою.

— Ні, я не зможу цього тобі пояснити, — промовила вона. — Ти надто молодий і не зрозумієш моїх слів. Я любила його, ось і все. Цього досить.

І до того, як Віл устиг зупинити її, вона м'яко впала на бік і встромила ніж, котрий вона тільки-но витягла з піхов, собі між ребер.

Хлопець навіть не відчув жаху — лише спустошеність і безвихідний відчай.

Він повільно підвівся та подивився на мертву відьму, її густе чорне волосся, рум'яні щоки, гладкі бліді кінцівки, мокрі

від дощу, і губи, що розкрилися, ніби в очікуванні поцілунку коханця.

— Не розумію, — вголос промовив він. — Це надто дивно для мене.

Тоді він повернувся до свого мертвого батька.

Його горло перехопили тисячі почуттів, і лише злива охолоджувала жар у його очах. Ліхтарик і досі виблискував і тремтів на вітрі, і в його світлі Віл став на коліна та простяг руки до мертвого тіла: торкнувся обличчя, плечей, грудей, закрив очі, відкинув мокре сиве волосся з чола, притиснув свої долоні до колючих щік, закрив батькові рота…

— Батьку… — гаряче сказав він, ламаючи собі руки. — Батьку… Я не розумію, чому вона це зробила. Для мене це надто дивно. Але я обіцяю, я присягаюся, що виконаю те, що ти хотів, аби я зробив. Я битимуся, я буду воїном. Я віднесу цей ніж лорду Ізраелю, хай там ким він є, і допоможу йому перемогти ворога. Я зроблю це! Ти можеш спочивати з миром: усе буде гаразд, спи спокійно.

Поруч із мертвим лежали його торба з оленячої шкіри, ліхтар та коробочка з маззю із моху-кров'янки. Віл підібрав усе це, а потім помітив облямований пір'ям плащ, що лежав біля свого хазяїна, важкий і промоклий, але теплий. Хлопець подумав, що його батькові накидка більше не погрібна, а сам він труситься від холоду. Тож він розстебнув бронзову застібку біля горла мертвого, повісив на плече парусинову торбу й загорнувся у плащ. "Ти успадкуєш мантію свого батька", — промайнуло у нього в голові.

Він задув ліхтар, подивився на ледь помітні обриси відьми та батька, повернувся й почав спускатися з гори.

Бурхливе повітря було наелектризоване чиїмось шепотом, і крізь ревіння вітру Вілу чулися якісь звуки: нечітке відлуння криків і співів, брязкіт металу об метал, важкі удари крил, що їх одного разу було чути так добре, ніби вони пролунали у нього в голові, а наступної миті вони вже здавалися такими віддаленими, наче долетіли з іншої планети. Камені під ногами хлопця були слизькими та хиталися, і спускатися було набагато важче, ніж підійматися — але він все одно неухильно долав цей шлях.

Спустивпіись у ярок, за яким стояв їхній табір, він раптом зупинився: на його шляху стояли дві якісь постаті й наче чекали чогось. Віл поклав руку на ніж.

Тоді один із тих, хто чекав на нього, заговорив.

Віл мовчав. Істота продовжила:

— Це ти хлопець із ножем? — спитав він, і його голос невимовно нагадував ті удари крил, що їх Віл чув трохи раніше. Хай там ким він був, але напевно не людиною.

— Хто ви? — поцікавився Віл. — Ви люди чи…

— Ні, не люди. Ми стражі, "бен елім". Твоєю мовою нас називають ангелами.

— Інші ангели мають інші можливості й виконують інші функції. Наше ж завдання просте: нам потрібен ти. Ми невідривно слідкували за шаманом протягом усього його

шляху, сподіваючись, що він приведе нас до тебе, і так воно і сталося. А тепер ми маємо відвести тебе до лорда Ізраеля.

— Ви весь час були поруч із моїм батьком?

— Щомиті.

— А він знав про це?

— Навіть гадки не мав.

— Тоді чому ви не зупинили відьму? Чому ви дозволили їй убити його?

— Раніше ми це зробили б. Але щойно він вивів нас на тебе, його завдання було завершене.

Віл нічого не сказав. У його голові гуділо: зрозуміти це було не легше, ніж дії відьми.

— Добре, — нарешті промовив він, — я піду з вами. Але спочатку я мушу розбудити Ліру.

Ангели відійшли з його шляху, і коли він проходив повз них, то відчув якесь поколювання на шкірі, але злегковажив цим та зосередився на спуску до скелі, під якою знайшла притулок Ліра.

Проте його щось зупинило.

У напівтемряві він побачив, що відьми, котрі охороняли Ліру, всі до одної стоять чи сидять нерухомо. Вони були схожі на статуї — за винятком того, що вони всі дихали,але назвати

їх живими навряд чи можна було. Декілька огорнених у чорний шовк тіл лежали на землі, й нажаханий Віл кілька секунд переводив погляд з однієї відьми на іншу, доки не зрозумів, що, судячи з усього, тут сталося: на відьом прямо в повітрі напали примари, і вони, байдужі до всього на світі, впали та розбилися.

Але…

— Де Ліра? — вигукнув він.

Заглибина під скелею була порожня. Ліра зникла.

Проте на тому місці, де вона лежала, таки щось залишилося. Це був Лірин полотняний рюкзачок, і за його вагою хлопець відразу зрозумів, що алетіометр і досі всередині.

Він уже хвилину стояв, хитаючи головою. Це не могло бути правдою, але… Ліри немає, Ліру захопили у полон, Ліра зникла!

Дві темні постаті сторожів поруч із ним не рухалися, але він почув:

— Ти мусиш піти з нами. Ти потрібен лорду Ізраелю, тож не гай часу: сила ворога зростає щомиті. Шаман повідомив тобі, яке завдання на тебе очікує. Іди за нами та допоможи нам перемогти. Ходімо з нами, зараз же.

А Віл усе переводив погляд з ангелів на Лірин рюкзак і назад, проте не чув жодного сказаного йому слова.

Примітки

1

Рисотто— рис із помідорами, сиром і куркою.

2

Алетіометр— правдомір.

3

Альтиметр— висотомір.